

LASTEN JA NUORTEN VÄKIVALTAKOKEMUKSET

LASTEN JA NUORTEN VÄKIVALTAKOKEMUKSET

Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan
oppilaiden kokemasta väkivallasta

NOORA ELLONEN
JUHA KÄÄRIÄINEN
VENLA SALMI
HEIKKI SARIOLA

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN RAPORTTEJA 71/2008
OIKEUSPOLIITTISEN TUTKIMUSLAITOKSEN
TUTKIMUSTIEDONANTOJA 87

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2008

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Helsinki, 2008

Noora Ellonen, Juha Kääriäinen, Venla Salmi ja Heikki Sariola

LASTEN JA NUORTEN VÄKIVALTAKOKEMUKSET
Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta

ISBN 978-951-815-150-3

Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008
ISSN 1797-5743

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87
ISSN 1235-9254

Kansi: Mika Melvas
Taitto: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Paino: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere 2008

ESIPUHE

Suomalaisten kokeman väkivallan määrää on mitattu uhritutkimuksella ensimmäisen kerran 28 vuotta sitten. Seitsemäntoista vuotta myöhemmin naiset saivat oman uhritutkimuksensa. Nämä molemmat tutkimukset ovat muodostuneet tärkeiksi tietolähteiksi aikuisten kokemasta väkivallasta. Kaikessa hyödyllisyydessään ne kuitenkin rajaavat ulkopuolelleen yhden haavoittuvimmista ihmisryhmistä; lapset.

Vuonna 2007 asiaan saatiin parannusta, kun lapsille päätettiin toteuttaa oma rikosuhritutkimuksensa. Uhritutkimus sidottiin osaksi laajempaa lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkimusprojektia, jossa uhritutkimuksen lisäksi tarkastellaan poliisin tietoon tullutta lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä pyritään kehittämään aiheeseen liittyvää viranomaisyhteistyötä. Projekti on kokonaisuudessaan kolmi-vuotinen (2007–2010) ja sen rahoittaa Sisäasiainministeriön poliisiosasto. Tutkimusprojekti toteutetaan Poliisiammattikorkeakoulu tutkimus- ja kehittämisosastolla.

Käsillä oleva raportti kuvaa kattavan lapsiuhritutkimuksen tuloksia, joka kerättiin tammikuussa 2008. Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Poliisiammattikorkeakoulun, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Lastensuojelun Keskusliiton kanssa. Oikeusministeriö on osallistunut aineiston analysoinnin kustannuksiin. Allekirjoittaneiden lisäksi mukana tutkimuksessa ovat olleet tutkimushankkeen ohjausryhmä sekä joukko muita tukijoita. Ohjausryhmän kokoonpano on seuraava: Tutkimusjohtaja Janne Kivivuori, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos; poliisitarkastaja Mikko Lampikoski, Sisäasiainministeriö; kehittämispäällikkö Mikko Oranen, Ensi- ja turvakotienliitto ry ja professori Tarja Pösö, Tampereen yliopisto. Hanketta ovat tukeneet monet tahot, joista erikseen mainitsemme seuraavat: Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula; poliisiylijohtaja Markku Salminen; opetusministeri Sari Sarkomaa; kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin sekä ohjelmajohtaja Georg Henrik Wrede. Lisäksi haluamme erikseen kiittää erikoistutkija Tomi Lintosta Poliisiammattikorkeakoulusta käsikirjoituksen asiantuntevasta kommentoinnista ja Sanna-Mari Humppia avusta aineiston keruussa.

Lapsiuhritutkimus tuottaa perustietoa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, joka on välttämätöntä ilmiön vähentämiseksi ja siihen liittyvän viranomaistoinnin kehittämiseksi. Tavoitteena onkin saada kyselystä säännönmukaisesti toistettava tietolähde. Sen rahoituksen turvaamiseksi tulee jatkaa sitä hyvää työtä, jota tämänkin hankkeen tukijat ovat jo tehneet. Kiitokset kuuluvatkin nykyiselle hankkeen rahoittajalle sekä kaikille hankkeen tukijoille. Kiitos kuuluu myös niille yli 13 000 lapselle ja nuorelle, jotka jakoivat kokemuksensa kansamme ja siten olivat tuottamassa arvokasta tietoa lasten elinolojen kehittämiseksi.

Tampereella 2.9. 2008

Noora Ellonen, YTT, tutkija Poliisiammattikorkeakoulu
Juha Kääriäinen, YTT, erikoistutkija, Poliisiammattikorkeakoulu
Venla Salmi, KT, tutkija, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Heikki Sariola, VTM, tutkija, Lastensuojelun Keskusliitto

SISÄLLYS

Esipuhe	5
Sisälllys	7
Taulukot	11
Kuviot	13
Liitteet	17
1 Johdanto	25
Juha Kääriäinen	
Kirjallisuus	31
2 Tutkimuksen toteutus	32
Noora Ellonen ja Juha Kääriäinen	
2.1 Otos.....	32
2.2 Kyselyn toteutus	34
2.3 Vuoden 1988 aineisto	34
2.4 Tulosten luotettavuus.....	35
2.5 Tutkimusetiikka	38
Kirjallisuus	39
3 Väkivalta rikoksena	41
Juha Kääriäinen	
3.1 Rikosnimikkeet ja niitä vastaavat mittarit	41
3.2 Väkivalta rikoksena: kokemusten yleisyys vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.....	42
3.3 Väkivallan toistuvuus	44
3.4 Teon vakavuus, vammat ja muita teon piirteitä pahoinpitelytapauksissa	46
3.5 Tekijän ja uhrin suhde pahoinpitelytapauksissa	47
3.6 Väkivallan sosiaalinen konteksti	50
Kirjallisuus	50
4 Ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen	52
Juha Kääriäinen	
4.1 Ikätovereiden välisen väkivallan ja kiusaamisen mittarit....	52
4.2 Ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen.....	53
4.3 Väkivaltakokemukset ”rikollisuuden” ja ikätovereiden välisen vuorovaikutuksen konteksteissa.....	54
Kirjallisuus	56

5 Perheessä koettu väkivalta	57
Heikki Sariola & Noora Ellonen	
5.1 Vanhempien tekemä väkivalta	57
5.1.1 Mittari	58
5.1.2 Yhdeksäsluokkalaisten väkivaltakokemukset perheessään	59
5.1.3 Väkivaltakokemukset murrosiässä	62
5.1.4 Väkivallan tapahtumistiheys.....	63
5.1.5 Väkivallan sosiaalinen konteksti	64
5.1.6 Kuudesluokkalaisten kokema väkivalta	65
Kirjallisuus	67
6 Väkivallan näkeminen perheessä	68
Noora Ellonen & Heikki Sariola	
6.1 Johdanto ja käytetty mittari	68
6.2 Kotona nähdyn väkivallan määrä	69
6.3 Kotona nähdyn väkivallan muoto.....	74
6.4 Väkivallan näkemisen sosiaalinen konteksti	76
Kirjallisuus	80
7 Seksuaalinen hyväksikäyttö	81
Noora Ellonen & Heikki Sariola	
7.1 Johdanto.....	81
7.2 Seksuaalirikosten juridinen määrittely	82
7.3 Seksuaalisen kanssakäymisen mittarit tässä tutkimuksessa ..	86
7.4 Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikokemukset aikuisen kanssa.....	88
7.4.1 Ikä ensimmäisen seksuaalikokemuksen tapahtuessa.....	90
7.4.2 Aikuiset.....	92
7.4.3 Seksuaalikokemusten sosiaalinen konteksti	92
7.5 Kuudesluokkalaisten seksuaalikokemukset aikuisen kanssa.....	94
7.6 Seksuaalikokemusten merkitys.....	95
7.7 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.....	99
7.7.1 Lain määrittämiin ikärajoihin perustuvat hyväksikäyttötapaukset.....	99
7.7.2 Pakottaminen, väkivalta ja lahjonta seksuaalikokemusten yhteydessä.....	103
7.7.3 Insesti.....	104

7.8	Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikokemukset ikätovereiden kanssa.....	107
7.8.1	Seksuaalikokemuksen toinen osapuoli ja sosiaalinen konteksti.....	109
7.8.2	Seksuaalikokemusten merkitys.....	110
7.8.3	Pakottaminen ja väkivalta seksuaalikokemusten yhteydessä.....	111
	Kirjallisuus	114
8	Väkivalta instituutioissa	115
	Noora Ellonen	
8.1	Johdanto ja käytetyt mittarit	115
8.1.1	Opettajien väkivaltatekojen mittarit	115
8.1.2	Lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä koettujen väkivaltatekojen mittarit	116
8.2	Väkivaltakokemukset lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä	117
8.2.1	Lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä asuvien väkivaltakokemukset muualla	118
8.3	Opettajien oppilaisiin kohdistama väkivalta.....	119
8.3.1	Opettajan väkivaltainen käyttäytyminen suhteessa koulukiusaamiseen	121
8.3.2	Opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä kertominen	122
	Kirjallisuus	123
9	Väkivalta sähköisten viestimien kautta	124
	Venla Salmi	
9.1	Mittarit	124
9.2	Internet ajanvietto- ja tutustumispaikkana.....	127
9.3	Kiusaaminen ja häirintä internetissä ja matkapuhelimella..	128
9.3.1	Häirinnän ja kiusaamisen uhriksi joutuminen sähköisten viestimien kautta	128
9.3.2	Häirinnän ja kiusaamisen harjoittaminen sähköisten viestimien kautta	130
9.4	Seksuaalinen ehdottelu ja häirintä internetissä	131
9.5	Seksuaaliseen hyväksikäyttöön johtaneet internet-tuttavuudet	132
9.5.1	Hyväksikäytön yleisyys ja teonpiirteet.....	132
9.5.2	Hyväksikäytettyjen tausta.....	133
	Kirjallisuus	135

10 Väkivallan kasautuminen.....	136
Venla Salmi	
10.1 Mittarit.....	136
10.2 Eri konteksteissa tapahtuvan väkivallan yleisyys.....	138
10.3 Väkivaltakokemusten kasaantuminen	139
10.4 Taustatekijöiden yhteys uhrikokemuksiin	141
10.4.1 Yksilökohtaiset tekijät ja uhrikokemusten kasautuminen.....	141
10.4.2 Perheeseen liittyvät tekijät ja uhrikokemusten kasautuminen.....	144
Kirjallisuus	148
11 Yhteenveto ja pohdintaa.....	149
Noora Ellonen, Juha Kääriäinen, Venla Salmi ja Heikki Sariola	
Kirjallisuus	155
English summary	157
Bibliography.....	163
Liitteet	165

TAULUKOT

Taulukko 1	Otosten ja aineiston koko.....	33
Taulukko 2	Luottamusvälilaskelma prosenttiosuuksille	36
Taulukko 3	Eräiden väkivaltaosoittimien arvoja painottamattomassa ja painotetussa aineistossa, väkivaltaa kokeneiden osuuksia (%).	37
Taulukko 4	Opettajien mielipiteitä tutkimustunnin kulustaa, % (N = 697).....	38
Taulukko 5	Väkivalta rikoksena: rikosnimikkeet ja niitä vastaavat kysymykset.....	42
Taulukko 6	Väkivalta- tai omaisuusrikosten kohteeksi viimeisten 12 kuukauden aikana joutumisen kerrat, keskiarvot sukupuolen ja luokka-asteen mukaan.....	45
Taulukko 7	Ikätereiden välisen väkivallan ulottuvuudet ja niitä vastaavat kysymykset.	53
Taulukko 8	Väkivallan tekijät lasten ja nuorten kotonaan näkemissä fyysisissä väkivaltateoissa, %.....	75
Taulukko 9	Niiden lasten ja nuorten osuus, jotka ilmoittavat todistaneensa äitiin, isään tai sisaruksiin kohdistunutta väkivaltaa perheen tausta- ominaisuuksien mukaan, %.....	77
Taulukko 10	Kysytyt seksuaalisen kanssakäymisen muodot vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa.	87
Taulukko 11	Tarkentavat seksuaalisen kanssakäymisen kysymykset vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa.....	87
Taulukko 12	Seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa ilmoittaneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet perhemuodon mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	93
Taulukko 13	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyys 6-luokkalaisten keskuudessa vuonna 2008, %.....	94
Taulukko 14	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen sukupuoliyhteyden ja siihen mahdollisesti liittyvän pakottamisen ja/tai väkivallan määrän kumulatiivinen kehitys vastaajan iän mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	103
Taulukko 15	Kertominen opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä, % niistä, joilla on kokemuksia.	123

Taulukko 16	Sähköistä kautta tapahtunutta kiusaamista ja häirintää kartoittavat kysymykset.	125
Taulukko 17	Internetissä tapahtunutta seksuaalista häirintää ja ehdottelua kartoittavat kysymykset.	126
Taulukko 18	Internetin kautta alkunsa saanutta seksuaalista hyväksikäyttöä kartoittavat kysymykset.	126
Taulukko 19	Väkivallan eri muodot ja teot, joista summa- muuttajat koostuvat.	137
Taulukko 20	Niiden nuorten osuus, jotka ovat kokeneet vähintään 5 erityyppistä uhrikokemusta kuluneen vuoden aikana yksilökohtaisten taustatekijöiden mukaan.	143
Taulukko 21	Niiden nuorten osuus, jotka ovat kokeneet vähintään 5 erityyppistä uhrikokemusta kuluneen vuoden aikana perheeseen liittyvien tausta- muuttajien mukaan, %.	146
Taulukko 22	Children victimised during the last 12 months by type of crime, sex and school grade, %.....	159

KUVIOT

Kuvio 1	Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	43
Kuvio 2	Pahoinpitelyn kohteeksi joutuneiden osuus (%) vastaajan iän mukaan. Luvut perustuvat lapsiuhrituskimuksen (LU) ja kansallisen uhritutkimuksen (KU) tietoihin. Kansallisen uhritutkimuksen lähdetiedot, ks. Siren ym. 2007, 19.	44
Kuvio 3	Niiden vastaajien osuudet (%), jotka ovat joutuneet rikosten uhriksi vähintään kolme kertaa viimeisten 12 kuukauden aikana.	46
Kuvio 4	Teon piirteitä viimeisimmässä pahoinpitelyssä (%) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Pahoinpitelyjä viimeisten 12 kk:n aikana kokeneet.	47
Kuvio 5	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän sukupuolen sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.	48
Kuvio 6	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän iän sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.	49
Kuvio 7	Viimeisten 12 kuukauden aikana ikätovereiden taholta tullutta väkivaltaa ja kiusaamista kokeneiden osuudet (%) vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	54
Kuvio 8	Väkivaltakokemusten kumulatiivinen esiintyvyys (%) eri konteksteissa.	55
Kuvio 9	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %.	60
Kuvio 10	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressionilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, % -osuus vastanneista.	61
Kuvio 11	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset isän käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressionilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, % -osuus vastanneista.	62
Kuvio 12	Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väkivallan tapahtumistiheys ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %.	63

Kuvio 13	Kuudesluokkalaisten kokemukset äidin, isän sekä äidin ja/tai isän kohdistamasta väkivallasta ja symbolisista aggressioista ennen 12 vuoden ikää vuonna 2008, %.....	66
Kuvio 14	Kuudesluokkalaisten kokemukset väkivallasta ja symbolisista aggressioista ennen 12 vuoden ikää, %.....	67
Kuvio 15	Äitiin kohdistuvan väkivallan näkeminen, %.....	69
Kuvio 16	Isään kohdistuvan väkivallan näkeminen, %.....	70
Kuvio 17	Sisaruksiin kohdistuvan väkivallan näkeminen, %.....	71
Kuvio 18	Kuudesluokkalaisten kotonaan näkemä väkivalta, %.....	72
Kuvio 19	Yhdeksäsluokkalaisten kotonaan näkemä väkivalta, %.....	72
Kuvio 20	Äitiin, isään ja sisaruksiin kohdistuvan väkivallan näkeminen, %.....	74
Kuvio 21	Kotona koetun väkivallan seurauksena vammoja (ilman sairaalahoitoa) tai sairaalahoitoa saaneet äidit lasten ja nuorten havaintojen mukaan, %.....	76
Kuvio 22	Perheenjäseniinsä kohdistettua fyysistä väkivaltaa todistaneiden tyttöjen ja poikien määrä oman kuritusväkivaltakokemuksen mukaan (viim. 12 kk aikana), %.....	78
Kuvio 23	Väkivallan läsnäolo lasten ja nuorten elämässä kuluneen vuoden aikana, % vastaajista.....	79
Kuvio 24	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 9-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988 ja 2008, %.....	89
Kuvio 25	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyys 9-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988 ja 2008, %.....	90
Kuvio 26	Seksuaalikokemuksia omaavien yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ikäjakauma ensimmäisen aikuisen kanssa tapahtuneen seksuaalikokemuksen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	91
Kuvio 27	Seksuaalikokemuksia omaavien yhdeksäsluokkalaisten poikien ikäjakauma ensimmäisen aikuisen kanssa tapahtuneen seksuaalikokemuksen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	91
Kuvio 28	Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksia ilmoittaneiden kuudesluokkalaisten ikäjakauma ensimmäisen kokemuksen mukaan vuonna 2008, % niistä, joilla on kokemuksia.....	95
Kuvio 29	Aikuisen kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten merkitys kuudesluokkalaiselle heti kokemuksen jälkeen vuonna 2008, %.....	96

Kuvio 30 Aikuisen kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten merkitys 9-luokkalaisille heti kokemuksen jälkeen vuosina 1988 ja 2008, %.....	96
Kuvio 31 Yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä aikuisen kanssa tapahtuneissa seksuaalikokemuksissa vuonna 2008a, %.....	98
Kuvio 32 Kuudesluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä aikuisen kanssa tapahtuneissa seksuaalikokemuksissa vuonna 2008a, %.....	98
Kuvio 33 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen hyväksikäyttökokemusten määrän kumulatiivinen kehitys seksuaalikokemusten aloitusiän mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	101
Kuvio 34 Yhdeksäsluokkalaisten poikien hyväksikäyttökokemusten määrän kumulatiivinen kehitys seksuaalikokemusten aloitusiän mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	102
Kuvio 35 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset ikätoverin kanssa, %.....	108
Kuvio 36 Pakkoa ja lahjontaa kokeneet tytöt ja pojat erilaisten seksuaalikokemusten mukaan vuonna 2008, %.....	113
Kuvio 37 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen kokemat pakottamisen muodot ikätoverin kanssa koetun seksuaalikokemuksen yhteydessä, %.....	113
Kuvio 38 Käytettyjä ongelmanratkaisumenetelmiä asumismuodon mukaan, %.....	117
Kuvio 39 Lastensuojelulaitoksessa ja sijaisperheessä (L) sekä muussa (M) perhemuodossa asuvat rikosten kohteeksi joutuneet lapset ja nuoret, %.....	118
Kuvio 40 Lasten ja nuorten kokemukset opettajan tekemistä väkivaltaisista teoista, %.....	119
Kuvio 41 Opettajan oppilaisiin kohdistaman henkisen ja fyysisen väkivallan määrä, %.....	120
Kuvio 42 Kokemukset opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä suhteessa koulukiusatuksi tulemiseen, %.....	121
Kuvio 43 Kokemukset opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä suhteessa koulukiusaamiseen, %.....	122
Kuvio 44 Viimeisen 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.....	127

Kuvio 45	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.....	129
Kuvio 46	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa toisia kiusanneiden ja häirinneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	131
Kuvio 47	Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.....	132
Kuvio 48	Viimeisen 12 kuukauden aikana eri väkivallanmuotojen kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista %.....	138
Kuvio 49	Nuorten osuus sen mukaan, kuinka monta uhrikokemusta heillä on ollut kuluneen 12 kk aikana, % mitattuna kontekstipohjaisella muuttujalla.....	139
Kuvio 50	Nuorten osuus sen mukaan kuinka monta uhrikokemusta heillä on ollut kuluneen 12 kk aikana, % mitattuna rikostekopohjaisella kasautumismuuttujalla.	140
Kuvio 51	Assault victimisation rates by age group in Finland based on Child Victim Survey 2008 (CV) and Finnish National Victim Survey 2006 (NV).	159
Kuvio 52	Year 9 experiences of violence perpetrated by mother and/or father before age 14 in 1988 and 2008, %.....	161

LIITTEET

Liitetaulukko 1	Lapsiuhritutkimuksen tunnuslukujen vertailu Kouluterveyskyselyyn ja Nuorisoriikollisuus-kyselyyn, % ^a	165
Liitetaulukko 2	Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 1).....	165
Liitetaulukko 3	Elämänsä aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 3).....	166
Liitetaulukko 4	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyjä, sen niiden yrityksiä tai uhkaamisia kokeneiden osuudet (% , sulkeissa N) vastaajista luokka-asteen, sukupuolen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.	167
Liitetaulukko 5	Elämänsä aikana pahoinpitelyjä, sen niiden yrityksiä tai uhkaamisia kokeneiden osuudet (% , sulkeissa N) vastaajista luokka-asteen, sukupuolen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.	168
Liitetaulukko 6	Teon piirteitä viimeisimmässä pahoinpitelyssä (% vastaajista) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Pahoinpitelyjä viimeisten 12 kk:n aikana kokeneet (kuvio 4).	169
Liitetaulukko 7	Vammojen vakavuus viimeisimmässä pahoinpitelyssä luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (% vastaajista). Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn seurauksena loukkaantuneet.	169
Liitetaulukko 8	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneista niiden osuus (%), jotka ovat kertoneet viimeksi kokemastaan väkivallasta joillekin tahoille, luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	170
Liitetaulukko 9	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneista ja ruumiillisia vammoja saaneista niiden osuus (%), jotka ovat kertoneet viimeksi kokemastaan väkivallasta joillekin tahoille.	171
Liitetaulukko 10	Nimittelyjen kohteeksi joutuneiden osuus (%) viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneista.	171
Liitetaulukko 11	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.	172

Liitetaulukko 12	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän sukupuolen sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista (kuvio 5).....	172
Liitetaulukko 13	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän iän sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista (kuvio 6).....	173
Liitetaulukko 14	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän kansallisen alkuperän sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.	173
Liitetaulukko 15	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän päihtymyksen sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.....	174
Liitetaulukko 16	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet vastaajan päihtymyksen sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan viimeisimmässä teossa, % vastaajista.....	174
Liitetaulukko 17	Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet tapahtumapaikan sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan viimeisimmässä teossa, % vastaajista.....	175
Liitetaulukko 18	Viimeisten 12 kuukauden aikana ikätovereiden taholta tullutta väkivaltaa ja kiusaamista kokeneiden osuudet (%) vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 7).....	175
Liitetaulukko 19	Teon piirteitä viimeisimmässä ikätovereiden välisessä pahoinpitelyssä (% vastaajista) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Pahoinpitelyjä viimeisten 12 kk:n aikana kokeneista ne, jotka eivät ilmoittaneet tulleen pahoinpidellyiksi ”rikollisuuden” kontekstissa.	176
Liitetaulukko 20	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset kuritusväkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, % (N=5775) (kuviot 9, 10 ja 11).....	177
Liitetaulukko 21	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset kuritusväkivallasta kuluneen vuoden aikana vuosina 1988 ja 2008, % (N=5775).	178
Liitetaulukko 22	Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väkivallan tapahtumistiheys ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %. (N=5775) (kuvio 12).	178

Liitetaulukko 23	Elämänsä aikana symbolista aggressiota kokeneiden prosenttiosuudet (sulkeissa N) vastaajista luokka-asteen ja eräiden tausta- muuttujien mukaan.	179
Liitetaulukko 24	Elämänsä aikana lievää väkivaltaa kokeneiden prosenttiosuudet (sulkeissa N) vastaajista luokka asteen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.	180
Liitetaulukko 25	Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden yhdeksäs- luokkalaisten prosenttiosuus sukupuolen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	181
Liitetaulukko 26	Väkivalta vanhempien ja lapsen sukupuolen mukaan tarkasteltuna. Kuluneen vuoden aikana koettu kuritusväkivalta, % (6. ja 9.-luokkalaiset)... ..	182
Liitetaulukko 27	Elämän aikana koettu kuritusväkivalta, % (6. ja 9.-luokkalaiset) Luokat joskus ja usein yhdistetty... ..	183
Liitetaulukko 28	Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden yhdeksäs- luokkalaisten prosenttiosuus äidinkielen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	184
Liitetaulukko 29	Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden kuudes- luokkalaisten prosenttiosuus sukupuolen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	184
Liitetaulukko 30	Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden kuudes- luokkalaisten prosenttiosuus äidinkielen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.....	184
Liitetaulukko 31	Kuudesluokkalaisten kokemukset kuritus- väkivallasta kuluneen ennen 12 vuoden ikää sekä vuoden aikana, % (N=7684) (kuvio 13).	185
Liitetaulukko 32	Kuudesluokkalaisten kokemukset väkivallasta ja symbolisista aggressioista ennen 12 vuoden ikää sekä kuluneen vuoden aikana, % (kuvio 14).	185
Liitetaulukko 33	Äitiin, isään ja sisaruksiin kohdistuvan väkivallan näkeminen, % (kuviot 15–20).....	186
Liitetaulukko 34	Perheenjäseniinsä kohdistettua fyysistä väkivaltaa nähtävien tyttöjen ja poikien määrä oman kuritus- väkivaltakokemuksen mukaan viimeisten 12 kuukauden aikana, % (kuvio 22).	187
Liitetaulukko 35	Perheenjäseniinsä kohdistettua fyysistä väkivaltaa nähtävien tyttöjen ja poikien määrä oman kuritus- väkivaltakokemuksen mukaan koko elinaikana, %..	187

Liitetaulukko 36	Vammoja väkivallan seurauksena saaneiden prosenttiosuus väkivaltaa kotonaan kokeneista, % (kuvio 21).	188
Liitetaulukko 37	Sairaalaan väkivallan seurauksena joutuneiden prosenttiosuus väkivaltaa kotonaan kokeneista, %.....	188
Liitetaulukko 38	Väkivallan läsnäolo lasten ja nuorten elämässä kuluneen vuoden aikana, % (kuvio 23).	188
Liitetaulukko 39	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 9-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988 ja 2008, % (kuvio 24).	189
Liitetaulukko 40	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyys 9-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988 ja 2008, % (kuvio 25).....	189
Liitetaulukko 41	Seksuaalikokemuksia omaavien yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien ikäjakauma ensimmäisen aikuisen kanssa tapahtuneen seksuaalikokemuksen mukaan vuosina 1988 ja 2008 (kuvio 26 ja 27).....	190
Liitetaulukko 42	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen seksikokemusten kumppanit vuosina 1988 ja 2008, % (N).	191
Liitetaulukko 43	Yhdeksäsluokkalaisten poikien seksikokemusten kumppanit vuosina 1988 ja 2008, % (N).	192
Liitetaulukko 44	Seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa ilmoittaneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet vanhempien korkeimman koulutustason, ulkomaalaistaustan ja vastaajan äidinkielen mukaan vuonna 2008, %.....	193
Liitetaulukko 45	Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 6-luokkalaisten keskuudessa vuonna 2008, %.....	194
Liitetaulukko 46	Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksia ilmoittaneiden kuudesluokkalaisten ikäjakauma ensimmäisen kokemuksen mukaan vuonna 2008 (kuvio 28).....	194
Liitetaulukko 47	Aikuisen kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten merkitys kuudesluokkalaiselle heti kokemuksen jälkeen vuonna 2008, % (kuvio 27)....	195
Liitetaulukko 48	Aikuisen kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten merkitys 9-luokkalaisille heti kokemuksen jälkeen vuosina 1988 ja 2008, % (kuvio 30).	195

Liitetaulukko 49	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen seksuaaliko- musten merkitys kumppanin suhteen vuonna 2008, % (N).	196
Liitetaulukko 50	Yhdeksäsluokkalaisten poikien seksuaaliko- musten merkitys kumppanin suhteen vuonna 2008, % (N).	197
Liitetaulukko 51	Yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus hyväksi- käytöstä aikuisen kanssa tapahtuneissa seksuaali- kokemuksissa vuonna 2008 % (kuvio 31).	198
Liitetaulukko 52	Yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäytön kokemukset seksuaalisen kanssakäymisen toisen osapuolen mukaan vuonna 2008, %.....	198
Liitetaulukko 53	Kuudesluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä aikuisen kanssa tapahtuneissa seksuaaliko- kemuksissa vuonna 2008a, % (kuvio 32).	199
Liitetaulukko 54	Yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäyttökokemusten määrän kumulatiivinen kehitys seksuaaliko- musten aloitustien mukaan vuosina 1988 ja 2008, % (kuvio 33 ja 34).	199
Liitetaulukko 55	Pakkoa ja väkivaltaa tyttöä kohtaan käyttäneet aikuiset vuosina 1988 ja 2008, % (N).....	200
Liitetaulukko 56	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset, % (kuvio 35).	200
Liitetaulukko 57	Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalisen kanssakäy- misen usein ikätoverin kanssa vuonna 2008, %.....	201
Liitetaulukko 58	Ikätoverin kanssa koetun seksuaalisen kanssa- käymisen kumppanien määrä vuonna 2008, %.....	201
Liitetaulukko 59	Yhdeksäsluokkalaisten ikä ensimmäisessä ikä- toverin kanssa koetussa seksuaaliko- kemuksessa vuonna 2008, %.....	202
Liitetaulukko 60	Toisen osapuolen ikä yhdeksäsluokkalaisten ikä- toverin kanssa koetuissa seksuaaliko- kemuksissa vuonna 2008, %.....	202
Liitetaulukko 61	Toinen osapuoli yhdeksäsluokkalaisten ikätoverin kanssa koetuissa seksuaaliko- kemuksissa vuonna 2008, %.....	203
Liitetaulukko 62	Yhdeksäsluokkalaisten ikätoverin kanssa koetun seksuaaliko- kemuksen paikat vuonna 2008, %.....	203
Liitetaulukko 63	Yhdeksäsluokkalaisten kertoneet ikätoverin kanssa koetusta seksuaaliko- kemuksista vuonna 2008, %.....	204

Liitetaulukko 64	Alkoholin osuus yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikokemuksissa ikätoverin kanssa, %.....	204
Liitetaulukko 65	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset ikätoverin kanssa koetusta seksuaalisesta kanssakäymisestä heti tapauksen jälkeen vuonna 2008, %.....	205
Liitetaulukko 66	Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset ikätoverin kanssa koetusta seksuaalisesta kanssakäymisestä kyselyhetkellä vuonna 2008, %.....	205
Liitetaulukko 67	Pakkoa ja lahjontaa kokeneet tytöt ja pojat erilaisten seksuaalikokemusten mukaan vuonna 2008, % (kuvio 36).	205
Liitetaulukko 68	Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen kokemat pakottamisen muodot ikätoverin kanssa koetun seksuaalikokemuksen yhteydessä, % (kuvio 37).	206
Liitetaulukko 69	Käytettyjä ongelmanratkaisumenetelmiä asumismuodon mukaan, % (kuvio 38).	206
Liitetaulukko 70	Lastensuojelulaitoksessa ja sijaisperheessä (L) sekä muussa (M) perhemuodossa asuvat rikosten kohteeksi joutuneet lapset ja nuoret, % (kuvio 39)..	207
Liitetaulukko 71	Lasten ja nuorten kokemukset opettajan tekemistä väkivaltaisista teoista, % (kuvio 40).....	207
Liitetaulukko 72	Opettajan oppilaisiin kohdistaman henkisen ja fyysisen väkivallan määrä, % (kuvio 41).	208
Liitetaulukko 73	Kokemukset opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä suhteessa koulukiusatuksi tulemiseen, % (kuvio 42).	208
Liitetaulukko 74	Kokemukset opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä suhteessa koulukiusaamiseen, % (kuvio 43).	208
Liitetaulukko 75	Viimeisen 12 kuukauden aikana sähköposti-osoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	209
Liitetaulukko 76	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	209
Liitetaulukko 77	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa toisia kiusanneiden ja häirinneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	210

Liitetaulukko 78	Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	210
Liitetaulukko 79	Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen, sukupuolen ja joidenkin taustamuuttujien mukaan.	211
Liitetaulukko 80	Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.	212
Liitetaulukko 81	Viimeisten 12 kuukauden aikana eri väkivallamuotojen kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista sukupuolen ja luokka-asteen mukaan (kuvio 48).....	213
Liitetaulukko 82	Nuorten osuus sen mukaan, kuinka monta uhrikokemusta heillä on ollut kuluneen 12 kk aikana, % mitattuna kontekstipohjaisella muuttujalla, sukupuolen ja luokka-asteen mukaan (kuvio 49). ...	214
Liitetaulukko 83	Nuorten osuus sen mukaan, kuinka monta uhrikokemusta heillä on ollut kuluneen 12 kk aikana, % mitattuna rikostekopohjaisella muuttujalla, sukupuolen ja luokka-asteen mukaan (kuvio 50). ...	214

1 JOHDANTO

Juha Kääriäinen

Suomalainen yhteiskunta paistattelee monilla hyvinvointi-indikaattoreilla eurooppalaisten vertailujen kärkipaikoilla yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa. Yksi häpeätahra meillä on kuitenkin havaittu. Väkivalta on noussut viime vuosina monissa asiakirjoissa ja politiikkaohjelmissä tunnetuksi kansalliseksi ongelmaksi. Erityisesti vakavimman väkivallan, nimittäin henkirikollisuuden osalta olemme yksi läntisen Euroopan väkivaltaisimpia yhteiskuntia.

Väkivallan kehityksen seuranta on tapahtunut perinteisesti poliisin rikosilmoitusrekisteritietojen varassa. Ongelmana tässä on kuitenkin se, että vain pieni osa väkivaltaisista teoista ilmoitetaan rikoksena poliisille. Tämän vuoksi Suomessakin on alettu toteuttaa 1980-luvun alkupuolelta lukien erityisiä kysely- ja haastattelututkimuksia, joiden avulla on pyritty arvioimaan rikosuhrikokemusten yleisyyttä väestön keskuudessa. Ensimmäinen rikosuhritutkimuksen aineisto kerättiin vuonna 1980 ja se on sen jälkeen toistettu viisi kertaa, toistaiseksi uusin aineisto on kerätty vuonna 2006. Tätä tutkimussarjaa on nimetty ”kansalliseksi uhritutkimukseksi” (ks. esim. Siren ym. 2007). Kansallisen rikosuhritutkimuksen lisäksi meillä on kerätty vuosina 1997 ja 2005 erityisten ”naisuhritutkimusten” kyselyaineistot, joissa tarkastellaan miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa (ks. Piispa ym. 2006). Lisäksi Suomi osallistuu kansainvälisen rikosuhritutkimuksen tietojen keruuseen ja analysointiin.

Edellä kuvatut rikosuhritutkimukset kohdistuvat pääosin aikuisväestöön. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta meillä on vain hajanaisia uhritutkimustietoja: eräiden kyselyjen yhteydessä on koottu tietoja joistakin väkivaltatyypeistä lähinnä 15-vuotiailta tai sitä vanhemmilta nuorilta (ks. Ellonen ym. 2007; Kivivuori & Savolainen 2003; Salmi 2008). Lisäksi meillä on vuonna 1988 koottu kysely, jossa keskityttiin lähinnä lasten väkivaltakokemuksiin perheen sisällä ja seksuaalikokemuksiin (Sariola 1990). Varsinaista laaja-alaista lapsiin kohdistuvan väkivallan kartoitusta meillä ei ole kuitenkaan toistaiseksi tehty. Tässä raportoitava tutkimus on nyt sellaiseksi tarkoitettu.

Tämän lapsiuhritutkimuksen perustana on laaja-alainen käsitys väkivallasta. Väkivaltaa voidaan tarkastella erilaisista konteksteista käsin. Rikosuhritutkimusten perinteeseen kuuluu tarkastella väkivaltaa nimenomaan *rikoksena*, jolloin väkivalta pyritään määrittelemään kysely- ja haastattelututkimuksissa mahdollisuuksien mukaan siten kuin se on rikoslaissa määritelty. Suomen rikoslaissa henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset on määritelty rikoslain 21 luvussa ja seksuaalirikokset lain 20 luvussa. Näiden lukujen lisäksi väkivalta-käsitteen piiriin kuuluvia ilmiöitä määritellään rikoksiksi luonnollisesti monissa muissakin rikoslain lu-

vuissa. Väkivallan keskeisin ja yleisin muoto, pahoinpitely, määritellään Suomen rikoslain 21 luvun 5 § mukaan seuraavasti:

*Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
Yritys on rangaistava.*

Laki määrittelee erikseen ”törkeän” ja ”lievän” pahoinpitelyn. Rikoslais-
sa määritellään myös väkivallalla uhkaamisen muodot, ”laiton uhkaus” ja
”pakottaminen” (RL 25:7–8 §).

Voi sanoa, että rikosuhritutkimusten väkivaltaa koskevien tarkaste-
lujen lähtökohtana on mitata fyysisen väkivallan, siis lähinnä pahoinpi-
telyjen ja seksuaalirikosten, niiden yritysten ja väkivallalla uhkaamisen
kohteeksi joutumista. Näin rikosuhritutkimuksissa on tullut tavaksi aset-
taa väkivallan kokemuksia koskevat kysymykset siten, että ne kattavat
kokemukset sekä väkivaltaisista teoista, esimerkiksi pahoinpitelyistä, että
niiden yrityksistä ja väkivallalla uhkaamisista. Lisäksi mittauksissa py-
ritään huomioimaan koetun väkivallan vakavuus esimerkiksi asettamal-
la kysymyksiä väkivallan tekotavoista (tönimällä, lyömällä, potkimalla,
aseita käyttäen jne.) ja mahdollisten vammojen vakavuudesta.

Väkivallan muodot ovat moninaisia ja on sopimuksenvaraista, mil-
laista käyttäytymistä pidetään väkivaltaisena. Lapset kohtaavat väkivaltaa
paitsi suoraan heihin itseensä kohdistuvana myös epäsuorasti esimerkiksi
perheväkivallan silminnäkijöinä tai medioiden välityksellä. Kaikkia vä-
kivallan muotoja ei siten välttämättä määritellä rangaistaviksi rikoslaissa
tai muussa lainsäädännössä. Lisäksi rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin
ei ryhdytä tapauksissa, joissa tekijäksi epäilty on alle 15-vuotias. Näin
huomattava osa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta ei käytännössä määri-
ty esimerkiksi pahoinpitelyksi, koska myös rikosten tekijöinä ovat lapset.
Tämä heijastuu myös yleisissä käsityksissä väkivallan luonteesta: lasten
keskinäistä väkivaltaa ei helposti mielletä rikollisuusilmiöön kuuluvana
asiana. Myöskään ns. kuritusväkivaltaa ei vieläkään aina mielletä rikok-
seksi, vaikka lasten ruumiillinen kurittaminen on ollut maassamme ran-
gaistava teko jo yli kahden vuosikymmenen ajan. Voi siten sanoa, että
rikoslaista lähtevä väkivallan määrittely ja sen mukainen lapsiin kohdis-
tuvan väkivallan mittaaminen jää rajoittuneeksi ja sen tähden tarvitsem-
me sitä laajemman väkivallan käsitteen tutkimuksemme lähtökohdaksi.

Tässä raportoitavassa lapsiuhritutkimuksessa väkivallan esiintyvyyt-
tä mitataan kysymällä lapsilta heidän väkivaltakokemuksistaan. Käyte-
tyt mittarit on poimittu soveltuvien osin aiemmin tehdyistä tutkimuksista,
joissa mittareita on jo testattu ja käytetty. Mittareiden kokoamisen läh-

tökohtana on ollut juuri väkivaltailmiön mahdollisimman laaja-alainen määrittely ja se, että mittaaminen kiinnitetään aiempaan tutkimusperinteeseen tällä alueella. Peruslähtökohta on ollut soveltaa kriminologista, erityisesti viktimologista tutkimusperinettä, jossa väkivallan määrittely perustuu siis pääosin rikoslain väkivaltaaluokituksiin. Tätä täydennetään mittareilla, jotka huomioivat sellaisenkin väkivaltaiseksi luokiteltavan käyttäytymisen, joka ei välttämättä täytä rikoksen tunnusmerkkejä. Lisäksi tulee muistaa, että yleisten, aikuisiin kohdistuvien uhritutkimusten malli ei ole sovellettavissa suoraan lapsiin. Lapsiin kohdistuvalla väkivallalla on erityinen luonteensa ja lapset tutkimuskohteena poikkeavat aikuisista. Lapsiuhritutkimuksia tässä viktimologisessa perinteessä on puolestaan tehty toistaiseksi melko vähän.

Yksi valmis mittaväline, joka on kehitetty ja jota on toistaiseksi sovellettu lähinnä Yhdysvalloissa, on David Finkelhorin ja hänen tutkimusryhmänsä kehittämä *The Juvenile Victimization Questionnaire (JVQ)*.¹ Kyseinen mittaristo perustuu Finkelhorin (esim. 2007 ja 2008, 22–46) kehittämään käsitteistöön, jonka tarkoituksena on ymmärtää lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa erityisenä ilmiönä, joka poikkeaa monessa suhteessa aikuisiin kohdistuvasta väkivallasta. Lapsen kohdistuvan väkivallan ja sen uhan luonne määräytyy paljolti lapsen kehitysvaiheen mukaisesti. Aivan pienet lapset ovat täysin riippuvaisia huoltajistaan ja niin paradoksaaliselta kuin se tuntuukin, suurin uhka lapsen kannalta ovat hänen vanhempansa ja muu lähiyhteisönsä. Iän myötä ja lapsen elinpiirin laajentuessa väkivallan riskitekijät muuttuvat niin, että perheen lisäksi väkivaltatilanteita kohdataan toveripiirissä, koulun ja harrastusten parissa. Nuoruusiässä ja itsenäisyyden lisääntyessä myös riskit joutua tuntemattomien taholta tulevien väkivallantekojen kohteeksi kasvavat. Finkelhor tuo esiin, että meillä aikuisilla on usein taipumus vähätellä lasten väkivaltakokemuksia. Esimerkiksi lasten keskinäisiä tappeluja pidetään tavallisesti vähemmän vakavina kuin aikuisten välisiä pahoinpitelyjä. Samoin lasten ruumiillinen kuritus nähdään yhä edelleen hyväksyttävänä, jopa suotavana kasvatukseen. Empiirisen tutkimuksen haasteena onkin pyrkiä mittaamaan mahdollisimman objektiivisesti lasten kokemuksia fyysisestä ja psyykkisestä väkivallasta.

Finkelhorin kehittämä mittaristo on sillä tavalla monipuolinen ja kunnianhimoinen, että sillä tavoitellaan väkivallan esiintyvyyden mittaamista jopa 2-vuotiaiden lasten keskuudessa. Sen tähden se sisältää erilaisia versioita, joista osa on tarkoitettu lasten huoltajien vastattavaksi, osa sekä lasten että huoltajien vastattavaksi ja osa vain lasten itsensä vastattavaksi. Viimemainitut soveltuvat vähintään 12-vuotiaiden lasten kokemusten mittaamiseen. Tässä lähtökohdaksemme otimme tuon viimemainitun version, joka perustuu siis lasten itsensä ilmoittamiin väkivaltakokemuksiin. Mainitussa mittarissa on kaikkiaan viisi pääosaa: A) tavanomainen

¹ Ks. <http://www.unh.edu/ccrc/jvq/>

rikollisuus, B) lasten kaltoinkohtelu, C) vertaisryhmien taholta tuleva väkivalta, D) seksuaalinen väkivalta ja E) väkivallan näkeminen ja epäsuora väkivalta.

Edellä mainitut lapsiin kohdistuvan väkivallan osatekijät sisällytimme myös omaan tutkimukseemme. Kuitenkin Finkelhorin mittarin osaluista sovelsimme suoraan vain kohtia A ja C, tavanomainen rikollisuus ja vertaisryhmien taholta tuleva väkivalta. Tämä johtuu siitä, että kaltoinkohtelua ja seksuaalista väkivaltaa on tarkasteltu aiemmin Suomessa Sariolan (1990) tutkimuksessa ja halusimme näiden teemojen osalta toistaa Sariolan kysymykset, jotta saamme kaivattua ajallista vertailutietoa näistä ilmiöistä. Väkivallan näkemisen ja epäsuoran väkivallan osalta halusimme tukeutua Norjassa kehitettyyn kysymyssarjaan (Mossige ja Stefansen 2007), sillä näin tarjoutuu tilaisuus verrata suomalaisia havaintoja pohjoismaisen naapurimme tilanteeseen.

Sariolan kysymysten käyttöä puoltaa sekin, että mainitut kysymykset sisältyvät kesällä ja syksyllä 2007 suunniteltuun yhteispohjoismaiseen ehdotukseen siitä, miten Pohjoismaissa tulisi mitata erityisesti lapsiin kohdistuvaa seksuaalista ja fyysistä pahoinpitelyä (Helveg-Larsen 2008). Ehdotuksen lopputuloksena syntynyt lomake korostaa siinä määrin vahvasti nimenomaan seksuaalista väkivaltaa, että emme katsoneet voivamme ottaa sitä kysymyslomakkeemme ainoaksi lähtökohdaksi, vaan halusimme kiinnittää lomakkeemme yleisempään viktinologiseen perinteeseen, siten kuin edellä on kuvattu. Pohjoismaisen yhteistyö on joka tapauksessa ollut tärkeä, sillä näin meillä on vertailukelpoisia kysymyksiä seksuaalisen väkivallan ja perheen sisäisen kaltoinkohtelun osalta. Lisäksi tuossa yhteistyössä syntyneiden ehdotusten pohjalta olemme täydentäneet lomakettamme kahdella tavalla. Ensinnäkin seksuaalirikokemuksia koskevia kysymyksiä on täydennetty pohjoismaisen ehdotuksen mukaisesti niin, että mukaan on otettu ns. dating violence –tyyppisiä kysymyksiä, jolloin seksuaalista väkivaltaa ei tarkastella aikuisten ja lasten välisenä väkivaltana vaan samanikäisten välisenä väkivaltana. Toiseksi lomakkeeseen liitettiin pohjoismaisen mallin mukaan kysymyksiä internetin ja matkapuhelimen välityksellä tapahtuvasta väkivallasta ja sen uhasta.

Näiden teemojen lisäksi lomakkeessamme on kysymyksiä kiusaamisesta. Ikätovereiden ja sisarusten välistä kiusaamista koskevat kysymykset sisältyvät Finkelhorin kysymyksiin. Erityisesti koulukiusaamisesta otimme mukaan vain joitakin kysymyksiä, sillä koulukiusaamista on maassamme jo paljon tutkittu (esim. Salmivalli 2003 ja Salmivalli ym. 2005). Tämän lisäksi otimme mukaan opettajien oppilaisiin kohdistaman kiusaamisen.

Kaiken kaikkiaan kyselylomakkeemme² rakentuvat seuraavien väkivaltateemojen varaan:

- Tavanomainen rikollisuus
  - Ryöstö
  - Varkaus
  - Vahingonteko
  - Pahoinpitely
  - Pahoinpitelyn yritys
  - Laiton uhkaus
- Ikätovereiden ja sisarusten välinen väkivalta
  - Pahoinpitely
  - Fyysinen kiusaaminen
  - Henkinen kiusaaminen
- Perheväkivallan todistaminen
  - Äitiin kohdistuvan väkivallan näkeminen
  - Isään kohdistuvan väkivallan näkeminen
  - Sisarukseen kohdistuvan väkivallan näkeminen
- Kuritusväkivallan tai muun vanhempien taholta tulevan väkivallan kokeminen
  - Äidin taholta tullut väkivalta
  - Isän taholta tullut väkivalta
- Seksuaalinen väkivalta
  - Seksuaaliset kokemukset ja seksuaalinen väkivalta aikuisen taholta
  - Seksuaaliset kokemukset ja seksuaalinen väkivalta lasten ja nuorten taholta
- Internetin ja matkapuhelinten kautta välittyvä väkivalta
  - Häirintä ja uhkailu internetissä ja matkapuhelimilla
  - Seksuaalinen häirintä ja ehdottelu internetissä
  - Seksuaalinen hyväksikäyttö, joka on alkanut internetissä
- Koulukiusaaminen
  - Koulutovereiden välinen kiusaaminen
  - Opettajien oppilaisiin kohdistama kiusaaminen

---

² Kyselylomakkeet ovat luettavissa sähköisesti osoitteessa www.poliisiammattikorkeakoulu.fi > tutkimus > tutkimusalueet > kokonaisrikollisuus > Lapsen väkivallan uhreina. Kuudennen ja yhdeksännen luokan oppilaille suunnatut lomakkeet ovat samat lukuun ottamatta joitakin samanikäisten seksuaalikokemuksia koskevia kysymyksiä, joiden ei arveltu soveltuvan 12-vuotiaille vastaajille.

Lapsiin kohdistuvan väkivallan mittaamisessa tutkimuksen kohteena olevien lasten ikä on tärkeä huomioida ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin, lapsen ikä määrittää varsin vahvasti sitä, millaista väkivaltaa häneen kohdistuu: 4-vuotias ja 17-vuotias elävät kovin erilaisissa ympäristöissä (Finkelhor 2007). Pienet lapset ovat vahvasti riippuvaisia perheestään ja lähimmäistä huoltajistaan ja suurin osa heihin kohdistuvasta väkivallan uhasta on peräisin tästä lähipiiristä. Pieni lapsi on avuton ja siten altis hylkäämiselle, hyväksikäytölle ja erilaisille henkisen ja fyysisen kaltoinkohdeltelun muodoille. Teini-ikäisten elämänpiiri on jo huomattavasti laajempi ja toisaalta heidän kykynsä suojella itseään on parempi kuin pienillä lapsilla. Siten kouluikäisiin ja etenkin teini-ikäisiin kohdistuu väkivaltaa ja sen uhkaa yhä enemmän toveripiiriin ja tuntemattomien taholta.

Toisaalta lapsen ikä määrittää myös sitä, millaisilla menetelmillä häneen kohdistuvaa väkivaltaa voidaan tutkia. Valtaosa lapsiuhrimittareista perustuu kyselylomakkeeseen, jonka lapsi itse täyttää. Tämä menetelmä, jossa lapselta itseltään kysytään hänen väkivaltakokemuksistaan, on luultavasti luotettavampi menetelmä kuin sellainen, jossa lapsen kohtaamasta väkivallasta kysytään esimerkiksi hänen huoltajiltaan. Menetelmä kuitenkin rajaa tarkasteltavan iän jo melko varttuneisiin lapsiin. Finkelhorin mittaristossa lapsen itsensä täyttämän version alaikärajaksi on määritelty 12 vuotta. Kaikissa pohjoismaisissa tutkimuksissa, joihin olemme törmänneet, tutkimukset ovat kohdistuneet vähintään peruskoulun yhdeksättä luokkaa käyviin oppilaisiin eli noin 15 vuotta täyttäneisiin nuoriin.

Nyt raportoitavassa tutkimuksessa valittiin tutkimuksen kohteeksi kaksi ikäryhmää: peruskoulun yhdeksännen ja kuudennen luokan oppilaat. Ensin mainitun ikäryhmän valintaa puoltaa vertailtavuus. Edellä mainittu Sariolan (1990) tutkimus ja monilta osin siihen pohjautuva pohjoismainen suositus (Helveg-Larsen 2008) perustuvat peruskoulun yhdeksänsille luokille tehtävään kyselyyn. Tämän ikäryhmän lisäksi halusimme kuitenkin ottaa mukaan sellaisen nuorimman ikäryhmän, johon käyttämämme mittausväline vielä soveltuisi jotakuinkin sellaisenaan. Päädyimme ottamaan mukaan alakouluikäisten viimeisen luokka-asteen, kuudesluokkalaiset, jotka ovat tyypillisesti 12-vuotiaita.

Käsillä oleva raportti jäsentyy pääosin edellä kuvatun kyselylomakkeemme perusrakenteen mukaisesti. Tärkein poikkeus tästä periaatteesta on, että raportoimme instituutioissa tapahtuvan väkivallan omana lukuun, vaikka sitä koskevia kysymyksiä on eri puolilla lomaketta. Mainitakoon vielä, että tämä raportin tarkoituksena on lähinnä kuvata erilaisten väkivaltailmiöiden esiintyvyyttä (prevalensseja) 12- ja 15-vuotiaiden lasten ja nuorten populaatioissa. Kuvailu tapahtuu pääosin vastaajien sukupuolen ja iän mukaan. Tulosten yksityiskohtaisempi analyysi jää tuonemmaksi.

Kirjallisuus

- Ellonen, N., Kivivuori, J. & Kääriäinen, J. (2007). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80, Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.
- Finkelhor, D. (2007). Developmental Victimology. The Comprehensive Study of Childhood Victimization. Teoksessa Davis, R.C., Luigiro, A.J., & Herman, S. (toim.), *Victims of crime* (3.painos), 9-34. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Finkelhor, D. (2008). Childhood Victimization. *Violence, Crime, and Abuse in the Lives of Young People*. Oxford University Press, Oxford, New York.
- Helveg-Larsen, K. (2008). Framework for Nordic youth surveys on child sexual abuse and exposure to violence outside and in the family The Joint Nordic Criminal Prevention Project 2006-2007. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Kivivuori, J. & Savolainen, J. (2003). Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 204. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007). Vold og overgrep mot barn og unge. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Rapport 20. Oslo: NOVA.
- Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Sirén, R.: Naisiin kohdistuva väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225, Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI), Publication Series No. 51, Helsinki 2006.
- Salmi, V. (2008). Nuorten miesten rikoskäyttäytyminen ja väkivallan uhriksi joutuminen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 5. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmivalli, C. (2003). Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. PS-Kustannus.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., & Voeten, M. (2005). Anti-bullying intervention: implementation and outcome. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 465–487.
- Sariola, H. (1990): Lasten väkivalta ja seksuaalikokemukset. Julkaisu 85. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Siren, R., Kivivuori, J., Kääriäinen, J., Aaltonen, M. (2007). Suomalaisten kokema väkivalta 1980–2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 74. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Noora Ellonen ja Juha Kääriäinen

Tässä luvussa kuvaamme kyselyn toteutuksen eri vaiheita. Ensin kuvaamme otosta sekä lopullista aineistoa. Sen jälkeen kuvaamme kyselyn käytännön toteutusta ja lopuksi pohdimme tulosten luotettavuutta.

2.1 OTOS

Otoksen muodosti Tilastokeskus. Otos laadittiin syksyllä 2007 edellisvuoden luokkatietojen perustella erikseen sekä suomen- että ruotsinkielisistä viidesluokkalaisista ja kahdeksaluokkalaisista. Nämä neljä otosta poimittiin ositettuina ryväsotantoina. Otokset ositettiin läänin, tilastollisen kuntaryhmän sekä koulun koon mukaan. Ahvenanmaa jätettiin otoksen ulkopuolelle, joten otos edusti Manner-Suomen suomen- ja ruotsinkielisiä kuudesluokkalaisia ja yhdeksäsluokkalaisia.

Otos tehtiin luokkatasolla. Kouluista pyydettiin vastauksia yhdestä kolmeen luokalta koulun koosta riippuen. Alakoulujen kohdalla pyydettiin vastauksia yhdeltä kuudennelta luokalta, mikäli koulussa olevia oppilaita oli alle 50. Jos oppilaita oli 50–120, pyydettiin vastauksia kahdelta luokalta ja jos oppilaita oli yli 120, pyydettiin vastauksia kolmelta luokalta. Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla vastauksia pyydettiin yhdeltä luokalta, jos oppilaita oli alle 50, kahdelta luokalta jos oppilaita oli 50–100 ja kolmelta luokalta jos oppilaita oli yli 100. Ne koulut, joissa oli alle kuusi kuudesluokkalaista tai alle kymmenen yhdeksäsluokkalaista jätettiin otoksen ulkopuolelle.

Alkuperäisen otoksen koko oli 680 koulua, 984 luokkaa ja 20 334 oppilasta. Kaikkiin näihin kouluihin oltiin yhteydessä sekä kirjeitse että puhelimitse. Kaikkiaan 87 prosenttia kouluista lupautui mukaan kyselyyn³. Mahdollisuus vastata kyselyyn tarjottiin näin ollen lopulta 592 koululle ja niissä olevalle 856 luokalle. Oppilaita näillä luokilla on yhteensä 17 822 (taulukko 1).

Vastauksia saatiin lopulta 13 515. Tästä joukosta poistettiin kuitenkin 56 vastausta, jotka oli selvästi tehty pilailumielessä, sillä vastaukset olivat mahdottomia ja epäjohdonmukaisia. Lopullisen aineiston koko oli näin ollen 13 459 vastausta. Odotetusta vastausmäärästä kuudesluokkalaisten kohdalla saatiin 88 prosenttia vastauksista ja yhdeksäsluokkalaisten kohdalla 64 prosenttia vastauksista. Näitä lukuja ei kuitenkaan voida suo-

³ Suurimmassa osassa kieltäytymisiä kieltäytymisen syy ei käynyt selville. Ilmoitetuista syistä yleisimpiä olivat rakenteelliset syyt: koulu lakkautettu, remonti, koulussa ei enää 6. tai 9. luokkaa, koulussa ei tietokoneita. Aiheen arkuuden takia ei tullut kieltäytymisiä. Joka kymmenes kieltäytyminen johtui siitä, ettei vanhemmilta kysytty lupaa etukäteen.

Taulukko 1 Otosten ja aineiston koko

Alkuperäinen otos	Alakouluja	Luokkia	Oppilaita
	496	562	10043
	Yläkouluja	Luokkia	Oppilaita
	184	422	10291
Osallistuvat koulut	Alakouluja	Luokkia	Oppilaita
	431	491	8807
	Yläkouluja	Luokkia	Oppilaita
	161	365	9015
Lopullinen aineisto	Alakouluja	Luokkia	Oppilaita
			7709
	Yläkouluja	Luokkia	Oppilaita
			5807
Vastaukset yhteensä			13 515
Lopullinen N^a			13 459

^a Pelleilyvastaukset poistettu vastausten kokonaismäärästä.

raan ajatella vastausprosenttina, sillä osa kouluista ei syystä tai toisesta järjestänytkään oppilailleen vastausmahdollisuutta, vaikka olivat ilmoittaneet lähtevänsä tutkimukseen mukaan. Tämä niin sanottu koulutason kato tulisi huomioida ennen kuin yksilötason katoa voidaan laskea. Emme kuitenkaan saa laskettua tarkasti koulukadon suuruutta, sillä aineiston tallennusvaiheessa menetimme koulujen tunnistetiedot. Emme näin ollen saaneet tarkkaa tietoa siitä, kuinka monesta koulusta kyselyyn vastattiin. Viitteitä siitä, että kyselyyn vastaamismahdollisuutta ei kaikissa kouluissa järjestetty antaa kuitenkin ensinnäkin se, että kymmenen koulua ilmoitti vastausajan päätyttyä, etteivät ole osallistuneet kyselyyn ilmoituksestaan huolimatta. Toiseksi, myös opettajat täyttivät kyselyn aikana oman kyselyn, jossa se arvioivat muun muassa tutkimustunnin sujuvuutta. Tähän kyselyyn on vastannut yhteensä 697 luokkaa niistä 856 luokasta, joiden piti kyselyyn osallistua. Tämä tarkoittaa, että 80 prosenttia kouluista vastasi opettajakyselyyn. Osa kouluista on voinut toki unohtaa vastaamisen mutta osa johtunee siitä, etteivät koulut olleetkaan osallistuneet kyselyyn. Opettajakyselyyn jätettiin vastaamatta yhtä paljon alakouluista kuin yläkouluista, joka vastausten määrässä tarkoittaa katoa ennen kaikkea yläkoululaisten kohdalla: suurimmasta osasta yläkouluja odotettiin vastauksia kolmelta luokalta, jolloin koulun poisjänti näkyy selvemmin kuin alakoulun poisjänti, joista suurimmasta osasta odotettiin vastauksia vain yhdeltä luokalta.

Koulutason kato selittänee siis osittain yhdeksäsluokkalaisten alhaisempaa vastausten määrää. Kokonaan se ei kuitenkaan selitä eroa kuudesluokkalaisten ja yhdeksäsluokkalaisten eroa. Osittain ero johtunee vastausaktiivisuudesta. Kuudesluokkalaiset vastasivat aktiivisemmin kysely loppuun asti. Puutteena kyselyn rakenteessa oli se, että keskeneräiset vastaukset eivät tallentuneet aineistoon, vaan vastaajan tuli täyttää kysely loppuun ja lähettää oma vastaus kyselyn viimeisellä sivulla olevasta painikkeesta. Osa kadosta johtuneekin siitä, että nuoret eivät ole jaksaneet vastata suhteellisen pitkää kyselyä loppuun. Toki osin vastaamatta jättäminen on voinut johtua myös aiheesta ja sen arkuudesta, mutta viitteitä siitä, että tietyt ryhmät olisivat jättäneet vastaamatta, ei ole, sillä kato on erilaisten taustamuuttujien mukaan tarkasteltuna satunnaista (liite 1).

2.2 Kyselyn toteutus

Kyselyn toteutus alkoi syksyllä 2007 lomakkeen suunnittelulla. Syksyn ja talven aikana otimme myös yhteyttä kouluihin kirjeitse ja puhelimitse. Kyselylomakkeen testaus suoritettiin marraskuussa 2007 ja tammikuussa 2008 alkoi varsinainen aineiston keruu. Aineistoa kerättiin kaksi viikkoa.

Kysely toteutettiin internetpohjaisena kyselynä oppitunnin aikana opettajan johdolla. Kustakin koulusta oli nimetty yhteysopettaja, jolle ohjeistettiin tutkimustunnin kulku yksityiskohtaisesti. Koska kouluissa olevat tietokonehuoneet ovat pieniä, suurimmassa osassa kouluista jouduttiin jakamaan luokat kahteen ryhmään, joissakin jopa useampaan. Aikaa kyselyyn vastaamiselle pyydettiin varaamaan yksi oppitunti ja sitä seuraava välitunti. Keskimääräinen vastausaika kyselyssä oli 28 minuuttia ja 7 sekuntia.

Kyselyyn menttiin tutkimushankkeen ympärille rakennettujen nettisivujen kautta. Nettisivuilla johdatettiin oppilaat aiheeseen ja ohjeistettiin vastaamisessa. Sivuille koottiin myös yhteystietoja paikoista, johon voi ottaa yhteyttä, jos haluaa kyselyn jälkeen keskustella omista kokemuksistaan tai ylipäätään väkivallasta. Kyselyyn vastaamisen jälkeen oppilaille jaettiin myös esitteet Mannerheimin lastensuojeluliiton nuorten palveluista. Lasten ja nuorten vanhempia informoitiin kyselystä jälkikäteen tiedotteella, joka jaettiin kyselyyn vastaamisen yhteydessä.

2.3 Vuoden 1988 aineisto

Kyselylomakkeen muodostamisen yhtenä lähtökohtana oli toistaa Heikki Sariolan vuonna 1988 koululaiskyselyssä teettämät kysymykset perheestä koetusta väkivallasta sekä seksuaalisesta kanssakäymisestä ja hyväksi-

käytöstä, jotta aiheesta saadaan kahdenkymmenen vuoden vertailu. Kysymykset toistettiin kyselylomakkeessa täysin identtisenä mutta kyselyiden toteutus vaihteli hieman. Vuoden 1988 aineisto kerättiin paperilomakkeilla. Lomakkeet täytettiin terveydenhoitajan vastaanotolla, johon oppilaat menivät yksitellen. Luokassa vastaamista pidettiin silloin liian julkisena⁴. Lomake oli kokonaisuudessaan lyhyempi ja sisälsi erilaisia kysymyksiä eri järjestyksessä kuin vuoden 2008 lomake. Vuoden 1988 lomake oli 12-sivuinen ja sisälsi 47 kysymyssarjaa. Väkivaltaa ja seksuaalista kanssakäymistä käsittelevien kysymysten lisäksi lomakkeessa kysyttiin taustakysymyksiä, perheen kasvatuskäytänteitä sekä nuorten käsityksiä ja ajatuksia ruumiillisesta kurittamisesta. Aineistot eroavat hieman myös kooltaan. Vuoden 1988 aineiston koko oli 7349 yhdeksäsluokkalaista, joista tyttöjä oli 51 % (3757) ja poikia 49 % (3557). Vastaamisesta kieltäytyi tuolloin vain 0.3 % ja 0.2 % oli jättänyt tyhjän vastauslomakkeen. Myös vuoden 1988 aineisto on kuitenkin edustava otos suomen- ja ruotsinkielisistä yhdeksäsluokkalaisista. (Sariola 1990.)

2.4 Tulosten luotettavuus

Uhritutkimuksia pidetään luotettavimpana väkivaltakokemusten mittarina (Heiskanen 2002; Thornberry & Krohn 2000; Kivivuori 2006). Tämä päätelmä voidaan yhdistää myös tähän tutkimukseen. Mistään muusta lähteestä emme saa näin kattavaa kuvaa lasten omista kokemuksista (vrt. Ellonen ym. 2007). Toki tähänkin tutkimukseen, kuten uhritutkimuksiin yleensä, liittyy epävarmuustekijöitä. Yleisesti otostutkimusten mukaisesti tutkimuksessa voi esiintyä erinäisistä syistä johtuvaa vaihtelua. Vaihtelu voi olla satunnaista tai systemaattista. Otantaan liittyvän satunnaisvaihtelun vaikutusta voidaan arvioida laskemalla havaitulle estimaatille luottamusväli. Systemaattista vaihtelua voidaan puolestaan osin arvioida analysoimalla katoa ja vertaamalla otoksesta laskettuja estimaatteja perusjoukon tunnettuihin arvoihin, mikäli mahdollista. Osin systemaattinen vaihtelu voi kuitenkin johtua tekijöistä, joita ei voida tunnistaa. Näitä ovat esimerkiksi kysymysten muotoilu tai tietyn ryhmän harjoittama tietoinen salailu. Tämänäyttöinen vaihtelu voi johtaa yli- ja ali-ilmoittamiseen (Siren ym. 2007).

Tässä tutkimuksessa otannasta johtuvaa satunnaisvaihtelua arvioidaan luottamusvälin avulla. Tunnuslukuja ei esitetä erikseen jokaisessa taulukossa vaan luottamusväliä voi tarkastella taulukon 2 avulla. Taulukkoon on laskettu luottamusvälit suhteessa ryhmän kokoon. Kun esimerkiksi yhdeksäsluokkalaisista 19 prosenttia ilmoittaa joutuneensa pahoinpitelyn uhriksi viimeisten 12 kuukauden aikana ja kysymykseen on vastannut yhteensä 5762 nuorta, löydetään oikea arvo riviltä ”20 tai 80”

⁴ Jotkut koulut olivat ohjeista riippumatta tehneet kyselyn luokassa.

Taulukko 2 Luottamusvälilaskelma prosenttiosuuksille.

Tulos %	Otoksen tai ryhmän suuruus					
	100	200	500	1000	2000	5000
10 tai 90	5,9	4,2	2,6	1,9	1,3	0,8
20 tai 80	7,8	5,5	3,5	2,5	1,8	1,1
30 tai 70	9,0	6,4	4,0	2,8	2,0	1,3
40 tai 60	9,6	6,8	4,3	3,0	2,1	1,4
50	9,8	6,9	4,4	3,1	2,2	1,4

Lähde: Piispa ym. 2006, 153

ja sarakkeesta 5000 (lähimmät arvot). Luottamusvälin puolikas on tällöin 95 prosentin todennäköisyydellä 1,1 - yksikköä. Tämä luku vähennetään tuloksesta 19 luottamusvälin alarajan saamiseksi ja lisätään lukuun 19 luottamusvälin ylärajan saamiseksi. Pahoinpitelyn kohteeksi joutuneita yhdeksäsluokkalaisia on tällöin 95 prosentin todennäköisyydellä väestös- sä 17,9–20,1 prosenttia.

Systemaattista katoa aineistossa ei ole havaittavissa. Ne, jotka eivät ole kyselyyn vastanneet, ovat kutakuinkin satunnaisia henkilöitä. Kun verrataan otoksessa olevia tunnuslukuja, kuten sukupuolijakaumaa, perhetaustajakaumaa ja vanhempien koulutustaustajakaumaa muihin nuori- sokyselyihin, kuten Kouluterveyskyselyyn ja Nuorisoriikollisuuskyselyyn (NRK), vastaa otos näitä (liitetaulukko 1). Tutkimuksesta kieltäytyneet koulut olivat satunnaisesti ympäri Suomea ja kaikista tilastollisista kunta- ryhmistä. Yksilötasolla ei havaittu joukkokieltäytymisiä tietyllä alueella. Tämä tieto saatiin siitä, kun opettajia pyydettiin ilmoittamaan erillisellä kyselyllä läsnäolijoiden, poissaolijoiden ja kieltäytyneiden määrät ja mah- dolliset kieltäytymisen syyt sekä arvioimaan tutkimustunnin sujuvuutta. Vain yhdessä luokassa oli havaittavissa joukkokieltäytymistä kun muissa oli yksittäisiä kieltäytyneitä. Harva kuitenkin ilmoitti kieltäytymisensä syytä. Sitä, missä määrin juuri ne, joilla on erityisen paljon (tai erityisen vähän) väkivaltakokemuksia, ovat kieltäytyneet vastaamasta, emme saa tietoon.

Otos tehtiin ositettuna luokkaotoksena siten kuin edellä on kuvattu. Ositteet muodostettiin maantieteellisten alueiden ja koulujen koon perus- teella. Menettelyllä varmistettiin se, että otos todella edustaa tutkittavaa perusjoukkoa mahdollisimman luotettavasti. Samalla se mahdollistaa myös alueellisen ja koulujen kokoa koskevan kadon korjaamisen: on mah- dollista, että kato kohdistuu joihinkin ositteisiin muita ositteita enemmän. Tämän kadon korjaamiseksi voitaisiin käyttää painokertoimia. Kyselyssä

annettiin kullekin vastaajalle tunniste, jonka avulla vastaaja saadaan yhdistettyä omaan kouluunsa. Aineiston keruun yhteydessä tunnistetiedot kuitenkin menetettiin tietoteknisen virheen vuoksi. Jälkikäteen saatoimme kuitenkin vastausaikojen perusteella yhdistämään vastaukset kouluihin tiedustelemalla kouluilta tutkimustuntien ajankohtaa. Sen avulla saimme kohdistettua kolmanneksen vastauksista oikeisiin kouluihinsa. Tämän kolmanneksen osalta laskimme katoa korjaavat painokertoimet ja laskimme prevalenssit lomakkeen alkuosassa olleille, väkivaltaa rikollisuutena tarkasteleville mittareille (taulukko 3). Tulosten erot painotetussa aineistossa ja koko aineistossa olivat 0-1,4 prosentti välillä molempiin suuntiin. Näyttää siltä, että ositekohtaista katoa korjaavien painokerrointen vaikutus olisi yhdeksän luokan oppilaiden kohdalla hiukan suurempi kuin kuudennen luokan oppilaiden kohdalla. Kokonaisuutena kuitenkin voimme arvioida, että painokerrointen vaikutus jäisi melko vähäiseksi. Tässä raportissa tullaankin käyttämään koko käytettävissä olevaa aineistoa ilman mainittuja painokertoimia.

Taulukko 3 Eräiden väkivaltaosoittimien arvoja painottamattomassa ja painotetussa aineistossa, väkivaltaa kokeneiden osuuksia (%).

	6. lk		9. lk	
	Painottamaton	Painotettu	Painottamaton	Painotettu
Ryöstö	3,1	3,1	2,5	2,3
Varkaus	11,0	11,0	12,3	11,6
Vahingonteko	15,9	15,9	12,9	13,2
Pahoinpitely	19,7	20,2	20,0	21,4
Pahoinpitelyn yritys	9,2	9,2	9,8	10,1
Uhkaaminen	17,0	17,2	21,7	22,0

Tutkimamme aiheen arkaluontoisuus saattaa olla oma luotettavuuteen vaikuttava tekijänsä. Se voi paitsi saada vastaajan kokonaan jättäytymään vastaamisesta, myös aiheuttaa yli- tai ali-ilmoittamista. Vastaavasti se, miten hyvät puitteet koululla on tarjota vastaamiselle, saattaa vaikuttaa vastaamisaktiivisuuteen. Vastaaminen edellyttää omaa rauhaa, jolloin pelko siitä, että vieressä istuva näkee vastauksen, voi aiheuttaa vastaamatta jättämistä. Suurin osa opettajista kuitenkin arvioi, että tilat turvasivat yksityisyyden hyvin. Taulukossa 4 on kuvattu opettajien arvioita tutkimustunnin sujuvuudesta.

Taulukko 4 Opettajien mielipiteitä tutkimustunnin kulusta^a,
% (N = 697).

	Erittäin hyvin	Hyvin	Ei hyvin eikä huonosti	Huonosti	Erittäin huonosti
Luokassa säilyi työrauha	54	37	5	1	0
Tilat turvasivat yksityisyyden	24	45	21	6	1
Oppilaat keskittyivät hyvin	50	42	4	1	0
Aika riitti vastaamiseen	41	41	10	5	0
Vastaaminen sujui ilman tietoteknisiä ongelmia	52	28	9	6	2

^a Tutkimustuntia kuvaavat lauseet esitettiin kysymyksessä väitteenä, jonka paikkansapitävyyttä vastaajaa pyydettiin arvioimaan.

Viimeinen luotettavuuteen vaikuttava tekijä liittyy vuoden 1988 ja 2008 aineiston vertailuun. Molemmassa kyselyissä käytettiin täysin samoja kysymyksiä niiden aiheiden osalta, joilta vertailua tehdään. Tulosten täydellinen vertailu edellyttäisi kuitenkin periaatteessa myös olosuhteiden ja kyselylomakkeen täydellistä samankaltaisuutta. Voidaan ajatella, että luokka vastaamistilana voi vaikuttaa vastauksiin verrattuna terveydenhoitajan vastaanottoon. Myös kyselylomakkeen rakenteen eroilla voi olla merkitystä vastaamiseen. Kyseisten vaikutusten voidaan arvioida olevan kuitenkin niin pieniä, etteivät ne vaikuta yleisten trendien tarkasteluun.

2.5 Tutkimusetiikka

Tutkimuslupaa kyselyn toteuttamiselle koulussa haettiin suoraan koulun rehtorilta, sillä pääsääntöisesti rehtorit voivat päättää koulun osallistumisesta kyselytutkimuksiin. Kolmessatoista kunnassa oli erikseen tehty päätös, että lupaa pitää hakea kunnalta ja näin myös toimittiin. Yhtä kuntaa lukuun ottamatta kaikki pyydetty kunnat lähtivät tutkimukseen mukaan.

Tutkimukselle ei pyydetty etukäteen vanhempien lupaa mutta vanhempia informoitiin tutkimuksesta jälkikäteen. Lupaa ei kysytty etukäteen, sillä se olisi voinut vaikeuttaa esimerkiksi perheväkivaltatapausten esiintuloa. Suomen laki ei myöskään edellytä luvan kysymistä vanhemmilta tämänikäisten lasten osallistumisesta kyselytutkimukseen muissa kuin lääketieteellisissä tutkimuksissa. Perustuslakia sen sijaan voidaan tulkita tukemaan lapsen kuulemista häneen liittyvissä asioissaan. Myös YK:n lasten oikeudet puhuvat lapsen kuulemisen puolesta. Mikäli kysely herätti lapsissa ja nuorissa kysymyksiä, heille tarjottiin erilaisia kanavia

kysymysten esittämiseen. Myös vanhempia informoitaessa korostettiin sitä, että he vastaisivat esille mahdollisesti tuleviin kysymyksiin.

Sekä vanhemmilta kysyttävästä luvasta että aiheen arkuudesta keskusteltiin huolellisesti tutkimushankkeen ohjausryhmän kanssa, joka koostuu eri alojen asiantuntijoista. Erityisesti pohdittiin sitä, voiko kysely aiheuttaa vastaajissa ahdistusta tai muita negatiivisia tuntemuksia. Kysely kuitenkin päätettiin toteuttaa suunnitellulla tavalla ja aiheen arkaluontoisuus otettiin huomioon kysymysten muotoilussa ja lomakkeen rakenteessa sekä oheisinformaation jakamisessa. Päätös sai negatiivista palautetta muutamilta kouluilta ja yksittäisiltä opettajilta. Myös kolmisenkymmentä vanhempaa otti yhteyttä kyselyn toteutuksen jälkeen.

Vastaajilta saatu palaute oli pääsuuntaisesti positiivista. Kyselyn vii-meisessä kysymyksessä annettiin vastaajalle vapaus kirjoittaa, millaista oli vastata tällaiseen kyselyyn. Selvästi suurin osa koki vastaamisen positiiviseksi, osa jopa auttavaksi ja terapeuttiseksi. Osa koki sen neutraalisti ja muutama prosentti ilmoitti selvästi kielteisiä tai ahdistavia tunteita. Nämä tunteet kuvasivat inhoa, pelokkuutta, masentuneisuutta ja ahdistavuutta. Ahdistavista tunteista kertoneet vastaajat olivat satunnaisia vastaajia niin sukupuolen, iän kuin väkivaltakokemusten määränkin suhteen.

Kirjallisuus

- Ellonen, N. & Kivivuori, J. & Kääriäinen, J. (2007). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulu tiedotteita 64 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu
- Heiskanen, M. (2002). Väkivalta, pelko ja turvattomuus. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen. Tilastokeskuksen tutkimuksia 236. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kivivuori, J. (2006). Onko kukaan meistä enää turvassa? – Rikosten ja turvallisuuden mittaamisesta. Teoksessa Rantala, K. & Virta, S. (toim.): Tieto – mahdollisuus, uhka vai turva? Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 47, Helsinki.
- Piispa, M. & Heiskanen, M. & Kääriäinen, J. & Siren, R. (2006). Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. HEUNI:n julkaisuja 51. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- Sariola, H. (1990). Lasten väkivalta ja seksuaalikäskemukset. Julkaisu 85. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Siren, R. & Kivivuori, J. & Kääriäinen, J. & Aaltonen, M. (2007). Suomalaisen kokema väkivalta 1980–2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 74. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Thornberry, T. & Krohn, M. (2000). The self-report method of measuring delinquency and crime. Teoksessa: Measurement and analysis of criminal justice. Criminal justice 2000 vol. 4, National Institute of Justice.

3 VÄKIVALTA RIKOKSENA

Juha Kääriäinen

3.1 Rikosnimikkeet ja niitä vastaavat mittarit

Lasten ja nuorten kohtaamaa väkivaltaa voidaan lähestyä useista, toisistaan poikkeavista viitekehyksistä käsin, siten kuin tämän raportin johdantoluvussa on kuvattu. Tässä luvussa lähdetään liikkeelle mahdollisimman yleisestä väkivallan kontekstista, jossa väkivaltaa katsotaan rikollisuutena. Tutkimuksemme kyselylomake aloittaa väkivaltakokemusten kartoittamisen juuri tästä näkökulmasta. Vastaajat johdatetaan teemaan seuraavalla tekstillä:

Seuraavat kysymykset käsittelevät rikoksia ja väkivaltaisia tekoja, joiden kohteeksi nuoret voivat joskus joutua. Vastaa kysymyksiin valitsemalla sopivin vaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille merkitylle viivalle.

Kysymyksillä kartoitettiin seuraavien rikosten uhriksi joutumista: ryöstö, varkaus, vahingonteko, pahoinpitely, pahoinpitelyn yritys ja laitton uhkaus. Kyseiset rikosnimikkeet ja niitä vastaavat kysymykset on järjestetty taulukkoon 5.

Tulee huomata, että tässä raportissa esitettävistä väkivaltamittareista monet muutkin kuin yllä esitetyt mittarit kuvaavat väkivaltaa, joka on laissa määritelty rikokseksi. Esimerkiksi seksuaalirikokset tai ruumiilliset rangaistukset ovat laissa rangaistaviksi määriteltyjä tekoja, mutta niistä kysytään kyselylomakkeessa jäljempänä niin, että kysymyksiin johdatetaan hieman toisella tavalla. Tässä kohden, lomakkeen alussa esitettävät kysymykset on esitetty vastaajille nimenomaan yleisessä rikollisuuden ja väkivallan kontekstissa. Osa vastaajista saattaa tässä yhteydessä ilmoittaa esimerkiksi kuritusväkivallan tai kiusaamisen yhteydessä tapahtuvan väkivallan, osa taas ei.

Taulukko 5 Väkiältä rikoksena: rikosnimikkeet ja niitä vastaavat kysymykset.⁵

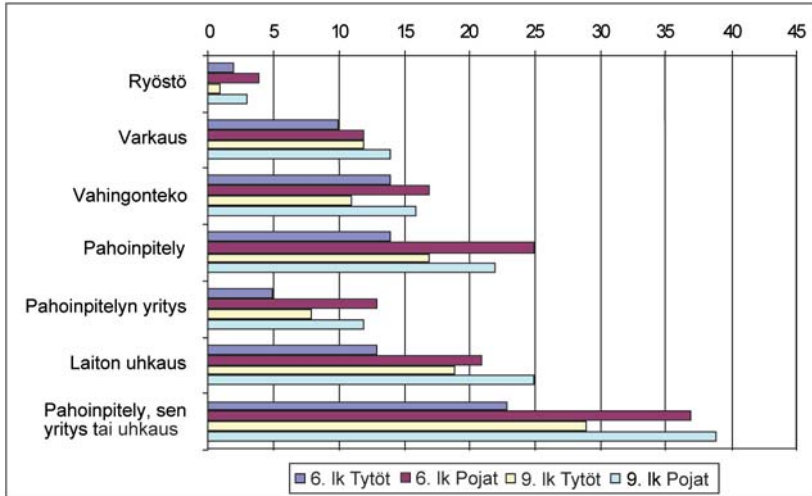
Rikosnimike	Kysymys
Ryöstö	<i>"Onko sinulta kukaan varastanut jotain viimeisten 12 kuukauden aikana käyttäen väkivaltaa?"</i>
Varkaus	<i>"Onko sinulta kukaan varastanut jotain viimeisten 12 kuukauden aikana ilman väkivaltaa?"</i>
Vahingonteko	<i>"Onko kukaan rikkonut tai pilannut joitain tavaroitasi tahallaan viimeisten 12 kuukauden aikana?"</i>
Pahoinpitely	<i>"Onko kukaan lyönyt sinua tai käynyt kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana? Tässä voit mainita sellaisetkin teot, jotka tapahtuivat edellä mahdollisesti kuvaamiesi väkivaltaisten ryöstöjen yhteydessä."</i>
Pahoinpitelyn yritys	<i>"Onko kukaan viimeisten 12 kuukauden aikana aikonut tai alkanut hyökätä sinua kohden mutta jostain syystä ei kuitenkaan tehnyt sitä? Esimerkiksi joku auttoi sinua tai pääsivät karkuun."</i>
Laiton uhkaus	<i>"Edellä mahdollisesti mainitsemiesi tekojen lisäksi, onko kukaan pelkästään uhannut lyövänsä sinua tai käyvänsä kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana?"</i>

⁵ Oheisessa taulukossa esitettävissä kysymyksissä muisteluvälinä on 12 kuukautta. Samat kysymykset kysyttiin myös siten, että muisteluväliksi saatiin vastaajan aiemmat elämänvaiheet. Esimerkiksi varastamisesta kysyttiin: "Onko sinulta kukaan tätä aiemmin varastanut jotain?"

3.2 Väkiältä rikoksena: kokemusten yleisyys vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan

Kuvioon 1 ja liitetaulukkoon 2 on merkitty eri väkiältä- ja omaisuusrikoksia kokeneiden osuuksia vastaajien luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Pahoinpitelyjen kohteeksi ilmoittaa joutuneensa viimeisten 12 kuukauden aikana noin viidennes vastaajista. Jos laskemme niiden osuuden, joita on joko pahoinpidelty, yritetty pahoinpidellä tai uhattu fyysisellä väkivallalla, voimme todeta, että näiden tekojen kohteeksi on joutunut noin kolmannes vastaajista. Kun vastaavia lukuja katsotaan koko eliniän osalta, havaitaan, että yhdeksännen luokan oppilaista lähes puolet ja kuudennen luokan oppilaista 40 % ilmoittaa joutuneensa pahoinpitelyjen, niiden yritysten tai uhkailujen kohteeksi (liitetaulukko 2).

Sukupuolen ja luokka-asteen mukaiset erot ovat kuitenkin melko suuria. Pojat näyttävät kohtaavan väkivaltaa tyttöjä enemmän: viimeisten 12 kuukauden aikana väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneita poikia oli molemmissa ikäluokissa lähes 40 %. Kun muisteluvälinä on koko elämä,

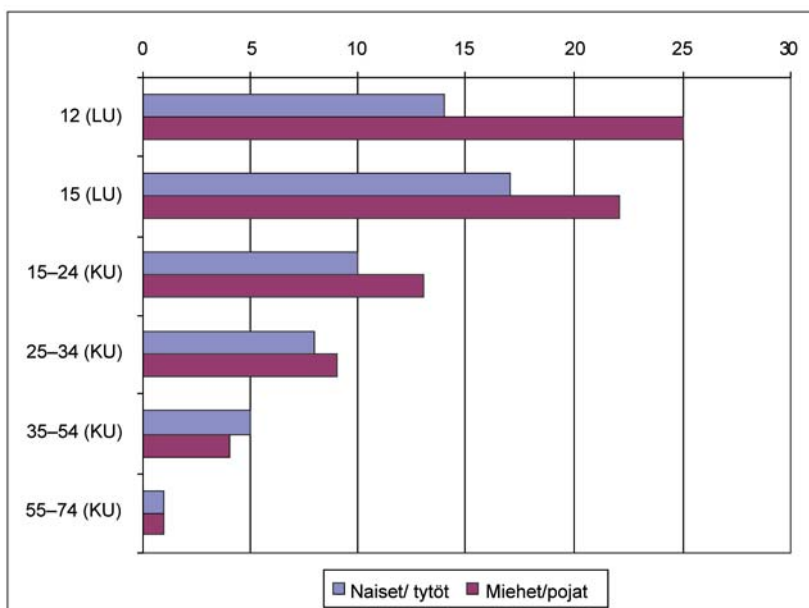

Kuvio 1 Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

yhdeksännen luokan pojista yli puolet (55 %) ilmoittaa kokeneensa väkivaltaa tai sen uhkaa. Tyttöjen kohdalla taas väkivaltakokemukset näyttävät lisääntyvän siirryttäessä alakoulusta yläkouluun viimeiselle luokalle: kuudennen luokan tytöistä väkivaltaa tai sen uhkaa oli kokenut 23 % ja yhdeksännen luokan tytöistä 29 %.

Omaisuuksien kohdistuvissa rikoksissa yleisin rikosnimike on vahingonteko, jonka uhriksi ilmoittaa joutuneensa viimeisten 12 kuukauden aikana vajaat 15 % vastaajista. Varkauden uhriksi on joutunut hiukan tätä harvempi. Ryöstön uhriksi ilmoittaa viimeisen vuoden aikana joutuneensa 2–3 % vastaajista. Sukupuolten välinen ero tulee omaisuusrikosten kohdalla esiin samantapaisena kuin väkivaltarikosten kohdalla: pojat joutuvat uhreiksi tyttöjä useammin.

Edellä kuvattujen lukujen suhteuttamiseksi aikuisiin kohdistuvaan väkivaltaan on kuvioon 2 koottu tietoja kansallisen uhritutkimuksen perusteella eri-ikäisiin 15 vuotta täyttäneisiin kohdistuvasta väkivallasta. Kansallisen uhritutkimuksen väkivaltakysymykset on asetettu toisin kuin tässä tutkimuksessa mutta suuntaa-antavina tuloksia voitaneen silti pitää. Kuviosta havaitsemme, että lapsiin ja nuoriin näyttää kohdistuvan selvästi enemmän väkivaltaa kuin aikuisiin. Tulos vahvistaa esimerkiksi Yhdysvalloissa tehtyjä havaintoja (Finkelhor 2007).

Kuvio 2 Pahoinpitelyn kohteeksi joutuneiden osuus (%) vastaajan iän mukaan. Luvut perustuvat lapsiuhrituskimuksen (LU) ja kansallisen uhrituskimuksen (KU) tietoihin. Kansallisen uhrituskimuksen lähdetiedot, ks. Siren ym. 2007, 19.

3.3 Väkivallan toistuvuus

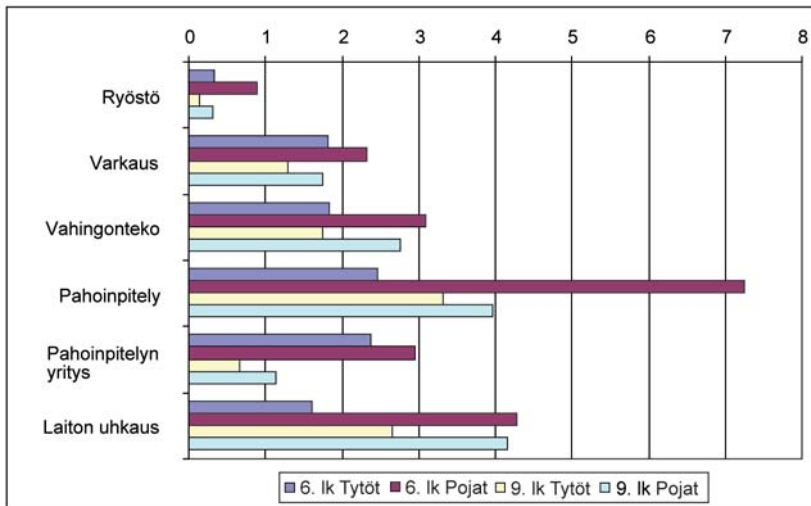
Edellä on kuvattu niiden vastaajien suhteellisia osuuksia kaikista vastaajista, jotka ovat joutuneet väkivalta- tai omaisuusrikosten uhriksi. Rikosuhrituskimuksissa on tapana kysyä myös uhriksi joutumisen kertoja niiltä, jotka ilmoittavat ylipäättään joutuneensa rikoksen uhriksi. Näin meneteltiin myös tässä tutkimuksessa joidenkin väkivaltaindikaattoreiden kohdalla. Seuraavassa taulukossa (taulukko 6) esitetään nämä ns. incidenssiluvut keskiarvoina väkivalta- ja omaisuusrikosten osalta. Koska keskiarvo on herkkä keskiluku huomattavan poikkeaville arvoille, koodattiin kaikki yli 20 tapausta ilmoittaneet arvoksi 20. Esimerkiksi pahoinpitelyn kohdalla yli 20 tapausta ilmoitti kaikista pahoinpitelyä kokeneista 2,5 %. Lisäksi kaikki selvästi ylisuuret luvut (1000 tai enemmän) on poistettu kokonaan. Pahoinpitelyjen tapauksessa näitä poistettuja vastauksia oli kaikkiaan kuusi.

Tyypillisesti nuoret ilmoittavat joutuneensa väkivallan tai omaisuusrikoksen uhriksi kerran tai kaksi kertaa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Eri tekojen välillä kertojen määrä ei huomattavasti vaihtele. Kuitenkin näyttää siltä, että nuorimmat, kuudennen luokan oppilaat, joutuvat toistuvammin tekojen uhriksi kuin heitä vanhempi ikäluokka. Tämä koskee erityisesti poikia. Tässä korostunee koulutovereiden välinen kiusaaminen ja väkivalta, joka tapahtuu tyypillisesti koulussa ja koulumatkoilla ja saattaa siten olla toistuvaa. Heitä vanhemman ikäluokan kohdalla väkivalta siirtynee osin koulun ulkopuolella tapahtuvan vapaa-ajan vieton yhteyteen ja on siten satunnaisempaa (taulukko 6).

Toistuvaa väkivallalle altistumista voitaneen pitää vakavampana ongelmana kuin satunnaista väkivallalle altistumista. Siksi on tarpeen kysyä, kuinka suuri osa lapsista ja nuorista joutuu toistuvan väkivallan kohteeksi. Kuvioon 3 on laskettu rikosryhmittäin sellaisten lasten ja nuorten osuudet kaikista vastaajista, jotka ovat joutuneet eri rikosten kohteeksi vähintään kolme kertaa kuluneen vuoden aikana. Kuvioista havaitaan, että tällaisten lasten ja nuorten osuus vaihtelee rikostyyppistä riippuen alle prosentin ja seitsemän prosentin välillä. Kuudennen luokan pojista jopa seitsemän prosenttia näyttää joutuvan toistuvasti pahoinpitelyjen kohteeksi. Omaisuusrikosten kohdalla luku on tätä selvästi alhaisempi.

Taulukko 6 Väkivalta- tai omaisuusrikosten kohteeksi viimeisten 12 kuukauden aikana joutumisen kerrat, keskiarvot sukupuolen ja luokka-asteen mukaan.

	6.lk		9. lk	
	Tytöt	Pojat	Tytöt	Pojat
Ryöstö	4,24	4,51	2,1	3,19
Varkaus	2,81	2,47	1,77	1,99
Vahingonteko	2,01	2,49	2,26	2,56
Pahoinpitely	2,72	3,61	2,71	1,84
Pahoinpitelyn yritys	1,79	2,96	1,84	2,22
Laiton uhkaus	2,3	3,1	2,34	3,38

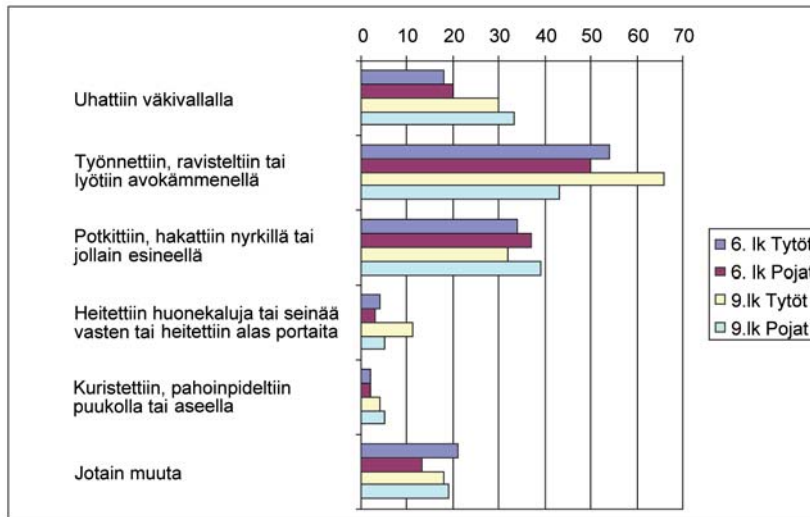

Kuvio 3 Niiden vastaajien osuudet (%), jotka ovat joutuneet rikosten uhriksi vähintään kolme kertaa viimeisten 12 kuukauden aikana.

3.4 Teon vakavuus, vammat ja muita teon piirteitä pahoinpitelytapauksissa

Pahoinpitelyn uhriksi viimeisten 12 kuukauden aikana joutuneilta (N=1061) kysyttiin, millaista väkivaltaa vastaajaan kohdistui viimeisimmässä pahoinpitelytilanteessa. Kysymyksen valmiit vastausvaihtoehdot (joista vastaaja saattoi valita yhden tai useamman) ja tulokset käyvät selville kuviosta 4 (liitetaulukko 6). Tavallisimmin raportoitiin tönimisiä, raviste-luja tai avokämmenellä lyöntejä. Toisaalta noin kolmannes pahoinpitelyn uhreista ilmoitti heihin kohdistuneen potkuja, nyrkillä lyöntejä tai jollain esineellä lyöntejä. Kuristamisia tai aseellisia pahoinpitelyjä ilmoitti kuudesluokkalaisista pahoinpitelyn uhreista kaksi ja yhdeksäsluokkalaisista viisi prosenttia.

Vajaa neljännos niistä kuudennen luokan oppilaista, jotka olivat joutuneet pahoinpitelyn uhriksi, ilmoitti saaneensa ruumiillisia vammoja. Yhdeksännos luokan oppilaista vammoja ilmoitti noin kolmannos pahoinpitelyn uhreista (liitetaulukko 7). Tämä tarkoittaa, että karkeasti laskien noin joka kahdeskymmenes lapsi tai nuori on viimeisen vuoden aikana

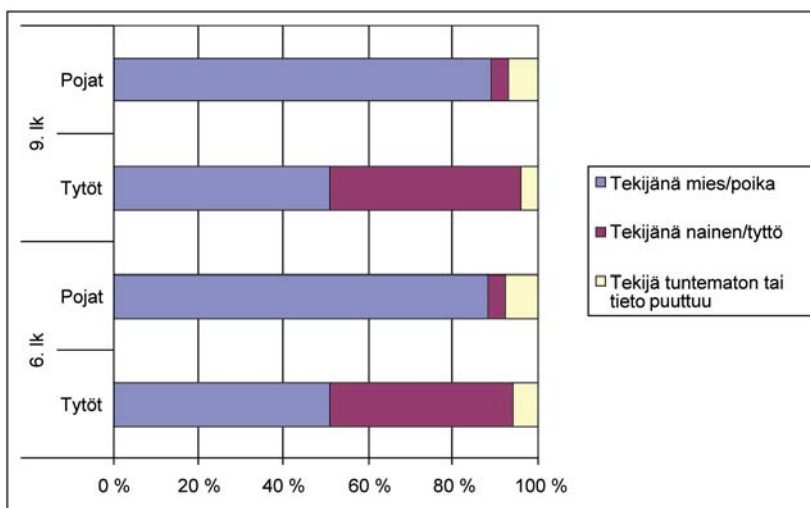

Kuvio 4 Teon piirteitä viimeisimmässä pahoinpitelyssä (%) luokasteen ja sukupuolen mukaan. Pahoinpitelyjä viimeisten 12 kk:n aikana kokeneet.

saanut vammaa väkivallan seurauksena. Vammoja saaneista noin 60 % ilmoitti saaneensa pienen mustelman, naarmun tai haavan. Ison mustelman, haavan tai mustan silmän ilmoitti saaneensa selvästi yli kolmannes vastaajista. Vammojen laadussa ei ole suuria eroja vastaajien sukupuolen tai iän mukaan: kuitenkin tytöt ilmoittavat jonkin verran enemmän lieviä vammoja kuin pojat. Noin kolmannes oli kokenut nimittelyjä pahoinpitelyn yhteydessä. Kuitenkin melko harvat havaitsivat erityistä nimittelyä, jossa viitattaisiin esimerkiksi ihonväriin, sairauksiin tai seksuaalisuuteen (liitetaulukko 10).

3.5 Tekijän ja uhrin suhde pahoinpitelytapauksissa

Vastaajilta kysyttiin myös heidän havainnoistaan väkivallan tekijöistä. Pahoinpitelyn uhriksi viimeisten 12 kuukauden aikana joutuneista pojista noin 90 % ilmoitti tekijän sukupuoleksi pojan tai miehen. Uhreiksi joutuneiden tyttöjen kohdalla tekijöiden sukupuolijakauma oli kuitenkin joksinkin tasainen (kuvio 5 ja liitetaulukko 12).

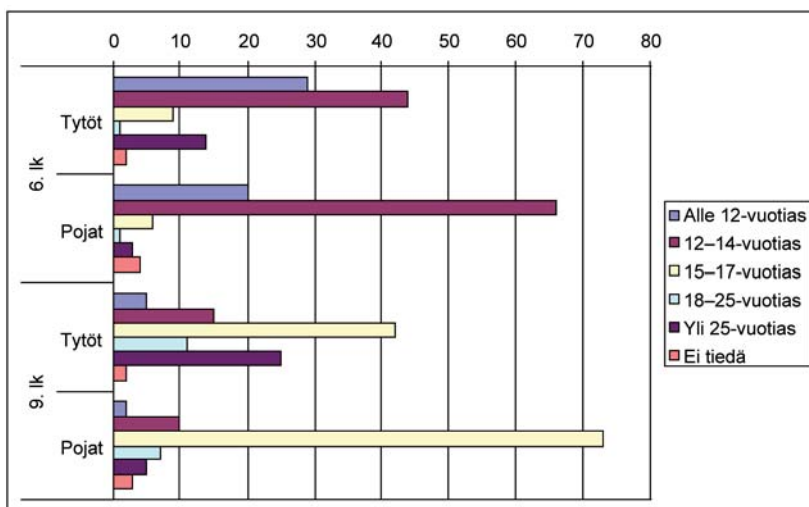
Kuvio 5 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän sukupuolen sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.

Tekijöiden ikäjakaumat vastaajien viimeisimmässä pahoinpitelytapauksessa käyvät selville kuviosta 6 (liitetaulukko 13). Perushavainto on selvästi se, että valtaosassa tapauksista tekijä on ollut lähes samanikäinen uhrin kanssa. Havainto vahvistuu, kun vertaa kuudennen ja yhdeksännen luokan oppilaiden jakaumia keskenään: kuudesluokkalaisilla yleisin tekijän ikä on 12–14 vuotta ja yhdeksäsluokkalaisilla 15–17 vuotta. Poikien ja tyttöjen kohdalla tässä suhteessa näyttää kuitenkin olevan eroa: tekijän ja uhrin samanikäisyys korostuu erityisesti pojilla, tyttöillä tekijöiden ikähajontaa on enemmän. Tytöt näyttävät kohdanneen aikuisen tekemää väkivaltaa enemmän kuin pojat.

Kysyttäessä tarkemmin, kuka tekijä oli viimeisimmässä 12 kuukauden aikana sattuneessa pahoinpitelytapauksessa, havaittiin, että yleisimmin tekijänä oli ”joku kavერი, jonka tunnet tai tiedät”. Tällaisia tapauksia ilmoitti noin puolet pahoinpitelyn uhreista. Sisko tai veli oli tekijänä noin viidenneksessä tapauksista. Isä, isäpuoli, äiti tai äitipuoli ilmoitettiin tekijäksi vajaan kymmenessä prosentissa tapauksista. Tuntemattomien osuus oli hiukan yli kymmenen prosenttia tapauksista (liitetaulukko 11).

Tulee kuitenkin huomata, että vastaajan sukupuolen ja iän vaikutus on edellä kuvattuihin havaintoihin melko suuri. Ensinnäkin, poikiin kohdistuu väkivaltaa kavereiden ja tuntemattomien taholta selvästi use-

Kuvio 6 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän iän sekä vastaajan luokkaasteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.

ammin kuin tyttöihin. Toiseksi, tyttöihin kohdistuu pahoinpitelyjä perheen taholta enemmän kuin poikiin. Kuudennen luokan tytöistä jopa 40 prosenttia ilmoittaa pahoinpitelyn tekijäksi siskon tai veljen. Heistä noin kuusi prosenttia ilmoittaa tekijäksi isän tai isäpuolen ja yhtä suuri osa ilmoittaa tekijäksi äidin. Yhdeksännen luokan tytöistä vajaa kolmannes ilmoitti tekijäksi siskon tai veljen mutta isän, isäpuolen tai äidin osuudet olivat nousseet suhteessa nuorempaan ikäluokkaan.

Väkivallan tapahtumapaikkoina koti ja koulu ovat selvästi yleisimmät (liitetaulukko 17). Tämä on tietysti sillä tavalla luonnollista, että kotona ja koulussahan lapset eniten aikaansa viettävät. Sukupuolella näyttää olevan kuitenkin tässä hyvin selkeä vaikutus: tyttöihin väkivalta kohdistuu nimenomaan kotona ja poikiin koulussa. Myös uhrin iällä on merkitystä siten, että julkisten paikkojen merkitys pahoinpitelyjen tapahtumapaikkoina korostuu lapsen varttuessa teini-ikään. Tämä liittyy lapsen elinpiiriin laajenemiseen ja perheen kontrollin vähenemiseen ajankäytössä.

Kyselyssä tiedusteltiin myös päihtymyksen osuutta pahoinpitelytilanteissa kysymällä yhtäältä uhrin havaintoja tekijän päihtymystilasta ja toisaalta uhrin itsensä päihtymyksestä (liitetaulukot 15 ja 16). Valtaosassa tapauksista sekä tekijän että uhrin ilmoitettiin olleen selvin päin tekotilanteessa. Tässäkin kohtaa vastaajan iän merkitys kuitenkin tulee esiin:

yhdeksäsluokkalaisten kohdalla sekä tekijän että uhrin päihtymys alkaa tulla esiin. Tuossa iässä alkoholin ja muiden päihteiden käyttö alkaa monilla nuorilla ja tämä heijastuu myös väkivaltatilanteisiin.

3.6 Väkivallan sosiaalinen konteksti

Lasten altistuminen väkivallalle saattaa vaihdella hänen kasvuympäristönsä sosiaalisten piirteiden mukaisesti. Liitetaulukoihin 4 ja 5 on koottu tietoja pahoinpitelyn uhriksi joutumisen yleisyydestä eräiden tyypillisten taustatekijöiden mukaan.

Perherakenne näyttää olevan yhteydessä väkivaltakokemuksiin siten, että alkuperäinen ”ydinperhe”, jossa lapsi asuu molempien vanhempiensa kanssa, jossain määrin suojaa lasta väkivaltakokemuksilta. Yksinhuoltajaperheissä ja muissa uusissa perhetyypeissä asuvilla lapsilla saattaa olla kokemuksia vanhempien välisistä ristiriidoista, jotka saattavat johtaa väkivallan kokemuksiin. Perheen vanhempien työttömyydellä näyttää olevan myös yhteys erityisesti tyttöjen kokemaan väkivaltaan: perheissä, joissa on työttömyyttä, tytöt kokevat merkitsevästi useammin väkivaltaa kuin muut tytöt. Koska tyttöjen kokema väkivalta sijoittuu poikia useammin perheympäristöön, tämä viittaa siihen, että työttömyys heijastuu perheisiin ristiriitoina, jotka saattavat lisätä perheiden sisäistä väkivaltaa. Vanhempien koulutuksella ei sitä vastoin näytä olevan yhteyttä lasten kokemiin pahoinpitelyihin tai niiden uhkaan.

Lastensuojelulaitoksissa asuvat lapset kokevat merkittävästi useammin väkivaltaa kuin muut ikätoverinsa. Tämä on merkittävä tulos, sillä lastensuojelulaitoksissa asuneista pojista jopa 60 % ja tyttöistäkin yli 40 % ilmoittaa joutuneensa väkivallan uhriksi viimeisten 12 kuukauden aikana. Sillä tavalla tulos on tietysti odotettu, että nämä lapset ovat usein laitoksessa juuri turvattoman ympäristönsä vuoksi.

Vanhempien ulkomaalaistausta näyttää olevan myös lievästi yhteydessä väkivaltakokemuksiin: lapset, joiden toinen tai molemmat vanhemmat ovat taustaltaan ulkomaalaisia, ovat kokeneet väkivaltaa hiukan useammin kuin muut ikätoverinsa.

Kirjallisuus

Finkelhor, D. (2007). Developmental Victimology. The Comprehensive Study of Childhood Victimizations. Teoksessa Davis, R.C., Luigiro, A.J., & Herman, S. (toim.), Victims of crime (3.painos), 9–34. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Finkelhor, D. (2008). *Childhood Victimization. Violence, Crime, and Abuse in the Lives of Young People*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Siren, R., Kivivuori, J., Kääriäinen, J., Aaltonen, M. (2007). *Suomalaisten kokema väkivalta 1980–2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 74*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

4 IKÄTOVEREIDEN VÄLINEN VÄKIVALTA JA KIUSAAMINEN

Juha Kääriäinen

4.1 Ikätovereiden välisen väkivallan ja kiusaamisen mittarit

Edellisessä luvussa kuvattiin lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia yleisessä, rikollisuuden kehystämässä kontekstissa. Keskeinen havainto oli, että valtaosa vastaajien kokemasta väkivallasta oli sellaista, jossa väkivallan tekijänä oli ollut vastaajalle tuttu ikätoveri. On kuitenkin mahdollista, että kun kysymykset väkivaltaisista kokemuksista esitetään tällä tavoin, osa väkivaltaisista kokemuksista jää piiloon siksi, että vastaaja ei miellä esimerkiksi sisarusten tai muiden ikätovereiden taholta tulevaa väkivaltaa riittävän ”vakavaksi” ilmoittaakseen siitä tutkimuksessa, joka käsittelee väkivaltaa rikoksen kaltaisena ilmiönä. Finkelhorin mittaristossa onkin päädytty erikseen kysymään tällaisista väkivaltakokemuksista johdattamalla vastaajat ikätovereiden välisen väkivallan teemaan. Omassa lomakkeessamme tämä johdanto kuului seuraavasti:

Edellä on kysytty yleisesti väkivallanteoista. Myös sisarusten ja muiden ikätovereiden välillä voi tapahtua erilaisia väkivallantekoja. Seuraavat kysymykset koskevat VAIN sisarusten ja muiden lasten tai nuorten keskinäisiä väkivaltatapauksia. Näillä tapauksilla emme kuitenkaan tarkoita tilanteita, joissa kaverukset nujakoivat leikillään toistensa kanssa.

Ikätovereiden välistä väkivaltaa mitataan kolmella kysymyksellä, joista ensimmäinen on suoraan verrannollinen aiemmin esitettyyn, pahoinpitelyä mittaavaan kysymykseen. Kaksi jälkimmäistä kysymystä puolestaan mittaavat ikätovereiden välistä kiusaamista, ensin fyysistä, sitten psyykkistä. Kysymysten muoto käy selville taulukosta 7.

Tässä luvussa tarkastellaan väkivallan esiintyvyyttä oheisten kysymysten mukaisesti kuvailemalla väkivallan esiintyvyys. Sen lisäksi verrataan tuloksia, joita saadaan kun käytetään yleisiä väkivaltaa rikollisuutena mittaavia kysymyksiä ja erityisiä vertaisryhmäväkivaltaa mittaavia kysymyksiä.

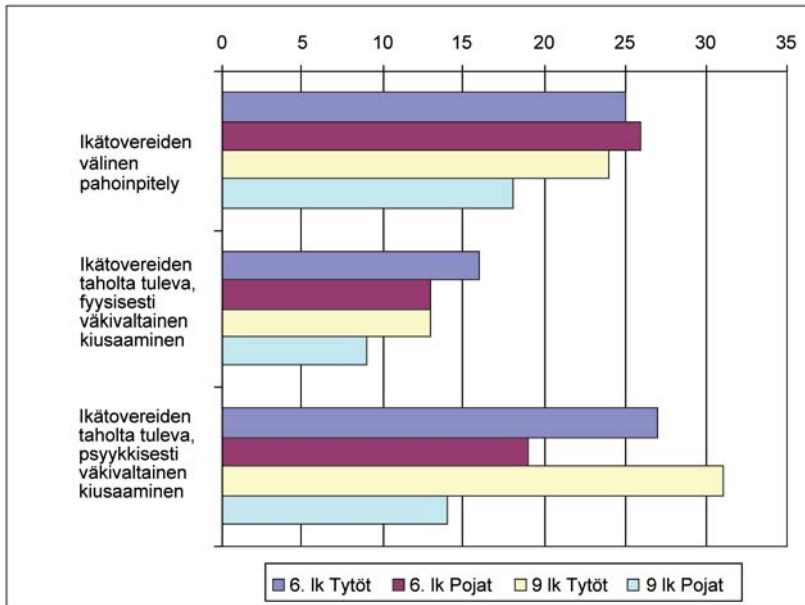
Taulukko 7 Ikätovereiden välisen väkivallan ulottuvuudet ja niitä vastaavat kysymykset.⁶

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
Ikätovereiden välinen pahoinpitely	<i>Onko siskosi, veljesi tai joku ikätoverisi lyönyt sinua tai käynyt sinun kimppuusi viimeisten 12 kuukauden aikana?</i>
Ikätovereiden taholta tuleva, fyysisesti väkivaltainen kiusaaminen	<i>Edellä mainittujen tekojen lisäksi, onko sisaruksesi tai joku ikätoverisi kiusannut sinua viimeisten 12 kuukauden aikana ajamalla sinua takaa, tarttumalla sinun hiuksiisi tai vaatteisiisi tai pakottamalla sinut tekemään jotain, mitä et haluaisi tehdä?</i>
Ikätovereiden taholta tuleva, henkisesti väkivaltainen kiusaaminen	<i>Edellä mainitun kiusaamisen lisäksi, onko siskosi, veljesi tai joku ikätoverisi haukkunut sinua, sanonut sinulle ilkeyksiä tai sanonut, ettei halua olla kanssasi viimeisten 12 kuukauden aikana niin, että sinulle tuli todella paha mieli tai pelkäsit?</i>

⁶ Oheisessa taulukossa esitettävissä kysymyksissä muisteluvälinä on 12 kuukautta. Samat kysymykset kysyttiin myös siten, että muisteluväliksi saatiin vastaajan aiemmat elämänvaiheet. Esimerkiksi ikätovereiden välisestä pahoinpitelystä kysyttiin: ”Onko siskosi, veljesi tai joku ikätoverisi tätä aiemmin lyönyt sinua tai käynyt sinun kimppuusi?”

4.2 Ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen

Ikätovereiden välisiä pahoinpitelyjä viimeisten 12 kuukauden aikana ilmoitti kokeneensa noin neljännes kuudennen luokan oppilaista ja noin viidennes yhdeksännen luokan oppilaista. Fyysisesti väkivaltaista kiusaamista ilmoitti kokeneensa noin joka kymmenes vastaajista ja henkistä kiusaamista noin viidennes vastaajista. Etenkin kiusaamisen kohdalla sukupuolten väliset erot ovat melko suuret: tytöt kokevat tulleen kiusatuiksi poikia useammin. Ero on erityisen selvä henkisesti väkivaltaisen kiusaamisen kohdalla. Yhdeksännen luokan tytöistä noin kolmannes ilmoittaa joutuneensa tällaisen kiusaamisen kohteeksi, vastaavan ikäisten poikien luku on puolet tästä (kuvio 7 ja liitetaulukko 18).

Kuvio 7 Viimeisten 12 kuukauden aikana ikätovereiden taholta tullutta väkivaltaa ja kiusaamista kokeneiden osuudet (%) vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

4.3 Väkivaltakokemukset ”rikollisuuden” ja ikätovereiden välisen vuorovaikutuksen konteksteissa

Seuraavaksi tarkastellaan kahta asiaa: 1) tuoko ikätovereiden välistä pahoinpitelyä mittaava kysymys esiin sellaisia kokemuksia, joita ei tullut esiin jo edellisessä luvussa kuvattujen yleisten väkivaltakysymysten avulla ja 2) tuovatko kiusaamiseen kontekstoituvat kysymykset esiin kokemuksia, jotka eivät tulleet esille aiemmissa väkivaltakysymyksissä pahoinpitelyjen tai niiden yritysten yhteydessä.

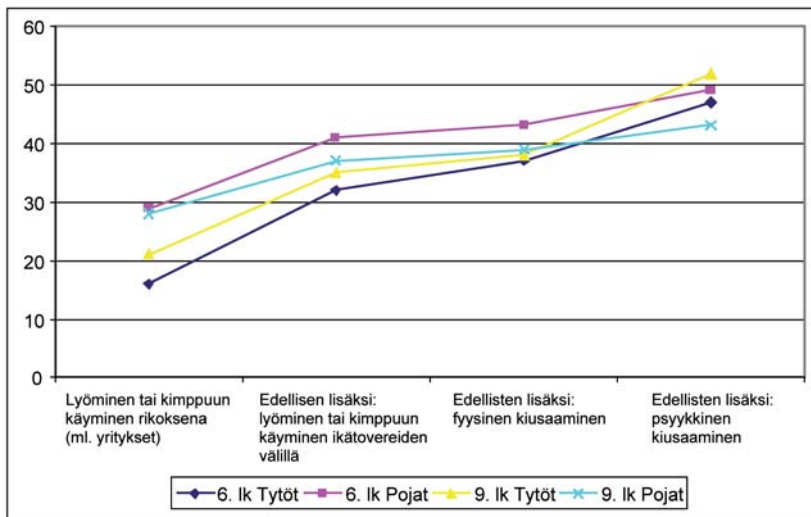
Kuvioon 8 on merkitty ensinnäkin pahoinpitelyt ja niiden yritykset ”rikollisuuden” kontekstissa mitattuna. Tytöistä noin 20 % ja pojista 30 % ilmoittaa joutuneensa tällaisen väkivallan kohteeksi viimeisten 12 kuukauden aikana. Kun tähän lukuun lisätään ne vastaajat, jotka eivät jo sisälly mainittuun lukuun mutta ilmoittavat joutuneensa ikätoveriensa tekemän pahoinpitelyn kohteeksi, pahoinpitelyn esiintyvyys nousee noin

kymmenellä prosenttiyksiköllä, kuudennen luokan tyttöjen kohdalla jopa 15 prosenttiyksiköllä. Voi siten sanoa, että ikätovereiden välistä väkivaltaa tulee mitata erityisellä kysymyksellä, mikäli halutaan saada luotettavasti esille sen esiintyvyys omana ilmiönään. Muussa tapauksessa jopa puolet sen esiintyvyydestä jää tavoittamatta. Tältä osin suomalainen aineisto vahvistaa Yhdysvalloissa tehtyjä havaintoja (Finkelhor 2008, 92–101).

Lisäksi näyttää siltä, että ikätovereiden välisen kiusaamisen huomiointi kasvattaa väkivallan yleisyyttä osoittavaa lukua erityisesti tyttöjen kohdalla. Kaiken kaikkiaan lähes puolet vastaajista ilmoittaa kokeneensa pahoinpitelyä tai ikätovereidensa taholta tullutta fyysistä tai henkistä kiusaamista.

Kun ikätovereiden välistä pahoinpitelyä mitataan erityisellä kysymyksellä ja erotetaan omaksi ryhmäkseen ne vastaajat, jotka ovat kokeneet tällaista väkivaltaa mutta eivät ole ilmoittaneet sitä yleisen ”rikollista” pahoinpitelyä mittaavan kysymyksen yhteydessä, herää kysymys tällaisen väkivallan vakavuudesta. Onko näin esiin saatu väkivalta yhtä vakavaa kuin sellainen, josta vastaajat ilmoittivat aiemmin yleisen pahoinpitelykysymyksen yhteydessä.

Asiaa voidaan lähestyä tarkastelemalla viimeisimmän ilmoitetun teon piirteitä. Liitetaulukossa 6 kuvattiin aiemmin yleisen pahoinpitelymittarin yhteydessä jatkokysymyksenä olleen teon piirteitä kartoittavan

Kuvio 8 Väkivaltakokemusten kumulatiivinen esiintyvyys (%) eri konteksteissa.

kysymyksen tulokset. Liitetaulukossa 19 on vastaavat tiedot kysymyksestä, jolla kartoitettiin viimeisimmän ikätovereiden välisen pahoinpitelyn piirteitä. Tulokset osoittavat, että molemmissa tapauksissa teot ovat piirteiltään samantapaisia. Molemmissa ryhmissä noin puolessa tapauksista ”työnnettiin, ravisteltiin tai lyötiin avokämmenellä” ja noin kolmanneksessa ”potkittiin, hakattiin nyrkillä tai jollain esineellä”. Toisaalta luotettavampi, nimenomaan teon vakavuutta kuvaava kysymys on sellainen, jossa yksikertaisesti kysytään saatuja vammoja. Kun yleisen pahoinpitelymittarin yhteydessä saimme tulokseksi, että viimeisimmän teon yhteydessä sai ruumiillisia vammoja ikäryhmästä riippuen neljännes tai kolmannes vastaajista, ikätovereiden välisissä pahoinpitelyissä ruumiillisia vammoja ilmoitti vain noin kuusi prosenttia vastaajista. Yhteenvetona voidaan siis sanoa, että ikätovereiden välistä pahoinpitelyä mittaava kysymys tuo esiin lievempää väkivaltaa kuin sitä yleisempi pahoinpitelyä mittaava kysymys.

Kirjallisuus

Finkelhor, D. (2008). *Childhood Victimization. Violence, Crime, and Abuse in the Lives of Young People*. Oxford, New York: Oxford University Press.

5 PERHEESSÄ KOETTU VÄKIVALTA

Heikki Sariola & Noora Ellonen

Tässä luvussa tarkastellaan lasten ja nuorten kotonaan kokemaa väkivaltaa. Ensin esitellään yhdeksäsluokkalaisten nuorten raporttoimia kokemuksia omien vanhempiensa heihin käyttämästä fyysisestä väkivallasta ja ei-väkivaltaisista aggressionilmauksista. Kokemuksia on kysytty vastaajien koko edeltäneen elämän ajalta 13. ikävuoteen asti ja viimeisen vuoden aikana sattuneita kokemuksia. Tuloksia verrataan vastaavan kyselyn antamiin tietoihin kahdenkymmenen vuoden takaa, keväällä 1988 peruskoulun viimeisen luokan oppilaille tehtyyn kyselyyn (Sariola 1990). Vastaavat kysymykset esitettiin myös kuudesluokkalaisille ja niiden vastauksia tarkastellaan tässä erikseen. Kuudesluokkalaisten osalta tarkastelu on kuitenkin suppeampi, sillä heidän osaltaan emme saa vastaavaa vertailutietoa.

5.1 Vanhempien tekemä väkivalta

Kuluneiden kahdenkymmenen vuoden aikana moni asia on muuttunut. Kaksikymmentä vuotta sitten tehdyn koululaiskyselyn vastaajat olivat eläneet suurimman osan elämästään aikana, jolloin kuritusväkivaltaa ei ollut kriminalisoitu eikä muutenkaan kielletty. Vanhempien kuritusoikeus poistettiin rikoslaista vuonna 1979 ja erikseen kurituksen käyttö kiellettiin vuoden 1984 alussa voimaan tulleessa laissa lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta, jossa säädetään:

”Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.” (364/1983, 1 § 3. momentti).

Lain voimaan tullessa vuoden 1988 kyselyyn vastanneet olivat siis jo 11–12-vuotiaita. Lisäksi on otettava huomioon, että lain tunnettuus ei alkuaikoina ollut kovinkaan hyvä, sillä mitään kattavaa tiedotusta tai koulutusta ei siitä tuolloin järjestetty. Myöskään asenteet eivät muuttuneet hetkessä. Vuonna 1981 47 prosenttia väestöstä piti ruumiillista kuritusta hyväksyttävänä kasvatustapana ja vuonna 1985 luku oli edelleen 43 prosenttia (Peltoniemi 1988). Voidaan siis sanoa, että tuolloiset nuoret vastaajat olivat eläneet yhteiskunnassa, jossa ruumiillisen väkivallan käyttö lapsiin oli niin yleisesti hyväksyttyä, ettei se mitenkään leimannut käyttäjänsä.

Tilanne on nykyään toinen. Paitsi että ruumiillisen kurituksen käyttö on vuoden 2008 kyselyä tehtäessä ollut laitonta jo 24 vuotta, on myös tieto siitä vuosien varrella levinnyt. Lisäksi viime vuosina on asiasta jälleen aktiivisesti kampanjoitu. Kuritusväkivalta ei enää ole yleisesti hyväksyttyä, vaan pikemminkin se mielletään sosiaaliseksi ongelmaksi. Lastensuojelun Keskusliiton viimeksi vuonna 2007 tekemässä kyselyssä hyväksyi saman 1980 – luvulla käytetyn kuritusta koskevan väitteen enää alle 26 prosenttia vastaajista.

5.1.1 Mittari

Väkivaltaa ja aggressionilmauksia kysyttiin 14 -kohtaisella kysymyksellä, joka eteni ei-fyysisistä aggressionilmauksista lieviin ja sitten vakaviin fyysisiin väkivaltaisiin tekoihin. Mittari on vertailtavuuden säilyttämiseksi toistettu samassa muodossa kuin sitä käytettiin 1988 kerätyssä koululaiskyselyssä (Sariola 1990). Mittari on Suomen oloihin sovellettu versio Strausin, Gellesin ja Steinmetzin kehittämästä Conflict Tactics Scales’sta (Straus ym. 1981).

Kysymyksiin johdatettiin saatteella: *Vanhemmilla ja lapsilla on monia erilaisia tapoja yrittää ratkaista välillään olevia erimielisyyksiä. Arvioi seuraavilla sivuilla olevilla luetteloilla kuinka usein vanhempasi ovat käyttäneet mainittuja keinoja, kun teillä on ollut riitoja. Seuraavaksi kysymme kokemuksiasi sekä ennen 14 v:n ikääsi että viimeisten 12 kuukauden aikana. Vastaa jokaisella rivillä molempiin kohtiin.*

Onko äitisi riidellessänne...

Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta asiasta
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut tai loukannut muuten, ei kuitenkaan koskenut fyysisesti
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut suutuksissaan jotakin esinettä (esim. paiskonut ovia)
Uhannut väkivallalla
Tyrkännyt, töninyt tai ravistellut sinua vihaisesti
Tukistanut sinua
Läimäyttänyt sinua
Lyönyt sinua nyrkillä
Lyönyt sinua jollakin esineellä
Potkaissut tai potkinut sinua
Antanut sinulle piiskaa
Antanut kovan selkäsauvan
Uhannut veitsellä tai ampuma-aseella

Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta
Tehnyt jotain muuta väkivaltaista
Jos tehnyt jotain muuta väkivaltaista, niin mitä?

Ennen 14 vuoden ikää tapahtuneissa teoissa oli vastausvaihtoehtoina ”Ei”, ”Joskus” ja ”Usein”. 12 viime kuukauden aikana sattuneissa tapauksissa vaihtoehdot olivat ”Ei” ja ”Kyllä”. Myöntävästi vastanneille esitettiin jatkokysymys: ”Jos kyllä, kuinka monta kertaa?” Samat kysymykset esitettiin isästä. Mittarin tulokset on useissa taulukoissa ryhmitelty kolmeen alaryhmään, symbolisiin aggressionilmauksiin, lievään väkivaltaan ja vakavaan väkivaltaan. Seuraavassa tuloksia tarkastellaan näiden kokonaisuuksien mukaan.

5.1.2 Yhdeksäsluokkalaisten väkivaltakokemukset perheessään

Kokonaisuutena ottaen nuorten kokemukset vanhempiensa käyttämästä symbolisen aggression ja fyysisen väkivallan eri muodoista ovat kuluneiden kahdenkymmenen vuoden aikana vähentyneet huomattavasti. Kaikkein selkeimmin muutos näkyy lievässä väkivallassa, eli niissä teoissa, joita aiemmin kutsuttiin ruumiilliseksi kuritukseksi, jotka miellettiin sosiaalisesti hyväksytyiksi ja monella taholla jopa välttämättömiksi. Lievä väkivalta on jopa dramaattisesti matalammalla tasolla kuin aiemmin. Esimerkiksi tönimistä tai ravistelua kokeneiden osuus on pudonnut alle puoleen. Myös tukistusta kokeneiden määrä on vähentynyt puoleen entisestään. Vielä sitäkin enemmän ovat vähentyneet läimäyttämisen ja piiskan antaminen, jota kokeneiden määrä on vähentynyt suhteessa kaikkein eniten (nyt 10 %, ennen 35 %), alle kolmasosaan 1988 vuoden tasosta (kuvio 9 ja liitetaulukko 20).

Symboliset aggression ilmaukset ovat niin ikään selvässä laskusuunnassa. Muutokset eivät kuitenkaan ole niin dramaattisia kuin lievän väkivallan osalta. Murjottaminen, haukkuminen ja nälviminen ovat vähentyneet enemmän (5-7 prosenttiyksikköä) jääden kuitenkin melko korkealle tasolle, niin että noin 40 prosenttia vastaajista ilmoittaa kokeneensa niitä vanhempiensa taholta. Esineiden heittäminen ja väkivallalla uhkaaminen ovat vähentyneet vain vähän verrattuna kahdenkymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen (kuvio 9 ja liitetaulukko 20).

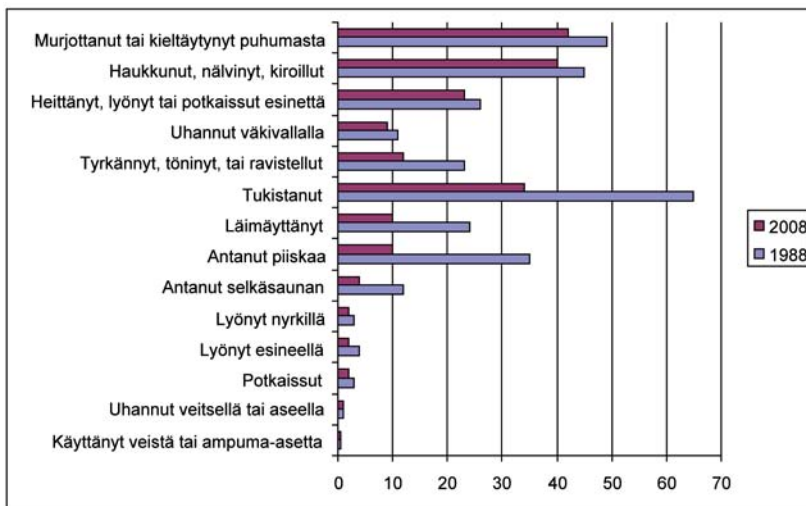
Vakavan väkivallan osalta näkyy myös pudotus, vaikka lähtötaso niissä onkin selvästi matalampi kuin muissa väkivallan muodoissa. Nyrkillä lyömistä tai potkuja kokeneiden osuus on vähentynyt kolmesta kah-

teen prosenttiin vastanneista. Kaikkein vakavimman väkivallan, aseiden käytön osalta tuloksissa ei näy muutoksia aiempaan tilanteeseen (kuvio 9 ja liitetaulukko 20).

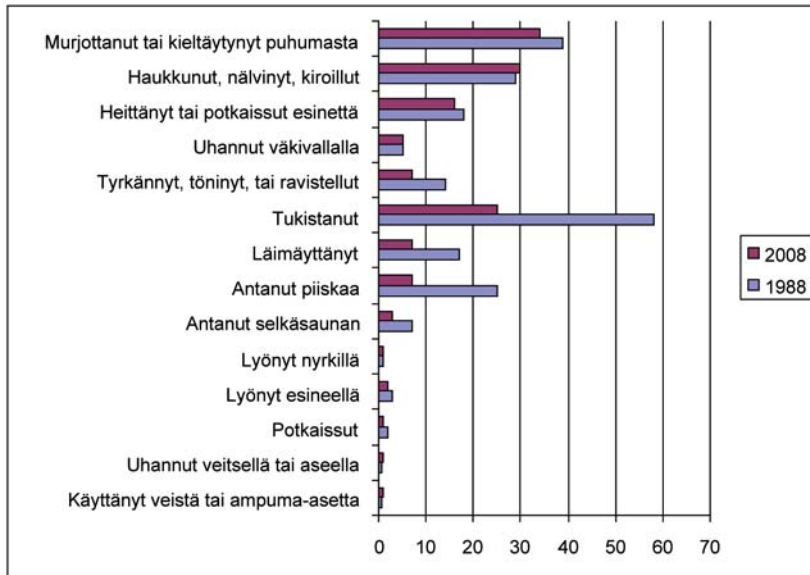
Vanhempien käyttämän väkivallan määrä on vähentynyt niin äitien kuin isienkin tekemänä. Vähiten laskusuuntaa osoittaa äitien symbolisten aggressionilmauksien määrä. Äitien murjotus ja puhumasta kieltäytyminen on laskenut viiden prosenttiyksikön verran. Myös esineiden paiskominen on vähentynyt. Toisaalta äitien lapsiinsa kohdistama uhkailu ei ole vähentynyt ja haukkuminen ja nälviminen ovat jopa hieman lisääntyneet. Äitien symbolinen väkivalta on siis suunnilleen samalla tasolla kuin kak-sikymmentä vuotta sitten (kuvio 10 ja liitetaulukko 20).

Äitien käyttämä lievä väkivalta, tyrkkiminen, töniminen ja ravistelu, tukistaminen, läimäyttämisen, piiskaaminen ja selkäsauvan antaminen ovat sen sijaan kaikki vähentyneet hyvin selvästi. Yleisin äidin käyttämä fyysisen väkivallan muoto, tukistaminen on pudonnut alle puoleen, eli 25 prosenttiin kahdenkymmenen vuoden takaisesta 58 prosentista. Aiemmin varsin yleinen piiskaaminen (25 %) on pudonnut seitsemään prosenttiin. Myös läimäyttämisen ja selkäsauvan antaminen ovat vähentyneet alle puoleen vuoden 1988 kyselystä (kuvio 10 ja liitetaulukko 20).

Äitien käyttämä vakava väkivalta, jonka taso on aiemminkin ollut matala, on joiltain osin edelleen vähentynyt. Muutokset ovat vakavassa väkival-

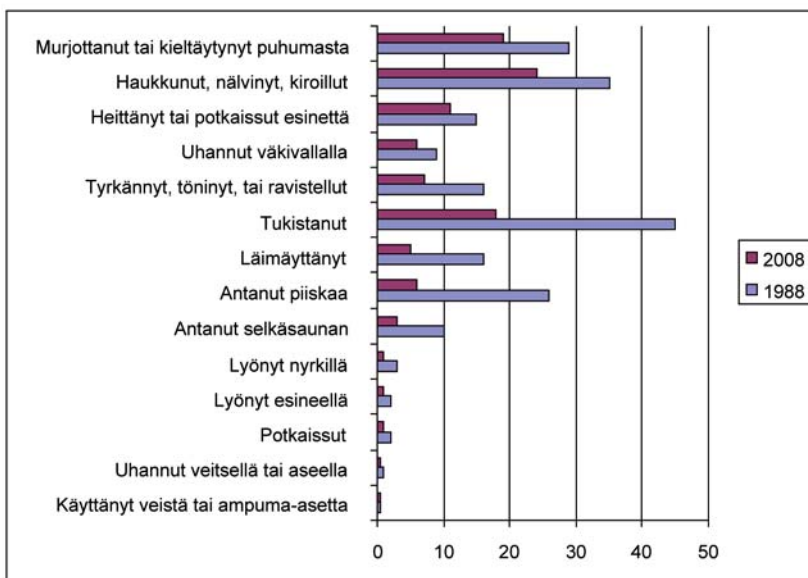
Kuvio 9 Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin ja/tai isän käyttämästä väkivallasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %-osuus vastanneista.

Kuvio 10 Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset äidin käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressionilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %-osuus vastanneista.

lassa kuitenkin vähäisempiä kuin symbolisissa aggressioissa ja lievässä väkivallassa. Esineellä lyöminen ja potkiminen ovat selvästi vähentyneet kun taas aseiden käytön ja nyrkillä lyömisen taso on säilynyt ennallaan (kuvio 10 ja liitetaulukko 20).

Myös isien käyttämät väkivallan ja symbolisen aggression muodot ovat vähentyneet kauttaaltaan hyvin selvästi. Symbolisen aggression muodoista eniten on vähentynyt isien harjoittama haukkuminen, nälviminen ja kiroilu. Myös murjottaminen on vähentynyt selvästi. Isien käyttämä lievä väkivalta on vähentynyt niin ikään huomattavasti. Isilläkin yleisin tukistaminen on pudonnut reilusti alleen puoleen aiemmasta. Piiskaamista kokeneiden määrä on pudonnut aiemmasta alle neljäsosaan. Isien lapseensa kohdistama vakava väkivalta, jonka taso vuoden 1988 tutkimuksessa oli korkeampi kuin äitien vastaava, on vähentynyt selvemmin kuin äitien käyttämä vakava väkivalta ja on kokonaisuutena hieman matalammalla tasolla kuin äitien käyttämä vakava väkivalta (kuvio 11 ja liitetaulukko 20).

Kuvio 11 Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset isän käyttämästä väkivallasta ja symbolisista aggressionilmauksista ennen vastaajan 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %-osuus vastanneista.

5.1.3 Väkivaltakokemukset murrosiässä

Koko elinajan lisäksi vastaajien väkivaltakokemuksia kysyttiin vastaimista edeltäneen vuoden ajalta. Koska tarkastelun kohteena ovat yhdeksäsluokkalaiset vastaajat, kertovat kokemukset murrosiän aikaisista kokemuksista. Isien ja/tai äitien murrosikäisiin nuoriin kohdistamat symboliset aggressionilmaukset ovat niin ikään vähentyneet kaikkien kysytyjen osioiden osalta. Selkein väheneminen on tapahtunut murjottamisessa (liitetaulukko 21).

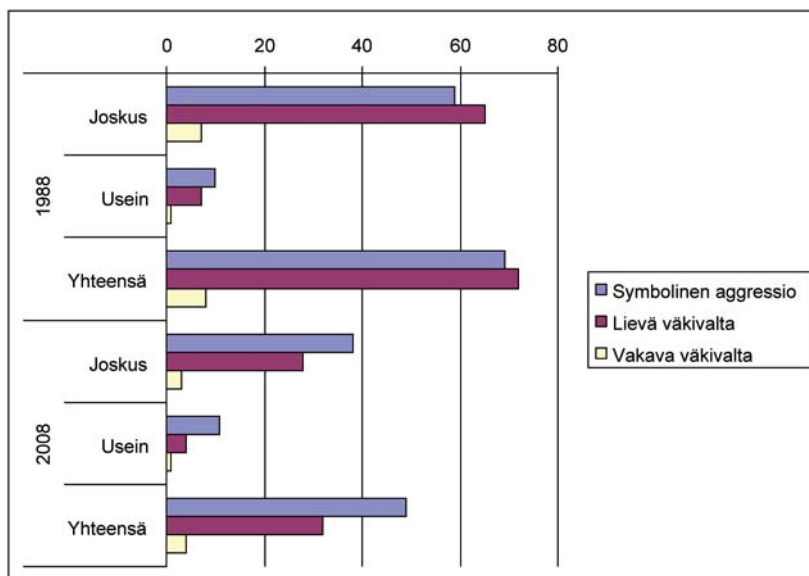
Lievä väkivalta on vähentynyt myös selvästi. Tyrkkimistä ja tönimistä sekä tukistamista kokeneiden määrä on pudonnut alle puoleen, ja läimäyttämistä kokeneiden määrä kolmasosaan aiemmasta. Myös piiskaaamista ja selkäsaunaa kokeneiden määrä on vähentynyt, vaikka oli tämän ikäisten joukossa matala jo aiemminkin. Vakavaa väkivaltaa on nyrkillä tai esineellä lyömisenä ja potkimisena kokenut yksi prosentti vastanneista, puolet aiemmasta kahdesta prosentista (liitetaulukko 21).

Isät ja äidit ovat käyttäneet väkivaltaa olennaisilta osilta yhtä paljon, joskin isien väkivaltaa on koettu hieman vähemmän kuin äitien väkivaltaa. Symbolisten aggressioiden osalta isien osuus on selvästi matalampi kuin äitien, lukuun ottamatta väkivallalla uhkaamista, jota isät ovat tehneet enemmän kuin äidit (liitetaulukko 21).

5.1.4 Väkivallan tapahtumistiheys

Vastaajia pyydettiin arvioimaan kokemansa vanhempien tekemän väkivallan tapahtumistiheyttä luonnehtimalla sitä joko joskus tai usein tapahtuneeksi. Kuvio 12 kertoo, että väkivaltaa on molempien vuosien kyselyissä tapahtunut valtaosaltaan vain joskus. Usein lievää väkivaltaa ja symbolisia aggressiota on joutunut kokemaan noin 5–10 prosenttia vastaajista (kuvio 12 ja liitetaulukko 22).

Ajallinen vertailu osoittaa, että selvin väheneminen on tapahtunut symbolisten aggressioiden ja lievän väkivallan kokemisessa. Joskus näitä väkivallan muotoja kokeneiden ryhmä on pienentynyt varsinkin lievän väkivallan osalta reilusti alle puoleen entisestään. Mutta myös lievää vä-

Kuvio 12 Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väkivallan tapahtumistiheys ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008, %.

kivaltaa usein kokeneiden ryhmä on kutistunut lähes puoleen entisestään. Myös vakavaa väkivaltaa joskus kokeneiden määrä on laskenut alle puoleen entisestään (kuvio 12 ja liitetaulukko 22).

Kaksi ryhmää on säilynyt kooltaan yhtä suurina. Symbolisia aggressioita usein kokeneita on edelleen kymmenesosa vastaajista. Vakavaa väkivaltaa usein kokeneiden määrä on myös ennallaan, sitä raportoi molempina ajankohtina yksi prosentti vastaajista (kuvio 12 ja liitetaulukko 22).

5.1.5 Väkivallan sosiaalinen konteksti

Sukupuoli

Sekä symbolinen aggressio että väkivalta ovat vähentyneet molemmilla sukupuolilla selvästi. Tuloksista kuitenkin ilmenee, että tytöt raportoivat poikia selvästi enemmän sekä symbolisia aggressionilmauksia että väkivaltakokemuksia. Symbolisen aggression kokemisen ero sukupuolten välillä on lisäksi kasvanut vuoden 1988 kyselyyn verrattuna peräti 24 prosenttiyksikköön. Lievän väkivallan kehitys on samantapaista. Myös sitä ovat tytöt raportoineet kokeneensa selvästi poikia enemmän. Lievän väkivallan kokemukset ovat kuitenkin vähentyneet enemmän kuin symboliset aggression ilmaukset. Samalla kuitenkin lievässä väkivallassa ero tyttöjen ja poikien välillä on kasvanut (liitetaulukko 25).

Kun isien ja äitien käyttämää väkivaltaa tarkastellaan lapsen sukupuolen mukaan käy ilmi, että tytöt ilmoittavat systemaattisesti poikia enemmän itseensä kohdistuvaa väkivaltaa sekä äitien että isien tekemänä. Erityisen suuri ero on symbolisten aggressioiden kohdalla. Ero äitien ja isien tekemän väkivallan kohdalla on tyttöjen ja poikien välillä kuitenkin selvä: Tyttöjen kohdalla ero äidin tekemän ja isän tekemän väkivallan välillä on huomattavasti suurempi kuin poikien kohdalla. Eniten siis raportoidaan äidin tyttöihin kohdistamasta väkivallasta (liitetaulukko 26 ja 27).

Äidinkieli

Äidinkielen mukaan tarkasteltuna vuonna 1988 ruotsinkieliset vastaajan ilmoittivat hieman enemmän symbolista aggressiota kuin suomenkieliset mutta suomenkieliset enemmän lievää ja vakavaa väkivaltaa kuin ruotsinkieliset. Vuonna 2008 myös symbolisen aggression kohdalla suomenkieliset nuoret ilmoittivat enemmän kokemuksia kuin ruotsinkieliset. Kuritusväkivalta ja symbolinen aggressio ovat kuitenkin vähentyneet huomattavasti molemmissa kieliryhmissä (liitetaulukko 28).

Perhetausta

Perhemuotojen erot niin symbolisessa aggressiossa kuin lievässä väkivallassakin ovat pienet. Vähiten lievää väkivaltaa usein kokeneita oli isän ja äitipuolen luona asuvien lasten joukossa (liitetaulukko 23). Pääasiassa, kun väkivaltaa tarkasteltiin yksinomaan kokonaisissa ydinperheissä asuvien nuorten vastausten osalta, säilyivät isien ja äitien kokemaan väkivaltaa raportoineiden osuudet käytännössä samoina. Perherakenne ei siis selitä isien ja äitien väkivaltaisista reaktioista kokeneiden osuuksien eroja (liitetaulukko 23).

Vanhempien koulutustasokaan ei synnyttänyt suuria eroja vastaajien keskuudessa. Eniten lievää väkivaltaa ilmoittivat nuoret, joiden äidin koulutustaso oli korkea ja vähiten ne joiden äidin koulutustaso oli ammatillinen koulutus. Isän koulutustason mukaan ei lievässä väkivallassa ollut eroja. Lievien aggressionilmausten määrä oli vähäisin nuorilla joiden äidillä ja isällä oli ammatillinen peruskoulutus. Korkeasti koulutettujen symboliset aggressiot olivat suhteellisen korkeita (liitetaulukko 23). Syitä tähän voi olla monia. Ruotsalaisessa vanhemmille tehdyssä kyselyssä juuri korkeasti koulutetut naiset ilmoittivat kokevansa kaikkein eniten stressiä konflikteissaan lasten kanssa (Janson ym. 2007).

Työttömyyden mukaan ei olennaisia eroja ollut sen enempää symbolisissa kuin lievässä väkivallassakaan. Työttömien lapset ilmoittivat hieman useammin usein tapahtuvia symbolisia aggressioita kuin työllisten (liitetaulukko 23).

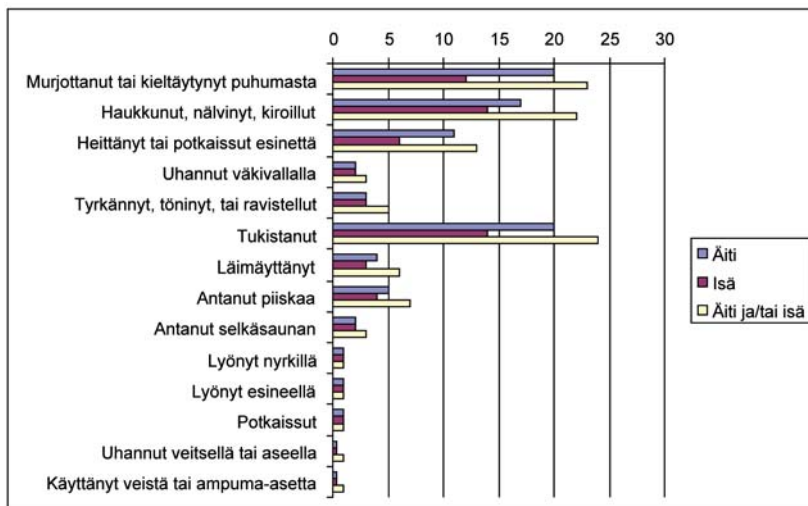
Vanhempien ulkomaalaistaustan mukaan tarkasteltuna symbolisen aggression ja lievän väkivallan kohdalla erot ovat vähäisiä, joskin ulkomaalaistaustaisten lapset raportoivat hieman useammin tapahtuneita symbolisen aggression ilmauksia ja vähän enemmän väkivaltaa kuin muuta vastaavan ikäiset. Vakavan väkivallan kohdalla puolestaan ero on huomattavampi. Suomalaistaustaisista perheistä tulevista yhdeksäsluokkalaista 4 % ilmoittaa vakavan väkivallan kokemuksia kun vastaava luku ulkomaalaistaustaisten kohdalla on 6 % (liitetaulukko 23).

5.1.6 Kuudesluokkalaisten kokema väkivalta

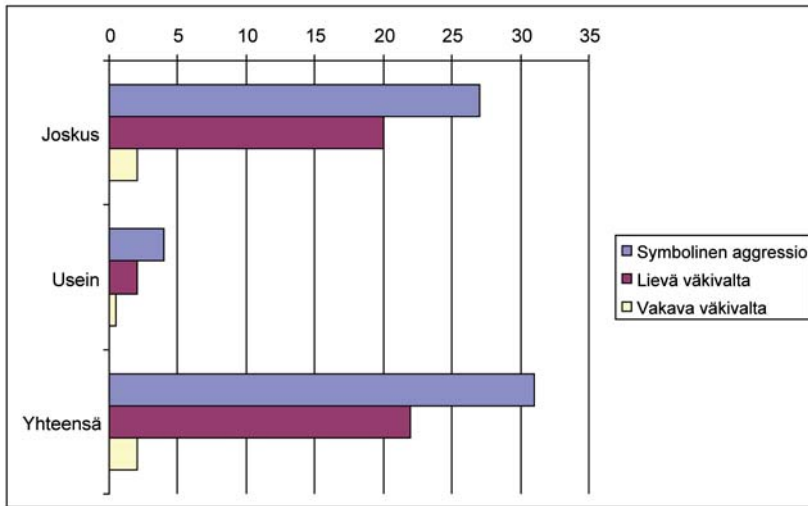
Kuudesluokkalaisten kokemaa väkivaltaa kysyttiin samoilla kysymyksillä kuin yhdeksäsluokkalaisten. Ainoana erona oli se, että elinikäistä prevalenssia mitattaessa kysyttiin tapauksia 11 ensimmäisen elinvuoden aikana, kun yhdeksäsluokkalaisten tapauksia kerättiin 13 ensimmäisen elinvuoden aikana.

Tässä kuudesluokkalaisten kokemuksia ei esitellä kovin yksityiskohtaisesti. Syynä on se, että tulokset noudattelevat suhteellisen tarkkaan yhdeksäsluokkalaisilla saatuja tuloksia. Muutamaa harvaa poikkeusta lukuun ottamatta eri väkivaltakokemusten keskinäiset suhteet ovat kuudesluokkalaisilla samoja kuin yhdeksäsluokkalaisilla, joskin kokemusten määrä on kuudesluokkalaisilla vähäisempi kuin yhdeksäsluokkalaisilla. Kuudesluokkalaisista 31 prosenttia on kokenut elämänsä aikana symbolista aggressiota, 22 prosenttia lievää väkivaltaa ja 2 prosenttia vakavaa väkivaltaa. (kuvio 14 ja liitetaulukko 32). Tulos on toisaalta odotettu mutta samalla mielenkiintoinen. Merkittävä osa vanhempien tekemistä väkivallasta koetaan siis vastata teini-ikään tultaessa. Sama on nähtävissä myös muissa aiheita käsittelevissä tutkimuksissa (Kivivuori 2007).

Kuudesluokkalaisten ilmoittama elinikäinen koettujen symbolisten aggressioiden määrä on noin puolessa siitä tasosta, mitä yhdeksäsluokkalaiset ilmoittavat. Heidän kokemansa lievä väkivalta vaihtelee siten, että vähimmillään (tyrkkimisen ja tönimisen osalta) se on alle puolet yhdeksäsluokkalaisten tasosta ja enimmilläänkin noin 70 prosentissa yhdeksäsluokkalaisten tasosta. Koetun vakavan väkivallan taso on myös noin puolessa yhdeksäsluokkalaisten kokemasta vakavasta väkivallasta (kuvio 13 ja liitetaulukko 31 ja 32)

Kuvio 13 Kuudesluokkalaisten kokemukset äidin, isän sekä äidin ja/tai isän kohdistamasta väkivallasta ja symbolisista aggressioista ennen 12 vuoden ikää vuonna 2008, %.

Kuvio 14 Kuudesluokkalaisten kokemukset väkivallasta ja symbolisista aggressioista ennen 12 vuoden ikää, %.

Kuudesluokkalaisten kokemusten sosiaalinen konteksti on hyvin samankaltainen kuin yhdeksäsluokkalaisten vastauksissa, eikä niitä sen vuoksi ole syytä tässä käydä yksityiskohtaisesti esittelemään. Tiedot on kuitenkin esitelty liitetaulukoissa (liitetaulukot 23, 29 ja 30).

Kirjallisuus

- Janson, S. & Långberg, B. & Svensson, B. (2007). Våld mot barn 2006-2007. En nationell kartläggning. Skriftserie 2007:4. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Peltoniemi, T. (1988). Familjevåld – omfattning och attityder i Finland 1981 och 1985. Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab.
- Straus, M. A. & Gelles, R. J. & Steinmetz; S. K. (1981). Behind Closed Doors: Violence in the American Family. Anchor Books.
- Sariola, H. (1990). Lasten väkivalta ja seksuaalikoemukset. Julkaisu 85. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Kivivuori, J. (2007). Mare Balticum - kysely Helsingissä 2002. Teoksessa Ellonen, N. & Kivivuori, J. & Kääriäinen, J. (2007). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulu tiedotteita 64 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu, 48–52.

6 VÄKIVALLAN NÄKEMINEN PERHEESSÄ

Noora Ellonen & Heikki Sariola

6.1 Johdanto ja käytetty mittari

Tässä luvussa tarkastellaan kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten kokemuksia perheväkivallan näkemisestä. Väkivallalla tarkoitetaan tässä äitiin, isään tai sisaruksiin kohdistuvaa kotona tapahtuvaa henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Väkivallan näkemistä mitattiin norjalaisen sosiaalitutkimuslaitoksen (*Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA*) kehittämän kysymyssarjan avulla (Mossige & Stefansen 2007). Kysymyksiin johdatettiin seuraavalla saatteella: *Edellä on kysytty väkivallantekoja, jotka ovat tapahtuneet sinulle. Aina ei kuitenkaan tarvitse itse olla uhrina todistaessaan väkivaltaa. Seuraavat kysymykset koskevat tilanteita, joissa sinä olet nähnyt jonkun toisen joutuvan väkivallan uhriksi. Muista, että tässä tarkoitetaan todellisia tapahtumia, joita olet nähnyt. Ei TV:ssä tai peleissä tapahtuneita juttuja eikä tapauksia, joista olet kuullut vain huhuja.*

Osio muodostui kolmesta pääkysymysryhmästä, jossa kaikissa kysyttiin äitiin, isään tai sisaruksiin mahdollisesti viimeisten 12 kuukauden aikana kohdistunutta väkivaltaa eri muodoissa. Kaikki kolme osaa olivat samanlaisia. Mikäli vastaaja ilmoitti nähneensä tai kuulleensa jotain väkivaltaa, esitettiin hänelle tarkentavia kysymyksiä tapahtumista. Seuraavassa esimerkki ensimmäisestä kysymyssarjasta:

Oletko nähnyt tai kuullut, että äidillesi on tapahtunut jotakin seuraavista asioista kotonanne viimeisten 12 kuukauden aikana? Vastaa jokaiselle riville.

Häntä on nimitelty.

Häntä on pilkattu tai halvennettu.

Häntä on uhattu väkivallalla.

Häntä on tönäistytty tai ravisteltu väkivaltaisesti.

Häntä on tukistettu.

Häntä on lyöty avokämmenellä.

Häntä on lyöty nyrkillä.

Häntä on lyöty jollakin esineellä.

Hän on saanut selkäsaunan.

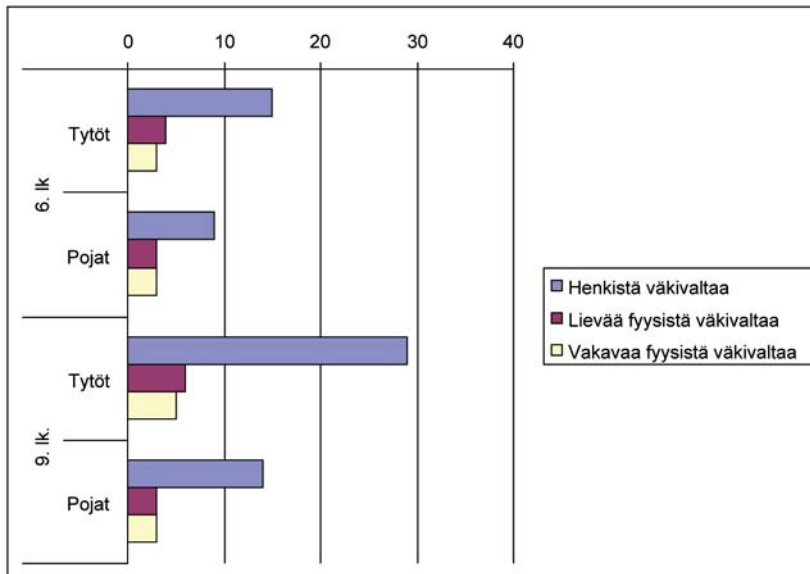
Häntä kohti on hyökätty veitsellä.

Häntä on uhattu ampuma-aseella.

Kolme ensimmäistä väkivallan muotoa muodostavat henkisen väkivallan kokonaisuuden. Väkivaltainen töniminen tai ravistelu, tukistaminen ja avokämmenellä lyöminen on luokiteltu tässä lieväksi väkivallaksi. Vakavan väkivallan kattavat nyrkillä tai esineellä lyöminen, selkäsauna, veitsellä tai aseella uhkaaminen tai sen käyttö. Seuraavassa tekoja tarkastellaan näinä kolmena kokonaisuutena.

6.2 Kotona nähdyn väkivallan määrä

Yhdeksäsluokkalaiset ilmoittavat nähneensä kotonaan kuluneen vuoden aikana jonkin verran enemmän äitiinsä kohdistettua väkivaltaa kuin kuudesluokkalaiset. Vastaavasti tytöt raportoivat väkivallan näkemisestä enemmän kuin pojat. Selvästi eniten on nähty ja kuultu äitiin kohdistettua henkistä väkivaltaa. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä yli joka neljäs ilmoittaa kuulleen äitinsä tulleen haukutuksi tai uhatuksi kuluneen vuoden aikana. Äitiin kohdistuneesta lievästä ja vakavasta väkivallasta ilmoittaa likimain yhtä suuri osa vastaajista (kuvio 15 ja liitetaulukko 33).

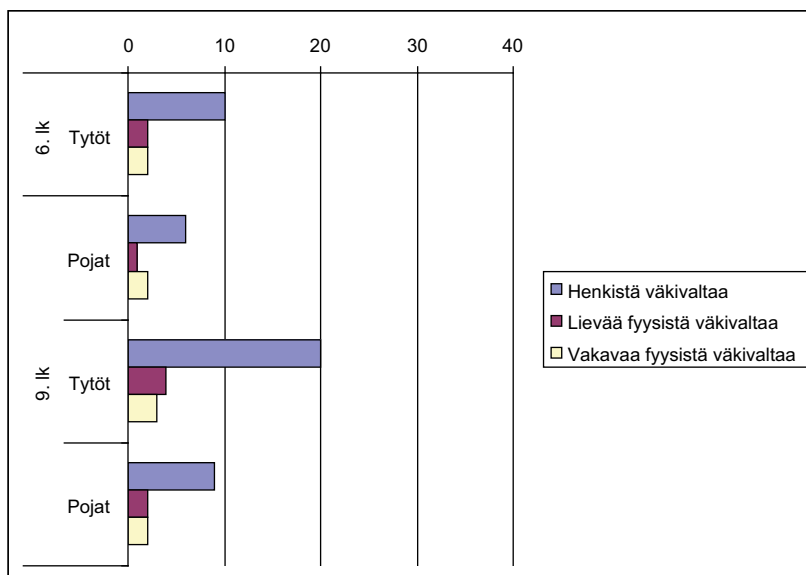

Kuvio 15 Äitiin kohdistuvan väkivallan näkeminen, %.

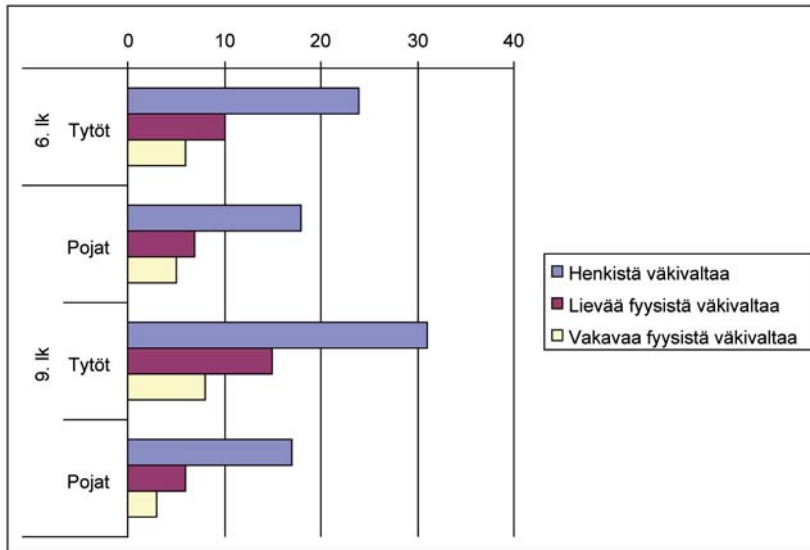
Isään kohdistettuja väkivallan tekoja ilmoitetaan nähdyksi vähemmän kuin äiteihin kohdistettuja, joskaan erot eivät ole erityisesti vakavan väkivallan kohdalla kovinkaan suuret. Tämä viittaakin siihen, että lapset ovat useimmiten mukana tilanteissa, joissa molemmat vanhemmat ovat väkivaltaisista toisiaan kohtaan (kuvio 16 ja liitetaulukko 33).

Selvästi eniten nähdään kuitenkin muihin sisaruksiin kohdistunutta väkivaltaa. Kuudesluokkalaisista tytöistä joka kymmenes ja yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 15 prosenttia kertoo nähneensä sisarukseensa kohdistetun lievää väkivaltaa. Lievän väkivallan teot ovat tyypillisiä kuritusväkivallan muotoja, joten se selittää selvästi aikuisia korkeampaa prosenttiosuutta. Myös vakavan väkivallan kohdalla lapset ja nuoret raportoivat havaintoja enemmän sisarusten kohdalla kuin aikuisten kohdalla (kuvio 17 ja liitetaulukko 33). Kun tätä verrataan äitiin ja isään kohdistuvaan väkivaltaan, on vielä otettava huomioon että vastaajaan itseensä kohdistuva väkivalta ei ole tässä mukana.

Sinänsä ei ole yllättävää, että lapsiin kohdistuva väkivalta on paljon yleisempää kuin äitiin tai isään kohdistuvat väkivaltaiset teot. Ensinnäkin

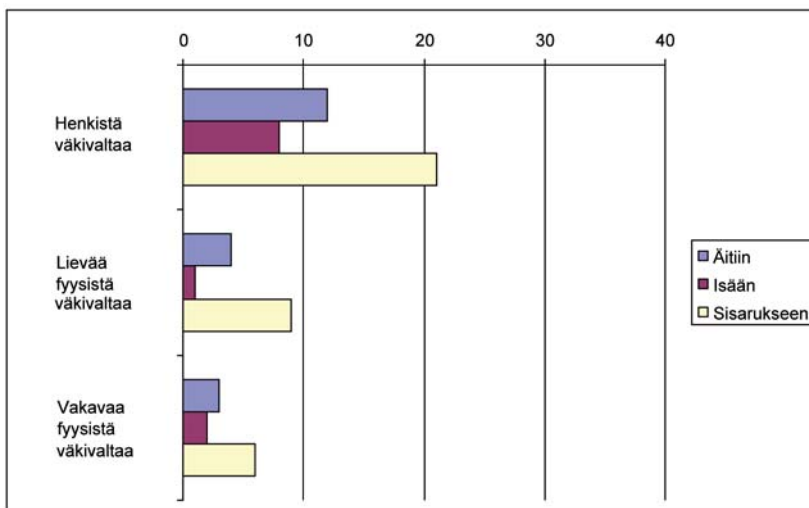
Kuvio 16 Isään kohdistuvan väkivallan näkeminen, %.

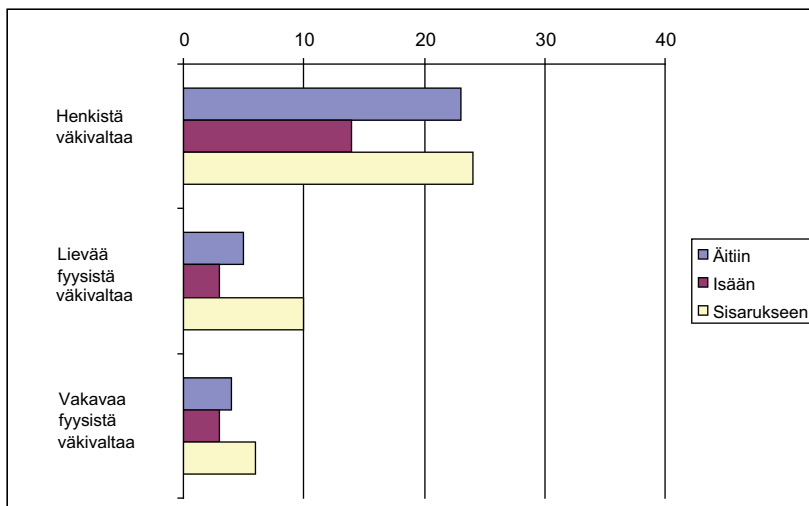
Kuvio 17 Sisaruksiin kohdistuvan väkivallan näkeminen, %.

potentiaalisia tekijöitä lapsiin kohdistuvissa teoissa on perheissä useampia kuin aikuisiin kohdistuvissa, joissa lasten ollessa pieniä kyseeseen tulee vain puoliso. Lapsen kohdistavat väkivaltaa molempien vanhempien lisäksi myös sisarukset. Toisekseen tutkimukset osoittavat, että Suomessa parisuhdeväkivaltaa ei käytännössä asennetasolla hyväksy kukaan, kun sen sijaan yli neljäsosa aikuisväestöstä periaatteellisesti hyväksyy lapsiin kohdistuvan väkivallan (Sariola 2007). Voidaan todeta lapsiin kohdistuvan väkivallan olevan perheväkivallan yleisin muoto.

Tulokset osoittavat myös, että äiteihin kohdistuu perheissä jonkin verran enemmän väkivaltaa kuin isiin. Selkeimmin ero tulee esille henkisen väkivallan kohdalla. Isiin ja äiteihin kohdistuvassa väkivallassa on havaittavissa myös pieni kieliryhmäero. Ruotsinkielisten vastaajien keskuudessa oli nähty täsmälleen sama määrä (3 prosenttia vastaajista) äitiin ja isään kohdistuvaa väkivaltaa. Suomenkielisten keskuudessa äitiin kohdistunutta fyysistä väkivaltaa ilmoitti nähneensä 6 prosenttia ja isään 3 prosenttia vastaajista. Väkivallan muotoja tarkasteltaessa eniten lapset näkevät ja kuulevat henkistä väkivaltaa (kuvio 18, 19 ja liitetäulukko 33).

Kuvio 18 Kuudesluokkalaisten kotonaan näkemä väkivalta, %.

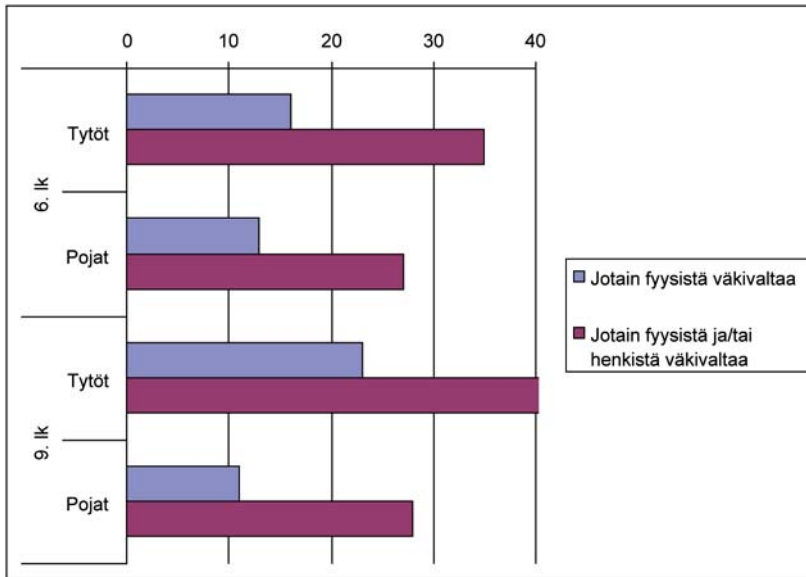
Kuvio 19 Yhdeksäsluokkalaisten kotonaan näkemä väkivalta, %.

Kun verrataan tuloksia Norjassa kerättyihin vastaaviin tietoihin, näyttää suomalaisten lasten ja nuorten näkemän väkivallan määrä yleisemmältä kuin norjalaisten lasten ja nuorten. Kun suomalaisista nuorista viisi prosenttia on nähnyt äitiin kohdistuneen lievää väkivaltaa ja neljä prosenttia vakavaa väkivaltaa, ovat vastaavat luvut Norjassa kolme ja yksi. Vastaavasti suomalaisnuorista kolme prosenttia on nähnyt isään kohdistuneen lievää väkivaltaa ja kolme prosenttia vakavaa väkivaltaa, kun vastaavat luvut Norjassa ovat molempien väkivallan muotojen kohdalla prosentin luokkaa (Mossige & Stefansen 2007, 79). Tämä vertailutulos tukee sitä oletusta, että Suomi on muihin Länsi-Euroopan maihin verrattuna väkivaltainen maa. Esimerkiksi kuolemaan johtaneita väkivaltatapauksia rekisteröidään Suomessa huomattavasti enemmän kuin muualla Länsi-Euroopassa (Lehti 2007; Rikollisuustilanne 2006; Heiskanen & Piispa 2006.)

Kansainvälisten vertailujen lisäksi tulosta väkivallan näkemisen yleisyydestä olisi mielenkiintoista verrata myös parisuhdeväkivallan yleisyydestä kertoviin kotimaisiin tutkimuksiin. Valitettavasti suoraa vertailutietoa ei ole saatavissa, mutta uusimmassa naisuhritutkimuksessa kysyttiin naisilta heidän arvioitaan siitä, missä määrin lapset ovat nähneet vastaajaan kohdistuneen väkivaltaa. Naisuhritutkimuksen vastaajista joka kolmas entisen tai nykyisen parisuhteen aikana väkivaltaa kokenut nainen arvioi lapsensa kuulleen tai nähneen puolisonsa väkivaltaista käyttäytymistä vastaajaa kohtaan. Viimeisten 12 kuukauden aikana nykyisessä parisuhteessaan kahdeksan prosenttia ja entisessä parisuhteessaan kuusi prosenttia ilmoittaa joutuneensa puolison tekemän henkisen tai fyysisen väkivallan kohteeksi. Tästä suurin osa on fyysistä väkivaltaa. (Piispa ym. 2006.) Vaikka tulokset eivät suoranaisesti ole vertailukelpoisia kysymysten erilaisuuden ja kohderyhmän takia, antaa tämä viitteitä siitä, että lapset kertovat nähneensä väkivaltaa kotonaan useammin kuin vanhemmat ajattelevat. Selvimmin tämä tulee esille henkisen väkivallan kohdalla.

Kun yhdistetään äiteihin, isiin ja sisaruksiin kohdistuneet väkivaltateot, näyttää henkisen ja fyysisen väkivallan määrän ero pienenevän. Riippumatta siitä, keneen väkivalta kohdistuu, lähes puolet yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ilmoittaa nähneensä kuluneen vuoden aikana kotonaan jotain väkivaltaa. Tästä noin puolet on jäänyt henkisen väkivallan tasolle. Kuudesluokkalaiset ilmoittavat hieman vähemmän väkivaltakokemuksia. Tytöistä noin kolmannes ja pojista neljännes ilmoittaa nähneensä väkivaltaa kotonaan (kuvio 20 ja liitetaulukko 33).

Kuvio 20 Äitiin, isään ja sisaruksiin kohdistuvan väkivallan näkeminen, %

6.3 Kotona nähdyn väkivallan muoto

Tarkentavissa kysymyksissä vastaajaa pyydettiin kertomaan kotona tapahtuneen väkivallan tekijät. Kysymystä ei sidottu tiettyyn tapahtumaan, vaan tekijää kysyttiin yleisesti. Vastaajan olikin mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto, joten taulukossa 8 esitetyt luvut eivät kuvaa tekijöiden jakaumaa vaan prosentteja, montako kertaa kukin on mainittu tekijänä. Siksi prosentit eivät summaudu sataan. Taulukko kuvaa myös vain niitä tekoja, joihin liittyy jotain fyysistä väkivaltaa.

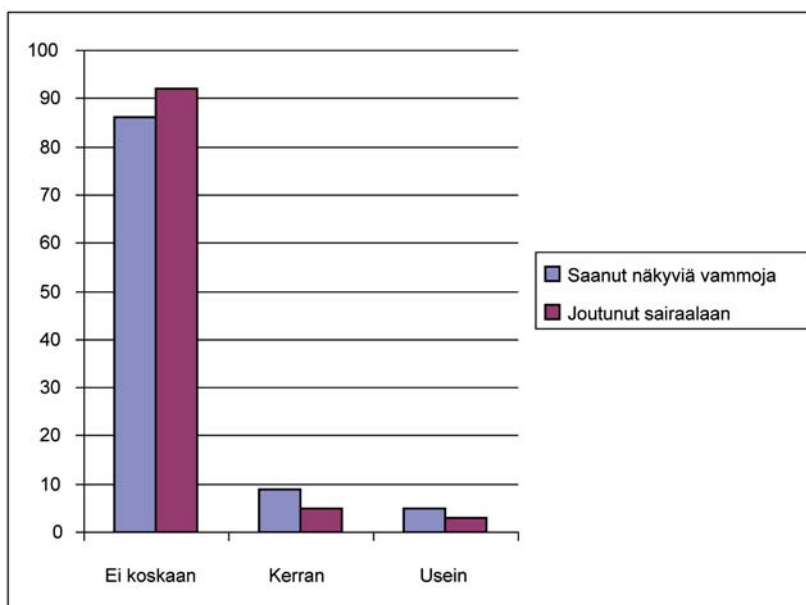
Suurimmassa osassa vanhempiin kohdistuneissa teoissa tekijä oli toinen vanhempi. Lasten ja nuorten aikuisiin kohdistuvan väkivallan näkeminen kotona on siis pääosin parisuhdeväkivaltaa. Sisaruksiin kohdistuneista väkivallanteoista suurin osa oli vastaajan itsensä tekemiä. Kuritusväkivallan lisäksi perheessä nähdään siis paljon sisarusten keskinäistä väkivaltaa. Tämä havainto tukee aikaisemmissa luvuissa esitettyjä tuloksia ikätovereiden välisen väkivallan yleisyydestä.

Taulikko 8 Väkivallan tekijät lasten ja nuorten kotonaan näkemissä fyysisissä väkivaltateoissa, %.

Väkivallan tekijä	Nähty tai kuullut fyysisistä väkivaltaa kohdistetun:		
	Äitiin	Isään	Sisarukseen
Isä	42		16
Isäpuoli	11		2
Äiti		42	16
Äitipuoli		5	1
Veli	18	17	14
Sisko	14	14	10
Vastaaja	21	27	37
Muu sukulainen	3	4	1
N	2297	1603	3319

Väkivallan tekijän tarkastelu muodostaa kuvan väkivallan muodoista. Väkivallan vakavuudesta puolestaan saadaan kuvaa tarkastelemalla väkivallan seurauksia. Niitä kartoitettiin kysymällä mahdollisten näkyvien fyysisten vammojen syntyä ja sen seurauksen sairaalaan joutumista.

Eniten vammoja kotona tapahtuvan väkivallan seurauksena lasten ja nuorten ilmoitusten mukaan ovat saaneet äidit. Lähes joka kymmenes väkivaltaa kotonaan kokeva nainen on saanut kerran näkyviä vammoja ja joutunut niiden takia sairaalaan. Useammin vammoja on kokenut viisi prosenttia väkivaltaa kokeneista äideistä (kuvio 21 ja liitetaulukko 36). Suurimmassa osassa väkivaltatapauksia ei kuitenkaan tule näkyviä vammoja. Sekä isistä että sisaruksista viisi prosenttia on saanut vammoja kerran ja kolme prosenttia usein. Sisarukset ovat kuitenkin harvemmin joutuneet sairaalaan saamisensa vammojen takia. (liitetaulukko 36 ja 37).

Kuvio 21 Kotona koetun väkivallan seurauksena vammoja (ilman sairaalahoitoa) tai sairaalahoitoa saaneet äidit lasten ja nuorten havaintojen mukaan, %.

6.4 Väkivallan näkemisen sosiaalinen konteksti

Edellisessä luvussa totesimme, että kuritusväkivalta on hieman yleisempää muissa kuin ydinperheissä. Vanhempiin kohdistetun väkivallan näkemisessä ja kuulemisessa on havaittavissa samansuuntaiset perhemuotoon perustuvat erot. Biologisten vanhempiensa kanssa asuvista neljä prosenttia ilmoittaa nähneensä äitiin kohdistettua fyysistä väkivaltaa kun vastaavaa kokee kahdeksan prosenttia äidin ja isäpuolen kanssa asuvista ja yhdeksän prosenttia isän ja äitipuolen kanssa asuvista. Koulutukseen perustuvia eroja ei väkivallan näkemisen kohdalla ole juurikaan nähtävissä. Sen sijaan ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret ilmoittavat nähneensä enemmän sekä äitiin että isään kohdistettua väkivaltaa kuin kantäväestön lapset ja nuoret. Sisaruksiin kohdistetun väkivallan kohdalla eroa ei puolestaan ole. Suomenkieliset ilmoittavat puolestaan nähneensä kaikkiin perheenjäseniin kohdistuvaa väkivaltaa enemmän kuin ruotsinkieliset (taulukko 9).

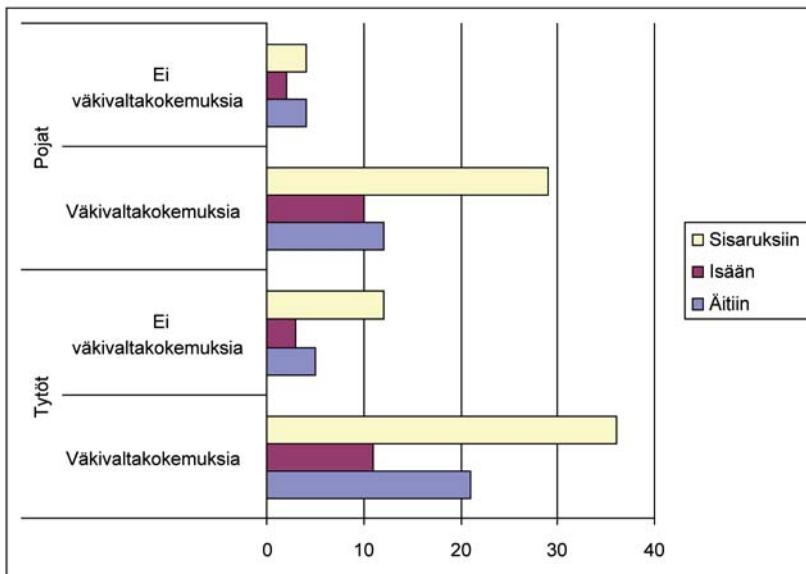
Taulukko 9 Niiden lasten ja nuorten osuus, jotka ilmoittavat todista-neensa äitiin, isään tai sisaruksiin kohdistunutta väkivaltaa perheen taustaominaisuuksien mukaan, %.

	Nähty tai kuullut fyysistä väkivaltaa kohdistetun:		
	Äitiin	Isään	Sisarukseen
Perhemuoto:			
Ydinperhe (N=9512)	4	3	11
Äiti ja isäpuoli (N=1374)	8	4	12
Isä ja äitipuoli (N=228)	9	5	10
Äidin korkein koulutus:			
Peruskoulu (N=1282)	6	4	12
Ammatillinen koulutus (N=2900)	7	4	13
Lukio (N=2531)	5	3	11
Korkeakoulu (N=2955)	5	3	12
Isän korkein koulutus:			
Peruskoulu (N=1792)	6	4	12
Ammatillinen koulutus (N=3934)	6	4	12
Lukio (N=1308)	4	2	10
Korkeakoulu (N=2271)	5	3	11
Vanhempien työttömyys			
Toinen tai molemmat työttömänä (394)	8	7	11
Muu tilanne (13047)	5	3	11
Vanhempien ulkomaalaistausta:			
Toinen tai molemmat vanhemmat syntyneet ulkomailla (N=931)	7	4	11
Molemmat vanhemmat syntyneet Suomessa (N=12328)	5	3	11
Vastaajan äidinkieli:			
Suomi (N=12482)	6	3	11
Ruotsi (N=977)	3	3	7

Rakenteellisten taustaominaisuuksien lisäksi on mielenkiintoista katsoa väkivallan kokemisen ja väkivallan todistamisen välistä suhdetta: käytetäänkö samassa perheessä väkivaltaa niin lapsiin kuin aikuisiinkin. Kuviossa 22 (liitetaulukko 34) on tarkasteltu väkivallan näkemistä erikseen sen mukaan, ilmoittaako joutuneensa kuritusväkivallan uhriksi kuluneen vuoden aikana vai ei.

Niistä tytöistä, jotka eivät ole joutuneet kuluneen vuoden aikana kuritusväkivallan kohteeksi alle viisi prosenttia ilmoittaa nähneensä äitiin tai isään kohdistuvaa väkivaltaa. Joka kymmenes tyttö ilmoittaa nähneensä väkivaltaa kohdistetun sisarukseen. Niin ikään pojista, joilla ei ole kuritusväkivaltakokemuksia, alle viisi prosenttia ilmoittaa nähneensä tai kuuluneensa perheenjäseniinsä kohdistuvaa väkivaltaa.

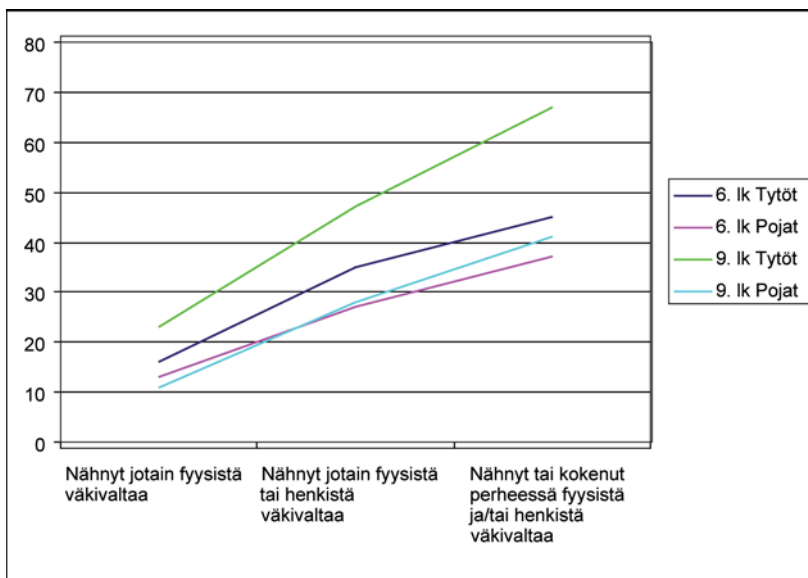
Niistä vastaajista, joilla on kuritusväkivaltakokemuksia, vähintään joka kymmenes tyttö ja poika ilmoittaa nähneensä fyysistä väkivaltaa joltain perheenjäsentä kohtaan. Sisaruksiin kohdistunutta väkivaltaa ilmoittaa nähneensä noin kolmannes. Tämä osoittaa sen, että kuritusväkivalta on yleisempää perheissä, joissa esiintyy myös aikuisten välistä väkivaltaa (kuvio 22 ja liitetaulukko 34). Tulos on yhdenmukainen myös muista kyselytutkimuksista saaduista tuloksista (Kivivuori 2007).

Kuvio 22 Perheenjäseniinsä kohdistettua fyysistä väkivaltaa nähneiden tyttöjen ja poikien määrä oman kuritusväkivaltakokemuksen mukaan (viim. 12 kk aikana), %.

Kuvio 22 perustuu kuluneen vuoden aikaisiin tietoihin. Näissä perheissä on siis samanaikaisesti käytetty väkivaltaa sekä aikuisten kesken että lapsiin. Kun tarkastellaan kurituskokemuksia koko eliniän osalta, saadaan vielä tarkempi kuva väkivallan kasautumisesta. Niistä lapsista ja nuorista, jotka ilmoittavat kokeneensa elämänsä aikana usein lievää tai vakavaa väkivaltaa vanhempiensa taholta yli 60 prosenttia ilmoittaa myös nähneensä muihin sisaruksiin kohdistettua väkivaltaa ja noin kolmannes äitiinsä kohdistettua fyysistä väkivaltaa. Vähän alle viidennes ilmoittaa nähneensä myös isään kohdistettua fyysistä väkivaltaa. Ero on hyvin selvä, sillä ne, jotka eivät ole kokeneet kuritusväkivaltaa, kaksi prosenttia ilmoittaa nähneensä isään kohdistettua väkivaltaa ja kolme prosenttia äitiin kohdistettua väkivaltaa (liitetaulukko 35).

Väkivallan kasautumista voidaan tarkastella vielä lähemmin. Kuviossa 23 on yhdistetty niitä lapsia ja nuoria, jotka ovat joko nähneet väkivaltaa kotonaan tai joutuneet väkivallan kohteeksi itse. Ikäryhmästä riippuen kymmenestä 23 prosenttiin on nähnyt kotonaan jotain fyysistä väkivaltaa. Kun tähän lisätään henkisen väkivallan näkeminen tai kuuleminen, muuttuu prosenttiosuuksien vaihteluväli 27 prosentista 47 prosenttiin. Kuudesluokkalaisista pojista joka kolmas ilmoittaa nähneensä tai

Kuvio 23 Väkivallan läsnäolo lasten ja nuorten elämässä kuluneen vuoden aikana, % vastaajista.

kuulleensa kotonaan jotain väkivaltaa kun samoin on kokenut noin puolet yhdeksäsluokkalaisista tytöistä. Kun tähän lisätään omat kotona tapahtuneet kuritusväkivaltakokemukset, nousevat luvut entisestään. Kuudesluokkalaisista pojista 37 prosenttia on joko itse kokenut tai nähnyt kuluneen vuoden aikana väkivaltaa kotonaan. Eniten väkivaltakokemuksia tai väkivallan näkemistä ilmoittavat yhdeksäsluokkalaiset tytöt. Heistä 67 prosenttia ilmoittaa väkivallan olleen läsnä kotona kuluneen vuoden aikana (kuvio 23 ja liitetaulukko 38).

Kuvion 23 tarkastelussa tulee muistaa, että mukana ovat kaikki niin henkistä kuin fyysistä väkivaltaakin kuvaavat teot. Tekojen monimuotoisuus on siis suuri ja osa vastaajista on nähnyt ja kokenut vain hyvin lieviä väkivallan muotoja, kuten nimittelyä tai haukkumista. Olemme kuitenkin ottaneet tarkasteluun kaikki teot, sillä vaikka tietyt henkisen väkivallan muodot koetaan yleisesti lieviksi, kuuluivat ne väkivaltailmiön piiriin ja voivat olla hyvinkin haitallisia erityisesti juuri lapsille ja nuorille.

Kirjallisuus

- Heiskanen, M. & Piispa, M. (2006). Tulosten pohdintaa. Teoksessa Piispa, M. & Heiskanen M. & Kääriäinen, J. & Siren, R.: Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. HEUNI:n julkaisuja 51. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kivivuori, J (2007). Mare Balticum - kysely Helsingissä 2002. Teoksessa N. Ellonen & J. Kivivuori & J. Kääriäinen (toim.): Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 80, Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Lehti, M. (2007). Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 78. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007). Vold og overgrep mot barn og unge. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Rapport 20. Oslo: NOVA
- Piispa, M. & Heiskanen, M. & Kääriäinen, J. & Siren, R. (2006). Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Heuni:n julkaisuja 51. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Rikollisuustilanne 2006. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sariola, H. (2007). Älä lyö lasta kampanja muutti asenteita. Haaste 4/2007. s.7–10.

7 SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ

Noora Ellonen & Heikki Sariola

7.1 Johdanto

Tässä luvussa tarkastelemme lasten ja nuorten seksuaalista kanssakäymistä ja siihen liittyvää väkivaltaa ja hyväksikäyttöä. Aihetta lähestytään kyselyssä yleisesti seksuaalisen kanssakäymisen näkökulmasta seksuaalisen hyväksikäytön sijaan. Vastaukset kattavat näin ollen myös normaalin ja vapaaehtoisen seksuaalisen kanssakäymisen, jota ei tule sekoittaa hyväksikäyttökokemuksiin. Vaikka normaali seksuaalinen kanssakäyminen ei liity raportin uhriteemaan, esittelemme myös siihen liittyvät tunnusluvut yleisesti. Tämä siksi, että saamme kuvaa siitä, missä suhteessa väkivaltaa tai hyväksikäyttöä sisältäviä kokemuksia lapsilla ja nuorilla on verrattuna muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Seksuaalista kanssakäymistä kysyttiin lapsilta kahtena eri kokonaisuutena. Sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin seksuaalikoemuksia aikuisen kanssa, jolla viitataan tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vastaajaa vanhempaan henkilöön. Tämän lisäksi yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin seksuaalisen kanssakäymisen kokemuksia tapahtumahetkellä maksimissaan neljä vuotta vanhemman henkilön kanssa. Tämä osio kuvaa paitsi ikäovereiden välisen seksuaalisen kanssakäymisen yleisyyttä ja piirteitä, antaa myös seksuaalisen väkivallan osalta viitteitä kansainvälisesti jo laajaa huomiota saaneesta mutta Suomessa vähemmän tunnistetusta ilmiöstä treffiväkivalta (*dating violence*) (ks. esim. Manganello 2008; Tolman 1998).

Seuraavassa esittelemme tarkemmin kysymysosioiden rakenteet ja sisällön sekä aiheeseen liittyvän lainsäädännön. Tämän jälkeen tuleva varsinainen tulosluku rakentuu kahdesta osasta, jossa ensimmäisessä tarkastellaan kuudesluokkalaisten lasten ja yhdeksäsluokkalaisten nuorten seksuaalikoemuksia kokemushetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa. Tässä luvussa kokemuksen toisesta osapuolesta puhutaan aikuisena, vaikka henkilöt eivät kaikki välttämättä ole täysi-ikäisiä. Mikäli raportoitu kokemus on tapahtunut vastaajan ollessa esimerkiksi alle 10-vuotias, voi toinen osapuoli olla vaikka 15-vuotias. Suurin osa raportoiduista kokemuksista on kuitenkin tapahtunut vastaajan ollessa yli 12-vuotias, jolloin toinen osapuoli on ollut täysi-ikäinen. Myös useissa nuorempien kokemuksissa toinen osapuoli on ollut täysi-ikäinen. Siksi puhumme tulosten yhteydessä ”aikuisesta” sen sijaan, että käyttäisimme ilmaisua ”vähintään viisi vuotta vanhempi henkilö”.

Toisessa osassa tarkastellaan puolestaan yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikoemuksia maksimissaan neljä vuotta vanhemman henkilön kanssa. Molemmat luvut alkavat nuorten yleisen seksuaalisen kanssakäy-

misen esittelyllä. Tämä jälkeen luvuissa esitellään sellaiset seksuaaliko-
kemukset, jotka ovat lain mukaan katsottava selkeästi hyväksikäytöksi,
jotka liittyvät inestisiin suhteisiin tai johon liittyy muita hyväksikäytön
piirteitä.

Seksuaalisen kanssakäymisen nimeäminen hyväksikäytöksi voi olla
tulkinnanvaraista. Laissa hyväksikäytön juridinen määritelmä perustuu
pitkälti lasten ja nuorten osalta ikärajoihin ja kehitystasoon. On kuitenkin
osoittautunut mahdolliseksi määrittää lakiin ikärajoja ja kehitystasomää-
ritelmiä, jotka yksinään yksiselitteisesti määrittelisivät hyväksikäytön.
Seksuaalikoemuksen mahdollista hyväksikäytön luonnetta joudutaankin
usein miettimään tapauskohtaisesti. (Taskinen 2003, 25.)

Käytämme hyväksikäytön määrittelyyn ensisijaisesti ikärajoja ja
inestisiä suhteita, jotka selvimminkin täyttävät hyväksikäytön piirteet.
Käytämme kuitenkin myös muita kriteerejä määrittämään hyväksikäyt-
tökokemuksia. Näitä ovat pakottamisen ja väkivallan kokemukset sekä
perhesuhteet. Tarkastelemme myös tuntemuksia kokemuksen kielteisyy-
destä sekä vastaajan omaa hyväksikäyttöarviota. Tulee kuitenkin muistaa,
että lasten ja nuorten kielteiset tai myönteiset kokemukset eivät yksinään
ja suoraan riitä hyväksikäytön kriteeriksi, sillä seksuaaliseen toimintaan
ryhtyminen voi olla vapaaehtoista samanikäisten ja yhtä kehittyneiden
yksilöiden toimintaa, mutta osoittautua silti kokemuksena syystä tai toi-
sesta kielteiseksi. Kielteisyys ei tässä tapauksessa yksinään muuta ko-
kemusta hyväksikäytöksi. Vastaavasti lapsen tai nuoren oma arvio ko-
kemuksen myönteisyydestä ei poista kokemusten kuulumista juridisesti
ja psykososiaalisesti hyväksikäytön piiriin. Haluamme kuitenkin tuoda
esiin lasten ja nuorten kokemuksia ja tuntemuksia seksuaalisesta kanssa-
käymisestä, sillä ne tuovat kuvaa varhaisen seksuaalisen kanssakäymisen
merkityksestä ennen kaikkea suhteessa kokemuksen toiseen osapuoleen
ja saattavat kertoa taipumuksesta riskikäyttäytymiseen.

7.2 Seksuaalirikosten juridinen määrittely

Seksuaalirikosten tunnusmerkit ja rangaistukset määritellään rikoslain
luvussa 20. Periaatteessa kaikki seksuaalirikokset voivat kohdistua myös
lapsiin mutta erityisesti lapsiin kohdistuneita seksuaalirikosten nimikkei-
tä ovat lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä lapsen seksuaalinen hy-
väksikäyttö, seksuaalinen hyväksikäyttö ja seksuaalipalvelujen ostaminen
nuorelta. Näistä kaikista erotellaan teon yritys, joka on myös rangaistava.
Muita seksuaalirikosnimikkeitä, joita niin ikään lapsiin ja nuoriin sovel-
letaan, ovat pakottaminen seksuaaliseen tekoon, pakottaminen sukupuoli-
liikeyhteyteen sekä raiskaus. Seksuaalisella teolla tarkoitetaan laissa tekoa,
jolla tavoitellaan seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä ja joka tekijä ja
kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksu-

aalisesti olennainen. Sukupuoliyhteydellä puolestaan tarkoitetaan laissa sukupuolielimiä tapahtuvaa tai sukupuolielimeen kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon. (Rikoslaki, luku 20) Seuraavaan on koottu rikoslain 20 luvun 1–8 pykälät.

1 § Raiskaus Joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, on tuomittava *raiskauksesta* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Raiskauksesta tuomitaan myös se, joka saatettuaan toisen tiedottomaksi taikka pelkotilaan tai muuhun sellaiseen tilaan, jossa hän on kykenemätön puolustamaan itseään, käyttämällä puolustuskyvyttömyyttä hyväkseen on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan.

Yritys on rangaistava.

2 § Törkeä raiskaus Jos raiskauksessa

- 1) aiheutetaan tahallisesti toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,
- 2) rikoksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä,
- 3) rikos tehdään erityisen raa"alla, julmalla tai nöyryyttävällä tavalla tai
- 4) käytetään ampuma- tai teräasetta tai muuta hengenvaarallista välinettä taikka muuten uhataan vakavalla väkivallalla

ja raiskaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava *törkeästä raiskauksesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

3 § Pakottaminen sukupuoliyhteyteen Jos raiskaus, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksenteijä on tuomittava *pakottamisesta sukupuoliyhteyteen* vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Pakottamisesta sukupuoliyhteyteen tuomitaan myös se, joka muulla kuin 1 §:n 1 momentissa mainitulla uhkauksella pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen.

Yritys on rangaistava.

4 § Pakottaminen seksuaaliseen tekoon Joka väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen ryhtymään muuhun kuin 1 §:ssä tarkoitettuun seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava *pakottamisesta seksuaaliseen tekoon* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

5 § Seksuaalinen hyväksikäyttö Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi

- 1) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen,
- 2) kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsymättömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijällä, käyttämällä törkeästi väärin tämän kypsymättömyyttä,
- 3) henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka kyky puolustaa itseään on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt, tai
- 4) henkilön, joka on hänestä erityisen riippuvainen, käyttämällä törkeästi väärin tätä riippuvuussuhdetta tekijästä,

on tuomittava *seksuaalisesta hyväksikäytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväksikäyttäjää, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan tai saa hänet ryhtymään muuhun hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi.

Yritys on rangaistava.

6 § Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö Joka

- 1) on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa,
- 2) koskettelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan hänen kehitystään, tai

3) saa hänet ryhtymään 2 kohdassa tarkoitettuun tekoon,

on tuomittava *lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä* vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.

Lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä ei kuitenkaan pidetä 1 momentissa tarkoitettua tekoa, jos osapuolten iässä tai henkisessä ja ruumiillisessa kypsyydessä ei ole suurta eroa.

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka menettelee 1 momentissa tarkoitettulla tavalla kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden sekä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.

Yritys on rangaistava.

7 § Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö Jos lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä

- 1) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa,
- 2) rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai
- 3) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava *törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

8 a § Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksantoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, on tuomittava *seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta tuomitaan myös se, joka käyttää 1 momentissa tarkoitettuja seksuaalipalveluja, joista toinen on luvannut tai antanut korvauksen.

Yritys on rangaistava.

Seksuaalirikosten kohdalla kysymykseen saattaa tulla myös rikoslain 17 luvussa kriminalisoitu sukupuoliyhteys lähisukulaisen kesken.

22 § Sukupuoliyhteys lähisukulaisten kesken Joka on sukupuoliyhteydessä oman lapsensa tai tämän jälkeläisen kanssa, oman vanhempansa tai tämän vanhemman tai isovanhemman kanssa taikka veljensä tai sisarensa kanssa, on tuomittava *sukupuoliyhteydestä lähisukulaisten kesken* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Sukupuoliyhteydestä lähisukulaisten kesken ei tuomita henkilöä, joka on ollut sukupuoliyhteydessä oman vanhempansa tai tämän vanhemman kanssa ollessaan kahdeksaatoista vuotta nuorempi, eikä henkilöä, joka on pakotettu tai lainvastaisesti taivutettu sukupuoliyhteyteen.

7.3 Seksuaalisen kanssakäymisen mittarit tässä tutkimuksessa

Seksuaalista kanssakäymistä vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa mitattiin Heikki Sariolan vuonna 1988 muodostamalla kysymyssarjalla (Sariola 1990). Kysymyksiä käytettiin vuonna 1988 yhdeksäsluokkalaisten suunnatussa koululaiskyselyssä, joten aiheesta saadaan yhdeksäsluokkalaisten osalta kahdenkymmenen vuoden vertailutieto.

Vertailtavuuden vuoksi kysymykset on toistettu täysin identtisinä. Vuoden 1988 kyselylomake oli muokattu koululaiskyselyyn ja Suomen oloihin sopivaksi amerikkalaisen David Finkelhorin vuonna 1979 julkaistun *Sexually Victimized Children* – teoksessa kyselyssä käytetystä samantapaisesta kyselystä, joka tosin oli suunnattu opiskelijoille. Keskeisin ero uudempiin kyselyihin verrattuna on se, että 1980-luvulla käytetyissä kyselyissä edellytettiin yleisesti viiden vuoden ikäeroa tekijän ja teon kohteen välillä. Tässä kyselyssä ikätovereiden kanssa sattuneet kokemukset kartoitetaan eri kysymyksillä.

Aiheeseen johdatettiin tekstillä: *seuraavaksi kysymme seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyviä kysymyksiä*. Varsinainen kysymyssarja alkoi yleisellä kysymyksellä *Onko sinulla kokemuksia sukupuolisesta lähenelystä tai kanssakäymisestä aikuisten tai tapahtumahetkellä vähintään 5 vuotta itseäsi vanhempien ihmisten kanssa?* Mikäli vastaajalla ei ollut seksuaalisen kanssakäymisen kokemuksia, hänelle ei tullut muita kysymyksiä aiheesta. Mikäli vastaajalla oli kokemuksia, häntä pyydettiin erittelemään kolmea ensimmäistä kokemustaan tarkentavissa kysymyksissä. Mikäli vastaajalla ei ollut kolmea kokemusta, täytettiin vastaukset niiden kokemusten osalta, joita vastaajalla oli.

Tarkentavat kysymykset kartoittivat ensinnäkin seksuaalikokemuksen luonteen: *Mitä tapahtui? Valitse sopivat kohdat kunkin kokemuksen kohdalta alla olevassa luettelossa* (taulukko 10). Toiseksi kysymykset kartoittivat muun muassa kokemukseen liittyviä tuntemuksia, kokemuksen aikaperspektiiviä sekä toisen osapuolen ominaisuuksia (taulukko 11).

Taulukko 10 Kysytyt seksuaalisen kanssakäymisen muodot vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa.

Pyyntö tai ehdotus tehdä jotain seksuaalista
Hyväily
Toinen henkilö näytti sukupuolielimensä
Sinä näytit sukupuolielimesi toiselle
Toinen henkilö kosketteli sukupuoli-elimiasi (vaatteiden päältä)
Sinä koskettelit hänen sukupuoli-elimiaan (vaatteiden päältä)
Toinen henkilö kosketteli sukupuoli-elimiasi kun olit alasti
Sinä koskettelit toisen henkilön sukupuoli-elimää kun hän oli alasti
Sukupuoliyhdyntään jäljittely ilman sisääntunkeutumista
Yhdyntä

Taulukko 11 Tarkentavat seksuaalisen kanssakäymisen kysymykset vastaajaa tapahtumahetkellä vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa.

Kuinka vanha olit tapauksen sattuessa tai tapahtuma sarjan alkaessa?
Kuinka vanha tuo toinen oli?
Oliko hän mies vai nainen?
Jos tapaus johti yhdyntään, kuinka vanha olit ensimmäisen yhdynnän aikana?
Kuinka monta kertaa suunnilleen sattui seksuaalista lähentelyä tai kanssakäymistä?
Kuinka pitkän ajan kuluessa tapaukset suunnilleen sattuivat?
Jatkuuko tilanne edelleen?
Kuka tuo henkilö oli?
Kuka aloitti seksuaalisen toiminnan?
Pakottiko, uhkailiko tai kiristikö toinen saadakseen sinut mukaan?
Käyttikö toinen väkivaltaa saadakseen sinut mukaan?
Lahjoiko toinen sinua saadakseen sinut mukaan?
Oliko toinen henkilö alkoholin vaikutuksen alaisena tapauksen sattuessa?
Olitko sinä alkoholin vaikutuksen alaisena tapauksen sattuessa?
Mikä seuraavista kuvaa parhaiten kokemustasi tapauksen sattuessa?
Koitko tilanteen seksuaalisena hyväksikäyttönä? (ei kysytty 1988)
Jos kuvatut tapaukset ovat jo ohi, mikä seuraavista kuvaa parhaiten kokemustasi nyt jälkeensä?
Kenelle olet kertonut asiasta?
Jos et ole kertonut kelleen, miksi et?

Yhdeksäsluokkalaisilta kysytyt kysymykset ikätoverien kanssa koetusta seksuaalisesta kanssakäymisestä kartoitettiin kysymyssarjan avulla, joka suunniteltiin yhteistyössä pohjoismaisten kumppanien kanssa. Vastaavia kysymyksiä on käytetty ja tullaan käyttämään myös muissa Pohjoismaissa vastaavissa kyselyissä (Helweg-Larsen & Bøving Larsen 2002).

Nämä kysymykset muodostuivat kolmesta eri kokonaisuudesta. Kokonaisuus koostui aina pääkysymyksestä, jonka jälkeen tuli tarkentavia kysymyksiä mikäli vastaajalla oli pääkysymystä vastaavia kokemuksia. Mikäli ei ollut, siirryttiin seuraavaan osioon. Tarkentavat kysymykset olivat hyvin samantyyppisiä kuin edellisessä osiossa, joten niitä emme erikseen tässä esittele. Pääkysymykset olivat:

Oletko koskaan kokenut ikätoverisi kanssa sellaista seksuaalista kanssakäymistä, johon ei liittynyt varsinaista fyysistä kosketusta? Kuten esimerkiksi sinua on kannustettu seksuaaliseen kanssakäymiseen, kannustettu paljastamaan itsesi, joku on paljastanut itsensä sinulle tai muuta.

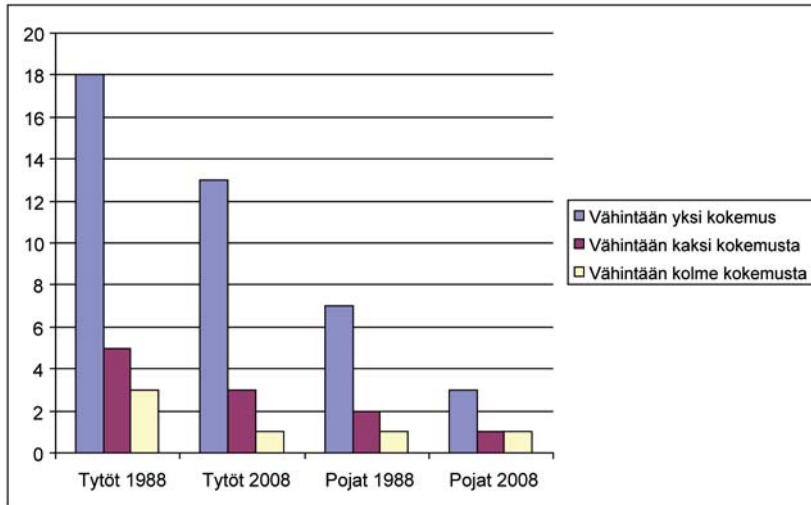
Oletko koskaan kokenut seksuaalista koskettamista ikätoverisi kanssa? Esimerkiksi joku ikätoverisi on koskettanut sinua seksuaalisesti vaatteiden päältä tai alta, sinä olet koskettanut jotain ikätoveriasi jollain seksuaalisella tavalla, tai joku on yrittänyt ottaa vaatteesi pois aikomuksenaan harrastaa kanssasi seksiä.

Oletko koskaan ollut, tai onko kukaan ikätovereistasi yrittänyt olla kanssasi sukupuoliyhteydessä tai harrastaa kanssasi anaali- tai suuseksiä?

7.4 Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikokemukset aikuisen kanssa

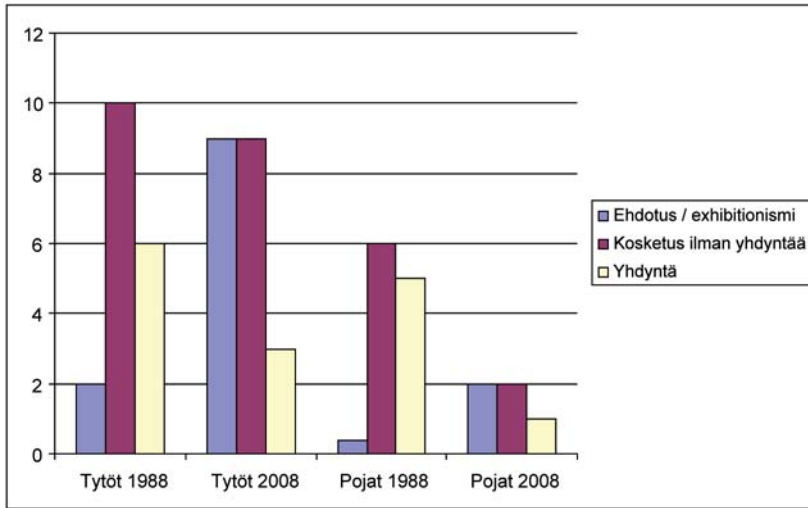
Yhdeksäsluokkalaisista kahdeksan prosenttia ilmoitti seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa. Vastaava luku vuonna 1988 oli 13 prosenttia. Seksuaalikokemusten väheneminen jakautuu tasaisesti tyttöjen ja poikien välille. Erityisesti seksuaalisen kanssakäymisen aloittaminen on siirtynyt: yhä harvempi yhdeksäsluokkalainen on kokenut seksuaalista kanssakäymistä aikuisen kanssa. Sen sijaan vähintään kahdesti tai kolmesti seksuaalista kanssakäymistä kokeneiden määrä on pysynyt suhteellisesti likimain samana (kuvio 24 ja liitetaulukko 39.) Absoluuttisesti kokemusten määrä on kuitenkin vähentynyt.

Kuvio 24 Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 9-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988 ja 2008, %.

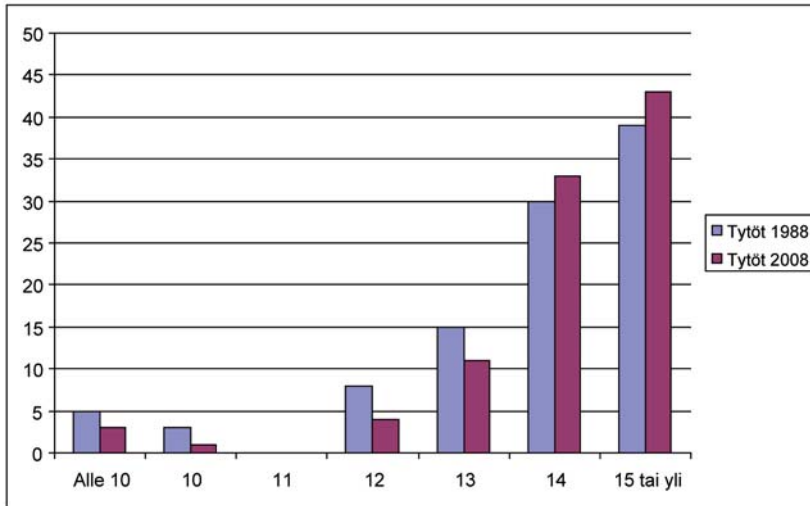
Erityisesti yhdyntään edenneet seksuaalikokemukset ovat vähentyneet kahdessakymmenessä vuodessa. Kun vuonna 1988 kuusi prosenttia tytöistä ilmoitti olleensa aikuisen kanssa sukupuoliyhteydessä, teki saman vuonna 2008 kolme prosenttia. Pojista vuonna 1988 neljä prosenttia ilmoitti olleensa yhdynnässä aikuisen kanssa ja vuonna 2008 yksi prosentti. Kaiken kaikkiaan fyysisen kosketuksen sisältävät seksuaalikokemukset ovat vähentyneet selvästi. Ehdotusten ja exhibitionismin tasolle jääneet kokemukset ovat puolestaan lisääntyneet niin tytöillä kuin pojillakin (kuvio 25 ja liitetaulukko 40).

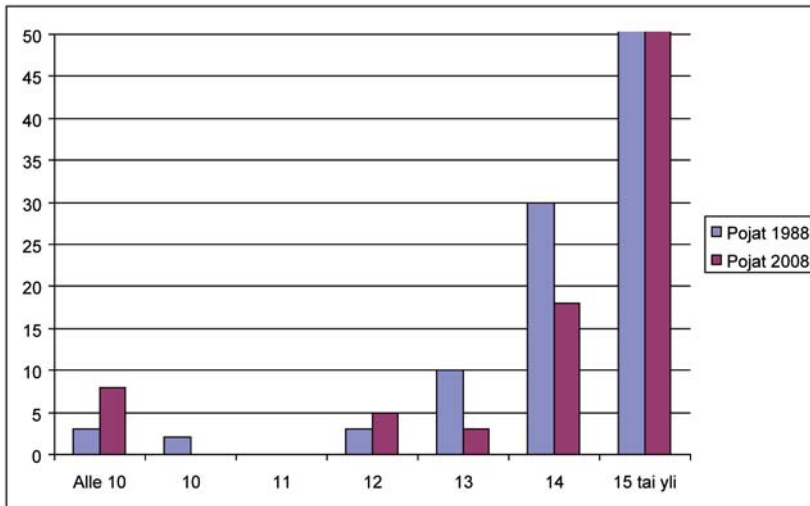
Kuvio 25 Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyys 9-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988 ja 2008, %.

7.4.1 Ikä ensimmäisen seksuaalikokemuksen tapahtuessa

Suurin osa aikuisen kanssa koetuista seksuaalikokemuksista on alkanut nuoren ollessa 14- tai 15-vuotias. Tyttöillä aloitusikä on hieman alhaisempi. Erityisesti tyttöjen kohdalla seksuaalisen kanssakäymisen aloitusikä on noussut. Yhä harvempi tyttö ilmoittaa seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa alle 13-vuotiaana. Poikien kohdalla alle 10-vuotiaiden seksuaalikokemusten määrä näyttää lisääntymisen merkkejä mutta lukumäärät ovat tässä niin pieniä, että siitä ei voi vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä (kuviot 26, 27 ja liitetaulukko 41).

Kuvio 26 Seksuaalikokemuksia omaavien yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ikäjakauma ensimmäisen aikuisen kanssa tapahtuneen seksuaalikokemuksen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

Kuvio 27 Seksuaalikokemuksia omaavien yhdeksäsluokkalaisten poikien ikäjakauma ensimmäisen aikuisen kanssa tapahtuneen seksuaalikokemuksen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

7.4.2 Aikuiset

Vuonna 2008 joka neljännen tytön ensimmäinen seksuaalikokemus tapahtui ystävän kanssa. Kategoria kattaa myös poika- ja tyttöystävät. Niin ikään lähes joka neljäs kokemus koettiin tutun henkilön kanssa, jota vastaaja ei kuitenkaan luokittelisi ystäväksi. Ystävien osuus seksuaalikumppanina on kuitenkin vähentynyt verrattuna vuoteen 1988, jolloin ystävien osuus oli lähes puolet. Sen sijaan tuntemattomien kumppanien osuus on noussut tyttöjen seksuaalikokemuksissa selvästi. Kun vuonna 1988 tuntemattomien osuus ensimmäisessä aikuisen kanssa koetussa seksuaalikokemuksessa oli viidennes, oli se vuonna 2008 kolmannes. Voidaankin sanoa, että tyttöjen seksuaalikokemusten väheneminen on tapahtunut selvimmin seurustelusuhteiden kohdalla, ei niinkään riskialttiimpien, tuntemattomien kanssa koettujen kokemusten kohdalla.

Poikien kohdalla puolestaan ystävien osuus seksikumppaneista on pysynyt samassa tai vähän jopa noussut viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Tuntemattomien osuus ensimmäisessä aikuisen kanssa koetussa seksuaalikokemuksessa on vähentynyt 35 prosentista 21 prosenttiin. Luokan ”muut” osuus on sekä tyttöjen että poikien kohdalla suhteellisen suuri verrattuna vuoden 1988 aineistoon. Vuonna 2008 joka kymmenes kokemus on merkattu koetuksi ”muun” kanssa. Sen sijaan, että kokemusten toiset osapuolet todella olisivat muita kuin vaihtoehtoisia on esitetty, uskoisimme luokan suuruuden johtuvan vastausvaihtoehdon helpoudesta. Vuonna 2008 esitettiin myös kaksi uutta vastausvaihtoehtoa; opettaja ja harrastuksen ohjaaja. Tyttöjen kohdalla yksi prosentti ensimmäisistä seksuaalikokemuksista oli tapahtunut opettajan kanssa ja yksi prosentti harrastusohjaajan kanssa. Poikien kohdalla vastaavat luvut olivat neljä ja nolla (liitetaulukko 42 ja 43).

7.4.3 Seksuaalikokemusten sosiaalinen konteksti

Perherakenne on vuoden 2008 aineiston mukaan tilastollisesti merkitvässä yhteydessä seksuaalisen kanssakäymisen kokemiseen. Pääasiassa ero tulee kuitenkin ydinperheen ja muiden perherakenteiden välillä. Biologisten vanhempiensa kanssa asuvilla nuorilla on keskimääräistä vähemmän seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa kuin muissa perhemuodoissa asuvilla. Tulokset ovat myös pääosin samansuuntaisia kuin vuoden 1988 tulokset (taulukko 12).

Suurin muutos on havaittavissa isän ja äitipuolen kanssa asuvien tyttöjen kohdalla: vuonna 1988 heillä oli keskimääräistä vähemmän koke-

muksia mutta vuonna 2008 selvästi keskimääräistä enemmän. Johtopäätöksissä tulee kuitenkin olla varovainen, sillä niiden seksuaalikokemuksia omaavien nuorten kokonaismäärä, jotka asuvat isän ja äitipuolen kanssa, on vähäinen (taulukko 12).

Lastensuojelulaitoksessa asuvilla lapsilla on niin ikään selvästi enemmän seksuaalikokemuksia. Vuoden 2008 lastensuojelulaitoksessa asuvien määrää verrataan tässä vuonna 1988 lastenkoti-ryhmään. Laitoksessa asumisen lisäksi vuonna 2008 kysyttiin sijaisperheessä asumista. Sijaisperheessä asuvista tytöistä 38 prosenttia on kokenut seksuaalista kanssakäymistä (taulukko 12).

Koulutustaustan mukaan tarkasteltuna eniten fyysisen kosketuksen sisältäviä seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa on niillä nuorilla, joiden vanhempien koulutustaso on matala. Eniten kokemuksia on vain peruskoulun käyneiden vanhempien lapsilla. Perheen työttömyydellä ei puolestaan näytä olevan merkitystä. Ulkomaalaistaustaiset nuoret ilmoittavat enemmän seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa kuin kantaväestöön kuuluvien vanhempien lapset. Vastaajien äidinkielen mukaan tarkasteltuna suomenkieliset ilmoittavat hieman enemmän seksuaalista kanssakäymistä kuin ruotsinkieliset (liitetaulukko 44).

Taulukko 12 Seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa ilmoittaneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet perhemuodon mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

Lapsen kanssa asuvat:	Tytöt 1988	Tytöt 2008	Pojat 1988	Pojat 2008
Biologiset vanhemmat	15	11 (1931)	6	2 (2010)
Äiti	25	16 (447)	10	3 (381)
Isä	38	23 (80)	16	3 (114)
Äiti ja isäpuoli	26	17 (303)	14	3 (288)
Isä ja äitipuoli	17	31 (51)	5	5 (67)
Lastensuojelulaitos	25	30 (56)	17	11 (45)
Yhteensä	18	13 (2807)	7	3 (2787)

7.5 Kuudesluokkalaisten seksuaalikokemukset aikuisen kanssa

Seuraavassa kuvataan kuudesluokkalaisten seksuaalikokemusten yleisyyttä. Sosiaalisen kontekstin osalta tulokset ovat kuudesluokkalaisten kohdalla samansuuntaisia kuin yhdeksäsluokkalaisten kohdalla, joten niitä ei analysoida tässä tarkemmin.

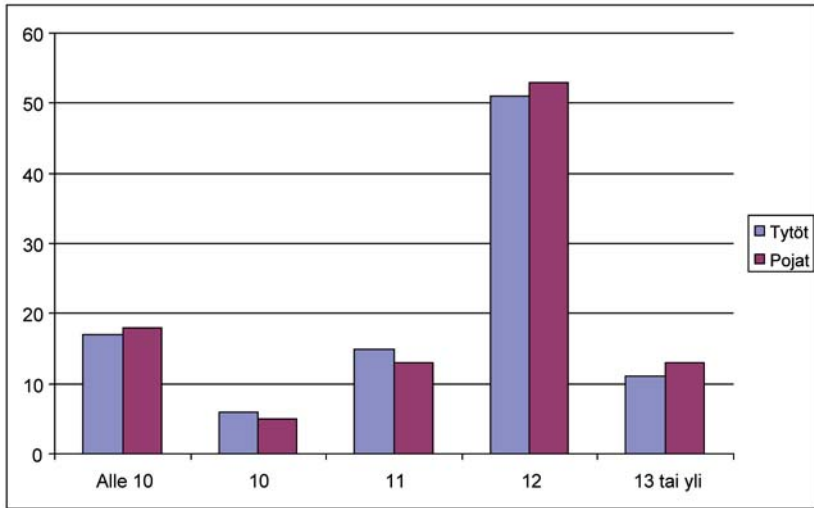
Kuudesluokkalaisista kolme prosenttia ilmoittaa olleensa vähintään kerran seksuaalisessa kanssakäymisessä aikuisen kanssa. Tytöistä seksuaalikokemuksia ilmoittaa kolme prosenttia ja pojista kaksi. Suurimmalla osalla kokemukset rajoittuvat kuitenkin kertaan. Useampia kokemuksia on vain muutamalla kuudesluokkalaisella (< 1 %) (liitetaulukko 45).

Yksi prosentti sekä tytöistä että pojista on seksuaalisessa kanssakäymisessään edennyt yhdyntään asti. Poikien kohdalla myös kosketusta ilman yhdyntää että seksuaalista kanssakäymistä ilman kontaktia (ehdotus/ itsensä paljastaminen) rajoittuu yhteen prosenttiin. Tyttöjen kohdalla kosketusta ilman yhdyntää sekä seksuaalista kanssakäymistä ilman kontaktia on kokenut kaksi prosenttia (taulukko 13). Niistä, joissa on ylipäättään seksuaalisen kanssakäymisen kokemuksia, joka viides kokemus on edennyt yhdyntään. Alle viidenneksessä kokemuksista on jääty ehdotusten tai itsensäpaljastamisen tasolle.

Suurin osa niistä kuudesluokkalaisista, joilla on seksuaalikokemuksia, on aloittanut seksuaalisen kanssakäymisen kuluneen vuoden aikana. Noin viidennes ilmoittaa olleensa ensimmäisen kerran seksuaalisessa kanssakäymisessä alle kymmenvuotiaana (kuvio 28 ja liitetaulukko 46).

Taulukko 13 Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyyttä 6-luokkalaisten keskuudessa vuonna 2008, %.

	Ehdotus / exhibitionismi	Kosketus ilman yhdyntää	Yhdyntä
Tytöt (3869)	2	2	1
Pojat (3784)	1	1	1
Yhteensä (7653)	1	1	1

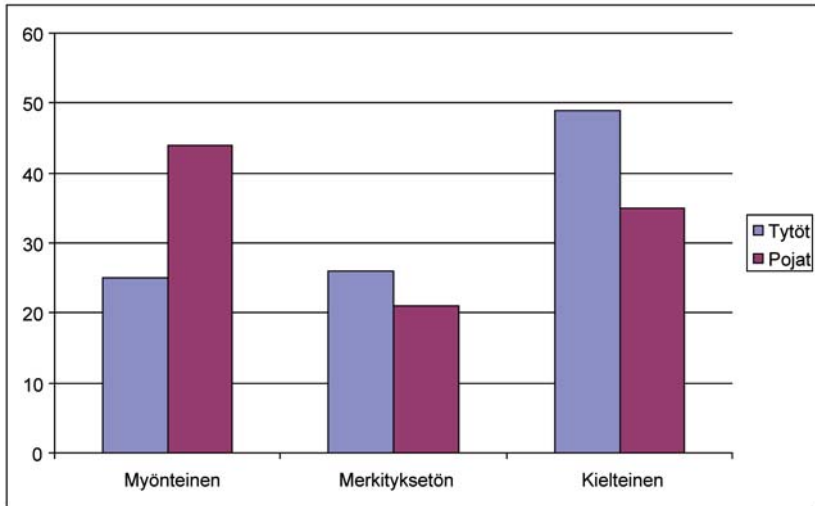
Kuvio 28 Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksia ilmoittaneiden kuudesluokkalaisten ikäjakauma ensimmäisen kokemuksen mukaan vuonna 2008, % niistä, joilla on kokemuksia.

7.6 Seksuaalikokemusten merkitys

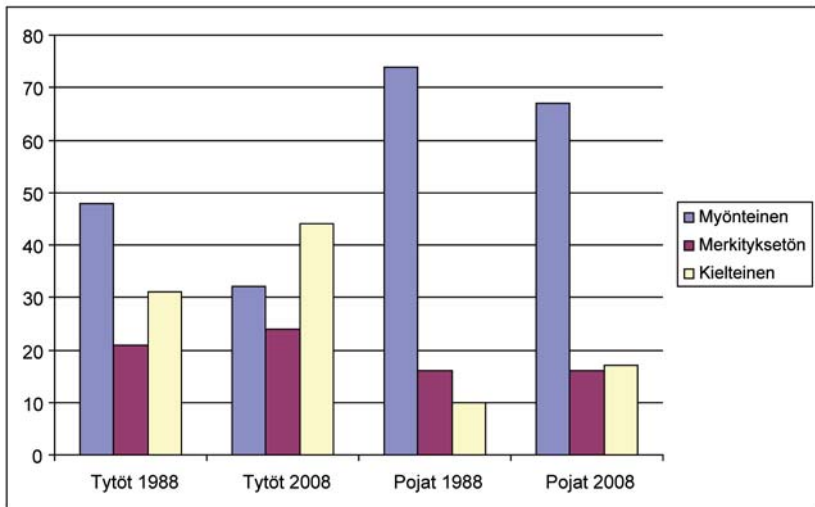
Seuraavaksi tarkastellaan lasten ja nuorten seksuaalikokemusten merkityksiä. Kuten sanottu, kielteisyys ei tee kokemuksesta automaattisesti hyväksikäyttöä eikä vastaavasti myönteisyys poista juridisesti määriteltyjä hyväksikäytön piirteitä. Kovin kielteisiä kokemuksia voidaan kuitenkin pitää tietyn tyyppisen riskikäyttäytymisen merkinä. Luvussa keskitytäänkin pääasiassa kielteisten kokemusten osuuteen.

Kuudesluokkalaisten tyttöjen aikuisen kanssa koetuista seksuaalikokemuksista lähes puolet koettiin kielteiseksi. Pojista vähän yli kolmannes ilmoitti kokemuksensa olleen kielteinen. (kuvio 29 ja liitetaulukko 47).

Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla kielteisten kokemusten määrä oli hieman pienempi kuin kuudesluokkalaisten kohdalla. Erityisesti tämä tulee esille poikien kohdalla. Kielteisten kokemusten määrä on kuitenkin noussut sekä tytöillä että pojilla viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Tämä on mielenkiintoinen tulos suhteessa siihen, että ylipäättään seksuaalikokemukset ovat vähentyneet. Tämä tarkoittaa sitä, että kielteisten kokemusten määrän suhteellinen kasvu on selkeä. Tämä voi osittain johtua siitä, että tuntemattomien kanssa olleiden kokemusten määrä on niin ikään suhteellisesti kasvanut (kuvio 30 ja liitetaulukko 48).

Kuvio 29 Aikuisen kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten merkitys kuudesluokkalaiselle heti kokemuksen jälkeen vuonna 2008, %.

Kuvio 30 Aikuisen kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten merkitys 9-luokkalaisille heti kokemuksen jälkeen vuosina 1988 ja 2008, %.

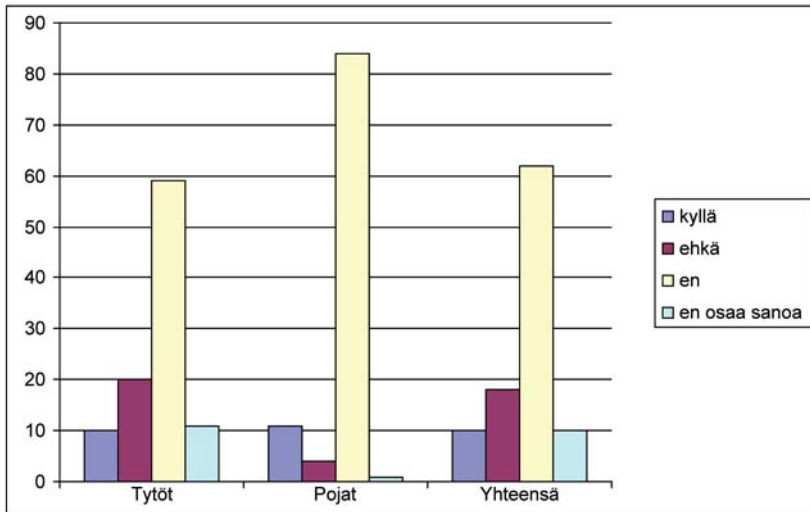

Kokemusten kielteisyyys ei myöskään ole yhtä selvästi yhteydessä aikuisen sukupuoleen kuin kaksikymmentä vuotta sitten. Vuoden 1988 aineistossa lähes kaikki poikien seksuaalikokemukset miesten kanssa olivat kielteisiä ja lähes kaikki kokemukset naisten kanssa myönteisiä. Vuoden 2008 aineistossa puolestaan poikien myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia ilmoitettiin niin naisten kuin miestenkin kanssa.

Jos tarkastellaan kokemusten merkityksellisyyttä suhteessa tekijään, tulokset ovat vuoden 2008 osalta samansuuntaisia kuin vuonna 1988. Ystävien ja tuttujien kanssa kokemukset ovat enemmänkin myönteisiä ja perheenjäsenten ja muiden sukulaisten sekä vanhempien ystävien kanssa kokemukset ovat kielteisiä. Kuudesluokkalaisten kokemukset ovat täysin samansuuntaisia. Suurin ero on tyttöjen kokemuksissa poikaystävien kanssa. Kun vuonna 1988 ei ollut yhtään hyvin kielteistä kokemusta poikaystävän kanssa ja 4 % kielteistä ja 10 % merkityksettömiä on vuonna 2008 kielteisiä tai hyvin kielteisiä yhteensä 29 % ja merkityksettömiä 16 % (liitetaulukko 49 ja 50). Poikaystävien kanssa koettujen kielteisten seksuaalikokemusten osuus on siis noussut selvästi. Tämän aineiston perusteella emme löydä syytä tähän kehitykseen. Emme myöskään voi sanoa, liittyykö kokemuksen kielteisyyteen jotain pakottamiseen, väkivaltaan tai muuten hyväksikäyttöön liitettäviä ominaisuuksia vai johtuuko kielteinen kokemus ennemminkin esimerkiksi pettymyksestä tai turhista odotuksista puolin tai toisin. Siihen puolestaan liittyy vapautunut keskustelu seksuaalisuudesta ja pornografian yleistyminen, jonka vaikutuksista nuorten seksuaalikäyttäytymiseen keskustellaan julkisuudessa tasaisin väliajoin.

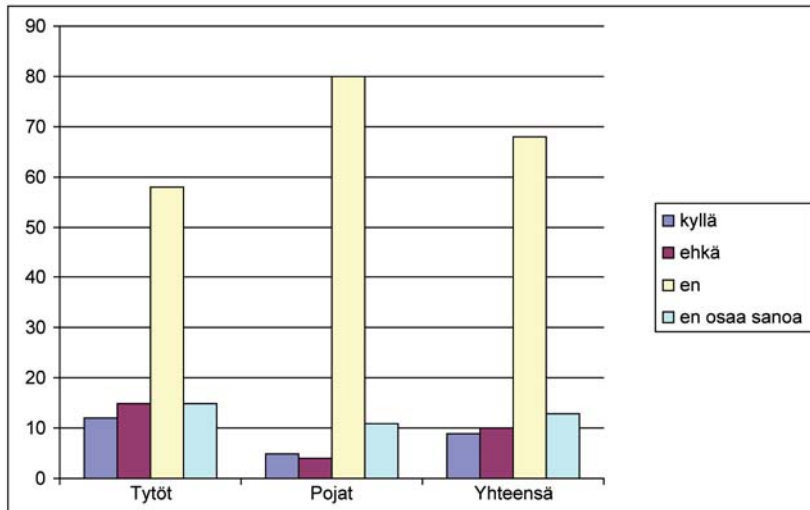
Kysyttäessä lasten ja nuorten omaa käsitystä siitä, oliko seksuaalinen kanssakäyminen aikuisen kanssa hyväksikäyttöä vai ei, saadaan kuvaa kokemuksista, jotka todennäköisesti olivat alusta alkaen jotain muuta kuin myönteisiä. Yhdeksäsluokkalaista noin joka kymmenes tyttö ja poika ilmoittaa kokeneensa ensimmäisen seksuaalikokemuksensa olleen hyväksikäyttöä. Tytöistä suuri osa vastaa myös ”ehkä” tai ”ei osaa sanoa”, kun taas pojista suurin osa arvioi kokemuksen olleen muuta kuin hyväksikäyttöä (kuvio 31 ja liitetaulukko 51). Kuudesluokkalaisten kohdalla kokemukset ovat hyvin samansuuntaisia (kuvio 32 ja liitetaulukko 53).

Kun tarkastellaan hyväksikäytön kokemusta suhteessa seksuaalikokemuksen toiseen osapuoleen, näyttävät tulokset samansuuntaisina kun kysyttäessä kokemuksen kielteisyyttä tai negatiivisuutta. Eniten hyväksikäyttökokemuksia ilmoitetaan olleen perheenjäsenten ja lähisukulaisten tekeminä (liitetaulukko 52). Myös tässä tulokset ovat samansuuntaisia yhdeksäs- ja kuudesluokkalaisten kohdalla.

^a Kokemusta kysyttiin kysymyksellä: koitko seksuaalisen kanssakäymisen hyväksikäyttönä?

Kuvio 31 Yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä aikuisen kanssa tapahtuneissa seksuaalikoemuksissa vuonna 2008^a, %.

^a Kokemusta kysyttiin kysymyksellä: koitko seksuaalisen kanssakäymisen hyväksikäyttönä?

Kuvio 32 Kuudesluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä aikuisen kanssa tapahtuneissa seksuaalikoemuksissa vuonna 2008^a, %.

7.7 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Tässä luvussa tarkastellaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnuspiirteet täyttäviä seksuaalisen kanssakäymisen kokemuksia. Juridisesti seksuaalisen hyväksikäytön määritelmä liittyy pitkälti lapsen ikään ja kehitystasoon. Tapausten yksityiskohdat vaihtelevat kuitenkin yleensä niin, että lainsäätäjä on joutunut jättämään tuomioistuimelle huomattavasti harkintavaltaa hyväksikäyttörikoksen vakavuusastetta arvioitaessa. Näin on nimenomaan niissä tapauksissa, joissa teon kohde on lähellä suojaikärajaa ja teosta epäilty on suhteellisen nuori henkilö.

7.7.1 Lain määrittämiin ikärajoihin perustuvat hyväksikäyttötapaukset

Sukupuoliyhteys kuuttatoista vuotta nuoremman henkilön kanssa on lain mukaan lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Myös muu seksuaalinen kanssakäyminen tai siihen yllyttäminen luetaan hyväksikäytöksi, mikäli se on omiaan vahingoittamaan alaikäisen kehitystä (Rikoslaki, 20. luku). Kuuttatoista ikävuotta voidaanakin pitää selvänä suojaikärajana hyväksikäytön juridiselle määrittelylle, joskin sitäkään ei voida pitää yksiselitteisenä. Hyväksikäyttönä ei nimittäin pidetä edellä mainittuja tekoja, mikäli osapuolten iässä tai henkisessä ja ruumiillisessa kypsyydessä ei ole suurta eroa.

Koska tähän kyselyyn vastanneet lapset ja nuoret ovat lähes kaikki alle 16-vuotiaita, voitaisiin kaikki ne seksuaalikokemukset määritellä hyväksikäytöksi, jotka ovat edenneet sukupuoliyhteyteen tai ovat muuten omiaan vahingoittamaan alaikäisen kehitystä. Käytäntö ei kuitenkaan ole yhtä yksioikoinen. Ensinnäkin, mikäli seksuaalinen teko ei ole edennyt sukupuoliyhteyteen tulee tulkittavaksi, onko teko omiaan vahingoittamaan alaikäisen kehitystä. Toiseksi, jos toinen osapuoli on myös alaikäinen, tulee tulkittavaksi osapuolten väliset erot henkisessä ja ruumiillisessa kypsyydessä. Käytännössä viiden vuoden ikäero, joka tässä ilmoitetuissa seksuaalikokemuksissa vähintään on, riittää usein tämän asian tutkinnan aloittamiseen. Käytännössä ikärajoista riippumatta osa kokemuksista voi olla myönteisiä kaverin kanssa koettuja, joita kukaan osallinen ei koe hyväksikäytöksi. Joskin tulee muistaa, että mikäli teko sisältää hyväksikäytön piirteitä, nuoren oma arvio kokemuksen myönteisyydestä ei poista kokemusten kuulumista juridisesti ja psykososiaalisesti hyväksikäytön piiriin.

Tulkinnanvaraisuuden takia tässä ilmoitettuja seksuaalikokemuksia on mahdoton yksiselitteisesti määritellä lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Iso osa kokemuksista on ollut vapaaehtoisia ja myönteisiä kaverin kanssa koettuja, vaikka ikäeroa osapuolilla onkin ollut. Näiden ta-

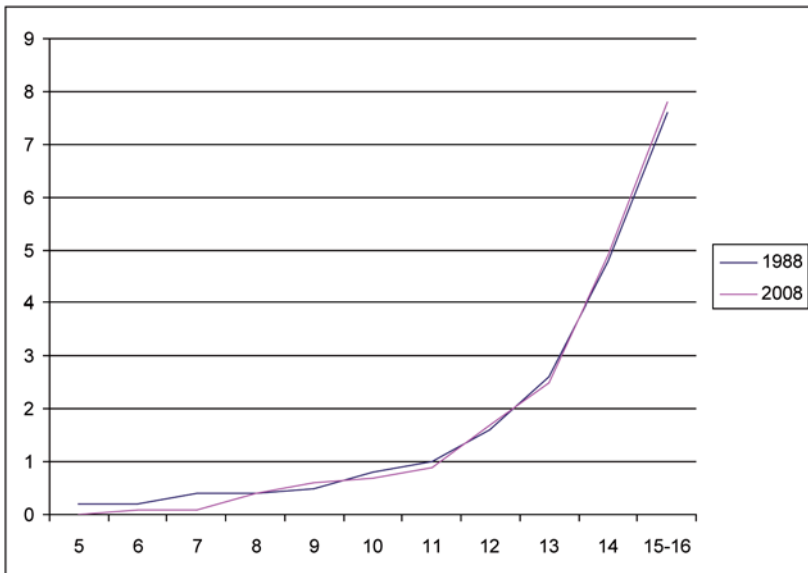
pausten määrittäminen hyväksikäytöksi on mahdotonta ilman tarkempia tietoja. Selviä hyväksikäytön piirteitä kuitenkin löytyy niin toisen alaikäisen kuin aikuisenkin kanssa olleista kokemuksista. Ehkä selkeämmin hyväksikäytön piirteet on tunnistettavissa tapauksista, joissa toinen osapuoli on täysi-ikäinen toisen ollessa alle 16-vuotias. Tällöin ainakin siis kaikki ne kokemukset, jotka ovat tapahtuneet vastaajille 13 ikävuoden jälkeen, ovat tapauksia, joita todennäköisesti voitaisiin tutkia seksuaalisena hyväksikäyttönä. Myös aiemmin tapahtuneet kokemukset voivat olla aikuisen kanssa koettuja ja siten täyttää hyväksikäytön piirteet⁷. Tapaukset, joissa myös toinen osapuoli on alaikäinen voivat toki myös täyttää hyväksikäytön tunnuspiirteet. Tällöin tulkinnanvaraisuudella on kuitenkin suurempi merkitys osapuolten välisen kehitystason erovaisuuden osoittamisessa. Yleisesti 4–5 vuoden ikäeroa pidetään kuitenkin tarpeeksi suurena tutkinnan aloittamiseen. Mikäli hyväksikäyttöä on tapahtunut ja toinen osapuoli on 15 vuotta täyttänyt, on hän teostaan rikosoikeudellisessa vastuussa. Mikäli toinen osapuoli on alle 15-vuotias, häntä ei voida teosta tuomita mutta poliisi voi silti tutkia tapausta ja tehdä tarvittaessa lastensuojeluilmoituksen.

Heikki Sariola ja Antti Uutela (1994) ovat tarkastelleet juuri ikärajoihin ja seksuaalisen kanssakäymisen muotoihin perustuvien määrittelyjen mukaan hyväksikäyttökokemuksia vuoden 1988 aineistosta. He määrittivät seksuaalisen hyväksikäytön kolmen periaatteen mukaan. Ensimmäinen seksuaalinen kanssakäyminen oli tapahtunut vastaajaa vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön kanssa, joka ei ollut vastaajan poika tai tyttöstävä. Suurimmassa osassa tapauksia toinen osapuoli oli täysi-ikäinen, eli voidaan puhua aikuisesta. Toiseksi, kokemus sisälsi yhden tai useamman seuraavista teoista: lapsi tai aikuinen paljasti sukupuolielimensä, aikuinen kosketti lapsen sukupuolielimiä vaatteiden päältä tai ilman vaatteita, lapsi kosketti aikuisen sukupuolielimiä vaatteiden päältä tai ilman vaatteita tai kysymyksessä oli yhdyntä. Kolmanneksi hyväksikäytöksi määriteltiin seksuaalisen kanssakäymisen muodosta riippumatta kaikki ne kokemukset, jotka sisälsivät pakottamista tai väkivaltaa. Näillä kriteereillä löydettiin hyvin tapauksia, jotka olivat myös silloisen lainsäädännön mukaan määriteltävissä rikoksiksi. Vastaavat tapaukset on löydettävissä myös vuoden 2008 aineistosta mutta niiden luokittelu juridisesti yhtä varmasti hyväksikäytöksi on hankalampaa, sillä seksuaalirikosten lainsäädäntö muuttui vuonna 1999. Muutoksessa poistettiin ja muutettiin juuri tiettyjä ikärajoja ja tuotiin enemmän esiin osapuolten kehitystason eron merkitystä. Ideana oli, että vapaaehtoiset seksuaalikoemukset samaan ikäryhmään kuuluvan kanssa, kuten esimerkiksi seurustelusuhteessa, eivät pääsääntöisesti kuuluisi hyväksikäytön piiriin. Sen

⁷ Kyselyssä kysyttiin nuoren omaa ikää kokemuksen tapahtuessa sekä toisen ikää. Suurin osa on jättänyt vastaamatta kysyttäessä toisen osapuolen ikää. Sen seurauksena siihen kysymykseen perustuvat tarkemmat tarkastelut ovat mahdottomia.

myötä hyväksikäyttötapausten tulkinnanvaraisuus hieman lisääntyi tiukasti tulkittavien ikärajojen sijaan. Samalla myös lasten rikosoikeudellista suojaa parannettiin tarkentamalla ja laajentamalla tekojen määritelmiä. Säännökset eivät esimerkiksi ole enää sidottuja seksuaaliseen suuntautumiseen ja seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta kriminalisoitiin omana rikosnimikkeensä. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulivat myös virallisen syytteen alaisiksi, kun ne aiemmin olivat olleet asianomistajarikoksia (HE 6/1997). Kokemuksista puhutaan seuraavassa hyväksikäyttönä mutta edellä esitetty tulkinnanvaraisuus tulee pitää mielessä lukuja tulkittaessa.

Taulukossa 33 (liitetaulukko 54) on esitetty yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen hyväksikäyttökokemusten määrän kumulatiivinen kehitys ensimmäisen kokemuksen iän mukaan. Niin vuonna 1988 kuin vuonna 2008 suurin osa ensimmäisistä hyväksikäyttökokemuksista on tapahtunut 12 ikävuoden jälkeen. Erityisen mielenkiintoista on se, että käyrät ovat lähestulkoon identtiset: hyväksikäytön määrä on pysynyt lähestulkoon täysin samana vaikka seksuaalokokemukset yleisesti ovat vähentyneet. Tämä selittää osittain myös sitä, että kielteisten kokemusten suhteellinen osuus seksuaalokokemuksista on kasvanut. Sen sijaan kun otetaan erik-

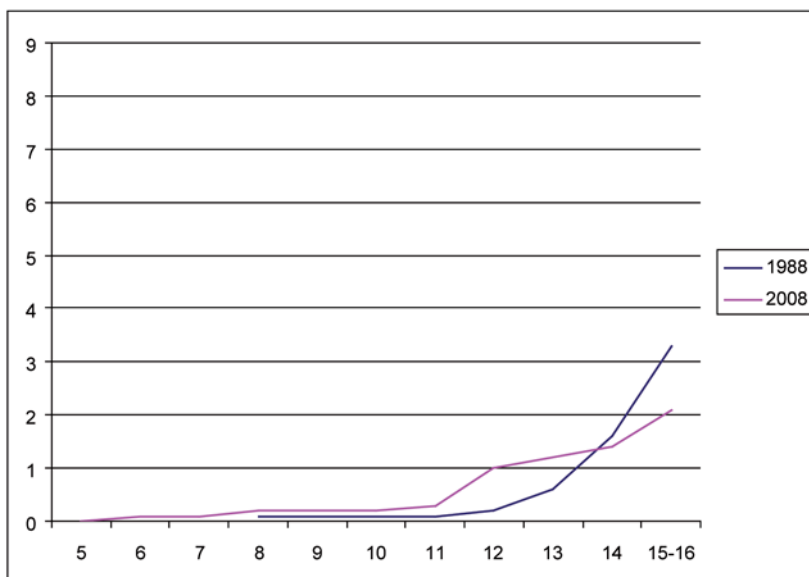

Kuvio 33 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen hyväksikäyttökokemusten määrän kumulatiivinen kehitys seksuaalokokemusten aloitustien mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

seen ne hyväksikäyttökokemukset, jossa aikuinen on vähintään kymmenen vuotta vastaajaa vanhempi, on kokemusten osuus tyttöjen kohdalla vähentynyt selvästi. Kun vuonna 1988 kuusi prosenttia 15–16-vuotiaista tytöistä ilmoitti hyväksikäyttökokemuksia itseään vähintään kymmenen vuotta vanhemman aikuisen kanssa, teki saman vuonna 2008 kolme prosenttia tytöistä.

Taulukossa 34 (liitetaulukko 54) on esitetty vastaavat tulokset poikien osalta. Vuosien 1988 ja 2008 käyrät eivät ole yhtä identtiset kuin tyttöillä, mutta myöskään poikien kohdalla muutosta ei suuremmin ole tapahtunut. Hieman hyväksikäytön vähenemistä on tulkittavissa 15–16-vuotiaiden poikien kohdalla. 11–13-vuotiaiden kohdalla kuviossa on puolestaan havaittavissa lievää kasvua, mutta tapausten määrät ovat niin vähäisiä, ettei kokemusten lisääntymisestä voida puhua. Poikien kohdalla ei ole havaittavissa vastaavaa vähenemistä yli kymmenen vuotta vanhempien aikuisten kanssa koetuissa hyväksikäyttökokemuksissa, mitä tyttöillä on. Joskin poikien osalta määrät ovat selvästi pienempiä kuin tyttöjen osalta, jonka seurauksena satunnaisvaihtelun merkitys on hieman suurempi.

Samantyyppinen kuva saadaan kun tarkastellaan sukupuoliyhteyteen edenneitä tapauksia tyttöjen kohdalla (taulukko 14). Suurin osa sukupuoluo-

Kuvio 34 Yhdeksäsluokkalaisten poikien hyväksikäyttökokemusten määrän kumulatiivinen kehitys seksuaalikoemusten aloituksen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

Taulukko 14 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen sukupuoliyhteyden ja siihen mahdollisesti liittyvän pakottamisen ja/tai väkivallan määrän kumulatiivinen kehitys vastaajan iän mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

Lapsen ikä	1988		2008	
	Sukupuoliyhteys	Sukupuoliyhteys + pakko/väkivalta	Sukupuoliyhteys	Sukupuoliyhteys + pakko/väkivalta
9	0,3	0,1	0,2	<0,1
12	0,9	0,3	0,7	0,2
14	3,0	0,8	2,4	0,4
16	4,8	1,1	4,4	0,5
N	3591	3591	2856	2856

liiyhteyksistä koetaan vasta teini-ikään tultaessa. Kun kokemusten toinen osapuoli on vähintään viisi vuotta vastaajaa vanhempi eli täysi-ikäinen, kuuluvat kokemukset pääosin seksuaalisen hyväksikäytön piiriin. Kun sukupuoliyhteyteen liitetään kokemus pakottamisesta ja/tai väkivallasta tullaan jo lähelle raiskauksen määritelmää, jotka niin ikään kohdistuvat vain hyvin harvoin alle teini-ikäisiin tyttöihin. Raiskauksissa on myös huomattavissa vähentymistä vuoteen 1988 verrattuna.

7.7.2 Pakottaminen, väkivalta ja lahjonta seksuaalikokemusten yhteydessä

Pakottaminen seksuaaliseen tekoon tai altistumaan seksuaalisen teon kohteeksi on joko raiskauksena tai sukupuoliyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon pakottamisena rangaistava teko. Jos kohteena on alle 16-vuotias lapsi, täyttää teko myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkit. Mikäli tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapsen nähden ja asuu lapsen kanssa samassa taloudessa, on suojaikäraja 18 vuotta. Jos tekijä on verisukulainen ja teko sisältää yhdyntää, kyse on samalla myös sukupuoliyhteydestä lähisukulaisien kesken, josta on erikseen säännös rikoslain 17 luvussa (22 §).

Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä kaksi prosenttia ilmoittaa tulleen pakotetuksi seksuaalisen kanssakäymisen yhteydessä vuonna 2008. Pakottamisessa ei ole tapahtunut vähenemistä vuoteen 1988 verrattuna. Väkivaltaa seksuaalisen kanssakäymisen yhteydessä ilmoitti kokeneensa

yksi prosentti tytöistä. Pojista alle prosenttiin oli kohdistunut pakkoa ja väkivaltaa. Väkivallan kokemukset seksuaalikokemusten yhteydessä eivät ole lisääntyneet eivätkä vähentyneet.

Kun tarkastellaan pakottamisen ja väkivallan tekijöitä, huomataan että eniten pakkoa käyttävät perheenjäsenet tai lähisukulaiset. Myös opettajien ja harrastusohjaajien kanssa koetut seksuaalikokemukset sisälsivät pitkälti pakottamista ja/tai väkivaltaa. Vähiten pakottamista ja väkivaltaa koettiin ystävien kanssa.

Kuudesluokkalaisten kohdalla tulokset olivat hyvin samanlaiset kun tarkastellaan pakottamisen ja väkivallan tekijöitä. Pakkoa ja väkivaltaa kuitenkin koettiin seksuaalisen kanssakäymisen yhteydessä useammin nuoremmissa ikäryhmässä. Seksuaalikokemuksia ilmoittaneista kuudesluokkalaista tytöistä 17 prosenttia ilmoitti tulleen pakotetuksi ja 7 prosenttia ilmoitti kokeneensa väkivaltaa. Koska harvempi kuudesluokkalaisten tyttöjen joukosta pakottamista ilmoitti yksi prosentti tytöistä ja väkivaltaa alle yksi prosentti. Pakkoa ja/tai väkivaltaa kokeneita poikia oli yksittäisiä (liitetaulukko 55).

Lahjontaa olivat kokeneet sekä tytöt että pojat. Yhdeksäsluokkalaista tytöistä joka kymmenes ja pojista seitsemän prosenttia ilmoitti tulleen lahjotuksi seksuaalikokemuksen yhteydessä vuoden 2008 aineiston mukaan. Kuudesluokkalaista tytöistä lahjontaa oli kokenut joka viides seksuaalikokemuksia omaava tyttö. Pojista vastaavan ilmoitti kahdeksan prosenttia. Lahjontaan liittyvä kysymys liittyi tilanteeseen, jossa toinen osapuoli yllytti vastaajaa mukaan antamalla hänelle lahjoja tai kenties rahaa. Osa tapauksista täyttäneen näin ollen seksuaalipalvelujen ostamisen tunnuspiirteet.

7.7.3 Insesti

Insesti on hyvin poikkeuksellinen seksuaalisen hyväksikäytön muoto. Lain mukaan rangaistavaa on sukupuoliyhteys oman lapsen tai tämän jälkeläisen kanssa, oman vanhemman tai isovanhemman kanssa sekä sisarusten kesken (RL 17. luku 22). Puhemielessä insestillä viitataan usein myös samassa kotitaloudessa asuvien muiden henkilöiden, kuten isäpuolten harjoittamaan hyväksikäyttöön. Laki ei kuitenkaan määrittele isäpuolen lapseen kohdistamia seksuaalirikoksia insestiksi vaan huomioi vanhemmuuteen rinnastettavan suhteen rangaistuksen mittaamisessa (Taskinen 2003, 27).

Sukupuoliyhteyteen edenneet insestitapaukset ovat Suomessa hyvin harvinaisia. Käytämme insestin käsitettä kaikista biologisen sukulaisen tekemistä seksuaalirikoksista, vaikka kokemukset eivät olisi edenneet yhdyntään.

Yhdeksäsluokkalaisten kokema perheen sisäinen seksuaalinen hyväksikäyttö

Yhdeksäsluokkalaisten raportoivat perheen sisäisiä inestitapauksia vuonna 2008 vähemmän kuin vuonna 1988. Vuonna 1988 viisi tyttöä tuhannesta (0,5 prosenttia tytöistä) ilmoitti seksuaalikokemuksia isän tai isäpuolen kanssa. Vastaava luku vuonna 2008 oli kolme tuhannesta. Vuonna 1988 kahdeksan tyttöä ilmoitti kokemuksia biologisen isän kanssa ja kymmenen isäpuolen kanssa. Vuonna 2008 seksuaalikokemuksia biologisen isän kanssa ilmoitti neljä tyttöä ja isäpuolen kanssa niin ikään neljä tyttöä. Suhteessa biologisten isien ja isäpuolten määrään isäpuolen kanssa asuvat tytöt ilmoittivat selvästi enemmän inestitikokemuksista, sillä isäpuolten kanssa asuvien tyttöjen määrä on luonnollisesti huomattavasti biologisten isien kanssa asuvien määrää pienempi. Tarkkojen suhdelukujen laskeminen on kuitenkin hankalaa, sillä tapauksia on niin vähän ja tarkkaa määrää isäpuolten kanssa asuvista on vaikea saada. Verrattuna vuoden 1988 aineistoon biologisten isien ja isäpuolien tekemien tekojen välisen suhteen voidaan kuitenkin arvioida olevan sama: suhteessa biologisten isien ja isäpuolten määrään isäpuoli-tytärinsestiä tapahtui isä-tytärinsestiin verrattuna yhtä paljon enemmän vuonna 2008 kuin vuonna 1988⁸. Äiti-poika kokemuksia ei vuoden 2008 otoksessa ollut yhtään.

Inesti oli hyvin samantyyppistä molempina tarkasteluvuosina. Kuten vuonna 1988 myös vuonna 2008 yhdessä tapauksessa ei ollut ollenkaan fyysisistä kontakteja, vaan kokemus jäi pyynnöksi. Muut kokemukset sisälsivät fyysisen kontaktin. Yksi kokemus oli edennyt yhdyntään asti. Vuoden 1988 aineiston mukaan kokemukset isien kanssa oli edennyt useammin pidemmälle kuin isäpuolten kanssa. Vastaavaa ei näkynyt vuoden 2008 aineistossa.

Molempina vuosina aloitteentekijä oli kaikissa tapauksissa aikuinen. Vuonna 1988 joka viides isän tai isäpuolen hyväksikäyttöä kokenut tyttö ilmoitti kokeneensa pakottamista isä/isäpuolen taholta, yksi tyttö ilmoitti kokeneensa väkivaltaa ja yksi lahjomista. Vuonna 2008 pakottamista ilmoitti lähes puolet tytöistä, kaksi tyttöä ilmoitti kokeneensa väkivaltaa ja kaksi lahjomista. Alkoholilla oli osuutta kokemuksessa kolmessa tapauksessa. Näissä kaikissa isä tai isäpuoli oli humalassa ja vastaaja itse ei.

Vuoden 2008 otoksessa kaikilla kahdeksalla yhdeksäsluokkalaisella tytöllä inestitikokemus rajoittui yhteen kertaan. Yhden tytön kokemus tapahtui vastaajan ollessa 10-vuotias. Muut seitsemän olivat 12–14-vuotiaita hyväksikäytön aikaan. Kaikkiin kokemuksiin liittyi inhoa, pelkoa ja järkytystä ja kaikki kokivat tapahtumat joko ehdottomasti tai ehkä

⁸ Kun kokemukset suhteutetaan aineistossa olevien biologisten isien ja isäpuolten määrään, vuoden 2008 aineistossa 0,2 % tytöistä ilmoittaa inestitikokemuksia biologisen isän kanssa ja 2 % isäpuolen kanssa. Vuonna 1988 isä-tytär inestistä ilmoitti 0,2 % tytöistä ja isäpuoli-tytärinsestistä 3 %. Vuonna 1988 isäpuoli-tytärinsesti kokemusten suhteellinen yleisyys on viisitoistakertainen isä-tytärinsestiin verrattuna. Vuonna 2008 se on kolmetoistakertainen.

hyväksikäyttönä. Kokemukset olivat kaikki kielteisiä. Tytöistä kaksi ei ole kertonut kokemuksestaan kenellekään. Yksi on kertonut asiasta sosiaaliviranomaisille ja poliisille. Muut ovat kertoneet kokemuksestaan vain äidille ja/tai ystävälle. Vastaajista yksi asuu vielä isän kanssa, jonka hyväksikäytöstä tyttö kertoo. Yhden asuinolot eivät vastauksesta selviä ja muut eivät asu ainakaan enää hyväksikäyttäjän kanssa.

Isovanhemman kanssa kokemuksia ilmoitti vuonna 2008 kolme yhdeksäsluokkalaista tyttöä. Tekijä oli näissä tapauksissa isoisä. Yksi tapaus rajoittui pyyntöön, kaksi eteni sukupuolielinten kosketteluun mutta ei yhdyntään. Tapaukset alkoivat isovanhemman aloitteesta. Ne eivät sisältäneet pakottamista, väkivaltaa tai lahjontaa. Tytöt kuvaavat kokemuksiaan inhon, pelon ja järkytyksen tuntein, eli kokemukset olivat kaikki kielteisiä. Yksi kokemus jatkui useamman kerran ja kaksi kokemusta tapahtui kerran. Vastaajien ikä tapahtuma-aikaan oli 8, 12 ja 15 vuotta. Myös vuonna 1988 raportoitiin kolme inestikokemusta isovanhemman kanssa.

Kuudesluokkalaisten kokema perheen sisäinen seksuaalinen hyväksikäyttö

Kuudesluokkalaisista tytöistä seitsemän ilmoitti hyväksikäyttökokemuksia isän tai isäpuolen kanssa. Suhteellisesti kokemuksia ilmoitti näin ollen kaksi tyttöä tuhannesta. Kokemuksista kaksi oli isäpuolen kanssa ja viisi biologisen isän kanssa. Kuudesluokkalaisista pojista yksi ilmoittaa inestikokemuksia isän kanssa. Äiti-poika kokemuksia ei ollut vuoden 2008 otoksessa yhtään. Tyttöjen kokemukset ovat samantyyppisiä kuin yhdeksäsluokkalaisilla. Kaksi lasta ei ole eritellyt kokemustaan. Muihin liittyi aina fyysistä koskettamista mutta yksikään tapaus ei edennyt yhdyntään. Pisimmillään kokemukset etenivät yhdynnän jäljittelyyn. Myöskään kuudesluokkalaisten kohdalla ei ollut selviä eroja biologisten isien ja isäpuolten tekemissä teoissa. Myös isä-tytärinestini ja isäpuoli-tytärinestini suhteellinen yleisyys on sama kuudesluokkalaisilla kuin yhdeksäsluokkalaisilla.

Kuudesluokkalaiset erottelivat kokemuksiin liittyviä piirteitä, kuten omia tuntemuksiaan, selvästi vähemmän kuin yhdeksäsluokkalaiset. Kaksi lasta kertoi tapauksen jatkuvan edelleen, neljä ei vastannut tähän lainkaan. Lapset eivät myöskään osanneet arvioida kokemuksen hyväksikäyttöä. Inhoa, pelkoa ja järkytystä ilmoitti kuitenkin kokeneensa kolme lasta. Väkivaltaa tai pakottamista ei ilmoitettu ollenkaan. Alkoholin oli ollut osaa asiassa neljässä tapauksessa ja kaikissa toinen osapuoli oli alkoholin vaikutuksen alaisena, vastaaja ei. Yksi lapsi ilmoitti, ettei ollut kertonut asiasta kenellekään. Kolme ilmoitti kertoneensa asiasta ystävälleen, äidilleen tai sisarukselleen. Kuudesluokkalaiset eivät raportoineet seksuaalikoemuksia isovanhemman kanssa.

Kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten kokema inesti sisarusten kanssa

Veli-sisar-inestikokemuksia voidaan vuoden 2008 aineistosta tarkastella kahdesta eri osiosta. Ensinnäkin sisarusinsestistä kertoo edellä esitetyt seksuaalisen kanssakäymisen kysymykset, jotka ovat vertailukelpoisia vuoden 1988 aineistoon. Tällöin toinen osapuoli on vastaajaa vähintään viisi vuotta vanhempi sisarus. Sen lisäksi yhdeksäsluokkalaisista kysyttiin ikätovereiden välisestä seksuaalisesta kanssakäymisestä, jossa niin ikään tuli esiin sisarusinsestiä. Tällöin toinen osa puoli on enintään neljä vuotta vastaajaa vanhempi.

Jos tarkastellaan vuoteen 1988 vertailtavissa olevaa aineistoa, jossa kyseessä on siis vähintään viisi vuotta vastaajaa vanhempi oleva sisarus, vuonna 2008 ilmoitettiin kaksi veli-sisarinsestitapausta. Vuonna 1988 tapauksia oli kuusi. Toinen oli tytön ilmoittama kokemus veljen kanssa ja toinen pojan ilmoittaman kokemus siskon kanssa. Kyseessä ei kuitenkaan ole sama perhe. Toinen tapaus rajoittui pyyntöön ja toinen eteni yhdyntään. Pyyntöön rajoittunut kokemus oli myönteinen ja yhdyntään edennyt kokemus koettiin kielteisenä.

Ikätovereiden välistä seksuaalista kanssakäymistä kysyttäessä kuusi lasta ilmoitti seksuaalisia kokemuksia veljen tai sisaren kanssa. Näistä kolme oli biologisen veljen tai siskon kanssa ja kolme veli- tai sisarpuolen. Neljä kokemusta ei sisältänyt fyysisistä koskettamista. Kahdessa tapauksessa edettiin yhdyntään. Kyseessä eivät ole samat henkilöt, jota ilmoittivat kokemuksia edellä, sillä näissä tapauksissa kyseessä on maksimissaan neljä vuotta vastaajaa vanhempi sisarus.

Kuudesluokkalaisista kolme ilmoitti seksuaalokokemuksia sisaruksen kanssa. Yksi oli pojan ilmoittama kokemus veljen kanssa ja kaksi tytön ilmoittamaa kokemusta veljen kanssa. Kaksi kokemuksesta oli edennyt yhdyntään ja kaksi jäi pyynnön tai ehdotuksen tasolle. Yhdyntään edenneet kokemukset koettiin molemmat hyvin negatiivisesti ja seksuaalisena hyväksikäyttönä. Pynnön tai ehdotuksen tasolle jääneet koettiin tapahtumahetkellä järkyttäväksi mutta myöhemmin myönteiseksi.

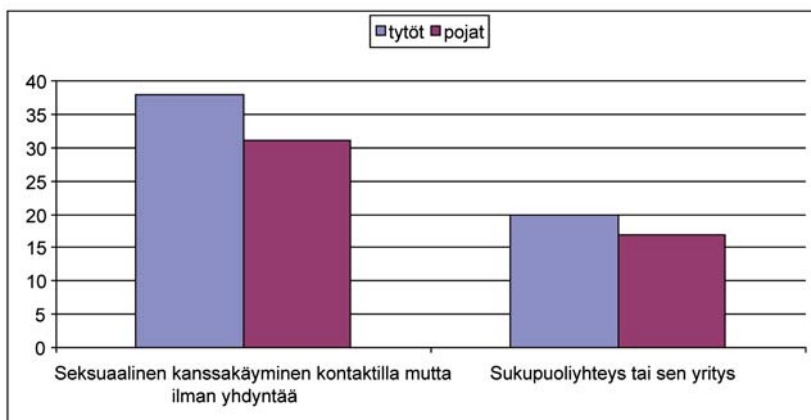
7.8 Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalokokemukset ikätovereiden kanssa

Yhdeksäsluokkalaisilta kysyttiin seksuaalokokemuksista myös ikätovereiden kanssa. Ikätoverilla tarkoitetaan tässä maksimissaan neljä vuotta vanhempaa henkilöä. Seksuaalokokemuksia kysyttiin kolmessa kategoriassa: seksuaalinen kanssakäyminen ilman fyysistä kontaktia, seksuaalinen kanssakäyminen fyysisessä kontaktilla mutta ilman yhdyntää ja yhdyntä. Tässä raportissa keskityimme fyysisen kontaktin sisältäviin kokemuksiin.

Esittelemme jälleen ensin nuorten seksuaalikokemuksia yleensä, jonka jälkeen erittelemme kokemuksista niitä tapauksia, jotka sisältävät kielteisiä tunteita, pakottamista tai väkivaltaa.

Ikätovereiden välisen seksuaalisen kanssakäymisen yhteydessä tekojen vastaavuutta rikoslain kanssa on hankalampi määritellä, sillä laki keskittyy aikuisen lapseen kohdistamaan hyväksikäyttöön. Ainoa täysin selvä seksuaalirikokseen viittaava teko on sukupuoliyhteyden pakottaminen tai väkivallan käyttö. Ikätoveri voi kuitenkin syyllistyä hyväksikäyttöön ilman pakottamista tai väkivaltaakin, mikäli osapuolten kehitystasossa on selkeä ero. Yleisesti 4–5 vuoden ikäero tulkitaan riittäväksi tutkinnan aloittamiseen ilmoituksen saavuttua. Mikäli toinen osapuoli on 15 vuotta täyttänyt on hän rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan. Mikäli toinen osapuoli ei ole rikosoikeudellisesti vastuussa, tapaus tutkitaan niin ikään rikoksena ja asia etenee lastensuojeluviranomaisille ja mahdollisesti myös korvausvaatimuksiin.

Tytöistä 38 % ilmoitti fyysisistä koskettamista sisältäviä seksuaalikokemuksia ikätoverin kanssa (kuvio 35). Pojista vastaavan teki 31 %. Kokemuksia sukupuoliyhteydestä oli noin viidenneksellä sekä tytöistä että pojista (kuvio 35 ja liitetaulukko 56). Tytöistä lähes joka neljäs on kokenut sukupuoliyhteyden vain kerran. Muista fyysisen kontaktin sisältävistä kokemuksista niin ikään joka viides on jäänyt kertaan. Kolmannes tytöistä on kokenut fyysisen seksuaalisen kanssakäymisen 2–3 kertaa. Noin neljännes tytöistä ilmoittaa olleensa kontaktin sisältävässä seksuaalisessa kanssakäymisessä sekä sukupuoliyhteydessä yli kymmenen kertaa. Poikien kohdalla seksuaalikokemusten kerrat jakautuvat likimain samoin (liitetaulukko 57).

Kuvio 35 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset ikätoverin kanssa, %.

Useista seksuaalisen kanssakäymisen kerroista huolimatta kumppaneiden määrä on yhdeksäsluokkalaisilla usein pieni. Sekä tyttöjen että poikien kohdalla kokemusten määrästä riippumatta noin puolet kokemuksista on koettu yhden ihmisen kanssa. Yli kymmenen kokemusta omaavista tytöistä yli kymmenen henkilön kanssa olleita on 4 %. Poikien kohdalla vastaava luku on 17 %, eli pojat harrastavat useammin seksuaalista kanssakäymistä eri ihmisen kanssa (liitetaulukko 58).

Seksuaalinen kanssakäyminen ikätoverin kanssa alkaa sekä tytöillä että pojilla pääosin teini-ikässä. Fyysisen kontaktin sisältävistä kokemuksista 77 % ja sukupuoliyhteyden edenneistä tapauksista 85 % on alkanut yli 14-vuotiaana. Fyysisen kontaktin sisältävistä kokemuksista, jotka eivät ole edenneet yhdyntään 2 % on tapahtunut alle 11-vuotiaana (liitetaulukko 59). Seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset omaan ikäryhmään kuuluvan kanssa on pääasiassa vastakkaisen sukupuolen edustajan kanssa. Samaa sukupuolta edustavien kanssa seksuaalisessa kanssakäymisessä on ollut teosta riippuen 2–4 % nuorista.

7.8.1 Seksuaalikokemuksen toinen osapuoli ja sosiaalinen konteksti

Kaikissa kontaktin sisältävissä seksuaalikokemuksissa kokemuksen toinen osapuoli oli yli 90 % tapauksissa kaveri tai tyttö/poikaystävä. Tuntemattomien osuus on noin 5 %. Perheenjäsenten tai muiden sukulaisten kanssa olleita seksuaalikokemuksia on yksittäisiä. Osa niistä on edennyt sukupuoliyhdyntään. Opettajien ja harrastusohjaajien kanssa koettuja seksuaalikokemuksia on niin ikään muutamia. Sukupuoliyhteydessä opettajan kanssa on ollut vain muutama poika (liitetaulukko 61)⁹.

Kaikista kontakteja sisältävistä kokemuksista yli 80 % tapahtui jonkun kotona. Kolmannes tapahtui omassa kodissa ja lähes puolet jonkun toisen kotona (liitetaulukko 62). Joka kolmas ei ole kertonut seksuaalikokemuksistaan kenellekään. Kokemuksista kerrotaan eniten kavereille. Noin 60 % nuorista on kertonut kokemuksistaan kavereille. Tytöt kertovat ylipäättään hieman enemmän kuin pojat. Vanhemmille kokemuksista kerrotaan suhteellisen harvoin, enemmän äidille kuin isälle. Myös pojat kertovat hieman useammin kokemuksistaan äidille kuin isälle. Viranomaisille, kuten opettajille, sosiaalityöntekijöille tai koulukuraattoreille kerrotaan hyvin harvoin. Tytöt kertovat kontaktin sisältävistä kokemuksistaan enemmän viranomaisille kuin pojat (liitetaulukko 63).

⁹ Tässä kyseessä ovat siis ne opettajat ja harrastusohjaajat, joiden kanssa vastaajalla on enintään neljä vuotta ikäeroa. Kyseessä ovat siis pääasiassa harrastusohjaajat ja oppilaan silmissä opettajiin rinnastettavat henkilöt, kuten kouluavustajat tms.

Nuorten keskinäisissä seksuaalikokemuksissa tytöillä noin kolmanneksessa ja pojilla keskimäärin viidenneksessä tapauksista alkoholilla on ollut osaa asiaan. Tyttöjen kohdalla molemmat olivat kokemushetkellä alkoholin vaikutuksen alaisena joka viidennessä tapauksessa, joka ei ollut edennyt yhdyntään. Yhdyntään edenneissä kokemuksissa 3 % molemmat olivat alkoholin vaikutuksen alaisena. Tilanteet, joissa toinen oli alkoholin vaikutuksen alaisena mutta vastaaja ei ollut, olivat suhteellisen harvinaisia. Sukupuoliyhteyden edenneissä tapauksissa sen sijaan nuori itse on joka viidennessä tapauksessa humalassa kun toinen osapuoli ei ollut. Poikien kohdalla tulokset olivat samansuuntaiset, joskin pojat olivat kokemuksesta riippumatta tyttöjä harvemmin alkoholin vaikutuksen alaisena (liitetaulukko 64).

7.8.2 Seksuaalikokemusten merkitys

Kokemusten merkitystä kysyttiin kahdessa osassa; tuntemukset heti kokemuksen jälkeen ja kyselyhetkellä. Heti kokemuksen jälkeen fyysisen kontaktin sisältävistä kokemuksista, tuntui pääosin myönteisiltä: 80 % pojista koki tapaukset myönteisiksi ja tytöistä 66 %. Kielteiseksi kokemuksen määritteli 8 % tytöistä ja 2 % pojista. Myöhemmin arvioituna tuntemukset samoista kokemuksista ovat muuttuneet jonkin verran kielteisemmäksi erityisesti tytöillä. Mikään kielteinen kokemus ei ollut muuttunut myöhemmin arvioituna myönteiseksi. Kyselyhetkellä myönteiseksi kokemukseksi kaikista kontaktikokemuksista koki tytöistä noin puolet ja pojista kaksi kolmannesta. Kielteisten kokemusten määrä oli noussut tytöillä 12 prosenttiin. Pojilla kielteisten kokemusten osuus säilyi 2 %. Merkityksettömien määrä nousi sekä tytöillä että pojilla noin 10 prosenttiyksikköä (liitetaulukko 65 ja 66).

Suurin osa niistä kokemuksista, jotka olivat kielteisiä heti kokemuksen jälkeen, koettiin kielteiseksi myös myöhemmin. Loput olivat muuttuneet pääasiassa merkityksettömiksi. Sukupuoliyhteyden edenneistä jutuista niin ikään kokemuksen jälkeen myönteisiltä tunteista kokemuksista 80 % oli myönteisiä myös kyselyhetkellä ja silloin kielteisistä 80 % kielteisiä myös kyselyhetkellä. Viidennes sekä myönteisistä että kielteisistä oli muuttunut merkityksettömiksi (liitetaulukko 65 ja 66).

Poikien kohdalla tulokset olivat samansuuntaiset. Kaikki kokemukset, jotka eivät sisältäneet kontaktia ja olivat kielteisiä kokemuksen jälkeen, olivat kielteisiä myös kyselyhetkellä. Myönteisistä 77 % oli edelleen myönteisiä ja loput muuttuneet merkityksettömiksi. Kontaktin sisältäneistä kokemuksista (ei sukupuoliyhteyttä) 82 % oli pysynyt myönteisinä ja 60 % kielteinä. Loput olivat muuttuneet merkityksettömiksi tai pojat eivät olleet enää ajatelleet asiaa. Sukupuoliyhteyden edenneistä

kokemuksista myönteisinä säilyi 71 % myönteisistä kokemuksista ja kielteisistä 89 % kielteisistä kokemuksista (liitetaulukko 65 ja 66).

Jos tarkastellaan tuntemuksia suhteessa kumppaniin, on tuloksissa havaittavissa selviä sukupuoleen perustuvia eroja. Tyttöjen kohdalla kontaktin sisältäneistä kokemuksista (ei sukupuoliyhteyttä) lähes kolmannes tuntemattomien kanssa tapahtuneista oli kielteisiä. Poikien kohdalla tuntemattomien kanssa tapahtuneista kokemuksista ei yksikään ollut kielteinen ja yli puolet kokemuksista oli myönteisiä. Pojat kokivat myös kokemukset ystävien kanssa useammin myönteiseksi. Tyttö/poikaystävien kanssa tapahtuneista kontaktin sisältäneistä kokemuksista yli 90 % oli poikien ja yli 80 % tyttöjen kohdalla myönteisiä. Kokemuksista kavereiden kanssa pojat kokivat 71 % myönteiseksi ja tytöt 48 %. Pojilla ei ollut kielteisiä kokemuksia kavereiden kanssa kun taas tytöt ilmoittivat 8 % kavereiden kanssa tapahtuneista kokemuksista kielteiseksi.

Yhdyntään edenneistä kokemuksista tyttöjen kohdalla lähes puolet tuntemattomien kanssa koetuista kokemuksista oli kielteisiä. Poikien kohdalla vastaava luku oli 6 %. Sen sijaan myönteisten osuus tuntemattomien kanssa koetuista sukupuoliyhdyntäkokemuksista oli yhtä suuri tytöillä ja pojilla: kolmannes kokemuksista arvioitiin myönteiseksi. Pojilla merkityksettömien osuus oli selvästi suurempi. Yhdyntään edenneissä tapauksissa tyttöjen kohdalla poika/tyttöystävän kanssa olleista kokemuksista 78 % oli myönteisiä ja 4 % kielteisiä ja kavereiden kanssa 47 % myönteisiä ja 10 % kielteisiä. Poikien kohdalla tyttö/poikaystävänsä kanssa olleista kokemuksista 93 % oli myönteisiä ja kavereiden kanssa 69 % myönteisiä. Kielteisten osuus oli lähes olematon.

Kaikista kontaktin sisältävistä kokemuksista (kontakti ilman yhdyntää ja yhdyntä) niin tyttöjen kuin poikienkin kohdalla kaikki perheen tai suvun sisällä sekä lähes kaikki opettajien tai harrastusohjaajien kanssa tapahtuneet kokemukset olivat kielteisiä. Näitä kokemuksia oli kuitenkin yksittäisiä.

7.8.3 Pakottaminen ja väkivalta seksuaalikokemusten yhteydessä

Tytöt raportoivat kokeneensä enemmän pakottamista ikäoverin kanssa koetun seksuaalisen kanssakäymisen yhteydessä kuin pojat. Sukupuoliyhteyteen edenneistä kokemuksista tyttöjen kohdalla 3 % on sisältänyt pakkoa kun vastaava luku poikien kohdalla on 2 %. Muunlaisen kontaktin sisältävistä kokemuksista tyttöjen kohdalla sekä tytöistä että pojista 2 % ilmoitti tulleen pakotetuksi (kuviot 36). Lahjomista tytöt ilmoittivat vähemmän sekä kontaktin sisältävissä kokemuksissa (ei yhdyntään edenneistä) että sukupuoliyhteyteen edenneissä kokemuksissa. Sukupuoliyh-

teyteen edenneissä jutuissa tytöt eivät ole kokeneet ollenkaan lahjontaa. Pojista 2 % raportoi lahjontaa (kuvio 36 ja liitetaulukko 67).

Tytöt kokivat siis jonkin verran enemmän pakottamista kuin pojat. Jos tarkastellaan tyttöjen kokemaa pakottamista tarkemmin, huomataan, että tyypillisin pakottamisen muoto oli ennemminkin uhkailun muoto. Tapauksissa, jotka eivät olleet edenneet sukupuoliyhteyteen yli puolet ilmoitti toisen käyttäneen asemaansa hyväkseen ja yli kolmannes tullee puhutuksi ympäri. Sukupuoliyhteyteen edenneissä kokemuksissa puolet tytöistä koki ympäri puhumista ja yli puolet aseman väärin käyttöä. Fyysistä väkivaltaa sisältäneitä pakottamisen muotoja (piteli kiinni, löi tai satutti muuten) oli 40 % pakkoa kokeneiden tyttöjen sukupuoliyhteyteen edenneistä kokemuksista ja muuta kontaktia sisältäneistä jutuista 75 %. Joka viidennessä tapauksessa pakko ilmeni lääkkeiden, huumeiden tai alkoholin väkisin antamisena. (kuvio 37 ja liitetaulukko 68).

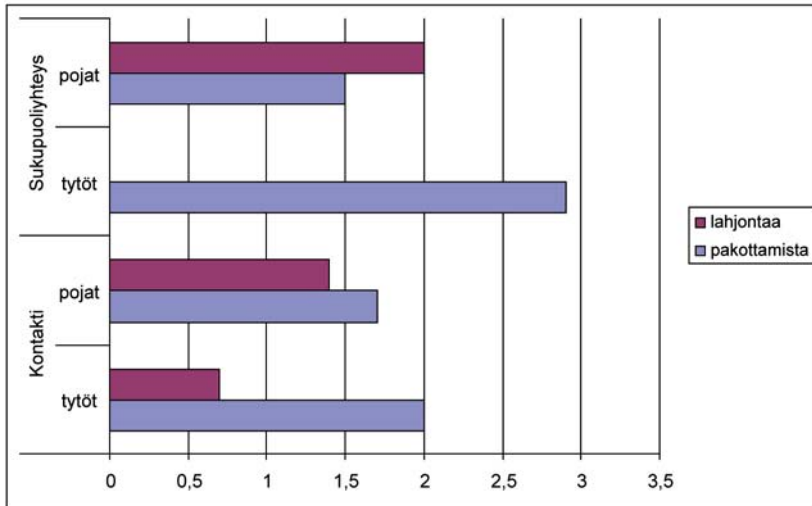
Jos suhteutetaan eri pakottamisen muotojen määrät kaikkiin seksuaalikoemuksia omaaviin tyttöihin, kontaktiin edenneissä kokemuksissa pakkoa koki noin 1 %. Ilman kontaktia olleissa jutuissa ympäripuhumisesta koki 4 %, aseman väärinkäyttöä 3 % ja kiinni pitämistä 3 %.

Pakkoa käytettiin pääasiassa muissa kuin kaveri ja poika/tyttöystävä suhteissa. Pojat eivät juurikaan kokeneet pakkoa tai lahjontaa kavereiden tai poika/tyttöystävien taholta. Tyttöjen kohdalla 6 % poika/tyttöystävien ja kavereiden kanssa tapahtuneista ilman kontaktia olleista kokemuksista sisälsi pakkoa. Näistä joka viiden oli tyttöjen mielestä kielteinen kokemus. Sukupuoliyhteyteen edenneistä poika/tyttöystävän kanssa olleista kokemuksista 1 % oli pakottamista ja kavereiden kanssa olleista 4 %. Näistä joka viiden oli kielteinen kokemus.

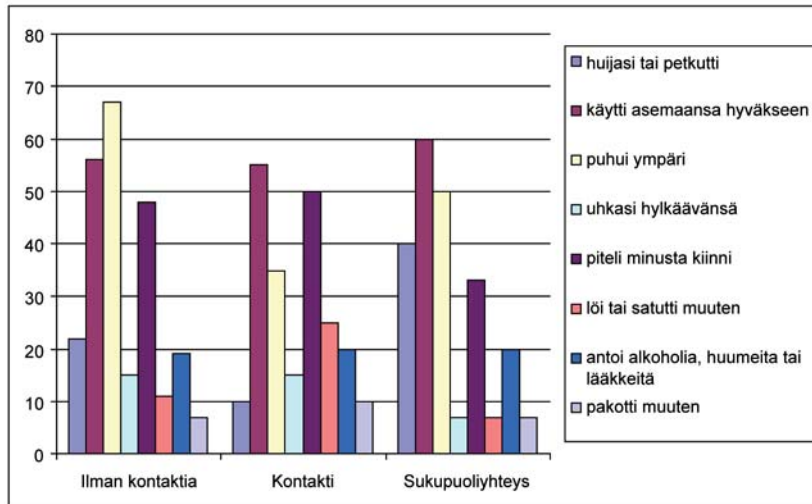
Kaikissa opettajien ja harrastusohjaajien kanssa koetuissa kokemuksissa, niin tytöillä kuin pojillakin, oli mukana jonkinlaista pakkoa. Tapauksia oli kuitenkin hyvin vähän. Ne olivat myös pääosin kielteisiä.

Tuntemattomista 6 % käytti pakkoa tyttöihin ilman kontaktia olleista kokemuksista. Niistä joka viides oli kielteinen kokemus. Vastaavasti kontaktin sisältävistä jutuista (ei yhdyntää) 6 % tuntemattomien kanssa olleista sisälsi pakkoa ja niistä joka neljäs oli kielteinen kokemus. Sukupuoliyhteyteen edenneistä tuntemattomien kanssa olleista kokemuksista joka kolmannessa oli pakkoa ja niistä yli puolet oli kielteisiä kokemuksia. Poikien kohdalla kaikissa kontaktin sisältävissä tuntemattomien kanssa olleista kokemuksissa 6 % oli pakkoa. Niistä kuitenkin vain pieni osa oli kielteinen kokemus. Tytöt eivät kokeneet ollenkaan lahjontaa tuntemattomien osalta mutta poikien kohdalla 18 % tuntemattomien kanssa olleista yhdyntään edenneistä tapauksista sisälsi lahjontaa.

Kuvio 36 Pakkoa ja lahjontaa kokeneet tytöt ja pojat erilaisten seksuaalikoekemusten mukaan vuonna 2008, %.

Kuvio 37 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen kokemat pakottamisen muodot ikätoverin kanssa koetun seksuaalikoekemuksen yhteydessä, %.

Kirjallisuus

- Finkelhor, D. (1979). Sexually victimized children. New York: Free Press.
- HE 6/1997, luettavissa <http://edilex.fi/virallistieto/he/19970006> (luettu 2.7.2008)
- Helweg-Larsen, K. & Boving Larsen, H. (2002): Unges trivsel år 2002. En undersogelse med fokus på seksuelle overgreb i basndommen. Köpenhamina: Statens Institut for Folkesund.
- Manganello, J. (2008). I review of the literature and conceptual model for future research. *Trauma, Violence & Abuse* 9 (1), 3–18
- Sariola, H. & Uutela, A. (1994). The prevalence of child sexual abuse in Finland. *Child Abuse & Neglect* 18 (10), 827–835.
- Sariola, H. (1990). Lasten väkivalta- ja seksuaalikäsitelmukset. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 85. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto
- Taskinen, S. (2003). Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. *Stakes, oppaita* 55. Helsinki: Stakes
- Tolman, R. (1998). Gender and contextual factors in adolescent dating violence. *Violence against women* 4 (2), 180–194.

8 VÄKIVALTA INSTITUUTIOISSA

Noora Ellonen

8.1 Johdanto ja käytetyt mittarit

Erilaisissa instituutioissa koetun väkivallan yleisyys on maassamme erityisen vähän tutkittua. Tämä johtunee osittain siitä, että ajatus opettajan, päivähoitajan tai muun viranomaisen väkivaltaisesta käyttäytymisestä lapsia kohtaan tuntuu vieraalta. Samaa voitaisiin kuitenkin sanoa myös lasten omista perheistä, joissa kuitenkin niin ikään esiintyy väkivaltaa. Siksi onkin perusteltua kartoittaa myös viranomaisten tekemän väkivallan yleisyyttä. Tässä luvussa tarkastellaan opettajien oppilaisiin koulussa kohdistamaa väkivaltaa sekä lastensuojelun työntekijöiden lastensuojelulaitoksissa lapsiin kohdistamaa väkivaltaa. Tällöin voidaan puhua selkeästi viranomaisten tekemästä väkivallasta. Sen lisäksi tarkastellaan sijaisperheissä koettua väkivaltaa. Tekijä ei tällöin varsinaisesti ole viranomainen mutta henkilö edustaa virallisen lastensuojelutyön alaista toimintaa ja voidaan siten luokitella instituutioissa tapahtuvaksi väkivallaksi.

8.1.1 Opettajien väkivaltatekojen mittarit

Opettajien tekemää väkivaltaa voidaan tarkastella kahdella tapaa. Kyselyssä kysyttiin erillisellä kysymyssarjalla opettajien tekemiä tekoja. Kysymykseen johdatettiin saatteella: *Myös opettaja voi joskus kiusata oppilaitaan. Opettajan harjoittamalla kiusaamisella tarkoitetaan opettajan oppilaaseen kohdistamia epämiellyttäviä asioita. Sillä EI tarkoiteta esimerkiksi sitä, että oppilas on pettynyt saamastaan huonosta numerosta tai että opettaja nuhtelee nuorta, joka on rikkonut koulun sääntöjä. Seuraavassa kysytään näitä opettajan oppilaisiin kohdistamia tekoja. Itse kysymyksessä vastaajaa pyydettiin kertomaan, onko kukaan opettajistasi viimeisen 12 kuukauden aikana tehnyt seuraavia tekoja ja jos, niin kuinka monta kertaa.*

*Haukkunut sinua tai sanonut sinulle ilkeitä asioita
Haukkunut sinun perhettäsi
Uhannut sinua lyömisellä tai muulla satuttamisella
Satuttanut sinua esimerkiksi tarttumalla sinuun tai lyömällä sinua
Kommentoinut ulkonäköäsi siten, että tunsit itsesi vaivaantuneeksi
Kosketellut sinua seksuaalisesti esimerkiksi hyväilemällä kasvoja-
si tai laskemalla käden reidellesi*

Toiseksi opettajan tekemiä väkivaltatekoja voidaan tarkastella useista kyselyosioista erikseen. Kun esimerkiksi seksuaalisen kanssakäymisen yhteydessä kysytään kokemukseen liittyvää toista osapuolta, on vaihtoehtona myös opettaja. Näitä tapauksia ei kuitenkaan tarkastella tässä, sillä ne ovat äärettömän harvinaisia. Esimerkiksi juuri seksuaalikokemuksia opettajan kanssa on vain muutamalla nuorella. Vaikka nämä teot täyttävät seksuaalisen hyväksikäytön piirteet selkeästi, niiden analysointi tässä ei ole mielekästä. Tässä luvussa pitäydytäänkin analysoimaan edellä esitettyä kysymyssarjaa, jossa jo kysymysvaiheessa teot on liitetty kouluun ja opettajaan.

8.1.2 Lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä koettujen väkivaltatekojen mittarit

Edellä esitettyihin kysymyksiin opettajien tekemistä väkivaltateoista pyydettiin vastaamaan kaikkia kyselyyn osallistuneita. Lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheissä koettuja väkivaltatekoja kysyttiin luonnollisesti vain niiltä, jotka asuvat tai ovat joskus asuneet kyseisissä paikoissa. Vastajaista kaksi prosenttia on asunut joskus lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä (223 lasta). Vähän yli puolet heistä kuului myös vastaus-hetkellä näiden lastensuojelutoimien piiriin (124 lasta). Heistä vähän yli puolet asui sijaisperheessä (76 lasta) ja vähän alle puolet lastensuojelulaitoksessa (48 lasta). Näistä lapsista ja nuorista puolet oli kuudesluokkalaisia ja puolet yhdeksäsluokkalaisia sekä puolet tyttöjä ja puolet poikia.

Lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä asuvien lasten väkivaltakokemuksia voidaan tarkastella kyselyssä kahdella tapaa. Ensinnäkin kyselyssä kysyttiin lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä koettuja ongelmaratkaisutilanteisiin liittyviä käytäntöjä. Tätä kysyttiin seuraavalla kysymyksellä: *Joskus lapsilla ja vanhemmillä (tai aikuisilla joiden kanssa lapset asuvat) on erimielisyyksiä. Kun asuit sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa, oletko kokenut joitain seuraavista asioista, kun sinulla ja sijaisvanhemmillasi tai lastensuojelulaitoksen työntekijöillä on ollut erimielisyyksiä?*

Annetut vaihtoehdot olivat seuraavat:

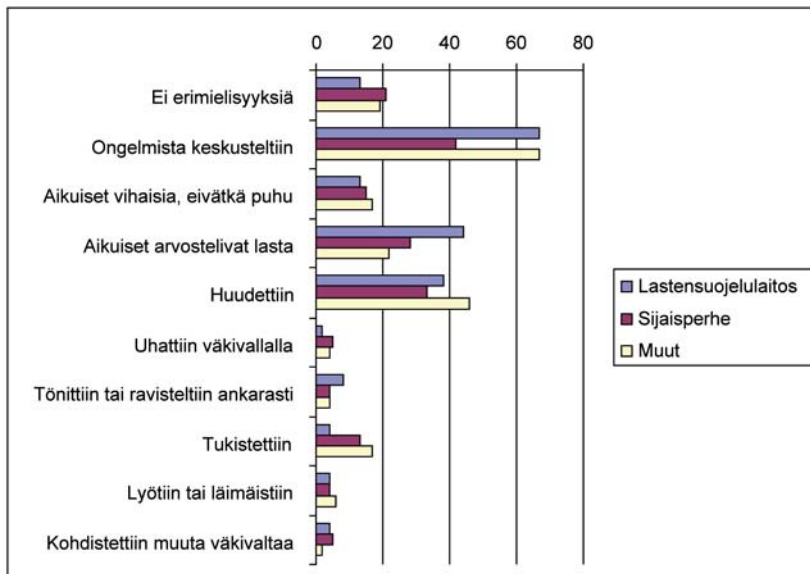
*Aikuiset keskustelivat kansani erimielisyyksistä
Aikuiset olivat vihaisia mutta eivät puhuneet ongelmasta
Sinua arvosteltiin
Sinulle huudettiin mutta sinua ei lyöty tai läimäisty
Sinua uhattiin väkivallalla
Sinua tönittiin tai ravisteltiin ankarasti
Sinua tukistettiin*

*Sinua lyötiin tai läimäistiin
 Sinuun kohdistettiin jotain muuta väkivaltaa
 Meillä ei ole ollut erimielisyyksiä*

Sen lisäksi lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheessä asuvien lasten ja nuorten kokemaa väkivaltaa voidaan tarkastella niiden kysymysten perusteella, joissa kysytään yleisesti väkivaltakokemuksia. Tällöin väkivaltakokemus ei kuitenkaan liity suoranaisesti lastensuojelutoimen kontexttiin, vaan väkivalta on voitu kokea muualla. On kuitenkin mielenkiintoista verrata myös yleisellä tasolla lastensuojeluasiakkaiden ja muiden väkivaltakokemusten määrää.

8.2 Väkivaltakokemukset lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä

Kuviossa 38 (liitetaulukko 69) tarkastellaan erilaisia aikuisten käyttämiä ongelmaratkaisutapoja erikseen lastensuojelulaitoksissa, sijaisperheissä ja muissa asumismuodoissa asuvien lasten kanssa tulleiden ongelmien yhteydessä. Lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheellä asuvalla tarkoitetaan

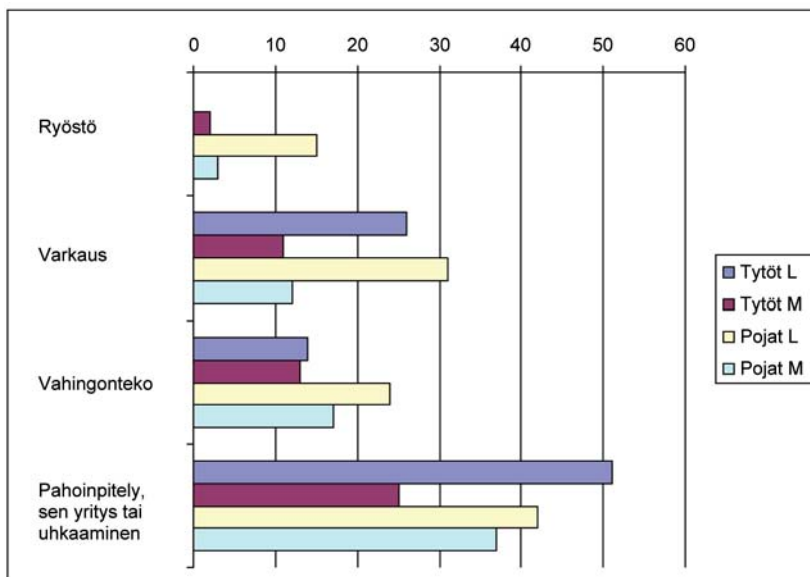
Kuvio 38 Käytettyjä ongelmanratkaisumenetelmiä asumismuodon mukaan, %.

tässä lasta, joka on joskus elämänsä aikana asunut lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä ja kysymys viittaa senaikaiseen kokemukseen.

Tarkastelun mukaan yksittäisiä tekoja lukuun ottamatta missään asumismuodossa ei näytä käytettävän selvästi enemmän väkivaltaa kuin muissa. Lämäisyt ja tukistukset, joita voidaan pitää perinteisinä kuritusväkivallan muotoina, ovat jonkin verran yleisempiä muissa asumismuodoissa kuin lastensuojelulaitoksissa tai sijaisperheissä. Selvin ero tulee esille positiivisimmassa ongelmanratkaisumenetelmässä, asiasta keskustelemisessä. Vastausten mukaan sijaisperheissä keskustellaan ongelmista selvästi vähemmän kuin muissa asumismuodoissa.

8.2.1 Lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä asuvien väkivaltakokemukset muualla

Jos tarkastellaan yleisesti väkivaltakokemuksia, nähdään lastensuojelulaitoksissa tai sijaisperheissä asuvien lasten ja nuorten sekä muiden lasten ja nuorten kohdalla suuri ero (kuvio 39 ja liitetaulukko 70). Kun muista

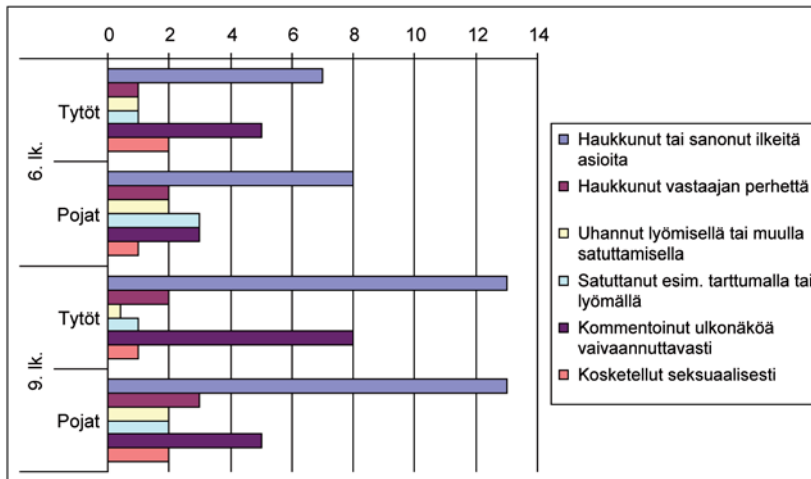
Kuvio 39 Lastensuojelulaitoksessa ja sijaisperheessä (L) sekä muussa (M) perhemuodossa asuvat rikosten kohteeksi joutuneet lapset ja nuoret, %.

lapsista ja nuorista joka kolmannes on kuluneen vuoden aikana joutunut pahoinpitelyyn, sen yrityksen vai väkivallalla uhkaamisen kohteeksi, on lastensuojelulaitoksissa tai sijaisperheissä asuvista kokenut vastaavan joka toinen. Kysymys on siis kokemuksista, joiden tapahtumapaikkaa ei tiedetä, eli ne eivät todennäköisestikään ole tapahtuneet lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä. Mielenkiintoista on myös huomata, että lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä asuvien osalta tytöt kokevat selvästi enemmän väkivaltaa kuin pojat. Tämä tarkastelu perustuu niihin lapsiin ja nuoriin, jotka siis kuluneen vuoden aikana ovat asuneet (ja pääosin asuvat edelleen) lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä.

Ero tulee esiin myös omaisuusrikosten kohdalla. Kun muissa perhemuodoissa asuvista lapsista ja nuorista kolme prosenttia on joutunut ryöstön ja 12 % varkauden kohteeksi, ilmoittaa lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä asuvista saman seitsemän prosenttia ja 28 % (kuvio 39 ja liitetaulukko 70).

8.3 Opettajien oppilaisiin kohdistama väkivalta

Opettajien oppilaisiin kohdistamia tekoja kysyttiin yksittäisten tekojen asteella. Osa teoista kuuluu enemmänkin kiusaamisen kuin väkivallan piiriin mutta käytämme tässä käsitettä väkivalta. Taulukossa 40 (liitetaulukko 71) on esitetty lasten ja nuorten ilmoittamat kokemukset teko-

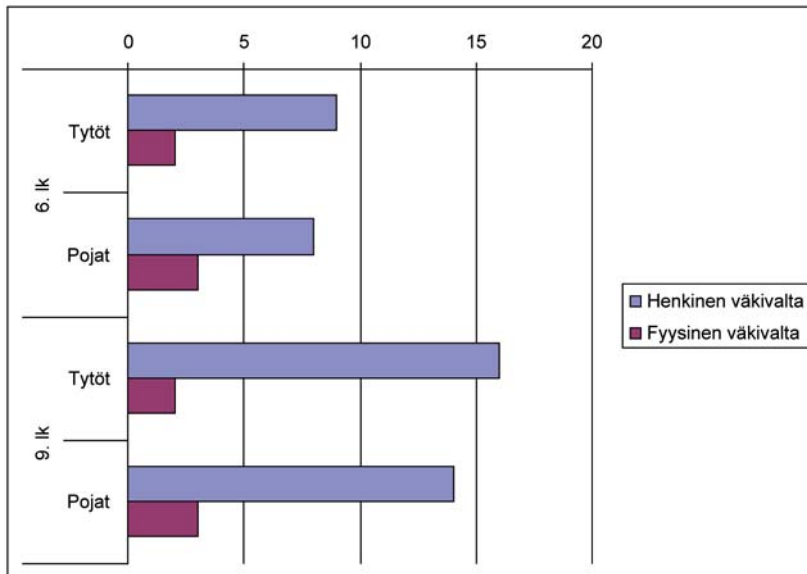

Kuvio 40 Lasten ja nuorten kokemukset opettajan tekemistä väkivaltaisista teoista, %.

kohtaisesti. Sen mukaan yhdeksäsluokkalaiset ilmoittavat jonkin verran enemmän opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä kuin kuudesluokkalaiset. Myös sukupuoleen perustuvat erot ovat selviä. Haukkumisena ilmentyvää henkistä väkivaltaa tytöt ja pojat ilmoittavat likimain yhtä paljon. Ulkonäön kommentointia puolestaan ilmoittavat tytöt selvästi poikia enemmän. Myös seksuaalisesti häiritsevistä opettajan käyttäytymisestä raportoivat tytöt poikia enemmän. Suoranaisella väkivallalla uhkaamista sekä itse fyysistä väkivaltaa ilmoittavat sen sijaan enemmän pojat kuin tytöt.

Kun ryhmitellään teot henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan nähden, että selvästi suurin osa opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä kuuluu henkisen väkivallan piiriin. Fyysisestä väkivallasta, johon kuuluvat tässä tarttuminen, lyöminen ja seksuaalinen koskettelu, ilmoittaa kaikissa ryhmissä alle neljä prosenttia. Henkiseksi väkivallaksi luokitellaan tässä haukkuminen, uhkaaminen ja ulkonäön kommentointi. Henkisen väkivallan kokemuksista ilmoittaa 8–16 prosenttia (kuvio 41 ja liitetaulukko 72).

Vastaavaa aihetta on tutkittu myös Ruotsissa (Skolverket 2003) ja Norjassa (Olweus 1996). Valitettavasti näitä tuloksia ei voi suoranaisesti verrata tämän tutkimuksen tuloksiin, sillä tutkimuksissa on käytetty eri-

Kuvio 41 Opettajan oppilaisiin kohdistaman henkisen ja fyysisen väkivallan määrä, %.

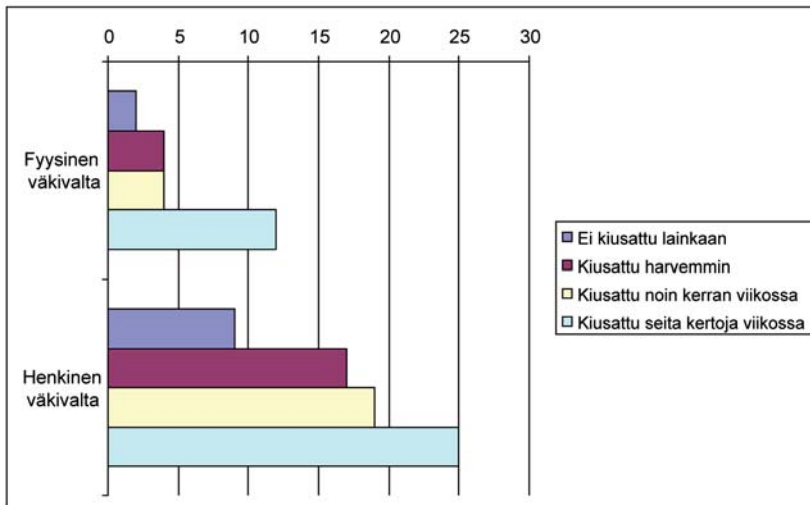

laisia mittareita. Tutkimuksissa myös puhutaan ennemminkin opettajan oppilaaseen kohdistamasta kiusaamisesta kuin väkivallasta. Tutkimukset kuitenkin perustuvat oppilaiden itse ilmoittamiin tietoihin. Niiden perusteella sekä Norjassa että Ruotsissa noin viisi prosenttia oppilaista kertoo tulleensa opettajan kiusaamaksi (Olweus 1996; Skolverket 2003).

8.3.1 Opettajan väkivaltainen käyttäytyminen suhteessa koulukiusaamiseen

Edellä on muutamassa otteessa esitetty väitteitä väkivallan kasaantumisesta. Esimerkiksi kuritusväkivaltaa kokevat lapset joutuvat usein myös todistamaan väkivaltaa kotonaan. Samaa voidaan tarkastella koulun kohdalla. Kuviossa 42 (liitetaulukko 73) tarkastellaan opettajan väkivaltaisen käyttäytymisen kohteeksi joutuneita lapsia ja nuoria sen mukaan, ilmoittavatko he joutuvansa koulukiusaamisen uhriksi. Koulukiusaamisella tarkoitetaan tässä oppilaiden keskinäistä kiusaamista.

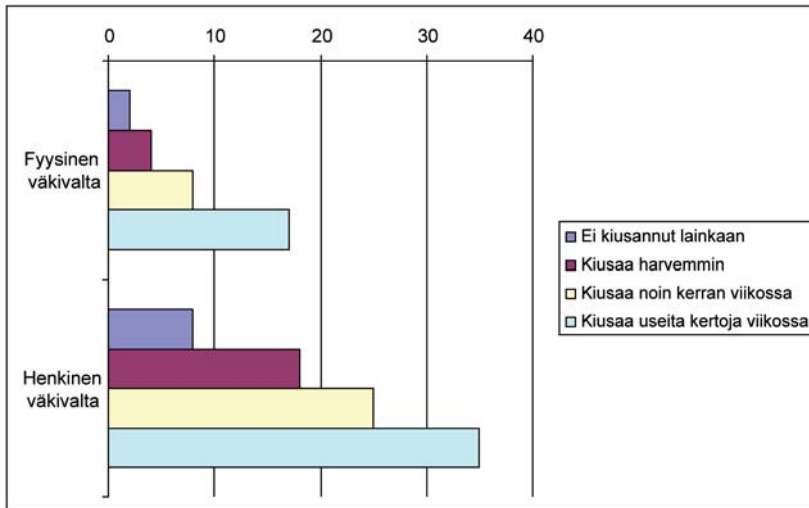
Kuvion mukaan omat koulukiusaamiskokemukset korreloivat voimakkaasti opettajan tekemien väkivaltaisten tekojen kanssa. Niistä lapsista ja nuorista, jotka eivät koskaan tule koulukiusatuksi, kaksi prosenttia ilmoittaa joutuneensa opettajan tekemän fyysisen väkivallan kohteeksi. Sen sijaan joka kymmenes niistä lapsista ja nuorista, joita koulutoverit

Kuvio 42 Kokemukset opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä suhteessa koulukiusatuksi tulemiseen, %.

kiusaavat useita kertoja viikossa, ilmoittavat joutuneensa opettajan fyysisen väkivallan kohteeksi. Vastaava yhteys on havaittavissa myös opettajan henkisen väkivallan kohdalla (kuvio 42 ja liitetaulukko 73).

Vastaava yhteys on löydettävissä myös itse harjoitetun kiusaamisen ja opettajan taholta tulleen väkivallan välillä. Niistä, jotka ilmoittavat osallistuvansa usein koulukiusaamiseen selvästi suurempi osa ilmoittaa joutuneensa opettajan väkivaltaisen käyttäytymisen kohteeksi kuin ne, jotka eivät osallistu koulukiusaamiseen (kuvio 43 ja liitetaulukko 74).

Kuvio 43 Kokemukset opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä suhteessa koulukiusaamiseen, %.

8.3.2 Opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä kertominen

Suurin osa opettajan taholta väkivaltaa kokeneista lapsista ja nuorista on kertonut kokemuksestaan jollekin. Useimmiten kokemuksesta kerrotaan kaverille ja äidille. Vain harvoin kokemukset tulevat viranomaisten tietoon. Aikuisista omien vanhempien jälkeen kokemuksista kerrotaan

useimmiten opettajalle. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä joka kymmenes on kertonut opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä opettajalle, joka tässä viitanee johonkin toiseen opettajaan. Kuitenkin esimerkiksi poliisille asiasta kerrotaan vain hyvin harvoin. Tämä viittaa joko siihen, että teot ovat hyvin lieviä tai siitä, että asia hoidetaan koulussa ilman muita viranomaisia (taulukko 15).

Taulukko 15 Kertominen opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä, % niistä, joilla on kokemuksia.

Vastaaja kertonut	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Ei kertonut kenellekään	25	31	28	20	34	26
Äidille	40	41	40	41	23	33
Isälle	21	32	26	21	17	20
Siskolle tai veljelle	16	16	16	21	9	15
Kaverille	45	28	37	63	37	51
Opettajalle	4	4	4	9	5	7
Poliisille	<1	1	1	<1	2	1
Koulun terveydenhoitajalle	1	3	2	1	2	2
Koulukuraattorille	1	2	2	2	2	2
Sosiaaliviranomaisille	2	1	1	1	2	2
Jollekin muulle	6	5	6	4	5	4
N	390	345	735	478	409	887

Kirjallisuus

Olweus, Dan (1996). *Mobbing av elever fra laerare*. Bergen: Alma Mater.
 Skolverket (2003). *Attityder till skolan 2003*. Elevernas, lärarnas, skolbarnsföräldrarnas och allmänhetens attityder till skolan under ett decennium. Skolverket, Rapport 243.

9 VÄKIVALTA SÄHKÖISTEN VIESTIMIEN KAUTTA

Venla Salmi

Tässä jaksossa käsitellään nuorten kokemaä väkivaltaa, joka liittyy tavalla tai toisella sähköisiin viestimiin; keskeisesti internetiin, mutta myös matkapuhelimiin. Aiemmin suomalaisnuorten rikoskäyttäytymistä ja uhriksi joutumista koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että samalla kun nuorten ajanvietto on siirtynyt osittain internetiin, on nuorten rikoskäyttäytymisen ja uhrikokemusten kirjo laajentunut tälle kentälle. Nuoret hoitavat myös sosiaalisia suhteita kännyköin ja verkossa. Internetissä luodaan kokonaan uusia ihmissuhteita, jotka voivat olla täysin riippumattomia siitä, ovatko henkilöt koskaan tavanneet kasvokkain tai suunnittelevatko he edes sellaista. Samalla sosiaalisuuden negatiivisemmat puolet kuten kiusaaminen ja häirintä, ovat löytäneet uusia ilmenemismuotoja. (Salmi 2007.)

9.1 Mittarit

Sähköisten viestimien kautta tapahtuvaa väkivaltaa mitattiin norjalaisen sosiaalitutkimuslaitoksen (*Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA*) kehittämän kysymyssarjan avulla (Mossige & Stefansen 2007). Mukana kyselyssä oli kolme aihepiiriin liittyvää kysymyssarjaa, jotka koskivat kiusaamista ja häirintää internetissä ja matkapuhelimilla, seksuaalista häirintää ja ehdottelua internetissä sekä seksuaalista hyväksikäyttöä, joka oli saanut alkunsa internetin kautta.

Kiusaamista ja häirintää, joka tapahtui internetissä tai matkapuhelimilla kartoitettiin sekä uhrikokemusten että tekojen tekemisen osalta. Tekokysymykset koskivat neljää tekoa: kiusaaminen tekstiviestillä, seksuaalinen häirintä tekstiviestillä, huhujen levittäminen internetissä ja alastonkuvan laittaminen internetiin. Uhrikokemuksista kysyttiin edellä mainittujen neljän teon lisäksi sitä, oliko nuori saanut uhkauksia tekstiviestillä. Alastonkuvia koskeva uhrikysymys kartoittaa tilannetta, jossa joku muu on laittanut kyselyyn vastanneen nuoren alastonkuvan verkkoon ilman tämän omaa suostumista. Tekokysymys sitä vastoin koskee tilannetta, jossa nuori itse on laittanut kuvan omasta alastomasta vartalostaan verkkoon. Kysymysten muoto käy selville taulukosta 16.

Taulukko 16 Sähköistä kautta tapahtunutta kiusaamista ja häirintää kartoittavat kysymykset.

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
Uhrikokemus	<i>Oletko kokenut jotain seuraavista viimeisen 12 kuukauden aikana?</i>
Kiusaaminen tekstiviestillä	<i>Joku on kiusannut tai haukkunut sinua tekstiviestillä</i>
Uhkaaminen tekstiviestillä	<i>Joku on lähettänyt sinulle puhelimella uhkailevia viestejä</i>
Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä	<i>Joku on lähettänyt sinulle puhelimella seksuaalisesti häiritseviä viestejä</i>
Huhujen levittäminen internetissä	<i>Joku on levittänyt sinusta huhuja tai kirjoittanut sinusta paha internetissä</i>
Alastonkuvan laittaminen luvatta internetiin	<i>Joku muu on laittanut kuvan alastomasta vartalostasi internetiin vastoin sinun tahtoasi</i>
Teon tekeminen	<i>Oletko itse tehnyt jotakin seuraavista viimeisen 12 kuukauden aikana?</i>
Kiusaaminen tekstiviestillä	<i>Oletko kiusannut tai ahdistellut muita puhelimitse tekstiviesteillä?</i>
Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä	<i>Oletko lähettänyt seksuaalisesti häiritseviä viestejä muille puhelimella?</i>
Huhujen levittäminen internetissä	<i>Oletko levittänyt juoruja tai kirjoittanut paha muista internetiin?</i>
Oman alastonkuvan laittaminen internetiin	<i>Oletko laittanut kuvan alastomasta vartalostasi internetiin?</i>

Seksuaalista häirintää ja ehdottelua internetissä kartoitettiin kysymällä oliko joku tuntematon henkilö pyytänyt nuorta lähettämään seksikkäitä valokuvia tai videota itsestään, ehdottanut seksiä tai tarjonnut rahaa tai lahjoja seksiä vastaan. Tämän lisäksi kysyttiin, oliko joku tuntematon henkilö käyttäytynyt törkeästi tai käyttänyt rivoa kieltä keskustellessaan nuoren kanssa internetissä (taulukko 17).

Taulukko 17 Internetissä tapahtunutta seksuaalista häirintää ja ehdotte-
lua kartoittavat kysymykset.

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
	<i>Oletko kokenut jotakin seuraavista viimeisten 12 kuukauden aikana?</i>
Rivo kielenkäyttö internetissä	<i>Onko joku tuntematon henkilö käyttäytynyt sinua kohtaan törkeästi tai käyttänyt rivoa kieltä, kun olet keskustellut hänen kanssaan internetissä?</i>
Seksikkäiden kuvien pyytäminen	<i>Onko joku tuntematon pyytänyt sinua internetissä lähettämään seksikkäitä valokuvia tai videoita sinusta?</i>
Seksin ehdottaminen	<i>Onko joku tuntematon ehdottanut sinulle seksiä internetissä?</i>
Palkkion tarjoaminen seksistä	<i>Onko joku tuntematon pyytänyt sinulta internetissä seksiä ja tarjonnut siitä palkkioksi rahaa tai lahjoja?</i>

Kyselyssä eriteltiin myös sitä, oliko nuori joutunut sellaisen fyysisen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, joka oli saanut alkunsa internetissä. Kyselyssä kysyttiin, oliko joku alun perin nuoren internetissä tapaama henkilö suostutellut tai pakottanut nuoren seksuaaliseen kanssakäymiseen tai antanut nuorelle rahaa tai lahjoja seksiä vastaan. Kysymyksissä on siis rajattu pois sellainen seksuaalinen kanssakäyminen, jossa molemmat osapuolet ovat olleet halukkaita seksiin eikä siitä ole maksettu palkkioita. (taulukko 18).

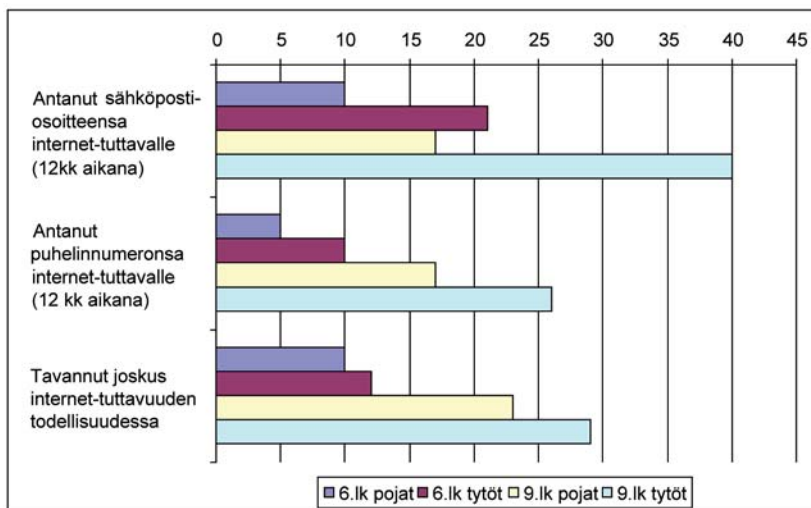
Taulukko 18 Internetin kautta alkunsa saanutta seksuaalista hyväksi-
käyttöä kartoittavat kysymykset.

Väkivallan ulottuvuus	Kysymys
	<i>Oletko kokenut jotain seuraavista?</i>
Seksiin suostuttelu	<i>Onko joku alun perin internetissä tapaamasi henkilö suostutellut sinut harrastamaan seksiä hänen kanssaan vastoin sinun tahtoasi, kun olette tavanneet internetin ulkopuolella?</i>
Seksiin pakottaminen	<i>Onko joku alun perin internetissä tapaamasi henkilö pakottanut sinut seksiin, kun olette tavanneet internetin ulkopuolella?</i>
Palkkion antaminen seksistä	<i>Onko joku alun perin internetissä tapaamasi henkilö antanut sinulle rahaa tai lahjoja seksiä vastaan?</i>

9.2 Internet ajanvietto- ja tutustumispaikkana

Nuoret viettävät varsin paljon aikaa internetissä. Kyselyyn vastanneista nuorista 59 % ilmoitti viettävänsä aikaa melko usein tai usein internetin parissa kun vain 3 % ilmoitti, ettei koskaan vietä vapaa-aikaansa siellä.

Samalla kun nuoret viettävät aikaa internetissä, solmitaan siellä myös ihmissuhteita. Osa suhteista jää pelkästään internet-ympäristöön, toiset taas johtavat muunkinlaiseen kanssakäymiseen. Aktiivisimmin internetin kautta tutustuivat yhdeksäsluokkalaiset tytöt, joista kuluneen 12 kuukauden aikana 40 % oli antanut sähköpostiosoitteensa ja 25 % puhelinnumeronsa henkilölle, johon oli tutustunut internetissä. Samanikäisistä pojista vajaa viidennes oli antanut yhteystietojaan viimeisen 12 kuukauden aikana. Kuudesluokkalaisille tällainen tutustuminen oli harvinaisempaa kuin yhdeksäsluokkalaisille ja heidänkin kohdalla tytöt olivat aktiivisempiä kuin pojat. Tytöistä joka viides oli antanut internet-tuttavalle sähköpostiosoitteensa ja joka kymmenes puhelinnumeronsa. Kuudesluokkalaisilla pojilla vastaavat osuudet olivat 10 % ja 5 % (kuvio 44 ja liitetaulukko 75).

Kuvio 44 Viimeisen 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Varsinaiseen tapaamiseen johtaneita internet-tuttavuuksia oli kuudesluokkalaisilla yhdellä kymmenestä ja yhdeksäsluokkalaisilla joka neljännellä. Samoin kuin yhteistietojen antaminen, myös internet-tuttavuuksien tapaa-

9.3 Häirintä ja kiusaaminen internetissä ja matkapuhelimella

Tässä jaksossa tarkastellaan ensiksi sähköisten viestimien kautta tapahtuneen kiusaamisen tai häirinnän kohteeksi joutumista. Sen jälkeen kartoitetaan, missä määrin nuoret ovat itse tehneet samoja tekoja. Kysymykset kartoittavat kyselyä edeltäneen vuoden aikana (12 kuukauden aikana) tapahtuneita tapauksia.

9.3.1 Häirinnän ja kiusaamisen uhriksi joutuminen sähköisten viestimien kautta

Yleisin tarkastelluista uhrikokemuksista oli tekstiviestikiusaaminen (kuvio 45 ja liitetaulukko 76). Sekä kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisista tytöistä noin viidennessä oli kokenut tullessa kiusatuksi tekstiviestillä. Yhdeksäsluokkalaisista pojista joka kymmenes ilmoitti joutuneensa tällaisen kiusaamisen uhriksi, kuudesluokkalaisista pojista hieman useampi. Uhrikokemus oli hieman yleisempi kuudes- kuin yhdeksäsluokkalaisille.

Seuraavaksi yleisin uhrikokemus koski sitä, että joku oli kirjoittanut pahaa tai levittänyt huhuja nuoresta internetissä. Myös tämän teon kohdalla uhriksi oli useammin joutunut tyttö kuin poika. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä näin oli käynyt 19 %:lle kun pojista vastaavan oli kokenut 9 %. Uhrikokemus oli hieman yleisempi yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa.

Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä oli melko harvinaista. Harvempi kuin joka kymmenes oli joskus kokenut tällaista häirintää. Yleisin kokemus oli yhdeksäsluokkalaisille tytöille, joista 8 % ilmoitti saaneensa puhelimeensa seksuaalisesti häiritseviä viestejä.

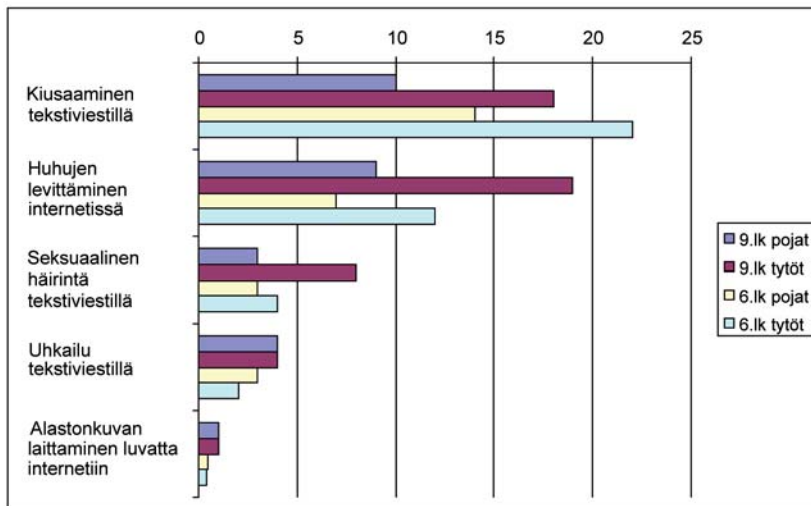
Vuonna 2006 yläasteikäisten (13–16-vuotiaat) helsinkiläisnuorten keskuudessa tehdyn tutkimuksen mukaan 15 % tytöistä oli joutunut seksuaalisen häirinnän kohteeksi joko matkapuhelimen kautta tai internetissä. Pojista vastaavasti 4 % ilmoitti samasta kokemuksesta. (Salmi 2007, 38.) Tyttöjen kohdalla luku on selvästi korkeampi kuin pelkästään tekstiviestillä tapahtuvan seksuaalisen häirinnän kohdalla. Tämän perusteella voisi arvella, että nimenomaan internet on se kenttä, jossa nuoret – ja siis

pääosin tytöt – kokevat seksuaalista häirintää. Tämä on varsin ymmärrettävää kun verrataan puhelimia ja internetiä ympäristöinä. Monet nuoret laittavat kuviaan internetiin, jossa ne ovat kaikkien nähtävillä ja tietyillä foorumeilla myös kommentoitavissa. Sen sijaan nuori saattaa pitää puhelinnumeronsa verrattain harvojen tiedossa. Nuori siis altistunee todennäköisemmin internetissä anonyymin ja vieraiden tekemän kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi kuin omassa puhelimessaan. Myös nuorelle tutut kiusaajat voivat helpommin pitää henkilöllisyytensä salassa internetissä.

Tekstiviestillä tapahtunutta seksuaalista häirintääkin harvinaisempaa oli tekstiviestillä tapahtuneen uhkailun kohteeksi joutuminen. Noin 2 % kuudesluokkalaisista ja 4 % yhdeksäsluokkalaisista oli saanut tällaisia uhkauksia. Kaikkein harvinaisimmaksi uhrikokemukseksi sähköisten viestimien osalta osoittautui teko, jossa joku oli laittanut kuvan nuoren alastomasta vartalosta internetiin ilman nuoren omaa suostumista. Tytöt ja pojat eivät eronneet merkittävästi tämän uhrikokemuksen osalta, eivätkä myöskään kuudes- ja yhdeksäsluokkalaiset vastaajat. Harvempi kuin yksi sadasta oli joutunut tämän teon kohteeksi.

Kun tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia sähköisestä uhkailusta ja kiusaamisesta verrataan edellä mainittuun helsinkiläisnuoria koskevaan

Kuvio 45 Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

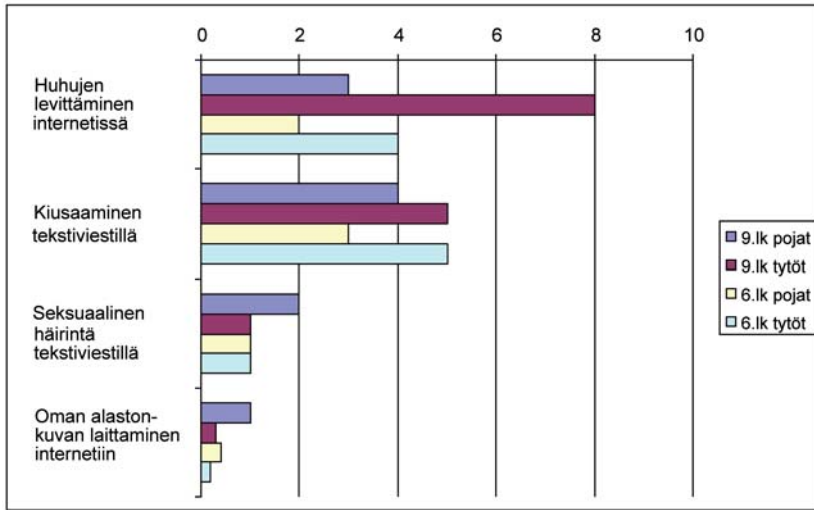
tutkimukseen (Salmi 2007), havaitaan että tutkimusten tulokset ovat varsin hyvin linjassa keskenään. Tämä koskee niin tekojen yleisyyttä, kuin havaintoa siitä, että tytöt joutuvat useammin sekä kiusaamisen että seksuaalisen häirinnän kohteeksi kun taas pojille fyysisellä väkivallalla uhkailu on hieman yleisempää.

9.3.2 Häirinnän ja kiusaamisen harjoittaminen sähköisten viestimien kautta

Nuorten itsensä tekemistä teoista yleisimpiä olivat huhujen levittäminen verkossa ja tekstiviestillä tapahtuva kiusaaminen (kuvio 46 ja liitetaulukko 77). Tytöt olivat poikia useammin levittäneet huhuja tai kirjoittaneet pahaa toisista internetissä; yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 8 % ja kuudesluokkalaisista tytöistä 4 % ilmoitti tehneensä näin. Tekstiviestikiusaamisen kohdalla erot ovat varsin pieniä. Havainnot ovat linjassa aiempien tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan tyttöjen aggressiivisuus on usein luonteeltaan epäsuoraa ja ilmenee esimerkiksi juoruiluna ja haukkumisena. (Lagerspetz 1998).

Kun verrataan kiusaamisen ja huhujen levittämisen yleisyyttä samojen tekojen uhriksi joutumisen yleisyyteen, havaitaan että tekojen tekemisen selvästi harvinaisempaa kuin niiden uhriksi joutuminen. Tämä voi johtua siitä, että kiusaajat ovat eri-ikäisiä nuoria kuin heidän uhrinsa, eikä kysely ole siis tavoittanut niitä nuoria, jotka kiusaavat aktiivisimmin. On myös mahdollista, että kiusaajia on todella vähemmän kuin kiusattuja, jolloin samat kiusaajat kiusaavat useampia nuoria. Eräs mahdollinen tulkinta on se, että nuoret hanakammin ilmoittava tekojen uhriksi joutumisesta kuin niiden tekemisestä. Näin saattaa tapahtua etenkin silloin, kun kyse ei ole yksiselitteisestä teosta (esim. kaupasta varastaminen), jonka kohdalla on helppo määrittää, onko teko tehty vai ei. Kiusaaminen ja väkivalta sisältävät paljon tulkinnanvaraisuutta teon vakavuudesta ja seurauksista riippuen. Nuori saattaa kokea toiseen kohdistamansa kiusaamisen niin lieväksi että ei ilmoita sitä, kun taas itseensä kohdistunut vastaava teko saatetaan ilmoittaa uhrikokemuksena. Aiemmin on havaittu, että erityisesti väkivallan ja kiusaamisen kohdalla, nuoret arvioivat omaan toimintaansa eri kriteereiden perusteella kuin toisten henkilöiden tekemisiä (Salmi 2004).

Nuorten itsensä harjoittama seksuaalinen häirintä tekstiviestillä osoittautui varsin harvinaiseksi teoksi. Vain noin yksi sadasta nuoresta ilmoitti lähettäneensä seksuaalisesti häiritseviä tekstiviestejä. Myös tämän tekemuodon kohdalla huomataan, että nuoret ilmoittavat suuremmassa määrin joutuneensa teon uhri kuin tehneensä tekoa. Myös se, että nuori oli laittanut kuvan omasta alastomasta vartalostaan verkkoon, oli hyvin harvinaista. Harvempi kuin yksi sadasta nuoresta oli tehnyt kuluneen vuoden aikana näin.

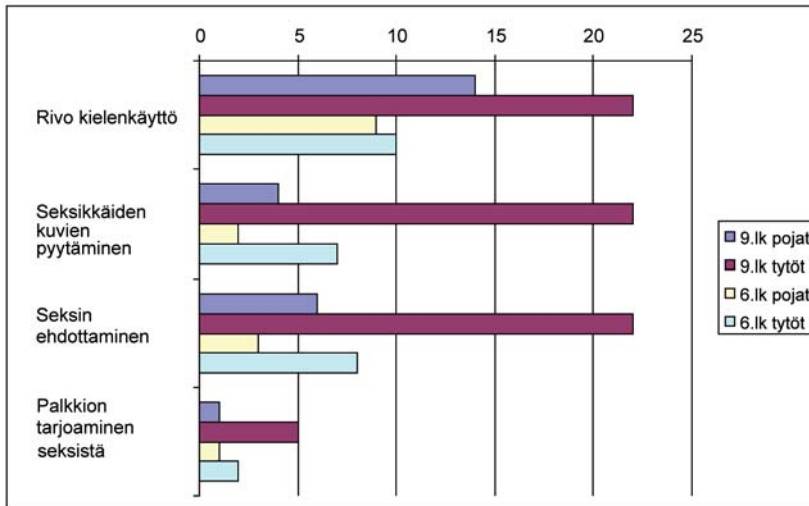
Kuvio 46 Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa toisia kiusanneiden ja häirinneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

9.4 Seksuaalinen ehdottelu ja häirintä internetissä

Seuraavassa keskitytään tarkastelemaan nimenomaan internetissä tapahtuvaa, tuntemattoman tekijän harjoittamaa seksuaalista häirintää ja ehdottelua. On syytä huomata, että koska kyseessä on tuntematon tekijä, ei tulosten perusteella voida päätellä, onko hän ollut aikuinen vai toinen nuori eikä myöskään ehdottelijan sukupuolta voida tietää.

Päätulos on, että seksuaalinen häirintä ja ehdottelu kokemuksina olivat tytöille selvästi yleisempiä kuin pojille, ja yhdeksäsluokkalaisille yleisempiä kuin kuudesluokkalaisille (kuvio 47 ja liitetaulukko 78). Yleisintä oli rivo kielenkäyttö ja törkeydet internetin keskustelupalstoilla. Noin joka viiden yhdeksäsluokkalainen oli kokenut tällaista viimeisen 12 kuukauden aikana ja vastaavasti noin joka kymmenes kuudesluokkalainen.

Se, että tuntematon henkilö oli pyytänyt seksikkäitä kuvia tai ehdottanut seksiä, oli tytöille huomattavasti yleisempää kuin pojille. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä hieman yli viidennes oli saanut tällaisia ehdotuksia viimeisen 12 kuukauden aikana. Kuudesluokkalaisista tytöistä 8 %:lle oli ehdotettu seksiä, kun yhdeksäsluokkalaisista pojista 6 %:lle ja vastaavasti kuudesluokkalaisista pojista 3 %:lle. Yritys ostaa seksiä nuorilta internetissä osoittautui harvinaiseksi teoksi.

Kuvio 47 Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden osuudet (%)

9.5 Seksuaaliseen hyväksikäyttöön johtaneet internet-tuttavuudet

9.5.1 Hyväksikäytön yleisyys ja teonpiirteet

Suostuttelemalla, pakottamalla tai palkkiota vastaan seksiin ryhtyminen internet-tuttavan kanssa on erittäin harvinaista suomalaisnuorten kohdalla. Niitä nuoria, joilla oli kokemus vastentahtoisesta tai maksetusta seksuaalisesta kanssakäymisestä alun perin internetissä tapaamansa henkilön kanssa oli koko aineistossa 40. Tämä tarkoittaa koko otoksen tasolla, että kolme nuorta tuhannesta oli joutunut teon kohteeksi. Neljätoista näistä oli kuudesluokkalaisia (8 tyttöä ja 6 poikaa) ja 26 yhdeksäsluokkalaisia (16 tyttöä ja 20 poikaa). Tekokertojen tarkastelu osoittaa, että tällaiset kokemukset olivat myös satunnaisia; harva tapahtuman kokeneista nuorista oli joutunut tilanteeseen useammin kuin kerran. Vain yhdellä nuorella oli runsas määrä kokemuksia seksiin suostuttelusta internet-tuttavan kanssa.

Suostuttelemalla, pakottamalla tai maksua vastaan internet-tuttavan kanssa seksuaalisessa kanssakäymisessä olleilta nuori kysyttiin tarkempia tietoja viimeisimmästä tapahtumakerrasta. Tapahtuman toinen osapuoli,

eli suostuttelija, pakottaja tai maksaja, oli useimmiten ollut toinen nuori. Hieman yli puolessa tapauksista tekijä oli vanhempi nuori kuin uhri, kolmasosassa tapauksista tekijä ja uhri olivat samanikäiset. Yksi kymmenestä tapauksesta oli tapahtunut aikuisen kanssa. Tämä tarkoittaa, että neljä nuorta oli joutunut aikuisen tekijän tällä tavoin hyväksikäyttämäksi. Kolme näistä nuorista oli yhdeksäsluokkalaisia ja yksi kuudesluokkalainen. Osapuolten alkuperäinen tutustumispaikka oli useimmiten internetissä toimiva kuvagalleria. Kahdessa kolmesta tapauksesta osapuolet olivat tervanneet IRC-gallerian, MySpacen tai vastaavan kuvagallerian kautta.

Neljästäkymmenestä nuoresta seitsemän kertoi, että joku kysytyistä tapahtumista oli tullut valokuvatuksi tai videoiduksi. Neljä nuorta tiesi, että tallenne oli julkaistu internetissä tai lähetetty muille henkilöille toisella tapaa, esimerkiksi sähköpostin tai puhelimen välityksellä.

Tutkimuksen tulokset ovat linjassa kansainvälisten nuorten internetissä ja sen kautta tapahtuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä kartoittaneiden tutkimusten kanssa. Päättulos on ollut, että varsinaiseen fyysiseen kanssakäymiseen johtaneita tapauksia on suhteellisen vähän, mutta verkossa tapahtuva ahdistelu on monimuotoista ja jossain muodoissaan hyvin yleistä. (Calder 2004; Brå 2007) Yhdysvaltalaisessa haastattelututkimuksessa, jossa vastaajat olivat 10–17-vuotiaita nuoria (N=1501), 19 % ilmoitti kokeneensa ei-toivottua seksuaalista ehdottelua internetissä. Kenenkään haastatellun nuoren kohdalla ehdottelu ei ollut johtanut varsinaiseen fyysiseen kanssakäymiseen. (Mitchell ym. 2001.) Vuonna 2005 tehdyn ruotsalaistutkimuksen mukaan 38 % 15-vuotiaasta tytöistä oli kohdannut seksuaalista ehdottelua internetissä ja 40 % seksuaalisia pyyntöjä, kuten pyyntöjä lähettää seksuaalisia kuvia. Pojista noin yhdelle kymmenestä oli tapahtunut vastaavaa. Tutkimukseen osallistui lähes 7500 nuorta. (Brå 2007.)

9.5.2 Hyväksikäytettyjen tausta

Aiemmissa internetiin liittyvää seksuaalista kanssakäymistä kartoitettavissa tutkimuksissa on huomattu, että hyväksikäytetyiden nuorten taustoista löytyy usein erityyppisiä ongelmia. Yhdysvaltalaistutkimuksessa havaittiin, että nuorilla, joilla oli sosiaalisia ongelmia, syrjäytyneisyyttä tai masennusta, oli suurempi riski joutua häirinnän kohteeksi. (Mitchell ym. 2001.) Ruotsalaistutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia. Nuoret, joilla oli ongelmia sosiaalisten suhteiden, koulunkäynnin, päihteiden ja rikoskäyttäytymisen suhteen, olivat joutuneet muita nuoria useammin internetissä tapahtuvan seksuaalisen ehdottelun ja häirinnän kohteeksi. (Brå 2007.)

Kun tarkastellaan niiden 40 nuoren taustatekijöitä, jotka tässä tutkimuksessa ilmoittivat joutuneensa seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi inter-

netin kautta, tulokset ovat linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Myös hyväksikäytettyjen suomalaisnuorten taustalta löytyy useita sekä yksilöettä perhetason riskitekijöitä, joita eritellään lyhyesti seuraavaksi¹⁰.

Päihteiden käyttö ja terveys. Hyväksikäytettyjen nuorten päihteiden käyttö oli selvästi runsaampaa kuin muilla nuorilla keskimäärin. He käyttivät alkoholia enemmän, huomattava osa heistä tupakoi ja myös huumekekeilut olivat heille yleisempiä. Koko aineistossa joka kymmenes ilmoitti tupakoivansa ja hyväksikäytettyjen kohdalla joka toinen. Huumekekeiluita oli koko aineistossa 2 %:lla nuorista ja hyväksikäytetyistä nuorista 18 %:lla. Hyväksikäytetyt nuoret arvioivat terveyden tilansa huomommaksi kuin muut nuoret. Heistä hieman yli puolet piti terveyttään hyvänä tai erittäin hyvänä, kun koko aineistossa näin arvioi neljä viidestä nuoresta.

Vapaa-ajanvietto. Hyväksi käytettyjen nuorten vapaa-ajanviettopoihin liittyy erityyppisten uhrikokemusten riskiä lisääviä piirteitä. Hyväksikäytetyt nuoret viettivät selvästi enemmän aikaa julkisissa tiloissa kuin nuoret keskimäärin. He myös liikkuvat julkisissa tiloissa yöaikaan muita enemmän ja heidän kaveripiirinsä koostui useammin heitä itseään vanhemmista henkilöistä. Internetiin liittyvänä riskitekijänä voidaan pitää sitä, että hyväksikäytetyissä nuorissa oli selvästi muita nuoria enemmän niitä, jotka ilmoittivat viettävänsä paljon aikaa internetissä.

Muut uhrikokemukset ja rikoskäyttäytyminen. Hyväksikäytetyille nuorille oli kasaantunut selvästi muita enemmän myös muun tyyppisiä uhrikokemuksia. Luvussa 10 tarkastellaan tarkemmin väkivallan kasaantumista, mutta tässä yhteydessä voidaan todeta, että internetin kautta hyväksikäytetyille nuoret ovat joutuneet erityyppisten väkivallantekojen kohteeksi huomattavasti muita enemmän. He olivat kyselyä edeltäneen vuoden aikana kokeneet runsaasti sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa. Kun koko aineistossa niiden osuus, jolle on eniten kasaantunut erityyppisiä väkivallan muotoa, oli 9 %, oli heitä hyväksikäytetyistä 40 %.

Hyväksikäytettyjen nuoren oma rikoskäyttäytyminen oli merkittävästi korkeammalla tasolla kuin muilla nuorilla. Kyselyssä kartoitettuja rikostekoja oli seitsemän: seiniin piirtely ja kirjoittaminen, vahingonteko koulussa, vahingonteko muualla, varastaminen kaupasta tai kioskista, tappeluun osallistuminen, pahoinpitely sekä seksuaalinen ahdistelu tai pakottaminen seksiin. Koko aineistossa 70 % nuorista ilmoitti, ettei ollut tehnyt yhtäkään kysytyistä rikosteoista vuoden aikana, kun hyväksikäytetyistä 25 % ei ollut tehnyt yhtään tekoa. Puolet heitä oli tehnyt vähintään kolme edellä mainittua tekoa vuoden aikana kun koko aineistossa vastaava osuus oli 9 %.

Perheeseen liittyvät tekijät. Internetin kautta hyväksikäytetyistä nuorista kaksi oli joskus asunut tai asui sijaisperheessä tai lastensuojelulai-

¹⁰ Luvussa 10 tarkastellaan laajemmin väkivallan kasaantumiseen yhteydessä olevia taustatekijöitä.

toksessa ja 19 perinteisessä vanhempien muodostamassa ydinperheessä. Loput 18 nuorta asuivat joko yksinhuoltajavanhemman kanssa tai äidin ja isäpuolen kanssa. Perheen hajoaminen oli siis jonkin verran yleisempi taustatekijä kuin muilla nuorilla. Hyväksikäytettyjen nuorten vanhemmat käyttivät keskimääräistä enemmän alkoholia ja näillä nuorilla oli myös muita enemmän kokemuksia vanhempiensa humalajuomisesta. Samoin nämä nuoret olivat useammin nähneet vanhempiensa riitelevän. Hyväksikäytetyt nuoret arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen heikommaksi kuin muut nuoret. Vanhempien kontrolli oli heikompaa hyväksikäytettyjen nuorten perheessä. Yhteisiä aterioita oli harvemmin ja vanhemmillä oli vähemmän tietoa siitä, kenen kanssa nuori vietti vapaa-aikaansa.

Taustatekijöiden tarkastelu osoittaa, että niille nuorille, jotka ovat joutuneet internetissä alunperin tapaamansa henkilön seksuaalisesti hyväksikäyttämäksi, on kerääntynyt huomattava määrä myös muita uhrikokemuksia sekä näille todennäköisesti altistavia riskitekijöitä. Erityisesti yksilökohtaisten tekijöidensä – päihteiden käyttö, vapaa-ajanviettotavat, oma rikoskäyttäytyminen – puolesta nuoret ovat merkittävässä määrin riskiryhmässä verrattuna nuoriin keskimäärin. Myös hyväksikäytettyjen nuorten perheisiin liittyi muita nuoria enemmän uhriutumislle mahdollisesti altistavia tekijöitä.

Kirjallisuus

- Brå (2007). Vuxnas sexuella kontakt med barn via Internet. Omfattning, karakter, åtgärder. Rapport 2007:11.
- Calder, C. Martin (toim.) (2003). Child sexual abuse and the Internet: Tackling the new frontier. Russell House Publishing: Dorsey.
- Mitchell, Kimberly J. & Finkelhorn, David & Wolak, Janis (2001). Risk factors for and Impact of online sexual solicitation of Youth. *Journal of the American Medical Association*, 285 (23):3011–3014.
- Mossige, S., Stefansen, K. (2007). Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole. NOVA rapport 20. Oslo:NOVA.
- Lagerspetz, K. (1998). Naisten aggressio. Tammi, Helsinki.
- Salmi, V. (2004). Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? Helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 40. Helsinki.
- Salmi, V. (2007). Helsingin nuoret rikosten tekijöinä 2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 73, Helsinki.

10 VÄKIVALLAN KASAUTUMINEN

Venla Salmi

Tässä luvussa tarkastellaan raportissa aiemmin esiteltyjä väkivallan muotoja kokonaisuutena. Luvussa vertaillaan erityyppisten uhrikokemusten yleisyyttä toisiinsa nähden sekä väkivallan kasautumista. Väkivallan kasautuminen eli toistuvasti väkivallan uhriksi joutuminen on vakava tilanne lapselle tai nuorelle. Tutkimuksissa on havaittu, että suuri osa uhrikokemuksista kasautuu harvoille nuorille, jotka joutuvat toistuvasti uhreiksi. Kasautuminen on havaittu erityisesti väkivallan uhriksi joutumisen kohdalla (ks. esim. Lauritsen, Davis Qinet 1995, 154; Kivivuori & Savolainen 2003.) Lapsiin kohdistuvan väkivallan torjumisen kannalta on siis keskeistä tietää missä määrin väkivaltakokemukset kasautuvat ja mitkä tekijät ovat yhteydessä kasautumiseen.

Analyyseissä ovat mukana kyselyaineiston kaikki lapset ja nuoret eli sekä kuudes- että yhdeksäsluokkalaiset vastaajat. Aluksi verrataan kuinka yleistä nuorille on ollut erilaisten väkivallan muotojen uhriksi joutuminen kyselyä edeltäneen 12 kuukauden aikana. Tämän jälkeen tutkitaan kuinka yleistä on erityyppisten väkivaltakokemusten kasautuminen eli kuinka suuri osa nuorista joutuu useiden erityyppisten väkivallan tekojen kohteeksi. Lopuksi tarkastellaan, mitkä taustatekijät ovat yhteydessä nuorten joutumiseen toistuvan väkivallan uhriksi. Taustatekijät liittyvät sekä perheeseen että nuorten vapaa-ajanviettoon, mahdolliseen rikoskäyttäytymiseen ja päihteiden käyttöön.

10.1 Mittarit

Tarkasteluissa käytetään kahta väkivallan kasautumisen mittaria: kontekstipohjaista, henkisen ja fyysisen väkivallan huomioivaa mittaria sekä rikostekopohjaista mittaria, jossa uhrikokemusten kirjoa laajennetaan väkivallan lisäksi kartoittamalla vahingontekoja ja varkauden uhriksi joutumista.

Kontekstipohjaisessa mittarissa väkivaltaa tarkastellaan suhteessa sen tekijään sekä siihen, onko väkivalta ollut fyysistä tai henkistä. Eriteltyjä väkivallan muotoja on yhdeksän: vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen ja fyysinen väkivalta, perheenjäseniin kohdistuvan henkisen ja fyysisen väkivallan näkeminen, sisarusten ja ikätoverien henkinen ja fyysinen väkivalta, opettajien henkinen ja fyysinen väkivalta sekä sähköinen kiusaaminen. Taulukossa 19 on esitelty mistä teoista tässä käytetyt väkivallan osa-alueita mittaavat summamuuttujat koostuvat.

Taulukko 19 Väkivallan eri muodot ja teot, joista summamuuttujat koostuvat¹¹.

Väkivallan muodot	Teot, joista osio koostuu
Vanhempien fyysinen väkivalta	töniminen/ravistelu, tukistaminen, läimäyttämisen, nyrkillä lyöminen, esineellä lyöminen, potkiminen, piiskaaminen, selkäsauna, käytetty asetta
Vanhempien henkinen väkivalta	murjottaminen/puhumasta kieltäytyminen, haukkuminen/nälviminen, loukkaaminen, esineen heittäminen/potkiminen, väkivallalla uhkaaminen, aseella uhkaaminen
Ikätoverien/sisarusten fyysinen väkivalta	lyöminen/kimppuun käyminen, takaa-ajaminen /hiuksiin tai vaatteisiin tarttuminen/ pakottaminen tekemään jotain, mitä ei halua
Ikätoverien/sisarusten henkinen väkivalta	haukkuminen/ ilkeily/ eristäminen
Nähty perheen jäsenen (isä, äiti, sisarus) kohdistuvaan fyysisestä väkivaltaa	töniminen/ravistelu, tukistaminen, avokämmenellä lyöminen, nyrkillä lyöminen, esineellä lyöminen, selkäsauna, hyökätty veitsellä
Nähty perheen jäsenen (isä, äiti, sisarus) kohdistuvaan henkistä väkivaltaa	nimittely, pilkkaaminen/halventaminen, väkivallalla uhkaaminen, aseella uhkaaminen
Opettajan henkinen väkivalta	haukkuminen/ilkeily, perheen haukkuminen, väkivallalla uhkaaminen
Opettajan fyysinen väkivalta	satuttaminen tarttumalla/lyömällä
Sähköinen kiusaaminen	kiusaaminen/haukkuminen tekstiviestillä, uhkaaminen tekstiviestillä, huhujen levittäminen tai pahan puhuminen internetissä

¹¹ Kumulatiivisen kadon poistamiseksi summamuuttujiin perustuvat havainnot on laskettu koko otoksesta.

Rikostekopohjaisessa mittarissa mukana ovat luvussa 3 esitellyt uhrikokemukset: ryöstö, varkaus, vahingonteko, pahoinpitely, pahoinpitelyn yritys sekä uhkaaminen. Näitä tekoja kartoittavat tarkat kysymykset on esitelty luvussa 3, taulukossa 5. Näiden yleisiä rikosuhrikokemuksia kartoittavien osioiden kohdalla ei teon tekijää ole lähtökohtaisesti määritelty eli kysymykset huomioivat kaikki uhrikokemukset. Mittari siis kartoittaa osittain kontekstipohjaisen mittarin ulkopuolelle jääviä väkivallantekoja kuten esimerkiksi tuntemattomien henkilöiden tekemiä tekoja.

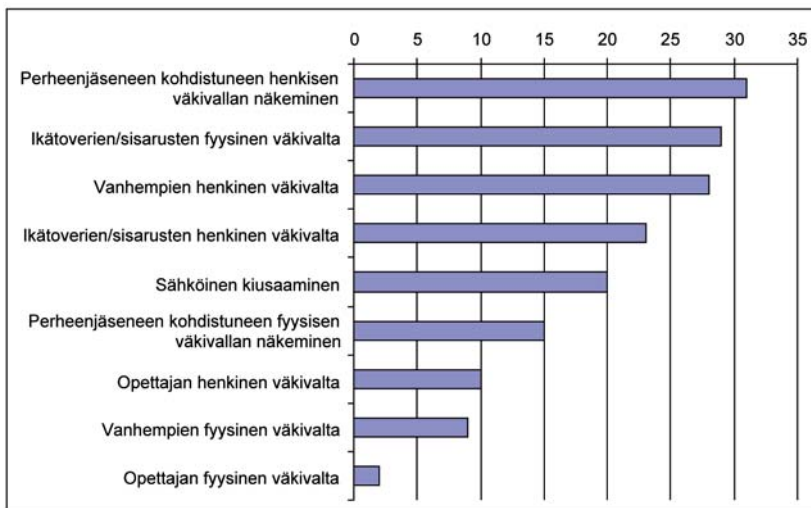
Väkivallan kasautumista (luku 10.3) tutkitaan kriminologiassa paljon käytetyn nk. variety-muuttujan avulla. Tässä tarkastelussa erotellaan, kuinka monen eri väkivaltatyypin uhriksi nuori on vuoden aikana joutunut. Kasautumistarkastelu tehdään sekä konteksti- että rikostekopohjaisella mittarilla. Väkivaltatyypin määrittely perustuu edellä mainittui-

hin summamuuttujiin, joissa väkivallan muodot on rakennettu suhteessa joko väkivaltakontekstiin tai rikostekoihin. Väkivallan taustatekijöitä tarkastelevassa luvussa (luku 10.4) analyysit on esitetty uhrikokemusten kontekstuaalista laaja-alaisuutta kartoittavalla muuttujalla.

10.2 Eri konteksteissa tapahtuvan väkivallan yleisyys¹²

Kuvioissa 48 näkyy eri konteksteissa tapahtuneen väkivallan yleisyys nuorten keskuudessa. Liitteessä 81 on esitetty samat tiedot sukupuolittain ja ikäryhmittäin. Kaikkien tekojen kohdalla muisteluväli on vuoden mittainen. Luvut siis kuvaavat niiden nuorten osuutta, jotka ovat kyselyä edeltäneen 12 kuukauden aikana joutuneet vähintään kerran kyseisen väkivallan muodon kohteeksi.

Yleisimmät vuoden aikana koetuista väkivallan muodoista olivat ikätoverien ja sisarusten tekemä fyysinen väkivalta (29 % kokenut vuoden aikana) sekä vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta (28 %). Vielä näitäkin yleisempää oli perheen jäsenen kohdistuvan henkisen väkivallan näkeminen tai kuuleminen (31 %). Noin viidennes nuorista oli

Kuvio 48 Viimeisen 12 kuukauden aikana eri väkivallanmuotojen kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista %.

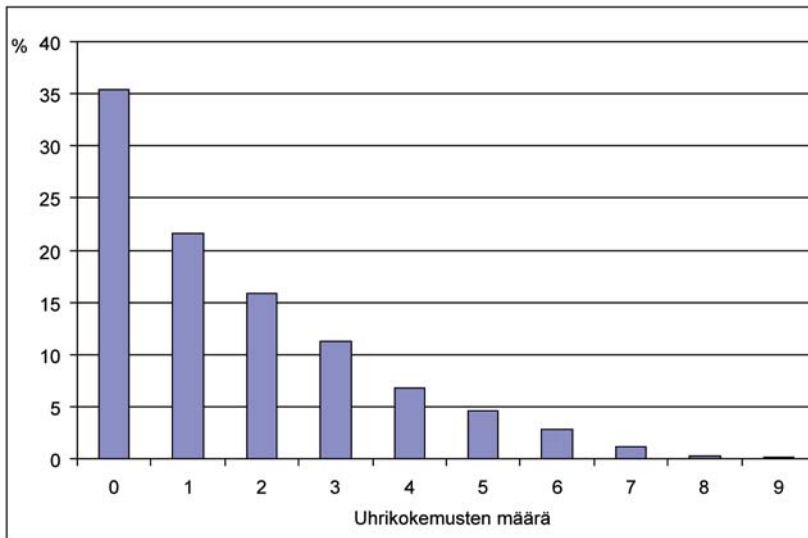
¹² Rikostekopohjaisen mittarin muodostavien tekojen (ryöstö, varkaus, vahingonteko, pahoinpitely, pahoinpitelyn yritys ja uhkaaminen) yleisyyttä on tarkasteltu luvussa 3.

kokenut sisarusten tai ikätoverien taholta henkistä väkivaltaa, ja saman verran ilmoitti tulleen kiusatuksi sähköisten kanavien kautta. Harvempi kuin yksi kymmenestä oli kokenut vanhempien fyysistä väkivaltaa kuluneen vuoden aikana. Yhtä harva oli kokenut opettajan taholta henkistä väkivaltaa. Kaikkein harvinaisin väkivallanmuoto oli opettajan tekemä fyysinen väkivalta.

10.3 Väkivaltakokemusten kasaantuminen

Seuraavassa tutkitaan, missä määrin erityyppiset väkivallan muodot kasaantuvat lapsille ja nuorille. Kasaantumista tarkastellaan sekä kontekstipohjaisen että rikostekopohjaisen mittarin avulla.

Kuviossa 49 on jaettu kyselyyn osallistuneet nuoret sen mukaan kuinka monesta eri konteksteissa tapahtuvasta henkisen ja fyysisen väkivallan muodosta heillä on kokemuksia kyselyä edeltäneen vuoden aikana. Sama tarkastelu on esitetty sukupuolittain ja ikäryhmittäin liitteessä 82. Hieman yli kolmannes nuorista ei ollut joutunut yhtenkään tarkastelussa mukana olevan teon kohteeksi. He eivät siis olleet kokeneet väkivaltaa perhepiirissä, kavereiden taholta eivätkä opettajien taholta. He eivät myöskään

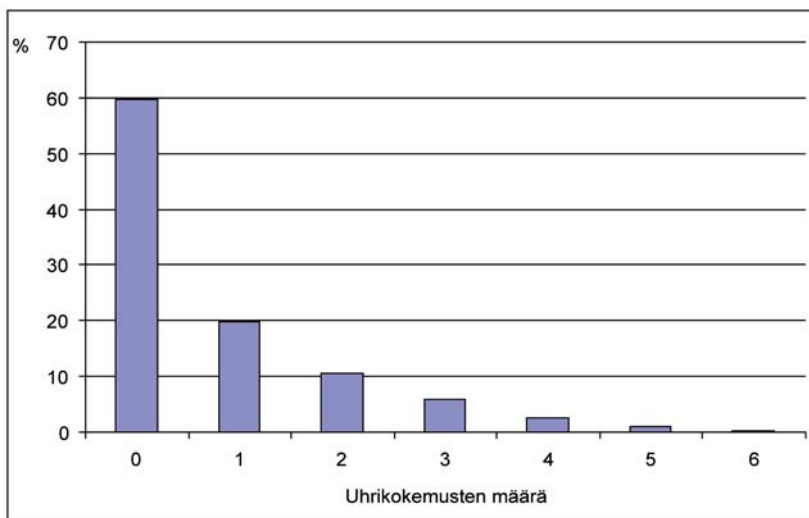

Kuvio 49 Nuorten osuus sen mukaan, kuinka monta uhririkemusta heillä on ollut kuluneen 12 kk aikana, % mitattuna kontekstipohjaisella muuttujalla.

olleet nähneet perheenjäseniin kohdistuvaa väkivaltaa eikä kukaan ollut kiusannut heitä tekstiviesteillä tai internetissä. Viidennes nuorista ilmoitti kokeneensa yhteen näistä osa- alueista kuuluvia tekoja ja kuudennes kahteen väkivaltatyyppiin kuuluvia tekoja. Hieman yli neljäsosa nuorista oli kasautunut kokemuksia tätä useammalta väkivallan muodolta eli siis vähintään kolmesta eri väkivallan muodosta.

Kuviossa 50 (liitetaulukko 83) on esitetty sama kasautumistarkastelu rikostekopohjaisella mittarilla. Lapsia ja nuoria, jotka eivät olleet kuluneen 12 kuukauden aikana joutuneet yhdenkään tässä tarkastelussa mukana olevan teon (ryöstön, varkauden, omaisuuden tuhoamisen, pahoinpitelyn, pahoinpitelyn yrityksen tai uhkaamisen) kohteeksi oli 60 %. Viidennes nuorista oli kokenut yhden näistä teoista kuluneen vuoden aikana ja viidennes oli niitä, joille uhrikokemuksia oli kasaantunut kaksi tai useampia. Hieman useampi kuin yksi nuori sadasta oli kokenut viisi tai kuusi edellä mainittua tekoa vuoden aikana.

Kun väkivallan kasautumista tarkastellaan sukupuolittain, havaitaan, että tytöille kasautuu enemmän kontekstipohjaisella muuttujalla mitattua väkivaltaa, kun taas rikostekopohjaisessa tarkastelussa kasautuminen on voimakkaampaa pojille (liitetaulukko 82 ja 83). Ero heijastaa tyttöjen ja poikien kokeman väkivallan erilaisuutta. Kontekstipohjaisessa mittarissa painottuvat kotona koettu ja nähty väkivalta sekä henkinen väkivalta,

Kuvio 50 Nuorten osuus sen mukaan kuinka monta uhrikokemusta heillä on ollut kuluneen 12 kk aikana, % mitattuna rikostekopohjaisella kasautumismuuttujalla.

jotka ovat tytöille yleisempiä väkivallanmuotoja kuin pojille. Pojat taas kokevat tyttöjä enemmän kodin ulkopuolella tapahtuvaa väkivaltaa, mikä painottuu rikostekopohjaisessa mittarissa.

10.4 Taustatekijöiden yhteys uhrikokemuksiin

Tässä jaksossa tutkitaan tarkemmin niitä lapsia ja nuoria, joille on kulu-
neen vuodenaikana kasautunut kaikkein eniten erityyppisiä uhrikokemuksia. Luvun analyyseissä käytetään kontekstipohjaista väkivallan kasautumisen mittaria¹³. Tarkastelun kohteena ovat ne nuoret, joilla edellisen luvun kasautumistarkastelun perusteella on kokemus vähintään viidestä eri väkivallan muodosta. Näiden nuorten osuus kyselyyn vastanneista on 9 %. Heidän kohdallaan selvitetään, mitkä taustatekijät ovat yhteydessä väkivallan kasautumiseen. Aluksi tutkitaan nuoreen liittyviä yksikohtaisia tekijöitä kuten vapaa-ajanviettoa, päihteiden käyttöä ja rikoskäyttäytymistä suhteessa uhrikokemusten kasaantumiseen. Tämän jälkeen tarkastellaan perheeseen liittyviä tekijöitä, kuten perheen sosioekonomista asemaa, vanhempien kontrollia sekä vanhempien alkoholinkäyttöä.

Tuloksia tarkasteltaessa on syytä pitää mielessä joitakin rajoituksia. Poikittaisaineiston analyysi ei kerro tekijöiden välisistä syy-seuraus suhteita siinä mielessä, että voitaisiin todentaa jonkin tekijän suoraan aiheuttaneen väkivallan kasaantumista. Muuttujien yhteydet voivat olla kahdensuuntaisia eli mahdollisen kausaliteetin suuntaa ei voida vahvistaa. Taustatekijöiden kahdenvälisiä yhteyksiä tarkasteltaessa on myös otettava huomioon, että yhteyden voi aiheuttaa kolmas tekijä. Taulukot 20 ja 21 kuvaavat erikseen kunkin tausta tekijän vaikutusta väkivallan kasaantumiseen. Tämän tyyppinen analyysi ei ota huomioon taustatekijöiden keskinäisiä suhteita. Tämän vuoksi taustatekijöitä tarkastelevien lukujen lopuksi kommentoidaan lyhyesti samoilla taustamuuttujilla tehtyjä viitteellisiä regressiotarkasteluja. Logistinen regressiotarkastelu vakioi kaikkien muiden analyysissä olevien tekijöiden vaikutuksen.

10.4.1 Yksilökohtaiset tekijät ja uhrikokemusten kasautuminen

Taulukossa 20 on tarkasteltu yksilökohtaisten tekijöiden yhteyttä kasaantuneisiin väkivaltakokemuksiin. Kun käytetään kontekstipohjaista väkivallan kasaantumisen mittaria, havaitaan, että tytöille on kasaantunut

¹³ Samat tarkastelut tehtiin myös rikostekopohjaisen kasautumismuuttujan pohjalta. Tulokset eivät olennaisesti poikenneet tässä esitetyistä. Samat taustatekijät olivat yhteydessä lasten ja nuorten uhrikokemuksiin molempia kasautumismittareita käytettäessä. Ainut selkeä ero on jo luvussa 10.3 tehty havainto, että rikostekopohjaista kasautumismuuttujaa käytettäessä kasautuminen on voimakkaampaa pojille.

poikia enemmän väkivaltakokemuksia. Väkivallan kasaantuminen oli hieman yleisempää yhdeksäsluokkalaisille nuorille kuin kuudesluokkalaisille, mutta ero ikäryhmien välillä oli melko pieni.

Nuoren terveydentila oli yhteydessä kasaantuneisiin väkivaltakokemuksiin. Niissä nuorissa, jotka pitivät terveydentilaansa hyvänä tai erittäin hyvänä, oli vähemmän kasaantuneet väkivallan uhriksi joutuneita. Terveydentilan ja väkivallan kokemisen yhteys voi osittain johtua siitä, että väkivaltaa kokeneilla nuorilla on väkivallasta johtuvia terveysongelmia. On myös mahdollista, että väkivallan uhreiksi valikoituu terveydentilaltaan tavalla tai toisella heikompia nuoria. Aiemmin on havaittu, että väkivallantekijät valikoivat uhreja, jotka ovat muita "heikompia", kuten masennusoireista kärsiviä tai eristäytyneitä nuoria (Farrington 1993, 400–401; Hoyt ym. 1999, 379, 387). On myös havaittu, että uhrin fyysinen poikkeavuus esiintyy usein perusteena nuorten selittäessä kiusaamista (ks. esim. Lagerspetz ym.1982; Salmi 2004, 106–107).

Nuoret vapaa-ajan viettoon liittyen taustamuuttujina tarkasteltiin sitä, kenen kanssa nuori vietti pääosan vapaa-ajastaan ja sitä, kuinka usein hän vietti aikaan julkisissa tiloissa, kuten kadulla, torilla, kahvilassa, rautatieasemalla tai vastaavalla yleisellä paikalla. Molemmilla tekijöillä oli yhteys väkivallan kasaantumiseen. Mitä useammin nuori vietti vapaa aikaa julkisissa tiloissa, sitä todennäköisemmin hänelle oli kasaantunut väkivaltakokemuksia. Ne nuoret, jotka viettivät suurimman osan vapaa-ajastaan yksin tai tyttö/poikaystävänsä seurassa, olivat kokeneet todennäköisimmin väkivaltaa. Jälkimmäinen tulos voi viitata siihen, että nuori on kokenut väkivaltaa tyttö- tai poikaystävänsä taholta. Tulos voi myös indikoida tietynlaista elämäntyyliä etenkin nuoremmilla vastaajilla, johon liittyy seurustelun aloittaminen nuorella iällä ja muitakin mahdollisia riskitekijöitä kuten päihteiden käytön aikainen aloittaminen. Kaikkein vähiten kokemuksia kasaantuneesta väkivallasta oli niillä nuorilla, jotka viettivät suurimman osan vapaa-ajastaan perheensä kanssa. Tulos on siinä mielessä kiinnostava, että monet väkivaltamuuttujan osioista kuvastavat perheeseen liittyvää väkivaltaa. Voikin olla niin, että niissä perheissä, joissa vietetään runsaasti vapaa-aikaa yhdessä, on vähemmän perheen sisäistä väkivaltaa.

Nuorten päihteidenkäyttö oli yhteydessä kasaantuneisiin uhrikokemuksiin. Mitä useammin nuori käytti alkoholia, sitä suurempi oli todennäköisyys väkivallan kasaantumiseen. Tupakoinnin kohdalla näkyi sama yhteys. Nuoret, jotka olivat joskus tupakoineet tai tupakoivat, olivat suuremmassa määrin joutuneet erityyppisten väkivallan tekojen uhriksi kuin ne nuoret, jotka eivät olleet koskaan polttaneet tupakkaa. Kiinnostavaa on se, että eroa ei syntynyt niihin nuoriin nähden, jotka olivat lopettaneet tupakan polton verrattuna niihin, jotka polttivat säännöllisesti vaan ainoastaan niihin, jotka eivät koskaan olleet polttaneet. Huumekokeiluilla oli voimakas yhteys kasaantuneisiin väkivaltakokemuksiin.

Taulukko 20 Niiden nuorten osuus, jotka ovat kokeneet vähintään 5 erityyppistä uhrikokemusta kuluneen vuoden aikana yksilökohtaisten taustatekijöiden mukaan.

	Vähintään 5 uhrikokemusta 12 kk aikana, %
Sukupuoli	
tyttö	12
poika	6
Luokka/ikäryhmä	
6.luokka (12–13-vuotiaat)	8
9.luokka (15–16-vuotiaat)	10
Terveys	
erittäin hyvä	5
hyvä	8
melko hyvä/ huono/ erittäin huono	16
Vapaa-ajanvietto	
Oleskelee julkisissa tiloissa	
ei koskaan	7
yhtenä päivänä viikossa tai harvemmin	8
2–3 päivänä viikossa	10
vähintään 4 päivänä viikossa	12
Kenen kanssa viettää vapaa-aikaansa useimmiten	
yksin	12
perheen kanssa	6
1–3 ystävän kanssa	10
yli 4 ystävän kanssa	10
poika- tai tyttöystävän kanssa	17
Päihteiden käyttö ja rikoskäyttäytyminen	
Alkoholin juominen	
ei lainkaan	6
1–10 kertaa vuodessa	13
kerran kuukaudessa tai useammin	16
Tupakointi	
en ole koskaan tupakoinut	7
olen tupakoinut, mutta lopetin	16
tupakoin	16
Huumekokeilu	
ei ole kokeillut	9
on kokeillut	22
Oma rikoskäyttäytyminen¹	
0 tekoa 12 kk aikana	5
1–2 tekoa 12kk aikana	14
vähintään 3 tekoa 12kk aikana	27

¹ Variety-muuttuja seuraavista teoista: seiniin piirtely ja kirjoittaminen, vahingonteko koulussa, vahingonteko muualla, varastaminen kaupasta tai kioskista, tappeluun osallistuminen, pahoinpitely, seksuaalinen ahdistelu tai pakottaminen seksiin.

Kriminologiassa usein toistettu havainto henkilön rikoskäyttäytymisen ja niiden uhriksi joutumisen välisestä yhteydestä todentui myös käsillä olevassa kyselyaineistossa. Mitä aktiivisempaa nuoren oma rikoskäyttäytyminen oli ollut, sitä todennäköisemmin hänelle oli myös kasaantunut uhrikokemuksia.

Kun yksilökohtaisia taustatekijöitä tarkasteltiin regressiomallissa, joka vakioi kaikkien muiden taustatekijöiden (yksilö ja perhetekijät) vaikutuksen, joidenkin edellisen tarkastelun tekijöiden yhteys kasaantuneisiin uhrikokemuksiin heikkeni. Nuorten päihteiden käytön yhteys uhrikokemuksiin katosi, kun nuoren oma rikoskäyttäytyminen vakioitiin. Sen sijaan nuoren terveydentilan yhteys kasaantuneeseen väkivaltaan säilyi erittäin merkittävänä. Samoin merkittävänä säilyi rikoskäyttäytymisen yhteys uhrikokemuksiin. Perheen kanssa vietetty vapaa-aika näyttää suojaavan nuorta uhrikokemuksilta myös silloin kuin kaikki muut tekijät on otettu huomioon.

Kriminologisessa kirjallisuudessa rikoskäyttäytymistä selittävä rutiinotoimintojen teoria tarkastelee tilaisuusrakenteita ja toimintamalleja, jotka altistavat rikoksille. Rikokset eivät jakaudu satunnaisesti aikaan ja paikkaan eivätkä myöskään niiden uhrit valikoidu satunnaisesti. Riski uhriksi joutumiselle vaihtelee erityyppisten tekijöiden summana. (ks. esim. Kivivuori 2008, 322–359). Myös tässä tutkimuksessa nuorten uhrikokemusten taustalta voidaan havaita, että yksittäisistä taustatekijöistä muodostuu kokonaisuus, jota voitaisiin luonnehtia riskialttiiksi elämäntyyliseksi. Nuorten kasautuneisiin uhrikokemuksiin on yhteydessä vapaa-ajanvietto vanhempien valvonnan ulottumattomissa, johon liittyy kavereiden kanssa julkisissa tiloissa oleskelua, päihteiden käyttöä ja rikosten tekemistä.

10.4.2 Perheeseen liittyvät tekijät ja uhrikokemusten kasautuminen

Taulukossa 21 on tarkasteltu perheeseen liittyvien tekijöiden yhteyttä väkivallan kasautumiseen. Ensimmäisenä perheeseen liittyvänä tekijä on perhemuoto, jolla näyttää olevan yhteys – joskaan ei erityisen voimakas – nuorille kasaantuneisiin uhrikokemuksiin. Ydinperhe ja perhe, jossa on lapsen biologinen isä ja äitipuoli, yhdistyvät vähäisimpään kasautuneen väkivallan määrään. Suurin riski kasaantuneeseen väkivaltaan on nuorilla ollut yksihuoltaja isän sekä äidin ja isäpuolen muodostamissa perheissä.

Se, että nuori oli joskus asunut tai asui kyselyhetkellä sijaiskodissa tai lastensuojelulaitoksessa on yhteydessä kasaantuneisiin uhrikokemuksiin. Vuoden aikaista uhrikokemusten kasautumista mittaavassa summuuttujassa on mukana useita perheen sisäiseen väkivaltaan ja nimenmaan vanhempien väkivaltaisuuuteen ja sen näkemiseen liittyviä osioita.

Jos tarkasteluun otetaan vain perheen ulkopuolella koettu väkivalta, ei ero kuitenkaan kasva. Sijaisperheissä tai lastensuojelulaitoksissa asuvat nuoret kokevat hiukan muita enemmän perheen ulkopuolista väkivaltaa.

Vanhempien ulkomaalaistaustalla ei ollut yhteyttä väkivallan kasaantumiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajavanhempien lapsille kasaantuu samassa määrin väkivaltakokemuksia kuin Suomessa syntyneiden vanhempien lapsille.

Vanhempien koulutuksella ei ollut selvää yhteyttä nuorten kokemaan väkivaltaan. Sen sijaan vanhempien työttömyys ja perheen taloudellinen tilanne olivat yhteydessä lasten kasaantuneeseen väkivaltaan. Äidin työttömyys yhdistyi hieman vähäisempään väkivallan kasautumiseen. Jos isä oli työtön tai molemmat vanhemmat olivat työttöminä, lapset olivat kokeneet enemmän väkivaltaa.

Perheen taloudellisella tilanteella oli voimakas yhteys lasten kokemaan väkivaltaan. Mitä huonompi perheen taloudellinen tilanne oli, sitä todennäköisempää oli väkivallan kasautuminen. Niistä nuorista, jotka ilmoittivat, että heidän perheellään oli runsaasti talousvaikeuksia, oli 35 %:lle kasaantunut vähintään viisi erityyppistä väkivallantekoa vuoden aikana. Niistä nuorista, jotka arvioivat perheen taloudellisen tilanteen erittäin hyväksi kuului vain 5 % eniten väkivaltaa kokeneiden ryhmään.

Vanhempien sosiaalista kontrollia mitattiin kahdella muuttujalla: perheen yhteisillä ruokailuilla sekä sillä, tietävätkö vanhemmat, kenen kanssa heidän lapsensa viettävät vapaa-aikaansa. Molemmat tekijät olivat yhteydessä nuorten kokemaan väkivaltaan. Mitä useammin perhe söi yhdessä ja mitä paremmin vanhemmat tiesivät kenen kanssa heidän lapsensa viettivät aikaa, sitä vähemmän lapsilla oli kokemuksia kasaantuneesta väkivallasta.

Vanhempien alkoholin käyttö ja keskinäinen riitely olivat voimakkaasti yhteydessä nuorten kokemaan väkivaltaan. Mitä useammin vanhemmat käyttivät alkoholia, sitä suuremmalle osalle lapsista oli kasaantunut väkivaltakokemuksia. Erityisen voimakas yhteys oli vanhempien humalajuomisella. Viidennes niistä nuorista, jotka olivat nähneet vanhempansa humalassa vuoden aikana kerran kuukaudessa tai useammin, oli kokenut vähintään viisi erityyppistä väkivaltakokemusta vuoden aikana. Niistä nuorista, jotka eivät olleet nähneet kertaakaan vanhempiaan humalassa vuoden aikana, oli kasaantunutta väkivaltaa kokeneiden osuus 7 %.

Vanhempien keskinäinen riitely oli yhtä voimakkaassa yhteydessä lasten väkivaltakokemuksiin kuin vanhempien humalajuominen. Viidenneksellä nuorista, joiden vanhemmat riitelivät kerran viikossa tai useammin, oli runsaasti erityyppisiä väkivaltakokemuksia. Kuten jo aiemminkin todettiin, väkivallan kasaantumista mittaavassa kasaantumismuuttujassa oli useita perheen sisäiseen väkivaltaan liittyviä osioita. Ei siten ole yllätys, että vanhempien riitely on yhteydessä näihin väkivaltakokemuksiin

Taulukko 21 Niiden nuorten osuus, jotka ovat kokeneet vähintään 5 erityyppistä uhrikokemusta kuluneen vuoden aikana perheeseen liittyvien taustamuuttujien mukaan, %.

	Vähintään 5 uhrikokemusta 12 kk aikana, %
Sosioekonomiset tekijät	
Perhemuoto	
perinteinen ydinperhe	8
yksinhuoltajaäiti	9
yksinhuoltajaisä	12
äiti ja isäpuoli	10
isä ja äitipuoli	7
muu	11
Asunut/asuu sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa	
ei	9
kyllä	14
Vanhempien ulkomaalaistausta	
molemmat syntyneet Suomessa	9
toinen/molemmat syntyneet ulkomailla	9
Äidin koulutus	
peruskoulu	9
ammattillinen koulutus	10
lukio	9
korkeakoulu	10
Isän koulutus	
peruskoulu	10
ammattillinen koulutus	9
lukio	9
korkeakoulu	10
Vanhempien työttömyys	
ei työttömyyttä	9
äiti työtön	8
isä työtön	12
molemmat työttöminä	17
Perheen taloudellinen tilanne	
erittäin hyvä	5
melko hyvä	9
jonkin verran talousvaikeuksia	19
paljon talousvaikeuksia	35
Vanhempien kontrolli	
Yhdessä ruokailu	
joka päivä	7
useita kertoja viikossa	9
kerran viikossa tai harvemmin	14

	Vähintään 5 uhrikokemusta 12 kk aikana, %
Vanhemmat tietävät kenen kanssa vapaa-aikana	
aina	7
joskus	13
harvoin tai ei koskaan	22
Vanhempien alkoholin käyttö ja riitely	
Perheen alkoholinkäyttö	
ei lainkaan	6
harvemmin kuin kerran kuukaudessa	9
1-3 kertaa kuukaudessa	10
kerran viikossa tai useammin	14
Vanhemmat humalassa (12 kk aikana)	
ei kertaakaan	7
kerran/muutaman kerran	11
kerran kuukaudessa tai useammin	20
Vanhempien riitely (12kk)	
ei juuri koskaan	5
kerran kk/muutaman kerran vuodessa	9
kerran viikossa tai useammin	20

Perheeseen liittyvien tekijöiden yhteydet säilyvät pääosin samanlaisina kun muuttujia tarkasteltiin regressiomallissa, joka vakioi muiden taustatekijöiden vaikutuksen. Muutosta tapahtuu lähinnä vanhempien kontrollia kuvaavissa taustatekijöitä. Näiden tekijöiden yhteys kasaantuneisiin uhrikokemuksiin katoaa, kun muut tekijät otetaan huomioon. Samoin tapahtuu perhemuodolle ja perheen työttömyydelle, joskin äidin työttömyys näyttää säilyvän uhrikokemusten riskiä pienentävänä tekijänä. Vanhempien riitely ja alkoholinkäyttö näyttävät olevat yhteydessä keskenään niin, että samassa mallissa niiden vaikutus kasautuu nimenomaan riitelyn kohdalla. Voidaankin siis tulkita niin, että jos vanhempien alkoholin käyttöön ei liity riitelyä, riski joutua väkivallan uhriksi on pienempi verrattuna vanhempien riitaiseen humalajuomiseen.

Tulokset ovat linjassa aikaisemmin suomalaisnuorten keskuudessa tehdyn rikoskäyttäytymisen ja sosiaalisen pääoman yhteyttä tarkastelevan tutkimuksen kanssa. Kyseisessä tutkimuksessa perheolot ja vanhempien tuki nousivat rikoskäyttäytymisen riskiä vähentäviksi tekijöiksi. (Salmi 2005, Salmi & Kivivuori 2006). Samat tekijät näyttävät myös suojaavan nuorta väkivallan uhriksi joutumiselta. Kiinnostavaa on, että vanhempien lapsiinsa kohdistama kontrolli – kuten tieto siitä, kenen kanssa lapsi viettää vapaa-aikaansa - ei itsessään näytä olevan erityisen keskeinen tekijä nuoren rikoskäyttäytymisen tai uhriksi joutumisen kannalta. Vanhempien ja perheen vaikutus suojaavina tekijöinä rakentuu huomattavasti laajem-

man vuorovaikutuskokonaisuuden kautta. Hyvinvoiva perheyhteisö, jossa vietetään aikaa yhdessä ja tuetaan lapsia, toimii turvallisenä kasvuympäristönä nuorella.

Kirjallisuus

- Farrington, D. P. (1993). 'Understanding and Preventing Bullying', Teoksessa M. Tonry (toim.), *Crime and Justice. A Review of Research*. Volume 17, 381–458. University of Chicago Press, Chicago.
- Hoyt, D. R. & Ryan, K. D. & Cauce, A. M. (1999). 'Personal Victimization in a High-Risk Environment: Homeless and Runaway Adolescents'. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 36, 371–392.
- Kivivuori, J. (2008). *Rikollisuuden syyt*. Helsinki, Nemo.
- Kivivuori, J. & Savolainen, J. (2003). *Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 204*, Helsinki.
- Lagerspetz, K. & Björkqvist, K. & Berts, M. & King, E. (1982). Group aggression among school children in three schools. *Scandinavian Journal of Psychology* 23, 45–52.
- Lauritsen, J. L. & Davis Quinet, K. F. (1995). Repeat victimization among adolescents and young adults. *Journal of Quantitative Criminology* 11(2), 143–166.
- Salmi, V. (2004). Varhaisnuorten normirikkomukset - ongelma vai osa nuoruutta? Helsingin 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 40. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Salmi, Venla. (2005). Sosiaalinen pääoma ja nuorten rikollisuus. Teoksessa Janne Kivivuori & Venla Salmi, *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214*, Helsinki.
- Salmi, Venla & Kivivuori, Janne. (2006). The Association between Social Capital and Juvenile Crime: The Role of Individual and Structural Factors. *European Journal of Criminology* (3) 2, 123–148.

11 YHTEENVETO JA POHDINTAA

*Noora Ellonen, Juha Kääriäinen, Venla Salmi
ja Heikki Sariola*

Käsillä olevassa tutkimuksessa on ollut lähtökohtana kuvata suomalaisiin lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa mahdollisimman laaja-alaisesti, erilaiset väkivallan muodot huomioiden. Tähän asti lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkimus on ollut hajanaista ja erityisiin väkivaltatyyppeihin keskittyvää. On tehty tutkimuksia sellaisista erityisteemoista kuin koulukiusaaminen, seksuaalinen hyväksikäyttö tai ruumiillisen kurituksen käyttäminen mutta monet lapsiin kohdistuvan väkivallan teemat ovat olleet kokonaan tutkimatta. Lisäksi saatavilla olevakin tieto on jo monelta osin vanhentunutta. Suomen tilanne heijastaakin hyvin kansainvälistä kehitystä: lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa tutkitaan valtaosin erillisilmiöinä ja vasta aivan viime vuosina on alkanut ilmestyä yrityksiä ymmärtää lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa käsitteellisesti ja empiirisesti yhtenäisellä tavalla. Tässä tutkimuksessa olemme hakeneet vaikutteita erityisesti David Finkelhorin ja hänen työryhmänsä työstä (esim. Finkelhor 2007 ja 2008), jossa lähestytään lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa tavalla, joka huomioi lapsen kasvuympäristön väkivallan uhan näkökulmasta. Lapset kohtaavat väkivaltaa kaikissa arkipäivän ympäristöissään; kotona, koulussa ja vapaa-ajanviettopaikoissa.

Tutkimuksemme on tehty kyselytutkimuksena suomen- ja ruotsinkielisissä peruskouluissa ja tulokset edustavat suomalaisia 12- ja 15-vuotiaita peruskoulun kuudennen ja yhdeksännen luokan oppilaita. Seksuaalisen väkivallan ja osin perheessä tapahtuvan väkivallan osalta voimme verrata tuloksia Sariolan (1990) vuonna 1988 kokoamiin tuloksiin.

Lapsiin kohdistuva väkivalta on yleistä

Tutkimuksen perushavaintona voi pitää sitä, että lapsiin kohdistuva väkivalta on varsin yleinen ilmiö Suomessa. Kaksi kolmesta vastaajasta on kohdannut jotain tässä kyselyssä kysyttyä fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Pahoinpitelyn tai sen yrityksen kohteeksi ilmoittaa joutuneensa noin neljännes vastaajista. Yleisimmin lapset ja nuoret kohtaavat henkistä väkivaltaa, kun taas vammoja tuottava fyysinen väkivalta on harvinaista. Suuri osa nuorten kohtaamasta fyysisestä väkivallasta on toisten nuorten tekemää. Kun verrataan näitä lukuja aikuisille tehtyjen rikosuhritutkimusten havaintoihin, huomaamme, että lapset kohtaavat huomattavasti enemmän väkivaltaa kuin aikuiset.

Tyttöjen ja poikien kokema väkivalta on erilaista

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten väkivaltakokemuksia. Kuudesluokkalaiset ilmoittivat kauttaaltaan vähemmän väkivaltakokemuksia kuin yhdeksäsluokkalaiset, joskaan erot eivät ole kovin suuria. Sukupuolten välillä puolestaan on havaittavissa selviäkin eroja väkivallan kokemuksissa. Pojat kokevat selvästi enemmän väkivaltaa kodin ulkopuolella kuin tytöt. Poikien väkivaltakokemuksista suuri osa on toisen pojan tekemää. Kyse on siis ikätovereiden välisestä väkivallasta, joka useimmiten tapahtuu kodin ulkopuolella, kuten koulussa, kadulla tai vapaa-ajanviettopaikoissa. Tytöt puolestaan raportoivat kotiin liittyviä väkivaltakokemuksia poikia enemmän. Ero on huomattava sekä väkivallan kokemisen että sen näkemisen kohdalla. Yhdeksäsluokkalaisten kohdalla ero on kuudesluokkalaisia vielä suurempi. Vastaava sukupuoliero on löydettävissä myös vuoden 1988 tutkimuksessa kuritusväkivallan kohdalla, joskin ero näyttää kasvaneen huomattavasti kahdenkymmenen vuoden aikana. Vuoden 1988 tutkimuksella viitataan Heikki Sariolan koululaiskyselyyn (Sariola 1990), jonka perheessä koettua väkivaltaa ja seksuaalista kanssakäymistä koskevat kysymykset toistettiin tässä tutkimuksessa.

Sukupuoleen perustuvat väkivallan kokemuserot ovat mielenkiintoinen tulos, joka kaipaisi tarkempaa selvitystä. Sen lisäksi, että tytöt ilmoittivat selvästi poikia enemmän joutuneensa väkivallan kohteeksi kotonaan, he myös ilmoittavat nähneensä perheenjäseniin kohdistuvaa väkivaltaa poikia enemmän. Osittain syy voi olla siinä, että tytöt havaitsivat vanhempien aggressiivisen ja väkivaltaisen käyttäytymisen poikia herkemmin, joka puolestaan voi johtua esimerkiksi perheväkivaltaan ja naiseen kohdistuvaan väkivaltaan liittyvän kampanjoinnin yleistymisestä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008; Oikeusministeriö 2005). Ero on kuitenkin niin silmiinpistävä, että osittain kyse on varmasti todellisista kokemuseroista. Tyttöjen käyttäytymistä ehkä kontrolloidaan edelleen enemmän kuin poikien, joille aggressiivinen käyttäytyminen on sallitumpaa kuin tytöille. Vanhempien välisessä väkivallassa puolestaan pojilla, erityisesti jo usein isokokoisillakin murrosikäisillä pojilla, saattaa olla hillitsevä vaikutus vanhempien väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Sukupuolierot näkyvät myös väkivaltakokemusten kasautumista tarkasteltaessa. Kun tarkastellaan nuoren lähipiirissä tapahtunutta henkistä ja fyysistä väkivaltaa on kasautuminen voimakkaampaa tytöillä kuin pojilla. Pojille taas on tyypillisempää kodin ulkopuolisten rikosuhrikokemusten kasautuminen. Ylipäättään lasten väkivaltakokemuksissa on kasautumisen merkkejä. Kun tarkastellaan eri konteksteissa ja eri tahoilta koettua väkivaltaa yhdessä (koti, koulu, vapaa-aika, internet), kolmannes ei ole kokenut niistä mitään. Viidennes puolestaan ilmoittaa yhdestä kokemuksesta näissä eri konteksteissa. Neljäsosalle nuorista erityyppisiä kokemuksia on

puolestaan kasautunut kolme tai enemmän. Tulokset viittaavatkin siihen, että samat lapset joutuvat väkivallan kohteeksi kotonaan, koulussa ja vapaa-ajallaan.

Perheen sosiaalisen pääoman puute väkivaltakokemusten riskitekijä

Väkivallan kasautumisesta on löydettävissä myös selvä yhteys lapsen taustaominaisuuksien sekä käyttäytymisen kanssa. Erityyppisen väkivallan kasautumista ennustavat muun muassa sekä lapsen päihteidenkäyttö että vanhempien päihteidenkäyttö, vanhempien keskinäinen riitely, vanhempien sosiaalisen kontrollin puute ja lapsen vapaa-ajanviettotavat. Myös lapsen oma rikollinen käyttäytyminen ennustaa vahvasti väkivallan uhriksi joutumista. Perinteisistä sosioekonomista taustamuuttujista väkivallan kasautumista selittävät jonkin verran perhemuoto, perheen taloudellinen tilanne ja vanhempien työttömyys mutta edellä mainitut perheen käyttäytymismallit ja toimintatavat selittävä kasautumista paremmin.

Kun lasten taustaominaisuuksia tarkastellaan suhteessa yksittäisiin väkivaltakokemuksiin, on perinteisillä sosioekonomisilla tekijöillä vieläkin heikompi yhteys väkivallan kokemiseen. Taustaominaisuuksien merkitys esimerkiksi kuritusväkivallan uhriksi joutumisen ennustajana onkin vähentynyt kahdessakymmenessä vuodessa. Ainoa selvä erotteleva tekijä on perhemuoto. Molempien vanhempiensa kanssa asuvat lapset raportoivat pääsääntöisesti väkivallan muotoja vähemmän kuin muissa perhemuodoissa asuvat. Myös ulkomaalaistaustaisissa perheissä oli havaittavissa hieman enemmän vakavaa väkivaltaa ja väkivallan näkemistä, mutta erot eivät olleet erityisen suuret. Muut tekijät, kuten esimerkiksi työttömyys, ei yksinään selitä kuritusväkivaltaa. Tämä kertonee asenteiden muutoksesta. Samalla se kertoo siitä, että väkivallan yksittäisiä riskitekijöitä on entistä vaikeampi tunnistaa. Toisaalta, kun perinteisiin sosioekonomisiin taustaominaisuuksiin liittyvät riskitekijät kasaantuvat, nousee myös riski väkivallan kasaantumiselle. Väkivallan kehityksessä näkyikin se myös muualla havaittu ilmiö, että samalla kun enemmistön olosuhteet ovat parantuneet, on jäljellä edelleen pieni joukko, joilla menee yhtä huonosti kuin ennenkin (Moisio ym. 2008).

Kuritusväkivalta vähentynyt selvästi

Perheessä tapahtuva kuritusväkivalta on vähentynyt kahdessakymmenessä vuodessa dramaattisesti. Väheneminen näkyy sekä isien että äitien tekemässä väkivallassa. Kaikkein eniten ovat vähentyneet sellaiset suhteellisen lievät väkivallan muodot, joita aikaisemmin pidettiin sallittuna ruumiillisena kurituksena. Muutos on sikäli odotusten mukainen, että edellisen mittauksen aikaan kaksikymmentä vuotta sitten juuri muutamia

vuosia aiemmin tehty ruumiillisen kurituksen kieltävä lakimuutos ei ollut vielä ehtinyt vaikuttaa. Kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana ovat asenteet ruumiillista kuritusta kohtaan muuttuneet aiempaa kielteisemmiksi. Samaa johtopäätöstä tukee myös riippumattomilla erilaisilla menetelmillä kerätty tieto aikuisväestön asenteiden kehityksestä ruumiillista kuritusta kohtaan (Sariola 2006, 2007).

Lapsiin kohdistuvat symboliset aggression ilmaukset perheessä ja heihin kohdistuva vakava väkivalta ovat myös vähentyneet selvästi, vaikkakaan muutos ei niiden osalta ole yhtä dramaattinen kuin lievässä väkivallassa. Erityisesti se pieni osuus lapsia, joka kokee perheessään vakavaa väkivaltaa usein, on osuudeltaan yhtä suuri kuin kaksikymmentä vuotta sitten. Tämä tulos tukee sitä ajatusta, että enemmistön olosuhteet ovat huomattavasti parantuneet samalla kun tietyn pienen ryhmän olot ovat säilyneet samana.

Väkivalta on perhetason ilmiö

Havaintojemme mukaan varsin monet lapset näkevät perheissään väkivaltaa. Suuri osa tästä väkivallasta on vanhempien keskinäistä parisuhdeväkivaltaa, joskin paljon nähdään myös muihin lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa. Erityisesti väkivaltaa ilmoittavat näkevänsä kotonaan ne lapset, jotka itsekin joutuvat kotona väkivallan uhriksi. Lähes 70 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ilmoittaa joko joutuneensa itse henkisen tai fyysisen väkivallan uhriksi tai nähneensä sellaista kotonaan. Suurin osa perheensisäisestä väkivallasta on henkistä, kuten haukkumista, loukkaamista ja uhkailua. Väkivalta onkin perhetason ilmiö: mikäli perheessä käytetään väkivaltaa, siitä saavat kaikki osansa. Parisuhdeväkivaltaa voidaankin pitää selvänä lapsiin kohdistuvan väkivallan riskitekijänä.

Lapset näkevät yhtäläillä äitien isiin kuin isien äiteihin kohdistamaa väkivaltaa. Tulokset ovatkin ristiriidassa meillä viime vuosina vallinneen perheväkivaltatyötä ohjanneen paradigman kanssa. Väkivallanehkäisytyö on suurelta osin lähtenyt olettamasta, että väkivallan tekijä on mies ja uhrina ovat naiset ja lapset. On ollut tavanomaista puhua nimenomaan naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä (Perttu 2004; Sisäasiainministeriö 2008; Oikeusministeriö 2005). Nyt saadut tulokset osoittavat selvästi tilanteen olevan vähemmän mustavalkoinen. Paitsi että äitien ja isien lapsiin kohdistamassa väkivallassa ei ole olennaista eroa, on myös lasten todistama parisuhdeväkivalta melko tasaisesti jakautunut sukupuolten välillä. Tulokset osoittavat, että perheiden väkivaltaisuus selvästi kasautuu perhekunnittain, ei sukupuolen mukaan.

Väkivallan kasautuminen perheeseen on kuitenkin suhteellista, sillä lapsiin kohdistuva väkivalta on joka tapauksessa selvästi yleisempää kuin aikuisiin perheessä kohdistuva väkivalta. Tämäkin tulos on odotetun

kaltainen, sillä asennetiedustelut kertovat, että parisuhderiitojen ratkaisemista väkivaltaa käyttäen ei käytännössä hyväksytä lainkaan. Sen sijaan lapsiin kohdistuvaa ruumiillista kuritusta pitää edelleen hyväksyttävänä noin neljäsosa väestöstä (Sariola 2007). Voidaan sanoa, että aikuisten välinen väkivallan käyttö parisuhteessa on selkeästi sosiaalista ongelmakäyttäytymistä, mutta lapsiin kohdistuva väkivalta on vasta matkalla tuohon tilanteeseen.

Vakava hyväksikäyttö vähentynyt kahdessakymmenessä vuodessa

Nuorten seksuaalikokemukset aikuisten kanssa ovat vähentyneet selvästi viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Toisaalta kielteisten seksuaalikokemusten määrä on havaintojemme mukaan suhteellisesti lisääntynyt samoin kuin tuntemattomien seksikumppanien osuus aikuisten kanssa koetuista seksuaalikokemuksissa. Vaikka yhä harvempi nuori on aloittanut seksuaalisen kanssakäymisen yhdeksänteen luokkaan mennessä, käyttäytyvät ne, jotka sen ovat aloittaneet, entistä riskialttiimmin.

Perheen sisäinen seksuaalinen hyväksikäyttö, inestiset suhteet sekä muut vakavimmat hyväksikäytöt ovat myös vähentyneet kahdenkymmenen vuoden aikana. Lievempi ja suhteellisen nuorten miesten (enintään 10 vuotta lasta tai nuorta vanhempien) tekemä hyväksikäyttö on kuitenkin pysynyt samalla tasolla. Kun kielteisten kokemusten sekä tuntemattomien seksikumppanien osuus on kasvanut, tulos voi viitata seksuaalikäyttäytymisen muutokseen.

Häirintää ja uhkailua internetissä

Teknologian kehittymisen myötä internet on muodostunut tärkeäksi nuorten kohtaamispaikaksi. Sen parissa vietetään runsaasti aikaa, pidetään yhteyttä ystäviin ja solmitaan uusia kavaruussuhteita. Kääntöpuolena internet tuo mukanaan uusia kiusaamisen ja väkivallan muotoja. Tämä tutkimus osoittaa, että lapset ja nuoret kokevat häirintää ja uhkailua internetissä ja matkapuhelimilla. Nuoret kohtaavat kiusaamista ja uhkailua tekstiviesteillä sekä huhujen levittämistä ja ilkeyksiä internetissä. Erityisesti tyttöihin kohdistuu internetissä myös seksuaalista häirintää ja ehdottelua. Sen sijaan todelliseen seksuaaliseen kanssakäymiseen johtaneet internet-tuttavuudet ovat erittäin harvinaisia. Niitä nuoria, joilla oli kokemuksia vastentahtoisesta tai maksetusta seksuaalisesta kanssakäymisestä alun perin internetissä tavatun henkilön kanssa oli aineistossa yhteensä 40, mikä vastaa 0,3 % vastaajista. Nämä tuttavuudet alkoivat useimmiten internetin kuvagallerioissa.

Ikätovereiden välinen väkivalta tulisi tunnistaa

Nuorten keskinäinen väkivalta on hyvin tyypillinen lapsiin kohdistuva väkivallan muoto. Erityisesti tämä tulee esille poikien kohdalla. Suuri osa poikien kokemuksista on nuorten keskinäistä välienselvittelyä, jota ei aina mielletä väkivallaksi. Tämä tuli myös esiin kyselyssämme. Kysyimme ensin lyönnin tai kimppuun käymisen kohteeksi joutumista yleensä ja sen jälkeen lyönnin ja kimppuun käymisen kohteeksi joutumista nimenomaan ikätoverin taholta. Huomattava osa ikätoverin väkivallan kohteeksi joutuneista ei ilmoittanut kokemustaan ensimmäisessä kysymyksessä, joka kertoo sen, että kokemusta ei pidetty yleisesti väkivaltana. Se ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että kimppuun käymisen tai lyömisen yhteydessä rikotaan toisen oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen. Ei myöskään koskaan voida tietää, kokeeko väkivallan kohde teon yhtä merkityksettömäksi kuin tekijä sen ehkä oli tarkoittanut. Nämä puhuvat sen puolesta, että myös samanikäisten välinen väkivalta tulisi useammin tunnistaa ja nimetä. Ilmiön yleisyys myös tukee tätä.

Toinen väkivallan muoto, joka kaipaisi entistä parempaa tunnistusta, on ikätovereiden välinen treffiväkivalta (dating violence). Kyselyn mukaan esimerkiksi kolme prosenttia yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ja yksi prosentti pojista kertoo tulleen pakotetuksi sukupuoliyhteyteen ikätoverin taholta. Tyypillisesti pakottaminen oli aseman väärin käyttöä, huijaamista tai petkuttamista, joskus myös fyysisen väkivallan käyttöä tai päihteiden sekä huumausaineiden antoa. Varsinaiseen sukupuoliyhteyteen pakottamisen lisäksi treffiväkivalta kattaa monenlaisia henkisen ja fyysisen väkivallan muotoja, joiden tutkiminen myös Suomessa olisi tarpeellista.

Kokemukset fyysisestä väkivallasta muiden aikuisen taholta harvinaisia

Omien vanhempien lisäksi lasten ja nuorten elämässä on myös muita aikuisia, kuten opettajia ja harrastuksen ohjaajia. Näiden vastuullisten henkilöiden väkivaltaisesta tai seksuaalisesti epäsovinnasta käyttäytymisestä lapsia kohtaan keskustellaan aika ajoin julkisuudessa. Tämän tutkimuksen mukaan sekä harrastusohjaajien että opettajien fyysisen väkivallan käyttö lapsia ja nuoria kohtaan on varsin harvinaista. Harrastusohjaajien tekemiä väkivallan tekoja tai seksuaalisen hyväksikäytön tekoja ilmoitettiin yksittäisiä. Opettajan fyysisen väkivallan kohteeksi kertoo joutuneensa muutama prosentti vastaajista. Näistä pojat kertovat opettajien enemminkin tarttuneen lujasti tai lyöneen kun taas tytöt kertovat opettajan seksuaalisesti häiritsevästä koskettelusta.

Sen sijaan opettajan oppilaaseen kohdistamasta henkisestä väkivallasta raportoitiin enemmän. Yhdeksäsluokkalaisista noin 15 prosenttia

kokee joutuneensa opettajan henkisen väkivallan kohteeksi, jolla tarkoitetaan muun muassa haukkumista, väkivallalla uhkaamista ja ulkonäön arvostelua. Kuudesluokkalaisten kohdalla vastaavasta ilmoitti alle kymmenes vastaajista. Suurin osa tuosta määrästä kertoi tulleen juuri opettajan haukkumaksi. Myös ulkonäköä oli kommentoitu loukkaavasti suhteellisen paljon. Tulos on mielenkiintoinen ja vaatisi selvästi lisäselvityksiä.

Myös opettajan oppilaaseen kohdistamissa teoissa on havaittavissa kasaantumisen merkkejä. Ne lapset ja nuoret, jotka ilmoittavat joutuneensa koulukiusaamisen uhriksi, ilmoittavat selvästi enemmän myös opettajan tekemästä väkivallasta. Kokemukset opettajan teoista lisääntyvät sen mukaan, mitä useammin joutuu kiusatuksi. Vastaavasti mitä useammin itse kiusaa toisia, sitä useammin joutuu opettajan väkivallan kohteeksi. Kärjistäen tämä muodostaa mielenkiintoisen oppilasryhmän: oppilaat, jotka kiusaavat muita oppilaita ja joita muut oppilaat ja opettajat kiusaavat. Myös tämä kasautuminen tukee ajatusta siitä, että tässä henkiseksi väkivallaksi määritellyssä ilmiössä on kyse kommunikaatio-ongelmasta, sillä väkivaltakokemukset viittaavat ongelmatilanteisiin puuttumiseen.

Käsiällä oleva tutkimus osoittaa sen, että väkivalta todella on läsnä suomalaisten lasten elämässä kaikissa heidän arkipäivän ympäristöissään. Samalla kuitenkin vertailu kahdenkymmenen vuoden taakse osoittaa sen, että lainsäädännöllä ja valistuksella voidaan väkivaltaa vähentää yleisellä tasolla. Työtä on vielä kuitenkin edessä, sillä lapsiin kohdistuva väkivalta on edelleen tavallista.

Kirjallisuus

- Finkelhor, D. (2007). Developmental Victimology. The Comprehensive Study of Childhood Victimization. Teoksessa Davis, R.C., Luigiro, A.J., & Herman, S. (toim.), *Victims of crime* (3.painos), 9–34. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Finkelhor, D. (2008). *Childhood Victimization. Violence, Crime, and Abuse in the Lives of Young People*. Oxford University Press, Oxford, New York.
- Moisio, P. & Karvonen, S. & Simpura, J. & Heikkilä, M. (2008). *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: STAKES.
- Oikeusministeriö (2005). *Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi*. Oikeusministeriön julkaisuja 2. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Perttu, S. (2004). *Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ja sen seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

- Sariola, H. (1990). Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 85. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto
- Sariola, Heikki. (2006). Älkäämme lyökö lapsia – historiallinen asenne-muutos etenee. Haaste, 3/2006. s. 9–11.
- Sariola, Heikki. (2007). Älä lyö lasta kampanja muutti asenteita. Haaste 4/2007. s.7–10
- Sisäasiainministeriö (2008). Turvallinen elämä jokaiselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Sisäasiainministeriön julkaisuja 16. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

ENGLISH SUMMARY

The aim of this study is to provide a comprehensive review of violence in the lives of Finnish children taking account of its different forms and manifestations. To date, research on violence perpetrated against children has been disjointed and confined to certain types of violence. In Finland, research has been carried out in specific areas such as school bullying, sexual abuse and corporal punishment with many themes hitherto going entirely unexplored. Much of the data available is also now out of date. The situation in Finland reflects an international trend: the types of violence perpetrated against children are studied as separate phenomena and it is only in recent years that attempts have been made to subject it to conceptually and empirically consistent scrutiny. This study is influenced by the work of Finkelhor et al. (e.g. Finkelhor 2007 and 2008), which takes a comprehensive approach to children as victims of violence with particular reference to the threat of violence faced by children in their social environment. Children are exposed to violence in all their everyday environments; at home, at school and at leisure.

This study was conducted as a nationally representative sample survey of 12- and 15-year-old year 6 and 9 pupils in Finnish and Swedish-speaking comprehensive and lower secondary schools. The survey questionnaires were constructed around the following themes:

- Conventional Crime
  - Robbery
  - Personal Theft
  - Vandalism
  - Assault
  - Attempted Assault
  - Unlawful Threat

- Sibling and Peer Victimization
  - Assault
  - Physical Bullying
  - Emotional Bullying

- Witnessing Domestic Violence
  - Physical Bullying
  - Witness to Assault on Mother
  - Witness to Assault on Father
  - Witness to Assault on Sibling

- Corporal Punishment or Other Violence Perpetrated by Parent
  - Violence Perpetrated by Mother
  - Violence Perpetrated by Father
- Sexual Abuse
  - Sexual Experiences and Sexual Abuse Committed by Adult
  - Sexual Experiences and Sexual Abuse Committed by Children and Young People
- Internet and Mobile Phone-based Violence
  - Harassment and Threats via the Internet and by Mobile Phone
  - Sexual Harassment and Solicitation via the Internet
  - Sexual Abuse/ Assault as a Result of Contacts made over the Internet
- School Bullying
  - Peer Bullying
  - Teacher Bullying

Questions on themes 1 and 2 were based on the Juvenile Victimization Questionnaire (JVQ) created by Finkelhor et al¹⁴. Questions on themes 3 to 5 were based on questions drawn up by Sariola (1990, 1994), which were utilised for an earlier Finnish study carried out in 1988. This allowed us to draw direct comparisons regarding these themes with the findings from twenty years ago. The questions on theme 6 were based on a study carried out in Norway (Mossige & Stefansen 2007). Questions under theme 7 were primarily based on previous surveys conducted in Finland.

Violence Against Children in Commonplace

The main finding put forward by this study is that violence against children is a frequent occurrence in Finland. Table 22 sets out the prevalence of conventional crimes.

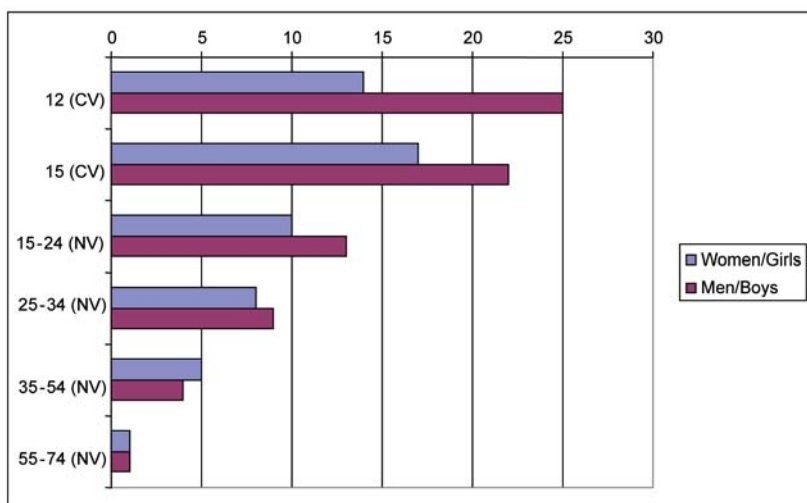
Approximately a quarter of the respondents report having been subjected to an assault or attempted assault. Indeed, a comparison with adult crime victimisation survey results reveals that children are exposed to considerably higher levels of violence than adults. Figure 1 sets out assault prevalence rates as identified by the latest Finnish adult crime victimisation survey and this study. Although the survey questions are not entirely comparable, the results can nevertheless be considered indicative: assaults on children are clearly more prevalent than assaults on adults. This corroborates the findings of Finkelhor (2008, pp. 3–21).

---

¹⁴ <http://unh.edu/ccrc/jvq>

Table 22 Children victimised during the last 12 months by type of crime, sex and school grade, %.

	Grade 6			Grade 9		
	Girls	Boys	Tot.	Girls	Boys	Tot.
Robbery	2	4	3	1	3	2
Thief	10	12	11	12	14	11
Vandalism	14	17	16	11	16	14
Assault	14	25	19	17	22	19
Attempted assault	5	13	9	8	12	10
Illegal threat	13	21	17	19	25	22
Assault, attempted assault or illegal threat	23	37	30	29	39	34
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Figure 51 Assault victimisation rates by age group in Finland based on Child Victim Survey 2008 (CV) and Finnish National Victim Survey 2006 (NV).

Different Types of Violence Experienced by Boys and Girls

The types of violence experienced by Finnish boys and girls differ. Boys are more likely to be exposed to violence outside the home with a significant proportion of the violence experienced by boys perpetrated by another boy. This is peer violence, which mostly takes place outside of the home, on the street or at places of leisure. Girls were found to report more violent incidents in the home than boys. The discrepancy is significant and applies to both the experiencing and witnessing of violence.

The gender-based discrepancy in how violence is experienced makes for an interesting finding, warranting further study. To some extent, the finding could be explained by girls being more observant of aggressive and violent parental behaviour, which in turn may be down to the increased number of campaigns against domestic violence and violence against women. However, the discrepancy is so marked that it should at least in part be attributed to genuine differences in experience.

Multiple Victimisation – the Risk Factors

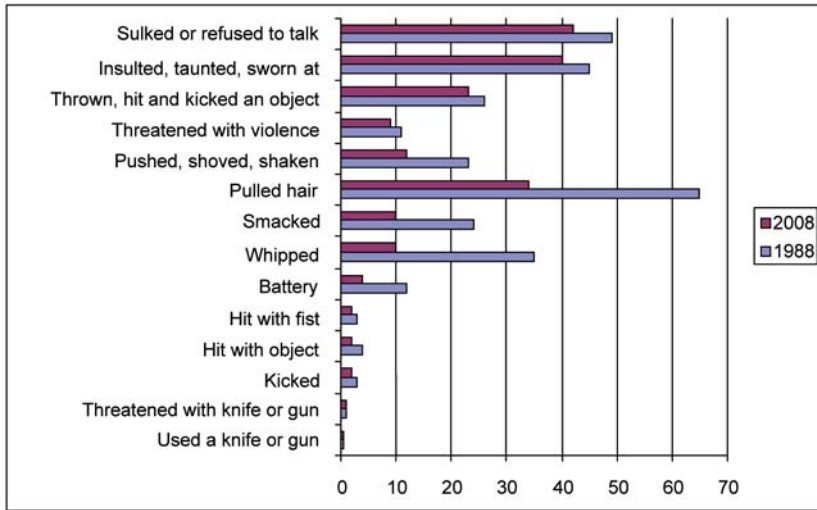
Violence against children takes multiple forms and it appears that victimisation experiences tend to accumulate. The term poly-victim has been coined to describe the phenomenon of multiply victimised children. Our findings suggest that approximately two thirds of Finnish children have experience at least one type of violence with just under 5 per cent experiencing at least five types of victimisation. Poly-victimisation appears to be associated with a number of factors including substance abuse by the child and parents, parental discord, lack of parental social control and the type of leisure activities pursued by the child, with criminal behaviour on part of the child a strong correlate to victimisation.

Of the traditional socio-economic background variables, the family form, the family's financial situation and parental unemployment correlate with multiple victimisation, however, the aforementioned family behavioural patterns and habits remain a better predictive factor.

Clear Reduction in Corporal Punishment and Other Forms of Parental Violence

The past twenty years have seen a clear reduction in the incidence of corporal punishment and other forms of parental violence perpetrated against children in Finnish families. The reduction is reflected in the violence perpetrated by both mothers and fathers. The most significant reduction can be seen in the relatively mild forms of violence previously considered socially acceptable types of corporal punishment. To an extent this finding is not entirely unexpected as at the time of the 1988 survey the effects

Figure 52 Grade 9 experiences of violence perpetrated by mother and/or father before age 14 in 1988 and 2008, %.

of new anti-corporal punishment legislation enacted some years prior had not yet filtered into the results. Over the past twenty years attitudes towards corporal punishment have become more negative, a development also identified in Finnish attitude surveys (Sariola 2006, 2007).

Violence Occurs at Family Level

Our findings indicate that a significant number of children witness domestic violence. A good deal of this takes the form of intimate partner violence between the parents although violence against the other children is also common. Children most likely to witness violence are those who themselves are subjected to domestic violence. Violence can thus be seen as a family-level phenomenon: where there is violence in the family, each member will be subjected to their share. Intimate partner violence can therefore be considered a clear risk factor for violence against children.

Children witness violence inflicted by the mother on the father and by the father on the mother in equal measure. The findings are at odds with the intimate partner violence paradigm that currently prevails in Finland. Preventative measures have largely been based on the assumption that the perpetrator of violence is the man, with the women and children seen as the victims. Indeed, it has become commonplace to refer to the prevention of violence against women and children. The current findings show

the situation to be less black and white. Not only is there no significant difference in the violence inflicted on children by mothers and fathers, the intimate partner violence witnessed by children is evenly distributed between the genders. The findings demonstrate that the accumulation of familial violence clearly occurs by household, not by gender.

Reduction in Cases of Severe Sexual Abuse

There has been a clear reduction in young people's sexual relations with adults over the past twenty years. At the same time there has been a relative increase in the number of negative sexual experiences reported by young people as well as an increase in the proportion of unknown adult sexual partners. This development may be indicative of increasingly relaxed sexual behaviour norms. Although fewer young people are sexually active by year 9, those who are, are exhibiting increasingly risky behaviour.

There is a reduced incidence of familial sexual abuse, incest and other forms of severe abuse over the last twenty years.

Internet-based Harassment and Threats

As technology continues to advance, much discussion has centred around the new channels for violence, one of these being the internet. This survey shows children and young people experience bullying, harassment and threatening behaviour online and by mobiles. Especially girls experience also sexual harassment and solicitation on the internet. However, internet-based acquaintances rarely lead to sexual relationships. A total of 40 young people, or 0.3 per cent of the respondents, had experienced sexual Abuse or assault as a result of contacts made over the internet.

Better recognition of peer-to-peer violence required

Peer-to-peer violence is known to be a common form of violence experienced by children, especially boys. A large proportion of the violence tends to take the form of "score settling", which is not always perceived as violence. This was confirmed by the findings of our survey. The questionnaire included questions on being attacked or hit generally, followed by questions on being attacked or hit by peers. A notable segment of those who had experienced violence perpetrated by peers did not report such incidents when asked the first time, which suggests that these experiences were not generally perceived as violence. That, however, does not detract from the fact that peer-to-peer violence constitutes a breach of each child's right to physical inviolability.

Another form of violence, which needs to be better recognised, is dating violence among peers. According to the survey, 3 per cent of all year 9 girls and 1 per cent of all boys reported non-consensual sexual experiences with peers. Typically, the coercion took the form of cheating, deception or abuse of one's position. Instances of physical violence and supply of alcohol or drugs were also reported. Apart from non-consensual sexual relations, dating violence comprises many forms of physical and emotional abuse, which warrant further study also in Finland.

Physical Violence Perpetrated by Adults Rare

In addition to their parents, other adults such as teachers and recreational instructors feature in the lives of children and young people. The findings of this study indicate that instances of physical violence perpetrated against children and young people by their teachers and recreational instructors are extremely rare. Some isolated incidents of violence and sexual abuse by recreational instructors were reported. Less than 5 per cent report physical violence by a teacher. In these instances boys were likely to have been grabbed or hit with girls reporting sexually abusive physical contact.

Reports of psychological violence perpetrated by teachers against pupils were more common. Approximately 15 per cent of all year 9 pupils report psychological violence on part of a teacher. This comprised disparaging and belittling behaviour, threats of violence and criticism of the pupil's physical appearance. Under 10 per cent of year six pupils reported such experiences. The majority reported disparaging and belittling remarks. Criticism of the pupil's physical appearance was also relatively common. This is an interesting finding and requires further clarification. The relatively high prevalence is suggestive of communication problems rather than intentional violence.

Bibliography

- Finkelhor, D. (2007). Developmental Victimology. The Comprehensive Study of Childhood Victimization. In: Davis, R.C., Luigiro, A.J., & Herman, S. (Ed.), *Victims of crime* (3rd ed.), pp. 9–34. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Finkelhor, D. (2008). *Childhood Victimization. Violence, Crime, and Abuse in the Lives of Young People*. Oxford University Press, Oxford, New York.

- Mossige, Svein & Stefansen, Kari (2007) Vold og overgrep mot barn og unge. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring rapport 20. Oslo: NOVA
- Sariola, Heikki & Uutela, Antti (1994) The prevalence of child sexual abuse in Finland. *Child Abuse & Neglect* 18 (10), 827–835.
- Sariola, Heikki (1990) Lasten väkivalta- ja seksuaalikäsitelmukset. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisuja 85. Helsinki: Central Union for Child Welfare in Finland
- Sariola, Heikki. (2006). Älkäämme lyökö lapsia – historiallinen asenne-muutos etenee. *Haaste*, 3/2006. pp. 9–11.
- Sariola, Heikki. (2007). Älä lyö lasta kampanja muutti asenteita. *Haaste* 4/2007. pp. 7–10.

LIITTEET

Liitetaulukko 1 Lapsiuhritutkimuksen tunnuslukujen vertailu Koulu-terveyskyselyyn ja Nuorisoriikollisuuskyselyyn, %^a.

	NRK	Kouluterveys	Lapsiuhritutkimus
Sukupuoli			
Tyttö	50	50	50
Poika	50	50	50
Vastaaja asuu:			
Molempien omien vanhempien kanssa	67	78	71
Isän korkein koulutustaso:			
Peruskoulu		13	13
Korkeakoulu		21	17
Äidin korkein koulutustaso			
Peruskoulu		10	10
Korkeakoulu		25	22
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:			
Kyllä	7		3

^a Kouluterveyskyselyn osalta taulukossa käytetään vuoden 2007 tuloksia, jotka kattavat puolet maasta; Länsi-Suomen ja Oulun läänit sekä Ahvenanmaa. (N=22980-24469). (Kouluterveyskysely 2007) NRK on vuodelta 2004 (N=5124-5252) (Kivivuori & Salmi 2005)

Liitetaulukko 2 Viimeisten 12 kk:n aikana väkivaltaa ja omaisuusrikkoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 1).

	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Ryöstö	2	4	3	1	3	2
Varkaus	10	12	11	12	14	11
Vahingonteko	14	17	16	11	16	14
Pahoinpity	14	25	19	17	22	19
Pahoinpityyn yritys	5	13	9	8	12	10
Laiton uhkaus	13	21	17	19	25	22
Pahoinpity, sen yritys tai uhkaaminen	23	37	30	29	39	34
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 3 Elämänsä aikana väkivaltaa ja omaisuusrikoksia kokeneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 3).

	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Ryöstö	3	6	5	3	5	4
Varkaus	16	19	17	22	22	22
Vahingonteko	21	25	23	23	28	25
Pahoinpitely	21	39	30	29	39	34
Pahoinpitelyn yritys	8	20	14	14	21	17
Laiton uhkaus	17	25	21	25	31	28
Pahoinpitely, sen yritys tai uhkaaminen	30	49	40	42	55	48
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 4 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyjä, sen niiden yrityksiä tai uhkaamisia kokeneiden osuudet (% , sulkeissa N) vastaajista luokka-asteen, sukupuolen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.

	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Vastaaja asuu:						
Molempien omien vanhempien kanssa	20	35	27 (1526)	26	36	31 (1236)
Yksinhuoltajaperheessä	29	43	36 (376)	36	43	39 (399)
Äidin ja isäpuolen kanssa	30	39	34 (266)	36	44	40 (236)
Isän ja äitipuolen kanssa	28	30	29 (32)	29	51	42 (49)
Muu perhetyyppi	37	40	37 (65)	51	50	50 (45)
Isän korkein koulutustaso:						
Peruskoulu	24	35	27 (158)	29	38	33 (280)
Ammatillinen koulutus	23	36	30 (390)	29	39	34 (784)
Lukio	22	36	29 (374)	27	41	34 (185)
Korkeakoulu	22	39	32 (546)	29	39	34 (412)
Äidin korkein koulutustaso						
Peruskoulu	24	33	28 (195)	34	39	36 (207)
Ammatillinen koulutus	22	37	29 (351)	30	38	33 (560)
Lukio	21	38	29 (372)	26	38	32 (409)
Korkeakoulu	25	41	33 (458)	30	42	36 (555)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	30	36	33 (62)	35	40	37 (83)
Ei	22	37	29 (2203)	29	39	34 (1882)
Onko vastaaja asunut tai asuuko sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa						
Kyllä	44	41	43 (50)	64	55	60 (64)
Ei	22	38	29 (2106)	29	38	34 (1828)
Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	23	43	33 (197)	36	39	37 (125)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	23	36	29 (2024)	29	39	34 (1820)
Vastaaja ei tiedä	27	44	35 (30)	60	33	46 (15)

Liitetaulukko 5 Elämänsä aikana pahoinpitelyjä, sen niiden yrityksiä tai uhkaamisia kokeneiden osuudet (% , sulkeissa N) vastaajista luokka-asteen, sukupuolen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.

	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Vastaaja asuu:						
Molempien omien vanhempien kanssa	27	47	37 (2065)	38	53	45 (1783)
Yksinhuoltajaperheessä	38	55	46 (485)	49	59	54 (552)
Äidin ja isäpuolen kanssa	39	53	45 (351)	51	60	55 (326)
Isän ja äitipuolen kanssa	43	46	45 (49)	53	64	60 (70)
Muu perhetyyppi	49	52	47 (84)	77	62	64 (61)
Isän korkein koulutustaso:						
Peruskoulu	31	49	38 (355)	42	54	48 (407)
Ammatillinen koulutus	30	50	41 (661)	42	56	49 (1123)
Lukio	31	48	39 (299)	41	55	48 (261)
Korkeakoulu	30	53	41 (438)	41	55	48 (583)
Äidin korkein koulutustaso						
Peruskoulu	31	46	37 (262)	49	55	52 (296)
Ammatillinen koulutus	31	51	40 (487)	43	53	48 (801)
Lukio	28	50	39 (492)	38	54	46 (584)
Korkeakoulu	34	54	44 (609)	42	59	50 (781)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	39	49	44 (83)	50	52	51 (114)
Ei	30	49	39 (2951)	42	55	48 (2678)
Onko vastaaja asunut tai asuuko sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa						
Kyllä	54	55	55 (64)	85	75	80 (85)
Ei	30	49	39 (2816)	41	55	48 (2607)
Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	30	56	43 (255)	49	63	56 (189)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	30	48	39 (2716)	41	54	48 (2575)
Vastaaja ei tiedä	44	54	48 (42)	67	56	61 (20)

Liitetaulukko 6 Teon piirteitä viimeisimmässä pahoinpitelyssä (% vastaajista) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Pahoinpitelyjä viimeisten 12 kk:n aikana kokeneet (kuvio 4).

Viimeisimmässä teossa:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Uhattiin väkivallalla	18	20	20	30	33	32
Työnnettiin, ravisteltiin tai lyötiin avokämmenellä	54	50	52	66	43	53
Potkittiin, hakattiin nyrkillä tai jollain esineellä	34	37	36	32	39	36
Heitettiin huonekaluja tai seinää vasten tai heitettiin alas portaita	4	3	3	11	5	8
Kuristettiin, pahoinpideltiin puukolla tai aseella	2	2	2	4	5	5
Jotain muuta	21	13	16	18	19	19
N (vastaajia)	500	841	1341	470	591	1061

Liitetaulukko 7 Vammojen vakavuus viimeisimmässä pahoinpitelyssä luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (% vastaajista). Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn seurauksena loukkaantuneet.

Viimeisimmässä teossa:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Sai pienen mustelman, naarmun tai haavan	71	53	61	62	53	58
Sai ison mustelman, haavan tai mustan silmän	38	37	37	41	45	43
Luu tai hammas katkesi tai lihas revähti	5	8	7	4	11	7
Sai sisäisiä vammoja	4	1	2	3	4	3
Menetti tajuntansa	2	4	4	4	5	5
Loukkaantui muulla tavoin	10	13	12	13	8	11
N (vastaajia)	128	182	310	196	176	372

Liitetaulukko 8 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneista niiden osuus (%), jotka ovat kertoneet viimeksi kokemastaan väkivallasta joillekin tahoille, luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

Onko kertonut viimeksi kokemastaan väkivallasta seuraaville tahoille:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Äidille	53	49	51	41	29	34
Isälle	31	38	35	21	24	23
Siskolle tai veljelle	14	16	15	23	18	20
Kaverille	38	33	35	58	50	54
Opettajalle	7	20	15	3	7	5
Poliisille	1	2	2	4	6	5
Koulun terveydenhoitajalle	2	3	2	4	3	3
Koulukuraattorille	2	1	1	4	2	3
Sosiaaliviranomaiselle	<1	1	1	5	1	3
Jollekin muulle taholle	11	5	7	10	6	7
Ei ole kertonut kenellekään	20	25	24	16	33	25
N (vastaajia)	500	779	1279	452	542	994

Liitetaulukko 9 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneista ja ruumiillisia vammoja saaneista niiden osuus (%), jotka ovat kertoneet viimeksi kokemastaan väkivallasta joillekin tahoille.

Onko kertonut viimeksi kokemastaan väkivallasta seuraaville tahoille:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Äidille	47	63	56	41	52	46
Isälle	29	52	42	22	45	32
Siskolle tai veljelle	13	23	19	24	28	26
Kaverille	46	37	40	63	53	59
Opettajalle	14	27	22	9	17	13
Poliisille	1	4	3	5	15	10
Koulun terveydenhoitajalle	5	7	6	8	9	8
Koulukuraattorille	5	1	2	4	4	4
Sosiaaliviranomaiselle	2	4	3	7	3	5
Jollekin muulle taholle	10	17	7	11	7	18
Ei ole kertonut kenellekään	17	5	17	16	21	9
N (vastaajia)	125	169	274	191	161	352

Liitetaulukko 10 Nimittelyjen kohteeksi joutuneiden osuus (%) viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneista.

Esiintyikö nimittelyä viimeisimmän lyömisen tai kimppuun käymisen yhteydessä:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Ei esiintynyt	57	68	64	52	71	62
Esiintyi ihonväriin tai ulkomaalais-taustaan viitaten	2	2	2	2	3	3
Esiintyi uskontoon viitaten	<1	2	1	1	2	2
Esiintyi vammoihin tai sairauksiin viitaten	2	3	2	3	3	3
Esiintyi seksuaalisuuteen viitaten	4	5	5	9	6	7
Esiintyi muiden syiden perusteella	39	23	29	41	21	30
N (vastaajia)	482	797	1279	443	564	1007

Liitetaulukko 11 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.

Viimeisimmän teon tekijä oli:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Tuntematon	5	10	8	11	20	16
Tyttö/poikaystävä	2	1	1	7	2	4
Tuttu kaveri	33	67	54	28	64	48
Veli tai sisko	41	16	26	28	6	1516
Isä	5	1	3	10	2	5
Isäpuoli/äidin miesystävä	1	<1	1	3	1	2
Äiti	6	1	3	9	1	4
Äitipuoli/isän naisystävä	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Muu sukulainen	1	<1	<1	1	<1	1
Opettaja	<1	<1	<1	<1	1	<1
Harrastuksen ohjaaja	<1	<1	<1	<1	<1	<1
Joku muu	5	4	4	3	3	3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	505	840	1345	455	588	1043

Liitetaulukko 12 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän sukupuolen sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista (kuvio 5).

Viimeisimmän teon tekijän sukupuoli:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Mies/poika	51	88	75	51	89	72
Nainen/tyttö	43	4	18	45	4	22
Tuntematon tai tieto puuttuu	6	8	7	4	7	6
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	543	932	1475	479	634	1113

Liitetaulukko 13 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän iän sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista (kuvio 6).

Viimeisimmän teon tekijän ikä:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Alle 12-vuotias	29	20	23	5	2	4
12-14 -vuotias	44	66	58	15	10	12
15-17 -vuotias	9	6	8	42	73	59
18-25 -vuotias	1	1	1	11	7	9
Yli 25-vuotias	14	3	7	25	5	13
Ei tiedä	2	4	3	2	3	3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	520	879	1399	461	606	1067

Liitetaulukko 14 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän kansallisen alkuperän sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.

Viimeisimmän teon tekijän kansallinen alkuperä:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Suomalainen	89	88	88	89	85	87
Joku muu kansallisuus	5	3	4	5	7	6
Ei tiedä	6	9	8	6	8	7
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	521	865	1386	461	600	1061

Liitetaulukko 15 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet viimeisimmän teon tekijän päihtymyksen sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan, % vastaajista.

Tekijän päihtymys viimeisimmässä teossa:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Tekijä ei ollut päihtynyt	89	93	92	60	68	64
Tekijä oli hieman päihtynyt	2	2	2	13	12	12
Tekijä oli humalassa	4	1	2	22	14	18
Ei osaa sanoa	5	4	4	5	6	6
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	522	864	1386	462	602	1064

Liitetaulukko 16 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet vastaajan päihtymyksen sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan viimeisimmässä teossa, % vastaajista.

Vastaajan päihtymys viimeisimmässä teossa:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Vastaaja ei ollut päihtynyt	98	99	99	78	81	80
Vastaaja oli hieman päihtynyt	2	<1	1	12	9	10
Vastaaja oli humalassa	<1	<1	<1	10	10	10
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	516	868	1384	462	604	1066

Liitetaulukko 17 Viimeisten 12 kk:n aikana pahoinpitelyn kohteeksi joutuneet tapahtumapaikan sekä vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan viimeisimmässä teossa, % vastaajista.

Tapahtumapaikka viimeisimmässä teossa:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Kotona	54	18	31	50	9	27
Muussa asunnossa	3	2	2	15	5	9
Pihalla, porraskäytävässä	2	2	2	0	1	1
Koulussa tai koulumatkalla	26	57	46	8	44	28
Julkisessa rakennuksessa	2	2	2	3	5	4
Kadulla tai puistossa	6	10	9	15	22	19
Julkisessa liikennevälineessä	<1	<1	<1	<1	1	1
Joukkotapahtumassa	<1	1	1	1	4	3
Laitoksessa	<1	<1	<1	<1	1	<1
Muually	6	8	7	8	8	8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	512	863	1375	460	594	1054

Liitetaulukko 18 Viimeisten 12 kuukauden aikana ikätovereiden taholta tullutta väkivaltaa ja kiusaamista kokeneiden osuudet (%) vastaajan luokka-asteen ja sukupuolen mukaan (kuvio 7).

	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Ikätovereiden välinen pahoinpitely	25	26	25	24	18	21
Ikätovereiden taholta tuleva, fyysisesti väkivaltainen kiusaaminen	16	13	15	13	9	11
Ikätovereiden taholta tuleva, psyykkisesti väkivaltainen kiusaaminen	27	19	23	31	14	23
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 19 Teon piirteitä viimeisimmässä ikätovereiden välisessä pahoinpitelyssä (% vastaajista) luokka-asteen ja sukupuolen mukaan. Pahoinpitelyjä viimeisten 12 kk:n aikana kokeneista ne, jotka eivät ilmoittaneet tulleen pahoinpidellyiksi ”rikollisuuden” kontekstissa.

Viimeisimmässä teossa:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Uhattiin väkivallalla	8	21	14	18	22	20
Työnnettiin, ravisteltiin tai lyötiin avokämmenellä	48	39	44	56	50	54
Potkittiin, hakattiin nyrkillä tai jollain esineellä	35	31	33	44	29	38
Heitettiin huonekaluja tai seinää vasten tai heitettiin alas portaita	3	1	2	4	3	4
Kuristettiin, pahoinpideltiin puukolla tai aseella	1	1	1	1	3	2
Jotain muuta	20	16	18	10	15	12
N (vastaajia)	493	342	835	370	224	594

Liitetaulukko 20 Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset kuritusväkival-
lasta ennen 14 vuoden ikää vuosina 1988 ja 2008,
% (N=5775) (kuviot 9, 10 ja 11).

	Äiti		Isä		Äiti ja/tai isä	
	1988	2008	1988	2008	1988	2008
Symbolinen aggressio						
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	39	34	29	19	49	42
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	29	30	35	24	45	40
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	18	16	15	11	26	23
Uhannut väkivallalla	5	5	9	6	11	9
Lievä väkivalta						
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	14	7	16	7	23	12
Tukistanut	58	25	45	18	65	34
Läimäyttänyt	17	7	16	5	24	10
Antanut piiskaa	25	7	26	6	35	10
Antanut selkäsauan	7	3	10	3	12	4
Vakava väkivalta						
Lyönyt nyrkillä	1	1	3	1	3	2
Lyönyt esineellä	3	2	2	1	4	2
Potkaissut	2	1	2	1	3	2
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	1	1	<1	1	1
Käyttänyt veistä tai ampumä-asetta	<1	1	<1	<1	<1	<1
N	7157– 7182	5256– 5362	6835– 6864	5076– 5166	7223– 7251	5008– 5109

Liitetaulukko 21 Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset kuritusväkivalta-
lasta kuluneen vuoden aikana vuosina 1988 ja 2008,
% (N=5775).

	Äiti		Isä		Äiti ja/tai isä	
	1988	2008	1988	2008	1988	2008
Symbolinen aggressio						
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	22	19	17	11	30	21
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	22	22	24	16	32	25
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	10	9	8	6	15	11
Uhannut väkivallalla	2	2	5	3	6	4
Lievä väkivalta						
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	5	3	8	3	11	4
Tukistanut	7	3	6	2	10	4
Läimäyttänyt	5	2	5	2	8	3
Antanut piiskaa	1	<1	1	<1	1	1
Antanut selkäsaunan	<1	<1	1	<1	1	<1
Vakava väkivalta						
Lyönyt nyrkillä	1	1	2	<1	2	1
Lyönyt esineellä	1	1	1	<1	2	1
Potkaissut	1	1	1	1	2	1
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	<1	<1	<1	1	1
Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta	<1	<1	<1	<1	<1	<1
N	6545– 6688	4417– 4617	6150– 6282	4264– 4345	6764– 6823	4114– 4261

Liitetaulukko 22 Vanhempien yhdeksäsluokkalaisiin kohdistaman väki-
vallan tapahtumistiheys ennen 14 vuoden ikää vuosina
1988 ja 2008, %. (N=5775) (kuvio 12).

	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Symbolinen aggressio	59	10	69 (7264)	38	11	49 (4915)
Lievä väkivalta	65	7	72 (7244)	28	4	32 (4815)
Vakava väkivalta	7	1	8 (7228)	3	1	4 (4864)

Liitetaulukko 23 Elämänsä aikana symbolista aggressiota kokeneiden prosenttiosuudet (sulkeissa N) vastaajista luokka-asteen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.

	6. lk.			9. lk.		
	Usein	Joskus	Yhteensä	Usein	Joskus	Yhteensä
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	4	27	31 (5569)	11	39	50 (3943)
Yksinhuoltajaperhe	6	25	31 (1046)	11	35	46 (1026)
Äiti ja isäpuoli	5	28	33 (781)	12	36	48 (593)
Isä ja äitipuoli	6	36	42 (110)	9	41	50 (118)
Muu	3	21	24 (178)	26	21	47 (96)
Äidin korkein koulutustaso:						
Peruskoulu	5	27	32 (710)	14	36	50 (710)
Ammatillinen koulutus	4	30	34 (1212)	11	37	48 (1688)
Lukio	4	28	32 (1268)	11	41	52 (1263)
Korkeakoulu	5	29	32 (1399)	12	40	52 (1556)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	3	24	27 (3095)	9	30	39 (696)
Isän korkein koulutustaso:						
Peruskoulu	5	28	33 (935)	13	39	52 (857)
Ammatillinen koulutus	5	29	34 (1627)	10	38	48 (2307)
Lukio	4	28	32 (760)	12	41	53 (548)
Korkeakoulu	5	31	36 (1063)	12	40	52 (1208)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	3	24	27 (3299)	12	29	41 (855)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	4	31	35 (182)	15	36	51 (212)
Ei	4	27	31 (7495)	11	38	49 (5552)
Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	4	26	30 (594)	14	35	49 (337)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	4	27	31 (6950)	11	38	49 (5378)
Vastaaja ei tiedä	6	20	26 (87)	18	12	30 (33)

Liitetaulukko 24 Elämänsä aikana lievää väkivaltaa kokeneiden prosenttiosuudet (sulkeissa N) vastaajista luokka-asteen ja eräiden taustamuuttujien mukaan.

	6. lk.			9. lk.		
	Usein	Joskus	Yhteensä	Usein	Joskus	Yhteensä
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	2	20	22 (5569)	4	29	33 (3943)
Yksinhuoltajaperhe	2	20	22 (1046)	5	26	31 (1026)
Äiti ja isäpuoli	1	21	22 (781)	5	26	31 (593)
Isä ja äitipuoli	5	20	25 (110)	1	30	31 (118)
Muu	2	20	22 (178)	15	19	34 (96)
Äidin korkein koulutustaso:						
Peruskoulu	2	22	24 (710)	5	25	30 (710)
Ammatillinen koulutus	2	23	25 (1212)	5	29	24 (1688)
Lukio	2	22	22 (1268)	4	28	32 (1263)
Korkeakoulu	2	21	23 (1399)	4	30	34 (1556)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	2	18	20 (3095)	4	21	25 (696)
Isän korkein koulutustaso:						
Peruskoulu	3	21	24 (935)	3	30	33 (857)
Ammatillinen koulutus	2	24	26 (1627)	4	29	33 (2307)
Lukio	2	21	23 (760)	4	29	33 (548)
Korkeakoulu	2	21	23 (1063)	4	29	33 (1208)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	2	18	20 (3299)	6	21	21 (855)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	2	21	23 (182)	4	30	34 (212)
Ei	2	20	22 (7495)	4	28	32 (5552)
Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	2	18	20 (594)	4	28	32 (337)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	2	21	23 (6950)	4	24	28 (5378)
Vastaaja ei tiedä	2	20	26 (87)	24	18	30 (33)

Liitetaulukko 25 Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuus sukupuolen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

Symbolinen aggressio	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Tyttö	59	13	72	44	17	61 (2856)
Poika	59	7	66	31	6	37 (2906)
Yhteensä	59	10	69 (N=7256)	38	11	49 (5762)

Kuritusväkivalta	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Tyttö (N=2469)	66	8	74	34	6	40 (2856)
Poika (N=2341)	64	5	69	22	2	24 (2906)
Yhteensä (N=4810)	65	7	72 (N=7237)	28	4	32 (5762)

Liitetaulukko 26 Väkiältä vanhempien ja lapsen sukupuolen mukaan tarkasteltuna. Kuluneen vuoden aikana koettu kuritusväkivalta, % (6. ja 9.-luokkalaiset).

	Äiti tyttöön	Äiti poikaan	Isä tyttöön	Isä poikaan
Symbolinen aggressio				
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	26	12	16	6
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	31	13	22	10
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	13	5	8	3
Uhannut väkivallalla	3	1	4	2
Lievä väkiältä				
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	5	1	4	2
Tukistanut	5	2	3	2
Läimäyttänyt	4	1	2	1
Antanut piiskaa	<1	<1	1	<1
Antanut selkäsaunan	<1	<1	<1	<1
Vakava väkiältä				
Lyönyt nyrkillä	1	<1	<1	1
Lyönyt esineellä	1	<1	1	<1
Potkaissut	1	<1	1	<1
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	<1	<1	<1
Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta	<1	<1	<1	<1
N	2856	2906	2856	2906

Liitetaulukko 27 Elämän aikana koettu kuritusväkivalta, % (6. ja 9. -luokkalaiset) Luokat joskus ja usein yhdistetty.

	Äiti tyttöön	Äiti poikaan	Isä tyttöön	Isä poikaan
Symbolinen aggressio				
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	43	25	26	13
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	38	21	30	17
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	21	11	15	7
Uhannut väkivallalla	6	4	7	4
Lievä väkivalta				
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	9	5	9	5
Tukistanut	32	18	21	14
Läimäyttänyt	10	4	6	3
Antanut piiskaa	8	6	7	5
Antanut selkäsauvan	3	2	3	2
Vakava väkivalta				
Lyönyt nyrkillä	1	1	1	1
Lyönyt esineellä	2	1	1	1
Potkaissut	2	1	1	1
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	1	<1	<1
Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta	<1	1	<1	<1
N	2856	2906	2856	2906

Liitetaulukko 28 Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuus äidinkielen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

Symbolinen aggressio	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Suomi	59	10	69	38	12	50 (5361)
Ruotsi	64	7	72	33	6	39 (414)
Yhteensä	58	10	69 (7264)	38	11	49 (5775)

Kuritusväkivalta	1988			2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Suomi	66	7	73	29	4	33 (5361)
Ruotsi	55	5	60	17	1	18 (414)
Yhteensä	65	7	72 (7244)	28	4	32 (5775)

Liitetaulukko 29 Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuus sukupuolen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

	Symbolinen aggressio			Kuritusväkivalta		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Tyttö (N=3869)	29	5	34	21	2	24
Poika (N=3784)	25	3	28	20	2	22
Yhteensä (N=7653)	27	4	31	21	2	23

Liitetaulukko 30 Elämänsä aikana symbolista aggressiota tai kuritusväkivaltaa kokeneiden kuudesluokkalaisten prosenttiosuus äidinkielen mukaan vuosina 1988 ja 2008, %.

	Symbolinen aggressio			Kuritusväkivalta		
	Joskus	Usein	Yhteensä	Joskus	Usein	Yhteensä
Suomi (N=7121)	27	5	32	21	2	23
Ruotsi (N=563)	21	2	23	14	1	15
Yhteensä (N=7684)	27	4	31	20	2	22

Liitetaulukko 31 Kuudesluokkalaisten kokemukset kuritusväkivallasta kuluneen ennen 12 vuoden ikää sekä vuoden aikana, % (N=7684) (kuvio 13).

	Ennen 12 vuoden ikää			Kuluneen vuoden aikana		
	Äiti	Isä	Äiti ja/tai isä	Äiti	Isä	Äiti ja/tai isä
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	20	12	23	8	5	9
Haukkunut, nälvinyt, kiroillut	17	14	22	10	7	11
Heittänyt, lyönyt tai potkaissut esinettä	11	6	13	5	3	6
Uhannut väkivallalla	2	2	3	1	1	2
Tyrkännyt, töninyt, tai ravistellut	3	3	5	2	1	2
Tukistanut	20	14	24	5	3	5
Läimäyttänyt	4	3	6	2	1	2
Antanut piiskaa	5	4	7	1	1	1
Antanut selkäsaunan	2	2	3	1	<1	1
Lyönyt nyrkillä	1	1	1	<1	<1	1
Lyönyt esineellä	1	1	1	1	<1	1
Potkaissut	1	1	1	<1	<1	1
Uhannut veitsellä tai aseella	<1	<1	1	<1	<1	<1
Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta	<1	<1	1	<1	<1	<1
N	6940– 7057	7684	6781– 6740	6775– 6857	7684	4982– 5011

Liitetaulukko 32 Kuudesluokkalaisten kokemukset väkivallasta ja symbolisista aggressioista ennen 12 vuoden ikää sekä kuluneen vuoden aikana, % (kuvio 14).

	2008		
	Joskus	Usein	Yhteensä
Symbolinen aggressio	27	4	31 (6459)
Lievä väkivalta	20	2	22 (6352)
Vakava väkivalta	2	<1	2 (6457)

Liitetaulukko 33 Äitiin, isään ja sisaruksiin kohdistuvan väkivallan näkeminen, % (kuviot 15–20).

	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Nähty tai kuullut, että äitiin on kohdistunut:						
Henkistä väkivaltaa	15	9	12	29	14	23
Lievää väkivaltaa	4	3	4	6	3	5
Vakavaa väkivaltaa	3	3	3	5	3	4
Nähty tai kuullut, että isään on kohdistunut:						
Henkistä väkivaltaa	10	6	8	20	9	14
Lievää väkivaltaa	2	1	1	4	2	3
Vakavaa väkivaltaa	2	2	2	3	2	3
Nähty tai kuullut, että sisaruksiin on kohdistunut:						
Henkistä väkivaltaa	24	18	21	31	17	24
Lievää väkivaltaa	10	7	9	15	6	10
Vakavaa väkivaltaa	6	5	6	8	3	6
Nähty tai kuullut johonkin perheenjäseneseen kohdistuvan:						
Jotain fyysistä väkivaltaa	16	13	15	23	11	17
Jotain fyysistä tai henkistä väkivaltaa	35	27	31	47	28	38
N (vastaajia)	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 34 Perheenjäseniinsä kohdistettua fyysistä väkivaltaa nähneiden tyttöjen ja poikien määrä oman kuritusväkivaltakokemuksen mukaan viimeisten 12 kuukauden aikana, % (kuvio 22).

Nähty tai kuullut fyysistä väkivaltaa kohdistuvan:	Tytöt		Pojat	
	Väkivalta-kokemuksia	Ei väkivalta-kokemuksia	Väkivalta-kokemuksia	Ei väkivalta-kokemuksia
Äitiin	21	5	12	4
Isään	11	3	10	2
Sisaruksiin	36	12	29	4
N	707	6018	465	6225

Liitetaulukko 35 Perheenjäseniinsä kohdistettua fyysistä väkivaltaa nähneiden tyttöjen ja poikien määrä oman kuritusväkivaltakokemuksen mukaan koko elinaikana, %.

Nähty tai kuullut fyysistä väkivaltaa kohdistuvan:	Kokenut lievää väkivaltaa kotona					
	Tytöt			Pojat		
	Usein	Joskus	Ei koskaan	Usein	Joskus	Ei koskaan
Äitiin	27	8	3	12	5	3
Isään	14	6	2	13	4	3
Sisaruksiin	62	23	7	32	16	4

Nähty tai kuullut fyysistä väkivaltaa kohdistuvan:	Kokenut vakavaa väkivaltaa kotona					
	Tytöt			Pojat		
	Usein	Joskus	Ei koskaan	Usein	Joskus	Ei koskaan
Äitiin	36	18	5	24	13	3
Isään	18	15	4	29	14	2
Sisaruksiin	65	34	13	33	25	8

Liitetaulukko 36 Vammoja väkivallan seurauksena saaneiden prosenttiosuus väkivaltaa kotonaan kokeneista, % (kuvio 21).

Saanut vammoja väkivallan seurauksena	Väkivallan kokija		
	Äiti	Isä	Sisarukset
Ei koskaan	86	91	91
Kerran	9	6	6
Usein	5	3	3
N	2210	1541	3199

Liitetaulukko 37 Sairaalaan väkivallan seurauksena joutuneiden prosenttiosuus väkivaltaa kotonaan kokeneista, %.

Joutunut sairaalaan väkivallan seurauksena	Väkivallan kokija		
	Äiti	Isä	Sisarukset
Ei koskaan	92	95	96
Kerran	5	4	3
Usein	5	1	1
N	2209	1541	3185

Liitetaulukko 38 Väkivallan läsnäolo lasten ja nuorten elämässä kulu-
neen vuoden aikana, % (kuvio 23).

Nähty tai kuullut johonkin perheenjäsenen kohdistuvan:	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Jotain fyysistä väkivaltaa	16	13	15	23	11	17
Jotain fyysistä tai henkistä väkivaltaa	35	27	31	47	28	38
Nähty tai kokenut perheessä fyysistä ja/tai henkistä väkivaltaa	45	37	41	67	41	54
N (vastaajia)	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 39 Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 9-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988 ja 2008, % (kuvio 24).

	Vähintään yksi kokemus	Vähintään kaksi kokemusta	Vähintään kolme kokemusta
Tytöt 1988 (3591)	18	5	3
Tytöt 2008 (2856)	13	3	1
Pojat 1988 (3322)	7	2	1
Pojat 2008 (2905)	3	1	1

Liitetaulukko 40 Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten muotojen esiintyvyys 9-luokkalaisten keskuudessa vuosina 1988 ja 2008, % (kuvio 25).

	Ehdotus / exhibitionismi	Kosketus ilman yhdyntää	Yhdyntä
Tytöt 1988 (3591)	2	10	6
Tytöt 2008 (2856)	9	9	3
Pojat 1988 (3322)	<1	6	5
Pojat 2008 (2905)	2	2	1

Liitetaulukko 41 Seksuaalikokemuksia omaavien yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien ikäjakauma ensimmäisen aikuisen kanssa tapahtuneen seksuaalikokemuksen mukaan vuosina 1988 ja 2008(kuvio 26 ja 27).

Ikä	1988						2008					
	Tytöt		Pojat		Yhteensä		Tytöt		Pojat		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Alle 10	29	5	5	3	34	4	8	3	3	8	11	3
10	18	3	3	2	21	3	3	1	0	0	3	1
11	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
12	49	8	5	3	54	7	11	4	2	5	13	4
13	84	15	19	10	103	14	30	11	1	3	31	10
14	176	30	55	30	231	30	92	33	7	18	99	31
15 tai yli	224	39	75	52	319	42	119	43	24	62	143	45
Yhteensä	224	100	75	100	319	100	277	95	39	96	316	94

Liitetaulukko 42 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen seksikokemusten kumppanit vuosina 1988 ja 2008, % (N).

Aikuinen	1988			2008		
	1. kokemus	2. kokemus	3. kokemus	1. kokemus	2. kokemus	3. kokemus
Ystävä	47 % (273)	44 % (91)	43 % (44)	25 % (84)	29 % (32)	39 % (21)
Tuttu, mutta ei ystävä	19 % (112)	25 % (52)	19 % (20)	23 % (78)	25 % (27)	15 % (8)
Tuntematon	21 % (122)	22 % (46)	28 % (29)	31 % (106)	37 % (40)	36 % (19)
Isä/isäpuoli	3 % (15)	2 % (3)		2 % (8)		2 % (1)
Äiti/äitipuoli						
Veli/sisko	1 % (3)			0 % (1)		
Isovanhempi	1 % (3)			1 % (3)		
Setä tai eno	2 % (13)	0 % (1)	1 % (1)	2 % (6)		
Serku	2 % (10)	1 % (2)	1 % (1)	1 % (2)		
Vanhempien ystävä	4 % (23)	5 % (11)	8 % (8)	2 % (8)	4 % (4)	2 % (1)
Opettaja				1 % (3)		
Harrastuksen ohjaaja				1 % (3)		
Muu	1 % (7)			10 % (34)	5 % (5)	6 % (3)
Kaikki	100 % (581)	100 % (206)	100 % (103)	100 % (337)	100 % (108)	100 % (53)

Liitetaulukko 43 Yhdeksäsluokkalaisten poikien seksikokemusten kumppanit vuosina 1988 ja 2008, % (N).

	1988			2008		
	1.kokemus	2.kokemus	3.kokemus	1.kokemus	2.kokemus	3.kokemus
Aikuinen						
Ystävä	33 % (62)	36 % (23)	32 % (11)	36 % (19)	33 % (5)	20 % (3)
Tuttu, mutta ei ystävä	23 % (43)	22 % (14)	13 % (4)	23 (12)	20 % (3)	27 % (4)
Tuntematon	35 % (65)	33 % (21)	29 % (9)	21 % (11)	27 % (4)	27 % (4)
Isä/isäpuoli						
Äiti/äitipuoli	1 % (1)					
Veli/sisko	1 % (2)	2 % (1)		2 % (1)		7 % (1)
Isovanhempi						
Setä tai eno	2 % (4)	3 % (2)	3 % (1)			
Serkku	2 % (3)	3 % (2)	6 % (2)			
Vanhempien ystävä	3 % (6)	2 % (1)	13 % (4)			
Opettaja				4 % (2)	13 % (2)	7 % (1)
Harrastuksen ohjaaja						
Muu	1 % (2)			12 % (6)	7 % (1)	13 % (2)
Kaikki	100 % (188)	100 % (64)	100 % (31)	100 % (52)	100 % (15)	100 % (15)

Liitetaulukko 44 Seksuaalikokemuksia aikuisen kanssa ilmoittaneiden yhdeksäsluokkalaisten prosenttiosuudet vanhempien korkeimman koulutustason, ulkomaalaistaustan ja vastaajan äidinkielen mukaan vuonna 2008, %.

	9 lk.		
	Ilman kontaktia	Kontakti	Yhdyntä
Äidin korkein koulutus:			
Peruskoulu (572)	6	7	3
Ammatillinen koulutus (1688)	5	6	3
Lukio (1263)	5	4	2
Korkeakoulu (1556)	5	5	1
Vastaaja ei tiedä (696)	3	4	1
Isän korkein koulutus:			
Peruskoulu (857)	6	6	2
Ammatillinen koulutus (2307)	6	6	2
Lukio (548)	4	4	1
Korkeakoulu (1208)	4	4	1
Vastaaja ei tiedä (855)	5	6	2
Vanhempien ulkomaalaistausta:			
Toinen tai molemmat vanhemmat syntyneet ulkomailla (337)	7	7	4
Molemmat vanhemmat syntyneet Suomessa (5378)	5	5	2
Vastaaja ei tiedä (27)	18	15	3
Onko perheessä toinen tai molemmat työttöminä:			
Kyllä (212)	5	6	1
Ei (5552)	5	5	2
Vastaajan äidinkieli:			
Suomi (5361)	5	5	2
Ruotsi (414)	3	3	1

Liitetaulukko 45 Aikuisen kanssa koettujen seksuaalikokemusten esiintyvyys 6-luokkalaisten keskuudessa vuonna 2008, %.

	Vähintään yksi kokemus	Vähintään kaksi kokemusta	Vähintään kolme kokemusta
Tytöt (3869)	3	0	0
Pojat (3784)	2	1	0
Yhteensä (7653)	3	1	0

Liitetaulukko 46 Aikuisen kanssa seksuaalikokemuksia ilmoittaneiden kuudesluokkalaisten ikäjakauma ensimmäisen kokemuksen mukaan vuonna 2008 (kuvio 28).

Ikä	6. luokka					
	Työtöt		Pojat		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%
Alle 10	12	17	6	17	18	18
10	4	6	1	3	5	5
11	10	15	3	8	13	13
12	34	51	19	53	53	52
13 tai yli	7	11	6	17	13	12
Yhteensä	67	100	35	98	102	100

Liitetaulukko 47 Aikuisen kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten merkitys kuudesluokkalaiselle heti kokemuksen jälkeen vuonna 2008, % (kuvio 27).

	Myönteinen	Merkityksetön	Kielteinen
Tytöt (107)	25	26	49
Pojat (79)	44	21	35

Liitetaulukko 48 Aikuisen kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten merkitys 9-luokkalaisille heti kokemuksen jälkeen vuosina 1988 ja 2008, % (kuvio 30).

	Myönteinen	Merkityksetön	Kielteinen
Tytöt 1988	48	21	31
Tytöt 2008 (367)	32	24	44
Pojat 1988	74	16	10
Pojat 2008 (74)	67	16	17

Liitetaulukko 49 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen seksuaalikäytösten merkitys kumppanin suhteen vuonna 2008, % (N).

	Hyvin myönteinen	Myönteinen	Merkityksetön	Kielteinen	Hyvin kielteinen	Yhteensä N
Tuntematon	8 % (8)	5 % (5)	43 % (46)	20 % (21)	25 % (27)	106
Tuttu, mutta ei ystävä	10 % (8)	14 % (11)	32 % (25)	21 % (16)	26 (20)	78
Ystävä	25 % (13)	15 % (12)	30 % (16)	8 % (4)	7 % (13)	53
Vanhempien ystävä	13 (1)		50 % (4)	25 % (2)	13 % (1)	8
Serkku				50 % (1)	50 % (1)	2
Setä, eno				17 % (1)	83 % (5)	6
Isovanhempi					100 % (3)	3
Veli						1
Isä			25 % (1)	25 % (1)	50 % (2)	4
Isäpuoli				25 % (1)	75 % (3)	4
Opettaja			67 % (2)		33 % (1)	3
Harrastuksen ohjaaja			25 % (1)		75 % (3)	4
Poikaystävä	23 % (7)	39 % (12)	16 % (5)	19 % (6)	10 % (3)	31
Muu	15 % (5)	12 % (4)	24 % (8)	12 % (4)	35 % (12)	34

Liitetaulukko 50 Yhdeksäsluokkalaisten poikien seksuaalikäytösten merkitys kumppanin suhteen vuonna 2008, % (N).

	Hyvin myönteinen	Myönteinen	Merkityksetön	Kielteinen	Hyvin kielteinen	Yhteensä N
Tuntematon	45 % (5)	9 % (1)	18 % (2)		27 % (3)	11
Tuttu, mutta ei ystävä	25 % (3)	17 % (2)	33 % (4)	17 % (2)	8 % (1)	12
Ystävä	55 % (6)	27 % (3)	18 % (2)			11
Vanhempien ystävä		100 % (1)				1
Serkku						
Setä, eno						
Isovanhempi						
Sisko					100 % (1)	1
Äiti						
Äitipuoli						
Opettaja	50 % (1)		50 % (1)			2
Harrastuksen ohjaaja						
Tyttöystävä	67 % (4)	17 % (1)	17 % (1)			6
Muu	67 % (4)	17 % (1)	17 % (1)			6

Liitetaulukko 51 Yhdeksäsluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä aikuisen kanssa tapahtuneissa seksuaalikoemuksissa vuonna 2008 % (kuvio 31).

Kokemus hyväksikäytöstä	9.lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.
Kyllä	10	27	15
Ehkä	20	4	10
En	46	56	18
En osaa sanoa	11	1	47
N	367	73	440

Liitetaulukko 52 Yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäytön kokemukset seksuaalisen kanssakäymisen toisen osapuolen mukaan vuonna 2008, %.

	Tytöt			pojat		
	Kyllä	Ehkä	Yhteensä (N)	Kyllä	Ehkä	Yhteensä (N)
Tuntematon	7	21	106	18	9	11
Tuttu, mutta ei ystävä	14	19	78	17		12
Ystävä	6	15	53			11
Vanhempien ystävä	13	38	8			1
Serkku			2			
Setä, eno	67	33	6			
Isovanhempi	33	67	3			
Sisko			1	100		1
Äiti/isä	25	75	4			
Äitipuoli/isäpuoli	75	25	4			
Opettaja		100	3			2
Harrastuksen ohjaaja	50	50	4			
Tyttö/poikaystävä (nyk./ex)	3	16	31		25	6
Muu	9	24	34	17		6

Liitetaulukko 53 Kuudesluokkalaisten oma kokemus hyväksikäytöstä aikuisen kanssa tapahtuneissa seksuaalikoemuksissa vuonna 2008a, % (kuvio 32).

Kokemus hyväksikäytöstä	6.lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.
Kyllä	12	5	9
Ehkä	15	4	10
En	58	80	68
En osaa sanoa	15	11	13
N	107	76	183

Liitetaulukko 54 Yhdeksäsluokkalaisten hyväksikäyttökokemusten määrän kumulatiivinen kehitys seksuaalikoemusten aloitusiän mukaan vuosina 1988 ja 2008, % (kuvio 33 ja 34).

Vastaajan ikä	1988		1988		2008		2008	
	Tytöt		Pojat		Tytöt		Pojat	
	Väh. 5 vuotta vanh.	Väh. 10 vuotta vanh.	Väh. 5 vuotta vanh.	Väh. 10 vuotta vanh.	Väh. 5 vuotta vanh.	Väh. 10 vuotta vanh.	Väh. 5 vuotta vanh.	Väh. 10 vuotta vanh.
5	0,2				<0,1		0	
6	0,2				0,1		0,1	
7	0,4				0,1		0,1	
8	0,4		0,1		0,4		0,2	
9	0,5		0,1		0,6		0,2	
10	0,8		0,1		0,7		0,2	
11	1,0		0,1		0,9		0,3	
12	1,6		0,2		1,7		1,0	
13	2,6		0,6		2,5		1,2	
14	4,8	3,8	1,6	0,9	4,9	2,9	1,4	1,2
15–16	7,6	5,5	3,3	1,3	7,8	3,3	2,1	1,3
N	3591	3591	3322	3322	2856	2856	2906	2906

Liitetaulukko 55 Pakkoa ja väkivaltaa tyttöä kohtaan käyttäneet aikuiset vuosina 1988 ja 2008, % (N).

	1988		2008	
	Pakkoa	Väkivaltaa	Pakkoa	Väkivaltaa
Ystävä	3 % (13)	2 % (15)	12 % (17)	9 % (10)
Tuttu, mutta ei ystävä	10 % (10)	8 % (14)	17 % (19)	12 % (14)
Tuntematon	21 % (33)	13 % (20)	18 % (29)	12 % (14)
Isä/isäpuoli	27 % (4)	7 % (1)	33 % (3)	44 % (4)
Äiti/äitipuoli				
Veli/sisko	67 % (2)	33 % (1)		
Isovanhempi	50 % (1)			
Setä tai eno	29 % (4)	20 % (2)	80 % (5)	
Serkku	8 % (1)			
Vanhempien ystävä	5 % (2)	10 % (4)	23 % (3)	
Opettaja			100 % (3)	100 % (3)
Harrastuksen ohjaaja			67 % (2)	33 % (1)
Muu			10 % (4)	5 % (2)

Liitetaulukko 56 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen ja poikien seksuaalisen kanssakäymisen kokemukset, % (kuvio 35).

Seksuaalisen kanssakäymisen kokemus	Tytöt	Pojat
Seksuaalinen kanssakäyminen kontaktilla mutta ilman yhdyntää	38	31
Sukupuoliyhteys tai sen yritys	20	17
N	2856	2906

Liitetaulukko 57 Yhdeksäsluokkalaisten seksuaalisen kanssakäymisen usein ikätoverin kanssa vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Kerran	17	15	16	23	21	22
2–3 kertaa	31	34	32	29	32	30
4–6 kertaa	17	17	17	15	14	14
7–10 kertaa	8	6	7	9	5	7
Yli 10 kertaa	28	29	29	25	29	27
N	1034	833	1867	537	448	985

Liitetaulukko 58 Ikätoverin kanssa koetun seksuaalisen kanssakäymisen kumppanien määrä vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Yhden ihmisen kanssa	46	44	45	57	57	57
2–3 eri ihmisen kanssa	39	38	38	31	31	31
4–6 eri ihmisen kanssa	11	11	11	9	5	7
7–10 eri ihmisen kanssa	2	3	3	2	2	2
Yli 10 eri ihmisen kanssa	2	4	3	1	5	3
N	1030	831	1861	537	445	982

Liitetaulukko 59 Yhdeksäsluokkalaisten ikä ensimmäisessä ikätoverin kanssa koetussa seksuaalikokemuksessa vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
10 tai nuorempi	2	3	2	1	3	2
11	2	2	2	1	1	1
12	5	7	6	3	4	3
13	15	12	14	11	8	10
14	40	34	38	36	33	35
15 tai yli	37	42	39	48	52	50
N	1034	830	1864	530	443	973

Liitetaulukko 60 Toisen osapuolen ikä yhdeksäsluokkalaisten ikätoverin kanssa koetuissa seksuaalikokemuksissa vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
11 tai nuorempi	2	4	3	1	1	1
12–14	24	42	32	16	33	24
15–17	67	53	61	72	63	68
18–20	5	<1	3	9	2	6
En tiedä	2	2	2	2	2	2
N	1033	827	1860	528	443	971

Liitetaulukko 61 Toinen osapuoli yhdeksäsluokkalaisten ikätoverin kanssa koetuissa seksuaalikokemuksissa vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	tytöt	pojat	yht.	tytöt	pojat	yht.
Tuntematon	5	5	5	3	4	4
Kaveri	33	36	34	32	27	30
Tyttö/poikaystävä (nyk/ent.)	58	55	57	62	63	62
Veli/sisko/muu perheenjäs.	<1	0	<1	0	<1	<1
Serkku	<1	<1	<1	<1	1	<1
Harrastusohjaaja	0	<1	<1	0	<1	<1
Opettaja	<1	<1	<1	0	<1	<1
Joku muu	4	3	4	2	4	3
N	1027	819	1846	525	428	953

Liitetaulukko 62 Yhdeksäsluokkalaisten ikätoverin kanssa koetun seksuaalikokemuksen paikat vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	tytöt	pojat	yht.	tytöt	pojat	yht.
Kotona	28	26	27	29	35	32
Jonkun muun kotona	42	42	42	52	45	49
Kodin ulkopuolella (piha/rappu)	4	3	4	3	2	2
Koulussa, koulun pihalla, koulumatkalla	4	7	5	1	1	1
Urheiluhallissa	0	1	<1	<1	1	1
Muussa julkisessa rakennuksessa	2	2	2	<1	1	1
Kadulla/puistossa	5	5	5	2	2	2
Julkisessa kulkuneuvossa	1	<1	<1	<1	1	<1
Jossain muualla	12	9	10	8	7	8
En muista	4	5	5	5	5	5
N	1024	814	1838	2856	2906	5762

Liitetaulukko 63 Yhdeksäsluokkalaiset kertoneet ikätoverin kanssa koetusta seksuaalikoemuksesta vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	tytöt	pojat	yht.	tytöt	pojat	yht.
Ei kenellekään	23	35	28	22	31	26
Kaverille	72	53	63	68	56	63
Äidille	5	3	4	6	3	5
Isälle	2	3	2	1	2	2
Veljelle/siskolle	11	7	9	10	6	8
Muulle sukulaiselle	4	2	3	3	2	2
Muulle aikuiselle	2	1	1	1	1	1
Opettajalle	<1	1	<1	<1	1	1
Harrastusohjaajalle	0	<1	<1	0	1	<1
Poliisille	<1	<1	<1	<1	1	<1
Koulun terveydenhoitajalle	2	<1	1	2	1	1
Koulukuraattorille	0	0	0	<1	1	1
Sosiaalityöntekijälle	<1	<1	<1	1	1	1
N	1046	854	1900	550	456	1006

Liitetaulukko 64 Alkoholin osuus yhdeksäsluokkalaisten seksuaalikoemuksissa ikätoverin kanssa, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	tytöt	pojat	yht.	tytöt	pojat	yht.
Ei kumpikaan	71	79	75	72	79	75
Itse mutta ei toinen	2	1	2	22	18	21
Toinen mutta ei itse	4	1	2	3	2	2
Molemmat	23	18	21	3	1	2
N	1027	818	1845	527	433	960

Liitetaulukko 65 Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset ikätoverin kanssa koetusta seksuaalisesta kanssakäymisestä heti tapauksen jälkeen vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	tytöt	pojat	yht.	tytöt	pojat	yht.
Myönteinen	65	81	72	66	82	73
Merkityksetön	19	13	16	17	11	15
Kielteinen	7	1	4	8	2	5
En tiedä, en ajatellut asiaa	9	6	8	10	5	8
N	1027	814	1841	526	428	954

Liitetaulukko 66 Yhdeksäsluokkalaisten kokemukset ikätoverin kanssa koetusta seksuaalisesta kanssakäymisestä kyselyhetkellä vuonna 2008, %.

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	tytöt	pojat	yht.	tytöt	pojat	yht.
Myönteinen	52	68	59	54	75	64
Merkityksetön	29	24	27	27	18	23
Kielteinen	12	2	7	12	2	7
En tiedä, en ajatellut asiaa	8	6	7	7	5	6
N	1026	810	1836	526	427	953

Liitetaulukko 67 Pakkoa ja lahjontaa kokeneet tytöt ja pojat erilaisten seksuaalikokemusten mukaan vuonna 2008, % (kuviot 36).

	Kontakti			Sukupuoliyhteys		
	tytöt	pojat	yht.	tytöt	pojat	yht.
Pakottamista	2	1	2	3	1	2
Lahjontaa	1	1	1	0	2	1
N	1038	834	1872/1849	537/527	441	978/958

Liitetaulukko 68 Yhdeksäsluokkalaisten tyttöjen kokemat pakottamisen muodot ikätoverin kanssa koetun seksuaalikoemuksen yhteydessä, % (kuvio 37).

	Ilman kontaktia		Kontakti		Sukupuoliyhteys	
	Pakkoa kokeneet tytöt	Kaikki tytöt	Pakkoa kokeneet tytöt	Kaikki tytöt	Pakkoa kokeneet tytöt	Kaikki tytöt
Huijasi tai petkutti	22	2	10	<1	40	1
Käytti asemaansa hyväkseen	56	3	55	1	60	2
Puhui ympäri	67	4	35	1	50	1
Uhkasi hylkäävänsä	15	1	15	<1	7	<1
Piteli minusta kiinni	48	3	50	1	33	1
Löi tai satutti muuten	11	1	25	<1	7	<1
Antoi alkoholia, huumeita tai lääkkeitä	19	1	20	<1	20	1
Pakotti muuten	7	<1	10	<1	7	<1
N	27	452	20	1038	15	537

Liitetaulukko 69 Käytettyjä ongelmanratkaisumenetelmiä asumismuodon mukaan, % (kuvio 38).

	Lastensuojelulaitoksessa asuvat	Sijaisperheessä asuvat	Muut
Ei erimielisyyksiä	13	21	19
Ongelmista keskusteltiin	67	42	67
Aikuiset vihaisia, eivät puhu	13	15	17
Aikuiset arvostelivat lasta	44	28	22
Lapselle huudettiin mutta ei koskettu	38	33	46
Uhattiin väkivallalla	2	5	4
Tönittiin tai ravisteltiin ankarasti	8	4	4
Tukistettiin	4	13	17
Lyötiin tai läimäistiin	4	4	6
Kohdistettiin muuta väkivaltaa	4	5	2
N	48	76	13415

Liitetaulukko 70 Lastensuojelulaitoksessa ja sijaisperheessä (L) sekä muussa (M) perhemuodossa asuvat rikosten kohteeksi joutuneet lapset ja nuoret, % (kuvio 39).

	Lastensuojelulaitoksessa tai sijaisperheessä asuvat			Muut		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Ryöstö	0	15	7	2	3	3
Varkaus	26	31	28	11	12	12
Vahingonteko	14	24	19	13	17	15
Pahoinpitely	37	32	35	15	23	19
Pahoinpitelyn yritys	15	27	21	6	13	9
Laiton uhkaus	35	29	32	16	23	19
Pahoinpitely, sen yritys tai uhkaaminen	51	42	47	25	37	31
N	65	59	124	6725	6690	13415

Liitetaulukko 71 Lasten ja nuorten kokemukset opettajan tekemistä väkivaltaisista teoista, % (kuvio 40).

Opettaja teot	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Haukkunut tai sanonut ilkeitä asioita	7	8	7	13	13	13
Haukkunut vastaajan perhettä	1	2	1	2	3	2
Uhannut lyömisellä tai muulla satuttamisella	1	2	1	<1	2	1
Satuttanut esim. tarttumalla tai lyömällä	1	3	2	1	2	2
Komentoinut ulkonäkö vaivaannuttavasti	5	3	4	8	5	7
Kosketellut seksuaalisesti	2	1	2	1	2	1
N	3639	3479	7118	2738	2649	5387

Liitetaulukko 72 Opettajan oppilaisiin kohdistaman henkisen ja fyysisen väkivallan määrä, % (kuvio 41).

Opettaja teot	6. lk			9. lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Henkinen väkivalta	9	8	9	16	14	15
Fyysinen väkivalta	2	3	3	2	3	2
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 73 Kokemukset opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä suhteessa koulukiusatuksi tulemiseen, % (kuvio 42).

Opettaja teot	Joutunut koulukiusaamisen kohteeksi			
	Useita kertoja viikossa	Noin kerran viikossa	Harvemmin	Ei lainkaan
Henkinen väkivalta	25	19	17	9
Fyysinen väkivalta	12	4	4	2
N	372	553	3438	8374

Liitetaulukko 74 Kokemukset opettajan väkivaltaisesta käyttäytymisestä suhteessa koulukiusaamiseen, % (kuvio 43).

Opettaja teot	Osallistunut koulukiusaamiseen			
	Useita kertoja viikossa	Noin kerran viikossa	Harvemmin	Ei lainkaan
Henkinen väkivalta	35	25	18	8
Fyysinen väkivalta	17	8	4	2
N	179	415	3590	8499

Liitetaulukko 75 Viimeisen 12 kuukauden aikana sähköpostiosoitteensa tai puhelinnumeronsa internet-tuttavalle antaneiden ja joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa tavanneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

	6.lk			9.lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Antanut sähköpostiosoitteensa internet- tuttavalle 12 kk aikana	21	10	16	40	17	34
Antanut puhelinnumeronsa internet-tuttavalle 12 kk aikana	10	5	8	26	17	22
Tavannut joskus internet-tuttavuuden todellisuudessa	12	10	11	29	23	26
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 76 Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa kiusaamisen ja häirinnän kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

	6.lk			9.lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Kiusaaminen tekstiviestillä	22	14	18	18	10	14
Huhujen levittäminen internetissä	12	7	10	19	9	14
Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä	4	3	3	8	3	5
Uhkailu tekstiviestillä	2	3	2	4	4	4
Alastonkuvan laittaminen luvatta internetiin	<1	1	<1	1	1	1
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 77 Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa toisia kiusanneiden ja häirinneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

	6.lk			9.lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Huhujen levittäminen internetissä	4	2	3	8	3	6
Kiusaaminen tekstiviestillä	5	3	4	5	4	5
Seksuaalinen häirintä tekstiviestillä	1	1	1	1	2	1
Oman alastonkuvan laittaminen internetiin	<1	<1	<1	<1	1	1
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 78 Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun kohteeksi internetissä joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

	6.lk			9.lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Rivo kielenkäyttö	10	9	9	22	14	18
Seksikkäiden kuvien pyytäminen	7	2	4	22	4	13
Seksin ehdottaminen	8	3	6	22	6	14
Palkkion tarjoaminen seksistä	2	1	2	5	1	3
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762

Liitetaulukko 79 Viimeisen 12 kuukauden aikana internetissä tai matkapuhelimessa kiusaamisen ja häirinnän¹⁵ kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen, sukupuolen ja joidenkin taustamuuttujien mukaan.

	6.lk			9.lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	24	17	20 (1138)	28	14	21 (830)
Yksinhuoltajaperhe	30	17	24 (250)	32	18	25 (259)
Äiti ja isäpuoli	32	19	25 (198)	37	16	27 (158)
Isä ja äitipuoli	32	14	22 (24)	29	21	25 (29)
Muu	35	24	26 (47)	30	21	23 (22)
Korkeimmin koulutetun vanhemman korkein koulutustaso:						
Peruskoulu	26	13	20 (120)	29	13	21 (83)
Ammatillinen koulutus	30	16	23 (294)	33	16	24 (407)
Lukio	25	19	22 (284)	29	15	22 (272)
Korkeakoulu	25	22	24 (404)	28	16	22 (421)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	26	15	20 (555)	33	16	23 (115)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	38	20	29 (55)	31	15	25 (56)
Ei	26	17	21 (1602)	30	19	22 (1242)
Onko vastaaja asunut tai asuuko sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa						
Kyllä	25	29	27 (31)	42	23	34 (36)
Ei	26	17	22 (1554)	30	15	22 (1225)
Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	30	18	24 (142)	28	21	25 (83)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	26	17	21 (1487)	30	15	22 (1201)
Vastaaja ei tiedä	29	15	23 (20)	33	28	30 (10)

¹⁵ Summamuuttujan osiot: kiusaaminen tekstiviestillä, huhujen levittäminen internetissä, seksuaalinen häirintä tekstiviestillä, uhkailu tekstiviestillä ja alastonkuvan laittaminen luvatta internetiin.

Liitetaulukko 80 Viimeisen 12 kuukauden aikana seksuaalisen häirinnän ja ehdottelun¹⁶ kohteeksi internetissä joutuneiden osuudet (%) vastaajista luokka-asteen ja sukupuolen mukaan.

	6.lk			9.lk		
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.
Perhemuoto:						
Alkuperäinen ydinperhe	14	10	12 (653)	31	16	23 (916)
Yksinhuoltajaperhe	17	12	15 (154)	25	19	27 (277)
Äiti ja isäpuoli	17	10	13 (105)	35	17	26 (154)
Isä ja äitipuoli	21	8	14 (15)	33	18	25 (29)
Muu	21	7	12 (22)	30	16	21 (20)
Korkeimmin koulutetun vanhemman korkein koulutustaso:						
Peruskoulu	17	10	14 (85)	36	17	27 (105)
Ammatillinen koulutus	16	10	13 (165)	34	15	24 (407)
Lukio	14	10	12 (156)	32	16	24 (304)
Korkeakoulu	16	14	15 (251)	30	18	24 (463)
Vastaaja ei tiedä tai puuttuva tieto	13	8	10 (292)	34	16	23 (117)
Onko perheessä toinen tai molemmat vanhemmista työttömänä:						
Kyllä	17	12	14 (27)	29	14	22 (49)
Ei	15	10	12 (922)	33	16	24 (1347)
Onko vastaaja asunut tai asuuko sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa						
Kyllä	18	11	15 (17)	39	15	29 (30)
Ei	15	10	13 (896)	32	16	24 (24)
Vanhempien ulkomaalaistausta:						
Toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt ulkomailla	17	9	13 (75)	37	19	28 (95)
Molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa	15	10	12 (861)	32	16	24 (1283)
Vastaaja ei tiedä	15	5	10 (9)	47	39	42 (14)

¹⁶ Summamuuuttujan osiot: rivo kielenkäyttö, seksikkäiden kuvien pyytäminen, seksin ehdottaminen ja palkkion tarjoaminen seksistä.

Liitetaulukko 81 Viimeisten 12 kuukauden aikana eri väkivallanmuotojen kohteeksi joutuneiden osuudet (%) vastaajista sukupuolen ja luokka-asteen mukaan (kuvio 48).

	6.lk			9.lk			Kaikki
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.	
Vanhempien fyysinen väkivalta	9	8	9	12	5	9	9
Vanhempien henkinen väkivalta	24	16	20	51	25	38	28
Ikätoverien/sisarusten fyysinen väkivalta	32	31	32	29	23	26	29
Ikätoverien/sisarusten henkinen väkivalta	27	19	23	31	14	23	23
Nähnyt/kuullut perheenjäsenen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa	16	13	14	22	11	17	15
Nähnyt/kuullut perheenjäsenen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa	32	24	28	46	26	36	31
Opettajan fyysinen väkivalta	1	3	2	1	2	1	2
Opettajan henkinen väkivalta	7	8	7	13	12	13	10
Sähköinen kiusaaminen	24	16	20	27	14	20	20
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762	13415

Liitetaulukko 82 Nuorten osuus sen mukaan, kuinka monta uhrikokemusta heillä on ollut kuluneen 12 kk aikana, % mitattuna kontekstipohjaisella muuttujalla, sukupuolen ja luokka-asteen mukaan (kuvio 49).

	6. lk			9. lk			Kaikki
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.	
Ei väkivaltakokemuksia	35	41	38	21	41	31	35
1 väkivallan muoto	21	23	22	19	24	22	22
2 eri väkivallan muotoa	15	16	15	17	17	17	16
3 eri väkivallan muotoa	12	9	10	17	9	13	11
4 eri väkivallan muotoa	7	6	7	10	5	7	7
5 eri väkivallan muotoa	5	3	4	7	3	5	5
6 eri väkivallan muotoa	3	2	2	5	2	4	3
7 eri väkivallan muotoa	1	1	1	2	2	1	1
8 eri väkivallan muotoa	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
9 eri väkivallan muotoa	<1	<1	<1	<1	<1	<1	<1
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762	13415

Liitetaulukko 83 Nuorten osuus sen mukaan, kuinka monta uhrikokemusta heillä on ollut kuluneen 12 kk aikana, % mitattuna rikostekopohjaisella muuttujalla, sukupuolen ja luokka-asteen mukaan (kuvio 50).

	6. lk			9. lk			Kaikki
	Tytöt	Pojat	Yht.	Tytöt	Pojat	Yht.	
Ei rikosuhri	68	55	62	62	52	57	60
1 rikosuhrikokemus	16	21	19	19	24	21	20
2 eri rikosuhrikokemusta	8	11	10	11	13	12	11
3 eri rikosuhrikokemusta	4	7	6	5	7	6	6
4 eri rikosuhrikokemusta	2	3	3	3	3	3	3
5 eri rikosuhrikokemusta	1	2	2	<1	1	1	1
6 eri rikosuhrikokemusta	<1	1	<1	<1	<1	<1	<1
N	3869	3784	7653	2856	2906	5762	13415

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia

- Outi Roivainen ja Elina Ruuskanen:** Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. 32/2008. 38,00 €.
- Anna Vanhala:** Piiri pieni pyörii. Poliisipäälliköiden ammatti-identiteetti ja työelämäkerrat. 31/2007. 29,00 €
- Anna-Liisa Heusala, Anja Lohiniva ja Antti Malmi:** Samalla puolella – eri puolilla rajaa. Rajaturvallisuuden edistäminen Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyönä. 30/2008. 43,00 €
- Kari Saari:** Poliisi ja joukkojenhallintatoiminta Suomessa. Joukkotilanteet ja niihin liittyvä poliisitoiminta suomalaisten poliisien näkökulmasta tarkasteltuna. 29/2007. 32,00 €
- Marko Viitanen:** Poliisin rikokset. Tutkimus suomalaisen poliisirikoksen kuvasta. 28/2007. 65,00 €
- Terhi Hakamo ja Anna Vanhala:** Poliisipäälliköt. Tutkimus paikallispoliisin johtamisesta. 27/2007. 29,00 €
- Tanja Noponen:** "Ei muuta paikkaa". Tutkimus poliisin päihtymyssuojan kanta-asiakkaista. 26/2006. 16,00 €
- Johan Bäckman:** Itämafia. Uhkakuvapolitiikka, rikosilmiöt ja kulttuuriset merkitykset. 25/2006. 26,00 €
- Marja-Liisa Laapio:** Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. 24/2005. 20,00 €
- Mari Kalliala:** Poliitiikkaa toisaalla. Poliittinen liike ja laiton toiminta. 23/2005. 18,00 €
- Seppo Kolehmäinen:** Järjestyslaki – Susi jo syntyessään? Järjestyslain valmistelun arviointi. 22/2005. 14,00 €
- Markku Heiskanen & Outi Roivainen:** Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvyistä. 21/2005. 23,76 €
- Aarne Kinnunen & Riikka Perälä & Tarja Tuttavainen-Levanoja:** Poliisin huumevalvontaprojekti pääkaupunkiseudulla. Seuranta-tutkimus. 20/2005. 15,00 €
- Petri Raivola ja Reija Taiha-Vepsäläinen:** Työrukkasia ja visionäärejä. Päällystökursseilta valmistuneiden näkemyksiä opinnoistaan ja valmiuksistaan. 19/2004. 11,88 €.
- Pekka Santtila et al.:** How far from home offenders travel. An international comparison of crime trips. 18/2004. 10,80 €

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat

- Reima Kukkonen:** Keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa ja velallisen rikoksissa 16/2007. 27,00 €
- Risto Honkonen & Nora Senvall:** Poliisin johtamista kehittämässä. 15/2007. 39,00 €
- Arto Hankilanoja:** Työturvallisuus ja vastuun kohdentuminen poliisihallinnossa. 10/2003. 2., Uudistettu painos 2007. 16,00 €
- Janne Häyrynen ja Tero Kurenmaa:** Arvopaperimarkkinarikokset. 14/2006. 25,00 €
- Anne Alvesalo & Ari-Matti Nuutila:** Rangaistava työn turvattomuus. 13/2006. 21,00 €
- Anne Jokinen:** Rikos jää tekijän mieleen. Muistijälkitemä rikostutkimenetelmänä. 12/2005. 20,00 €
- Nina Pelkonen:** Kriisin ABC. Käsikirja poliisin käyttöön. 11/2005. 10,80 €
- Kimmo Himberg:** Tekninen rikostutkiminta. Johdatus forensiseen tieteen. 9/2002. 12,96 €
- Marketta Vesisenaho:** Poliisialan sanasto. Suomi-ruotsi-englanti. 8/2002. 10,80 €
- Urpo Sarala:** Poliisitoimen kehittämisen johtaminen. 7/2001. 16,35 €
- Erkki Ellonen et al.:** Etiikka ja poliisin työ. 6/2000. 14,54 €
- Laura Ervo:** Esitutinnan optimaalisuus. Oikeudellisessa viitekehyksessä. 5/2000. 9,17 €
- Hannu Kiehelä & Virta Sirpa (toim.):** Lähipoliisi lähestymistapana. 4/1999. 16,26 €
- Jyrki Wasastjerna:** Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön. 3/1999. 14,62 €

Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita, 1.1.2008 alkaen Poliisiammattikorkeakoulun raportteja

- Anja Lohiniva:** ”Mistä se oikea partneri löytyy?” Selvitys suomalaisvenäläisestä viranomaisyhteistyöstä talousrikosten torjunnassa ja tutkinnassa - Suomen keskusrikospoliisin näkökulma. 70/2008. Verkkojulkaisu.
- Anja Lohiniva:** Venäjän talousrikostutkintaviranomaiset. 69/2008. Verkkojulkaisu.
- Janne Laukkanen:** Poliisin tietoon tulleet sananvapauserikokset ja niiden esitutkinta 68/2008. 17,00 €.
- Arno Tanner (toim.):** Poliisi ja maahanmuuttajat - Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta 67/2008. 31,00 €.
- Kari Laitinen (toim.):** Tuhat ja yksi uhkaa - Tulkintoja terrorismista 66/2007. 25,00 €
- Arno Tanner:** Sisäisen turvallisuuden ohjelma asiantuntijoiden arvioimana. 65/2007. 13,00 €
- Noora Ellonen, Janne Kivivuori ja Juha Kääriäinen:** Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. 64/2007. 8,00 €
- Kaisa Eskola:** Naispoliisien etenemismahdollisuuksiin yhteydessä olevat tekijät. 63/2007. Verkkojulkaisu.
- Tanja Noponen:** Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2006 62/2007. 12,00 €
- Elina Ruuskanen:** Rangaistuskäytäntö rekisterimerkintärikoksissa. 61/2007. Verkkojulkaisu
- Kaija Korhonen ja Noora Ellonen:** Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhriina. Poliisin tietoon tullut maahanmuuttajanaisiin kohdistunut väkivalta vuonna 2005. 60/2007. 10,00 €
- Mikael Sainio et.al.:** Tasa-arvon toteutuminen ja kokeminen poliisissa. 59/2007. 11,00 €
- Tanja Noponen:** Arjen arvet. Pahoinpitely- ja kehokarttalomake väkivaltatyön välineenä. 58/2007. 17,00 €
- Juha Kääriäinen ja Noora Ellonen:** The Finnish Racist Crime Monitoring System. 57/2007. Verkkojulkaisu
- Janne Laukkanen:** ”Ei mitään korkeampaa tiedettä”. Selvitys talousrikosten esikäsittely-yksikön vastaanotosta. 56/2006. Verkkojulkaisu

Verkkojulkaisut osoitteessa www.poliisiammattikorkeakoulu.fi